

ס פ ר

שאלות ותשובות

פעולת צדיק

חלק ראשון

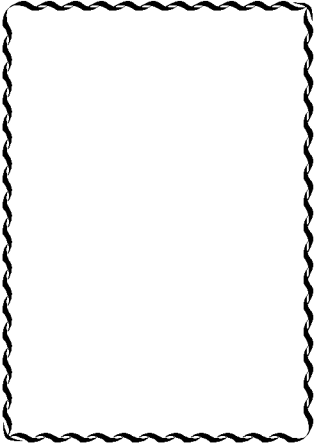
מאת המחבר רב פעלים אביר הרועים חטר מגזע חסידים שמו נודע בשערים
המאה"ג כמהר"ר יחיא בהרה"ג יוסף צאלח זצוק"ל
שהיה ראב"ד ור"מ ומר"ץ בעוב"י צנעא וכל ערי תימן
בעל המחבר זבח תודה ועץ חיים שערי טהרה וחלק הדקדוק

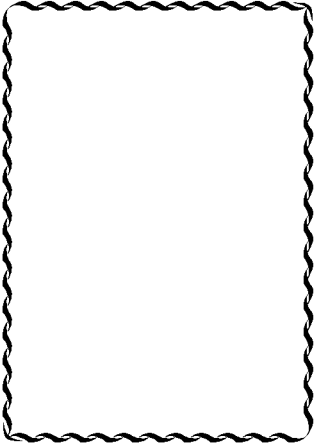
ונלוה אליו הערות וציונים
מאת הר"ר שלם בהמ' הרה"ג יחיא יצחק הלוי ז"ל
רב לעדת התימנים וחבר הרבנות בת"א ופן

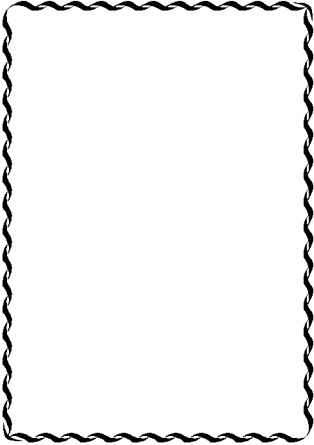
ומאת הרבנים ז"ל הנז' בסעיפי ההקדמה
יצא לאור ע"י מר שמואל בן המנוח יחיא בדיחי זצ"ל
בהשתדלות המגיהים הרשי"ה הנ"ל והאחים ישראל וסעדיה הי"ו
בני המנוח כהר"ר אברהם חיים אלנדאף ז"ל

מהדורה שניה

בדפוס ניבים, ירושלים

נזקי שכנים.

ס. (סא) מי שקנה בית מגוי והחזיק בשפיכות ועוברים על פתח שכניו.

מס"ם.

כח. (כט) אם גובים מס מספרים.

כט.

חזקות.

קלז. (קלח) חנוך בן ראובן לקח בית בשטר מיהודה ודר בו כמה שנים בחיי

אביו והורישו לבניו ודרו בו כמה שנים ועכשו קמו בני פלוה בן

צג.

ראובן הוציאו שטר מקח לאביהם ומגו קודם לשטר חנוך.

טו.

י. (יא) לענין חזקת יתומים במערופיא דאביהם.

סרסור ושליחות.

פה.

קיט. (קכ) סרסור שגמר המקח ואח"כ מחלו המקח זה לזה והסרסור תובע שכרו.

טז.

יא. (יב) סרסור שהפקיד חפץ אצל אחר והשחיתו בו העכברים

ג.

סב. (סג) במי ששלח חובו ע"י שליח ונגנב בדרך.

מצרן.

לג.

לח. (טל) בדין מוכר שנמלך בכח המצר וא"ל זיל זבין אי בעי קנין.

לג.

טל. (מ) בדין בית ועלייה של שנים ומכר הא' ביתו למצרן אם בעל העלייה

יכול לסלקו.

מקח וממכר.

קסב. (קסג) המוכר קרקעותיו או מטלטליו לעשות דבר ושוב לא נגמרה מחשבתו

קג.

אם המכר בטל.

נחלות.

כא. (כב) בכור שהיה שותף עם אחיו בחיי אביו וסיגלו נכסים בחייו ואחר מותו

כג.

אם הוא נוטל חלק הבכורה מכל הנכסים.

כד.

כב. (כג) על ענין הגז"ל אי מהני עדות אחרים שהוא בכור.

גניבה ונזקי ממון.

מה. (מו) במי שנגנבו לו חפצים ואמר סרסור אחד שלקחם מפלוני ורצה הסרסור

לח.

לתבוע הדמים מהבעלים שנתן.

קג.

קסא. (קסב) אנסו ע"י גוים והביאו לערכאות של גוים אי הוי אונס.

כללים הבאים בדברי הפוסקים בח"א

א) כג בדין קים לי [ועיין סי' קנ"ז וסי' קמ"ה ח"ב]

כח/פט.

ב) לה דרכו של פוסק לפרש ולא לסתום [ובסי' מ"ד ונ"ה]

לב/לז.

ג) טל אין ללמוד מדברי הפוסק למעבד עובדא רק בנדון שעוצם השאלה

לג/קד.

חסוב עליו [עיי' סי' קס"ג וח"ב סי' סו].

לח.

ד) מה חדוש שמביא מר"ן ולא העלהו בש"ע משום דלא סבירא ליה.

סו.

ה) צט בענין חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר עיי"ש החלוק בזה.

פח.

ו) קכה בענין חדוש הבא בדברי הפוס.

צח.

ז) קמד באור לשון לכאורה.

ח) קנח מקום שעושים מנהגם עפ"י הרמב"ם אם יש חכם וראוי להוראה...

קב.

יכול לאסור או להתיר היפך דעת רמב"ם.

קה.

ט) קסז אין לאדם לפסוק דין היוצא מכח פלפול או תירוץ.

התנצלות המגיהים

הן מלתא אמורה כבר בפומ רבנן כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לדפוס בלי שגיאות וקמי שמיא גליא כי התאמצנו בהגה"ה זו להוציא דבר מנופה ומנוקה משגיאות כיד ה' הטובה עמנו. למען תת כבוד למחבר ונחת רוח למעיין והיתה לנו עבודה כפולה ומכופלת, בתחלה להשוות בין שתי ההעתקות ואח"כ להגיה ההעתקה שעשינו והגהת גליונות הדפוס פעמים שלש. וברוך ה' אשר עזרנו וזכנו לגמור את חלק ראשון והננו בקידה והשתחוויה לפני כל קורא ומעיין שאם ימצא שגיאות מי יבין בספר הזה ידיננו בו לכף זכות ומן השמים ידינוהו לזכות ויהי רעוא מן קדם מרי שמיא כי יזכנו להגות בתורה יומם ולילה ויקיים בנו מקרא שכתוב לא ימוש ספר התורה הזה מפיד ומפי זרעך ומפי זרעך מעתה ועד עולם אכירה. כ"ד עפר"ה הבאים על החתום.

חיים ישראל בהמ' הר"א חיים אלנדאף יצ"ו
סעדיא בהמ' הר"א חיים אלנדאף יצ"ו

איסור השגת גבול ידוע איסורו בין בדיני ישראל בין בדינא דמלכותא.

סימני ראשי תיבות שהובאו בספר זה

- (א) אריה אסור התר. איז אור זרוע. אויז אליה זוטא. א"ח ארח חיים. ארחות חיים. א"ט אלו טרפות. איית אתה י' תשמדוהו. אשיל אמר שלום. אין שומעין לו. א"ת אור תורה.
- (ב) באר"ש בארשת שפתי. בה"ג בעל הלכות גדולות. בה"כ בית הכנסות. ב"ה בדק הבית. ב"ה בית חדש. בעל חוב. ב"י בית יוסף. בני יוסף. במ"צ במשמט צדק. במ"ס בספרי ספרד. בעה"ת בעל התרומות. ב"ש בית שמואל. בני שמואל.
- (ג) ג"ה גן המלך. גר"א גור אריה. גר"ר גנת ורדים. ג"ת (גדולי תרומה).
- (ד) דב"ש דבר שמואל. ד"ו רת ודין. ד"מ דרכי משה. ד"ג דרכי נועם.
- (ה) האריה ע"י א. הרא"ש רבי אשר. הר"א די בטון ר'. אברהם. הרא"ה ר' אהרן הלוי. הרא"מ ר' אליהו מזרחי. הר"א ששון ר' אהרן. הראנ"ח ר' אליהו ן' חיים. הגא"ש הגהת אשרי. הגמ"י הגהת מימוני. הג"ש הגשת שלום. הרד"א ר' רוד אבודרהם. הרדב"ז ר' רוד בן זמרא. הרו"ה ר' יוחנני הלוי. ר' זכריה הרופא. הרח"ו ר' חיים רטאל. הרי"צ גיא"ת ר' יצחק. הריב"ל ר' יהודה בן ליב. הריב"ש ר' יצחק בן ששת. הריטב"א ר' יום טוב בן אברהם. הרי"י פיגון ר' יוסף. הלק"ט הלכות קטנות. הר"מ אלשקר ר' משה. הרמ"ה ר' מאיר הלוי. המב"ט ר' משה בן יוסף טראני. הרמ"ע ר' מנחם עזריה. הר"מ מלובלין ר' מאיר. הר"ן ר' נסים. הרשב"א ר' שלמה בן אדחת (אברהם). הרשב"י ר' שמעון בן יוחאי. שלום בן יוסף (עראקי כ"ץ). הרש"ל ר' שלמה לודיא. הרשב"ץ ר' שמעון בן צמח (דוראן). הרשד"ם ר' שמואל די מדינה.
- (ו) ואל"ש וכל אשר לך שלום. וש"מ ושאר מפרשים. ושם מתבאר. ור"ת וכצנח רצון תעטרהו.
- (ז) ז"ת זבח תודה. זר"ת זוכה תודה.
- (ח) חא"ח חלק ארח חיים. חא"ה חלק אבן העזר. חיר"ד חלק יורה דעה. חח"מ חלק חשן משפט. ח"י חק יעקב. חמ"י חמדת ימים. ח"צ חכם צבי.
- (ט) ט"ז טורי זהב. ט"ס טעות סופר.
- (י) יב"ע יונתן בן עוזיאל. יצ"ו ישמרו צורו ויוצרו. יע"א יעזרם א"ל. יש"ש ים של שלמה. יש"י יבין שמעה.
- (כ) כ"ב כל בו. כ"י כתיב תיבת יר. כ"מ כסף משנה. כיצד מברכין. כנה"ג כנסת הגדולה.
- (ל) ל"ח לא חכים. ול"ס ולא טפשי. לח"ת לחם תודה. ל"ג לוי נגאר.
- (מ) מ"א מגן אברהם. מטה אהרן. מהרא"י ר' איסרלן ישראל. מ"ב משאת בנימין. מהרר"ך ר' רוד כהן מהר"ך ן' יחיא ר' רוד. מ"ו מעמד ומושב. מו"ז מורי זקני. מהר"ש ר' חיים שבתאי. מהר"חא ר' חיים אלעאפיה. מהריק"א ר' יוסף קארו. מהריק"ו ר' יוסף קולון. מהריק"ש ר' יעקב קאשטרו. מהר"ל ר' יעקב לוי. יהודה ליב. מהריב"ל ע"י ה'. מהרי"ט ר' יוסף טראני. מהרי"מ"ט ר' ישועה מטרנאני. מהרי"ץ ר' יחיא צאלח. י. ציאה. מהריט"ץ ר' יום טוב צהלקן. מהר"י אדרבי ר' יצחק. מהר"י בשידי ר' יחיא. מהר"י ונה ר' יצחק. מהר"י זין ר' ישועה. מ"י מטה יוסף. מהרי"ד ר' יצחק דילואן. מהרלנ"ח ר' לוי ן' חביב. מ"מ מגיד משנה. מגיד מישרים. מש"מ משאת משה. מהר"מ"ב ר' מאיר ברוך. מהרמ"ע ע"י ה'. מהר"מ חאנו ר' משה. מהר"מ פאדובה ר' מאיר (מרדכי). מהר"מ לונזאנו ר' מנחם. מהר"מ מרטנבורק ר' מאיר. מהר"מ מינץ ר' משה. מהר"מ גלנטי ר' משה. מערע משה ועד עולם. מעל"ע מעבר לעבר. מעת לעת. מעכ"ת מעלת כבוד תורתו. מע"ש מעשר שני. מהר"ש דוראן ר' שלמה. מהרש"ך ר' שלמה כהן. מהרש"ח ר' שלמה חקאן.
- (נ) נ"ה נתיב ח'. נס"ר נסע רביעי. נ"מ נכסי מלוג. נתיבות משפט. נ"י נמק"י נמוקי יוסף. נע"ג נחלו עדן גן. נצ"ב נכסי צאן ברזל. נ"צ נחלת צבי. נר"ו נצרו רם ונשא.
- (ד) סה"ק ס' הלקט. סה"ת ס' התרומה. סמ"ג ס' מצות גדול. סמ"ע ס' מאידת עינים. סמ"ק ס' מצות קטן.

(ו) עב"י על בני ישראל. עיין בית יוסף. עדי"כ על דבר כבוד. ע"ה עלי' השלום. ע"ה
עץ חיים. עט"ו עטרת זקנים. ע"י עולת יצחק. ע"ש עולת שבת. ע"ת עולת תמיד.

(ז) פמ"א פרח מסה אהרן. פרי"ח פרי חדש. פרי"ש פרח שושן. פרי"ת פרי תואר.

(ח) צ"ל צדה לדרך. צ"צ צמח צדיק. ק"ת קרבן תודה.

(ט) ראב"ע ר' אברהם בן עזרא. ראב"יה. רבי אבי העזרי. ר"ב ראשי בשמים. רבה"ז
רביה הוהב. ר"ג רבי גרשום. רבן גמליאל. ר"ח רבי חננאל. רד"ק ר' דוד קמחי. רי"ז רבי
יונה. ריא"ז ר' ישעיה (יצחק) אור זרוע. רי"ע ר' יחיא עראקי. ר"ל רוצה לומר. רחמנא ליצלו.
רלב"ג ר' לוי בן גרשום. רמ"א ר' משה איסרלש. אלשקר. אלשיך. רמ"מ ר' משה מטראני. רס"ו
רבי סעדיה גאון. ר"פ רבי פרץ.

(ש) ש"א שער אפרים. ש"ג שלטי גבורים. ש"ד שערי דורא. שפיר דמי. שה"מ שושה"מ
שושנת המלך. ש"ו שתי וערב. שחיטות ובדיקות ש"י (שב"י) שבות יעקב. שארית יהודה (יוסף).
שערי ישועה. שכמ"ה שכרך כפול מאת ה'. שכנה"ג שיירי כנסת הגדולה. של"ה שני לוחות
הברית. ששמ"ה שלום שלום מאדון השלום.

(ת) ת"ה תרומת הדשן. תורת הבית. תו"מ תכף ומיד. ת"י תקן יששכר. תומת ישרים. תמ"כ
תהא מנוחתו כבוד. תשב"ץ תשובת שמעון בן צמח, (שמעון ב"ר צדוק). מלבד אלה, יש עוד
שמות סופרים וספרים מפורסמים ושאינם מפורסמים שהעלם המחבר בספרו ולא סומנו כאן.

אברך את ה' אשר יעצנו ונתון אל לבנו, לפענח צפונות פניני מלכי עדתנו. מאן מלכי רבנו. אשר הגו וצללו במים אדירים, אין מים אלא תורה לדלות ולהשקות צאן מרעיתם.

הנה יודע כל שער עמי כי לא היה אלמן שבט ישראל אשר בתימן. בכל דור ודור קמו מקרבו גדולי רוח וענקי תורה וחכמה, אשר האירו במאור תורתם וחכמתם גם לדורם וגם לדורות שבאו אחריהם. ואכן לא בכדי החזיקה גולה זו מעמד במשך אלפי שנים. ועמדה כצור איתן מול פני אויבים ואורבים, אשר בקשו בכל מיני דרכים ואמצעים, להדיחה מאמונתה וממסורת אבותיה הקדושים, ולהטמיעה בקרבם או להכחידה כליל. וכמה הרפתקי עדו על גולה בחדת זו. וכמה גזרות שונות ומשונות ניחתו על ראשה ולא יכלו לה. לא זו בלבד, אלא שמתוך קורות ימיה של גלות תימן. נמצאנו למדים, שבמדה שתכפו ואכפו הגזרות עליה. בה במדה חזקה רוחה וגבורה תקיפות אמונתה, לעמוד כנגד הגזירות ולא להכנע ולהטמע. יודו לה' חסדו אשר זכר להם את בריתו, וקים בהם מק"ש. ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וכו'. אין זאת אלא תורה. בזכות עסק התורה וקיום המצות אשר גולה זו שמרה עליהם בחריץ נפש. ואי גולה כגולת תימן שכולה דבוקה באהבת השי"ת ואהבת הארץ וקיום המצות?

אבותינו אלה נוחי נפש ידם היתה רב להם לא רק בעסק התורה, גם בעט סופרים משכה ידם. אלא שלדאבונינו ולאסונינו, כל מה שכתבו במשך דורות לא ראו אור. כי יד הגלות הארוכה והאורורה גזירת הגירושים ויסורי הנדודים, ואת עלית על כולנה חוסר בית דפוס בתימן. כל אלה חברו יחד והורידו לתהום הנשיה את כל אשר עמלו ויצרו גדולי התורה ועמודי החכמה. די בכאן אה נזכיר עובדא אחת והיא גלות מו"ע, שכאשר גורשו כל יהודי צנעא בירת תימן בשנת התל"ט ליצירה לאי מו"ע. בכך הזרוע הוציאו מבתיהם בעירום ובחוסר כל, ואת אהליהם עם כל מחמדיהם נטשו. לרבות אוצרות שלמים של ספרים ומהם כתבי יד רבים פרי עטם של חכמי תימן במשך תקופות רבות בשנים. ובשובם מגלות מו"ע (כידוע על פי תנאים עצובים שאין כאן המקום לבארם) מצאו הכל הרוס שרוף ושרד. לרבות בתי כנסיות עם כל היקר שבהם. הבט נא וראה דבר חדש מצאתי מקנקן ישן ב) המפיץ לנו אור על חיי אבותינו בתימן ח"ל. ויהי בימים הרבים ההם כאשר נתישבו באלקצ'ר בעיר צנע"א נתפזרו מהם בעיירות אשר סביבותיה ויתישבו בעיירות זעיר שם וזעיר שם ויתישבו ויאחזו בהם ויפרו וירבו ונימוס אחד היה לכולם בעסק התורה וקיום המצות וה' אלדים אמת ויקם להם בכל עיר ועיר עינים להורות לעם את הדרך ילכו עפי' תורת האלדים כאשר היו מקובלים בפירושה איש מפי איש מפי מרע"ה. וכל דור היה מקבל הפירושים מרבתיו שקדמו בזמן עד אשר הקים ה' מאיר עיני הגולה מרנא ורבנא רבנו הקדוש אשר חבר וקבץ השמועות מחכמי הדורות במשנה אשר חבר וישלח אותה אל כל בני הגולה, וכל מקום אשר דבר המלך מגיע קבלוה עליהם ועל זרעם לדורות עולם. אח"כ כשחזרה הגמרא גם היא נתפשטה בכל הגלויות, וגלות צנע"א כמו הן קבלוה בסבר פנים יפות והיו מעתיקים אותה ללמד בני ישראל קושיות ותירוצים, והיו מפרשים בה פירושים עצומים. וכל אחד מהחכמים המרביצים תורה היה עושה לעצמו קיצור פסקי הדינים מהגמרא ועשו קונטרסים באופן כי נתקיים יעודו יתברך אשר כתב על ידי משה עבדו

(א) עיי' בס' שרידי תימן לרב"א חיים נדאף ז"ל עמ' ד' ד"ה בשנת.

(ב) א"י מצאתי בהצופה לחכמת ישראל קטעים שגרסו ע"י דוד ששון ז' תרפ"ג עמ'

ואף גם זאת וכו'... באותם הימים הופיע אורו של מדנא ורבנא הרמב"ם וכאשר השלים (ע"ה) חבור הי"ד ופי' המשנה, כתב הוא ס' הי"ד בכתב יד גם ס' המשנה בלשון ערבי וישלח אותם ממצרים אל עיר צנעא. ויהי כאשר הגיעו ויקראו בו ויראו כמוהו לא היה מן העולם הלכות פסוקות בלשון צה וקצר כולל כל התורה, המצוות הנהוגות והבלתי נהוגות, ויבדקו בקונטרסיהם מחכמיהם וראו כי הדבר (דבריו) באו בכוון בקונטרסיהם אל מה שביאר חזקק. ויקבלוהו עליהם לדב ולשר ולקצין לעשות כדבריו בכל עניניו כמשה מפי הגבורה... ואח"ז כתוב. בשנת אתתקפ"ח ואתתקפ"ט (ג) הגלו אל מדבר מו"ע והיה מקום רע ומר מקום חם ואויר רע לא יוכל איש (ע"ז) להלך על גבי קרקע מרוב היגיעה והחלודה העולה בדגלים ובאותה שנה בצאתם מצנעא ללכת אל מו"ע היה אחד גוי והפקידו אצלו כמה ס"ת וכמה ספרי תלמוד ומקרא ומפרשים וכמה קונטרסים אשר חברו הראשונים כתיבת ידיהם כי לא יכלו לשאת מפני טורח הדרך כי גורשו משם הם ובניהם וטפם וספרים אלו כמעט מלאים בחדד אחד גדול סבורים היו שיפיסו למלך ויחזרו לקחת ספריהם ויהי בצאתם ויקם האיש ההוא ויצת אש בהם וישרפם כולם ומאותו העת נדלדלה יד ישראל בכל ענין הן ממעוט ספרים הן שנשרפו ספרי חדושיהם ופירושהם לא נשאר רק מעט מן המעט ס"ת וגמרות ושאר ספרים אשר לקחו ראשי עם בדיהם לצורך עיונם וקריאה בס"ת. ע"כ. הנה כי כן הלכה לטמיון חמדת לבבם בית גניותם שבה עמלו עליה במשך מאות ואולי אלפי שנים. זאת ועוד: לא מעטים המה החוקרים שיצאו לתימן בתקופות שונות, יהודים ולא יהודים. ואלה השתדלו לקנות כתבי יד עתיקים שעדיין לא ראו אור. ולצערינו. רבים היו הנפתים אשר מכרו להם ספרים אשר אין למו ערוך, בגלל דחקם וענים. על כן, יקר לנו כל שריד שנשאר. יקרה לנו כל פסת נייר שנותרה לפלטה, ולא שקעה בתהום הנשייה והאבדון.

עתה כשגואל ישראל זיכנו לעלות לארץ הקודש, מצוה עלינו וחובה קדושה לגאול משחת כל מה שנוכל לגאול. ומה מאד גדלה שמחתינו, וביחוד בדורנו זה. דור הגאולה והתחיה. בבואנו לחטט ולחפש אחרי מה שהשאירה גולת תימן, שמחה ימלא לבנו ותודה ימלא פינו לא"ל עליון. על שזכנו לקיים את מצות פקוח הגל הרוחני של עדתנו. ואני בבואי לתהות על עולם זה. עולם יצירת רבנינו וגאונינו גע"ג. שמתי לבי אל אחד המאורות הגדולים שעמדו לה לגולה זו. הלא הוא מחבר הספר הזה. בר אוריין ובר אבהן. המאה"ג כמהר"ר יחיא בהרה"ג יוסף בהרה"ג צאלח זצ"ל. נצר למשפחת רבנים (ד) דמי היחס והמעלה. אשר זכה לא רק ללמוד הרבה וללמד הרבה. אלא גם לאזן ולחקר ולכתוב ספרים שלמים כנגלה ובנסתר. וזכות גדולה עמדה לו. שמרבית חבוריו ראו אור כגון: ספר "זבח תודה", על ש"ע יו"ד הלכות שחיטה ושבעים טרפיות (יצא לאור פעמים). ס' "עץ חיים" חבור מאיר עינים על סדור התפלה הנקרא בלשון קדמונינו "תכלאל". ובתכלאל הזה הוכנסו גם פיוטיו של מחבר וזקנו מוה"ר צאלח ז"ל. ספר שערי טהרה. דינים מקוצרים בלשון ערב פשוטה וברורה. למען למד דעת את נשי ישראל בתימן את תורת טהרת המשפחה (לפ' שאינן בקיאות בלשון הקודש). ספר "חלק הדקדוק", על תורה נביאים וכתובים. ואחרון אחרון חביב ספר "פעולת צדיק" אשר לפנינו. שו"ת על ארבעה טורים (א"ח יו"ד ואה"ע וח"המ). מחולק לשלושה חלקים. בירור דינים וחדושים יפים ונחמדים בטוב טעם ושכל נועם. ומלתא אמורא בפיו בהקדמתו. כי זהו קומץ קטן יתר הפליטה מן השאלות שבאו לפניו. ואנן נענה אבתריה: חבל על דאבדין ולא משתכחין. ספר זה שאנו מדפיסים עתה רק חלק קטן ממנו בגלל חוסר אמצעים. חכה לגואלו רבות בשנים. ומי ידוע אולי גם הוא היה יורד לטמיון כרבים כמוהו. כי רק שלש העתקות ידועים לנו מספר זה: שתיים בתימן (בביהכ"נ של מחבר ובבהכ"נ אלשיך). והשלישית בארץ ישראל ברשות בני המנ' כה"ר אברהם חיים

אלגנדאף ז"ל, חוקר גנוי תימן אשר שם לילות כימים והזיל הון רב מכיסו כדי לפענח צפונותיהם. פעולתו הכבירה של המ' הרא"חן בספרות תימן התגלתה בחייו. וחלק מכת"י יצאו על ידו הוא והר"ר שלום כהר"ר יוסף עראקי כ"ץ ז"ל. לעת זקנתו חבר ספר שרידי תימן, קובץ שמות חר"ר ערתינו וחבוריהם, והוציאו לאור בחייו. אדיר חפצו היה להמשיך את פעולתו זו ולהוציא לאורה שו"ת זה. וחזר אחר כמה נדבנים ומסדרות ולא אסתיעא מלתא. אמנם זרע קדושים בנו חיים ישראל הי"ו זכה למלא מקום אביו המ', והיה הוא החלוץ הראשון בעבודה זו והוציא מחשבה למעשה, והשקיע בה כוחות מרובים, והעתיק את הספר וגם הגיהו הוא ואחיו ה"ה סעדיה הי"ו. לרבות סכום הגון שנתן מכספו הפרטי לשם התחלת הפעולה הנשגבה הזו.

בהכנסי לעבודה זו חזון ראיתי מראש כי מוכרח להיות מה שהוא מן השגיאות בכת"י שתחת ידי השייך לבני המנ' כהר"ר אברהם נדאף ז"ל, ולמען הוציא עבודה ברורה ומנופה נאלצתי לשלוח לצנעא אל אחי הר' משה נ"י למצוא חפץ העתקה שניה, בכדי להשוות לכה"פ משתי העתקות. ובמאמץ גדול המציא לי אחי העתקה שניה מבית הכנסת של המחבר כת"י המנ' ר' לוי נגאר ז"ל.

הנה עיני המעיין תחזינה כי שבע מעלות באו בספר הזה. א) את אשר לא נמצא בכת"י של בני המ' רבי"א חיים נדאף והוא בהעתקה השניה, הביאותיו בס' סוגרים עגולים עם כוכב. ב) מה שהוא בשתי ההעתקות בסוגרים עגולים השארתיים כמו שהם. ג) את אשר נראו בעיני בלתי מתוקנים או חסרים בשתי ההעתקות, העלתי וצינתיים בסוגרים מרובעים. ד) הערותיו של הרה"ג כהר"ר שלום חבשוש ז"ל שהובאו בספרו שושנת המלך קצור שו"ת ה) הערותיו של רבי"א חיים נדאף שמצאתים בכת"י שלו העלתיים והשארתיים כמו שהם בשמו "אח"ן" ר"ת אברהם חיים נדאף. ו) הערות וצינונים ממני החת"מ. ז) בהיות והאותיות נתכות אחרי ההדפסה, לכן שנית בכתובת שמות הקודש המובאים כאן, בכדי שלא נגרום ח"ו במחיקתן. (ועיי' תשובתי ע"ז בסוף הספר).

תפקיד רב האחריות נטלתי עלי לבקר את הספר, וכשאני לעצמי מה אני, ומכ"ש להכנס לבקר את דברי גאון בישראל, אשר מעינות החכמה נובעים לפניו וכל רז לא אניס ליה, ומה כח ביד יתוש קטן להתיצב בפני ארי שבחבורה. אמנם מתוך יראת הכבוד השקפתי בחבור הזה כמציץ מבין החרכים, ואת מה שנראה קשה בעיני העירותי עליו, ובמאמצי כוחותי השתדלתי ליישב דבריו לפי תבונתי הדלה, וצמצמתי בהם כל מה דאפשר יען כי לא באתי לעשות חבור ע"י המחבר. והן אשר לא הבינותיו או לא ידעתי, בודאי נשאר למי שיבוא אחרי להתגדר בו ולקבל עליו שכרו כי הוא חלקו. ואם שגיתי במה שהוא מכל אשר עשיתי ידיני בו כל מעיין לטובה, וזכות בידו להעיר בו מה שקבלה בו נשמתו.

אסיר תודה הנני לאלה שנעזרתי על ידם בבקור הספר, הלא המה חמי כהרה"ג אברהם נ"י בהמ' כהר"ר אהרן הכהן ז"ל, אשר זכה לעת זקנתו לשכון כבוד בארצנו ולעמוד בראש ישיבת "אהל תורה" שלנו פעה"ק יפו ות"א ת"ו, ומשנהו מעליכ הר"ר שלום כסאר נ"י משרידי העליה הראשונה מתימן. תהי משכורת כולם שלימה מש"מ. נוחילה ונקוה כי ספר זה יהיה פתח טוב והתחלה יפה, להוצאת כל גנוי תימן לאור, ותפלתנו שטוחה לפני יוצרנו שיזכנו להוציא לאור את הספר הזה בשלימותו ולברך בו על המוגמר. ואת אחי אנכי מבקש לבוא לעזרת ה' בגבורים, אשר השקיעו בו הונם ואונם, בקנית הספר בכדי להמשיך בהדפסה היקרה לכלולנו, ומאלדים יושב הכרובים ורב העליליה ינתנו בדרכו הסלולה, ויאיר עינינו במאור תורתו התמימה, ואת חשכנו יהיל בבוא לציון גואל, בוקר אכיר.

**הצער שלום בהמ' א"א כמהר"ר
יחיא יצחק הלוי**

הקדמת המחבר

הנה להיות כי מדי יום יום אשר נשאלתי על כמה ענינים ההרים תמיד מעשים בכל יום זה כמה שנים. הייתי משיב בנחיצה רבה לרוב התלאות אשר מצאוני ורוב הטרדות אשר השיגוני. ולא עלה בדעתי לשמור משמרת כל התשובות כסדר ראשון ראשון שנשאלתי עליהם לכתבם. אך אמנה דשים ועלים הייתי כותב ולא נזהרתי בהם לשמורם אחת לאחת. וביני ביני רובם ככולם חלפו אחת הנה ואחת הנה. ויהי כאשר העיר ה' את רוחי לעיין בהקדמת ס' חמדת צבי ז"ל ראיתי שם בשם ספר החסידים ס' קליח ח"ל. כל מי שגילה לו הקב"ה ואינו כותב ויכול לכתוב הרי גחל מי שגילה לו כי לא גילה לו אלא לכתוב וכו'. וכתבי האלקים יביא במשפט על כל נעלם שגורם שנעלם ממנו כשאנו כותב. גם בס' אור חדש מביא זה דף ז' ע"ש. גם הרב סר"ב כן כתב בהקדמה ע"ש. גם הרב פרי האדמה בהקדמתו מביא בשם דברי יוסף משם הרב זקן אהרן שהפליג בעונש מי שאינו כותב. ואנה יוליד את חרפתו כי ממונו חביב עליו מתורתו וכו' ע"ש. לכן נתעוררתי לקבץ את המעט שנשאר ולכתבו בסדר נאות לכבודו ית' ולא ליעול בכיסופא קמי מלכא. ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות. כי הכל ע"פ הקדמות מרבוינו אשר סדרו בספריהם והדברים מתייחסים אליהם. והוראה פשוטה לכל היא מספרי הפוסקים כאשר עיניך תחזינה מישרים ולגדולים מלתא פשיטא אכן לאשר כערכינו נאים הדברים להיות להם מעיר לעזור, ותברכני נפשם כי ימצאו חפץ. ולכן קראתי לספר זה **פעולות צדיק לב' טעמים הא'** כי אף שתראה ותדמה שמאתי יצאו הדברים והמה טועל ידי. לבבך לא כן ידמה, כי כל הפעולה מתייחסת לחיים. הלא המה חיים שכבר מתו אשר בעדן גן אלהים המה. ולכך באו הדברים כמבין דבר מתוך דבר. וגם לסיבה שנית קראתיו כן. יען עיני לשמיה נסלית יזכור לי זכות אבותי ומורי וזקיני צאלח אותה הפעולה והחסד ישמרנה לחיים אני הוא העבד המיתל רחמי הצור ולזרעי אחרי עד עולם. ומהצור נשאל להיות בעזרנו ועל ידינו יספיק ללמוד וללמד ומלאה הארץ דעה את ה' אכיר. יום ג' ס' אלה הדברים אשר דבר משה התקלים ליצירה (א [בין לשטרי]). כה דברי איש צעיר מקה חסדי אהי"ה הצעיר יחיא בן לא"א כמה"ר יוסף בן כמה"ר צאלח וצוקיל.

(א) בח"ג בס' רנ"ז כי זמן התשובה שנת בקי"ד לשטרות נמצא מוזמן כתיבת ההקדמה זו עד זמן כתיבת תשרי הגיל כ"ה שנים ומי ידע כמה שנים חיה עוד. (אח"י)

אל עיר דמאר יע-א

סי' א'

שלמך יסגי לעלמין אכיר. הגיעה האגרת ענין שאלה על הנוהגים ביום ש"ת להוציא שני ס"ת, בראשון קורין וזאת הברכה, והמסיים בזאת הברכה הוא המתחיל בראשית בספר השני בלא ברכה תחלה, וכשמסיים הקריאה בספר בראשית יברך ברכה אחרונה, ושאלת, שבבית כנסת אחת, נוהגים שמשלים וזאת הברכה בס' ראשון ומברך ברכה אחרונה, וחוזר ואומר פסוק מפרשת בראשית, ואחר כך חוזר שני וקורא בספר שני בבראשית בברכה תחלה וסוף, ושאלת, איזה הוא המנהג הנכון משני מנהגים אלו.

והנה קודם שאשיב לאדון, עוד אזכירך שיש מנהג שלישי בענין זה, והוא שמשלר מים חמישי בס' ראשון וזאת הברכה, ואחר גמר ברכה אחרונה מוציאים ספר שני וקורין בו בראשית בברכה תחלה וסוף, והנה הוקשה לך על המנהג הראשון מהא דאמרו רז"ל (א) ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ, דמקשה בגמרא, (ב) וניתי ס"ת אחריןא וניקרי: ומשני משום פגמו של ראשון, דע לך, כי קושיא זו שייכא לדעת מורינו מהריק"א ע"ה בס' קמ"ד וע"ש בב"י, ובכ"מ פ"ב ה' כ"ג מה"ת, דמפרש לשון הרמב"ם שכ' ולא יקרא איש א' ענין אחד בשתי תורות, שפירש שם אפי' בענין אחד (אחר) * יעו"ש.

אמנם הרואה יראה, דפשט לשון הרמב"ם הוא איש אחד בענין אחד הוא דלא ליקרי, אבל בשני ענינים ש"ד, והיינו כי הכא, שפרשת וזאת הברכה ענין אחד, ופרשת בראשית ענין אחר, וש"ד לקרות שתי פרשיות אדם אחד לדעת הרמב"ם, תדע שכן הוא, שהרי הילפותא הוא מבעשור שבחומש הפקודים, והתם אסרו לפי שהם ענין אחד ממש, וטעמא רבה איכא שיאמרו למה חזר לקרות בספר שני ענין זה אלא מפני שנמצאת טעות בראשון, משא"כ בשני ענינים שיאמרו מה שחזר וקרא בס' שני, לא מפני שהקריאה הא' פסולה, אלא מפני שצריך לקרות ענין אחר בס' אחר וליכא פגמא.

ושוב מצאתי בנוסחאות כ"י מהראשונים ע"ה בהלכות עבודת יוה"כ, ולמה לא יקרא בס' שני, לפי שאין קורין ענין אחד איש אחד בשני ס"ת, הרי לך מבואר פשוט וברור שדעת רבינו הרמב"ם להתיר בשני ענינים וא"א להסב דבריו לאיסור.

ושוב מצאתי במהריק"ש כתב, שנהגו במצרים להיות אחד מסיים ומתחיל בפרשת בראשית בס' שני, והוא על פי הרמב"ם שכתב ולא יקרא וכו', הרי שתפס כפשט לשון רבינו ע"ה, גם הרדב"ן ע"ה בתשרי סי' ר"ח כ', שכן נהגו רבותיו ואלו היה חשש איסור לא הוי שתקי מניה, והיינו (מפני) * שתופסים עיקר כפשט דברי הרמב"ם, וכדמוכח מפסטה דברייטא דלעיל דמשם הוציא רבינו דין זה, הרי לך דעת מהריק"ש ורבו הרדב"ן, שלא לברך ברכה אחרונה בסיום וזאת הברכה, רק תיכף ומיד שישלים לעיני כל ישראל, והספר השני כבר פתוח ומוכן לפניו לקרא בו בראשית, ומברך ברכה אחרונה אחר השלמת הקריאה בס' שני, וכן פסק בס' תקון יששכר דף ע' ע"ב והעיד: שכן המנהג בכמה מקומות ושכן נהגו (נהג) * מורינו הרדב"ן יעו"ש, והנה ממ"ש לעיל, מנהג זה (יש לו סמך) *.

ועוד אשכילך כפי קוצר שכלי דמנהג זה נאות ונכון הוא דקי"ל דאמנהגא לא

מברכנין, וכדאיתא גבי ערבה ג) חביט ולא בריך מטעם שהוא מנהג ויסוד נביאים ואמנהגא לא מברכנין, וכן הובא בפוסקים גבי טבילת ערב ייה"כ, דאין מברכין עליה שהיא מנהג ד) לכן בעלי המנהג הזה ראו שלא להכניס עצמם בספק ברכה לבטלה שהיא ספק לא תשא לחומרא, ולקרות אותה על סמך ברכת המשלים שבזאת הברכה, וברכה אחת תעלה לכולם, האמת כי הנאני מנהג זה, וכבר דרשתי וחקרתי ושמעתי מפי מגידי אמת, שגם בשאר ארצות אשר הם מנוקים מחולי שנויי המנהגים, נוהגים כן מימי קדם, ותמהתי על מנהגינו שנהגו לברך מחדש על ספר שני, [ר"ל ברכה ראשונה] ולפי שמנהגינו זה כבר פשט בינונו מקדם, אמרתי להליץ בעדו והוא, כי אולי קמאי חשו לדעת מהריק"א החולק על הרמב"ם. ולענין ברכה, סבירא להו דכיון שהוא מנהג קדום ורב עמרם ז"ל זכרו ורבינו סעדיה ז"ל ה) שהם היו בסוף הגאונים, אפשר שיש לו סמוכות לומר שחובת היום הוא ולכך אפשר לברך עליו, א"נ ס"ל דאמנהגא מברכנין, וכההיא דרב דאיקלע לבבל, חזינהו דקא קרו הלילא סבר לאפסוקינהו כיון דחזינהו דקא מדלגי, אמר שמע מנה מנהג אבותיהם בידיהם. ו) וכ' (בזה) מהרי" קולון שהיו מברכין (שאל"כ למה סבר לאפסוקינהו. ומיהו מהא משמע דלאו על כל מנהגא מברכין) אלא על מנהג קדום דוקא (דייקא) נמי דקתני מנהג אבותיהם בידיהם. (והריב"ש) סי' קי"א כ', ואע"פ שאין מברכין על המנהג, וזה במנהג קל כחבטה דערבה, ועיין כנה"ג סי' תרע"א בהגות ב"י ז"ל, וברוקח סי' ש"ע כ', דמברכין אהלל דר"ת, והא דאמרין חביט ולא בריך, דטלטול בעלמא הוא ולא חשיבא למקבע ברכה כדאשכחן בי"ט שני, דמנהגא הוא ומברכין ע"כ. ז)

אמנם הנוהגים להתחיל פסוק אחד או שנים מפ' בראשית בין הקורא בין הציבור ואח"כ חזר וקורא אחר בספר ב' בראשית בברכה תחלה וסוף. נראה לפי קוצר שכלי דלא מן השם הוא. דממה נפשך, אם הקריאה בפסוק בראשית כדי שלא יקטרג השטן או מטעם כשם שזכינו בהתחלה כן נזכה (בסוף)* בסיומא או מטעם געוץ סופה בהתחלתה, א"כ למה חוזרים לקרות בספר שני בברכה, הלא כבר יצאו ידי חובת טעם זה או הטעם האחר, ואם נפשם לומר שאין מועיל אלא לקרות דוקא בס"ת כשר. א"כ מה הועילו בקריאתם הראשונה, וקרוב אני בלבי לומר, דהעושים כן חוששני להם מברכה לבטלה שהרי כבר אפשר לומר, שיצאו ידי"ח בקריאת הפסוק בראשית.

(שוב ראיתי בס' תניא ד' יא' ש', דנוהגים אחר הקריאה בס' וזאת הברכה, לקרוא הצבור פרשה ראשונה מפרשת בראשית מהטעמים הנז', ואח"כ מוציאים ספר שני לקרות בו פרשת המוספין יעו"ש, הרי דבקריאה זו שלא בס' כשר, יצאו י"ח הטעמים הנז'!) העולה מזה, דהנהגין לקרות המסיים גם בס' שני בראשית בברכה אחת, הוא יותר נכון ממנהגים אחרים. והנוהגים לסיים וזאת הברכה בברכה אחרונה ולחזור ולקרות אדם אחר בס' שני בברכה תחלה וסוף, אין להזחיתם, הגם דמנהג הראשון הוא טוב ממנו. (עכ"ז אין לשנותו כדכתב הרי"בש בתשוב' סי' של"ד). ואמנם הנהגין לקרות אחר סיום וזאת הברכה פסוק בראשית, הוא מנהג בלתי נכון וראוי לבטלו שאין לו על מה שיסמוך, וזה הנלע"ד, וצור ישראל יצילנו משגיאות. כ"ד הכותב בנחיצה רבה מקוה חסדי אהי"ה הצעיר יחיא י' לא"א כה"ר יוסף י' כהמ"ר צאלח נע"ג:

ג) גם סוכה מ"ד, איתאמר ר' יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר ערבה יסוד נביאים וחד אמר ערבה מנהג נביאים ע"כ. ושם הובא מעשה דרבי אלעזר בר צדוק ורב דאיתו לקמיהו ערבה שקליה חביט חביט ולא בריך ק"ס מנהג נביאים. הוא ומ"ש המחבר, ויסוד" לא בדיוקא נקטה. וכן הוא ברמב"ם. פ. ז. הכ"ב מהלכות לולב, ומרן א"ח סימן תרס"ד. ד) א"ח סי' תר"ו. ה) לא מצאתי לא בסדור דע"ג ולא בסרס"ג ואולי נוסחא אחרת היתה לו. ו) גם' תענית דף כ"ח. ז) ז"ל הרוקח שם ואשכחן בשני ימ"ט דמנהגא מברכנין דלא לזלולי ביה.

סי' ב'

בס' ויבא יעקב שלם, באו אנשים מקני ישראל מעיר ג'חאף ועיר אלצ'אלע, לשאול את פינז על אודות המנהג אשר נהגו בעירם חדשים מקרוב באו לקדש את האשה בעדים קרובים, ואמרו שהסכימו ביניהם למנות אנשים ידועים לכל עניניהם וכשרים אפי' לקרוביהם. ומטו בה מהא דכ' מרין הש"ע סי' ל"ג סעיף ח"י ז"ל. אם הקהל מינו עדים ותיקנו שלא [ישוה] שום עדות זולתם כשרים להעיד אפי' לקרוביהם כיון שקבלום עליהם ע"כ. ושגו ברואה פקו פליליה דלא זו הדרך ולא זו העיר ואין זו כוונת הרא"ש ז"ל מאריה דהדין שמעתא. ובש"ע סי' ל"ז סעיף כ"ב נשנה זה הדין בעצמו מהרא"ש ז"ל. עכשיו נהגו לקבל עדים מהקהל על תקנתם הסכמתם ועל הקדשות ועל כל עניניהם וכשרים אפי' לקרוביהם כיון שקבלום עליהם עכ"ל.

הנה מקור ההיא דסי' ל"ג בתשרי הרא"ש כלל ר' סי' י"ט, ומפורש שם שהוא בענין הסכמות ותקנות והקדשות כדמוכח מדברי השאלה, ועליו באה התשובה מהרא"ש, וכן מוכח מהב"י סי' ל"ג, שאחרי שציין הדין הזה להרא"ש, כת' ועיין במישרים ולשם במישרים מפורש ג"כ זה הדין בעניני הסכמות ותקנות דוקא יע"ש. וההיא דסי' ל"ז מקורה בכלל ה' סי' ד', ובחפשי בתשרי הרא"ש נמצא מנהג זה שנוי בד' וה' מקומות מפורש, דמיירי דוקא בעניני הקדשות ותקנות לא בענין קדושין חלילה. זה פשוט ומבואר עד מאד, והכי מפורש בתשרי הרא"ש ח"א סי' כ"ט, דלא מיירי הרא"ש אלא בהסכמות והקדשות דוקא, ועל כל עניניהם דקאמר, היינו בכהאי גוונא דוקא, אך בדבר תביעת ממון שתהיה בין הקהל והיחיד, לא נהגו להכשיר מי שנוגע בעדות ע"ש, (א) וק"ו הדברים בעניני קדושין, ומביאו בס' גרא ז"ל, ואם כן קם דינא, דתקנה זו לקדש בקרובים, אינה כלום וטעות הוא בידם. ומי שקידש בקרובים צריך לחזור ולקדש מחדש בפני שני עדים כשרים ובין שיהו העדים פסולים מדאורייתא או מדרבנן הדין שיה' כולם שצריך לחזור ולקדשה שנית בעדים כשרים שאין בהם שום דופי כמבואר בהרמב"ם ע"ה פ"ב מה"א הש"ע סי' מ"ב. (ב) ובדין זה יש חילוק אם העדים פסולים מדאורייתא ואין המקדש רוצה לקיים אינן קדושין. ואפי' גט אינה צריכה, ובפסולי עדות דרבנן או בעדים שהם ספק פסולי תורה, אם לא רצה לקיים צריכה גט מספק כמבואר בהרמב"ם פ"ב מה"א וש"ע סי' מ"ב.

ואם נפשך לומר שתתקיים עדות הקדושין הראשונים בשאר הקהל, שכאן היו ושם נמצאו בשעת הקידושין וכשרים להעיד, כיון שלא נתכוונו מעיקרא להעיד אין זה כלום כיון דמעיקרא תקינו ביניהם שלא ישוה שום עדות זולתם. ואם אי אתה אומר כן נמצא דהרי תרי דסתרן אהדדי, ומיהו אין אנו צריכין זה (לזה) כלל, משום דכיון דאסיקנא דהמנהג הזה בטל מעיקרו נמצא דתנאם שהתנו שלא ישוה עדות זולת המבוררים, אינו כלום לבטל עדות האחרים, וא"כ היה מקום לומר דתתקיים העדות בשאר אלא שמטעם אחר נראה דאין יכולים להעיד לפי מה שסיפרו הנז"ל, דמעשה זה היו הכשרים מחוץ לחדר ושני הצדדים הפסולים והמקדש לבדם נכנסו לחדר אצל הכלה לתת לה הקדושין והאחרים מבחוץ עומדים, וא"כ אינו כלום, דהא קי"ל דצריכים המקדש והמתקדשת לראות העדים, אבל אם אינם

(א) ובתשובת הרשב"ץ ח"ב שאלה סי' ג כתב שמהני תקנה לעדים קרובים בדבר שבממון אך לא לעדות גטין וקדושין ע"ש. (ב) ז"ל הרמב"ם פ"ד מה"א אם רצה לכונוס חוור ומקדש בעדים כשרים. ואם לא רצה לכונוס צריכה גט מספק, ע"כ, וכ"ה במד"ן סי' מ"ב ה"ה. ובשתי ההזתקות הלשות שונת.

נראים או לו או לה, לא הוּ קידושין אפי' ראו אותם שנים מהחלון כמ"ש מר"ן הש"ע סי' מ"ב ס"ג, והוא מהריב"ש סי' רס"ו, והרשב"א ושאר פוסקים, ואע"ג דבח"מ סי' פ"א ק"ל דכל שראו ההלואה אפי' בהכמנה מעידים. לא דמי עירי קדוש לעירי ממון, דשאני התם בהלואה דאפי' בלא עדים כלל חייב, דלא אברו סהדי אלא לשקרי, אבל בקידושין דבלא עדים לא מהני בהכמנה נמי לא מהני, שאין העדים יכולין להעיד שנתרצית בקידושין שהרי אף אם אמרה כן היה, לפי שידעה שאין ממש בדבריה כיון שסבורה שאין שם עדים ע"ש בריב"ש ז"ל. ואפילו יונח שהכשרים ראו הקדושין ונראו למקדש ולמתקדשת, אפי' הכי אין עדותם כלום, מטעם המלך הרב בית שמואל ז"ל בסי' מ"ב ס"ק ט' ז"ל, ובאמת אף שכשרים ראו ג"כ הקדושין, מ"מ לא מהני מאחר שהעדים שהיו אצל הקדושים הם פסולים, או הוי כאלו היה הקדושין בלא עדים ולא מהני מה שראו עדים אחרים יעו"ש באורך, וכדברי הרב ז"ל הובא ג"כ בס' מהרש"ך ע"ה ח"א סי' כ"ה בתשרי שאלה באורך, וכ' שם ז"ל. כל זה ראיתי ונתון אל לבי בענין זה וכו'. ואח"כ מצאתי בס' הרב הגדול מהד"י בן לב ז"ל בסי' ק"א, שמצא תשובה אחת מרב אחד גדול בדורו ז"ל, ששאלת על ענין הקידושין שייחדו ב' עדים והעדים היו פסולים, נראה דכיון דייחדו עדים אלו והם פסולים, פשיטא דקדושין אלו לא הוו קדושין, אע"ג דהקדושין נעשו לפני המון והיו שם הרבה עדים כשרים, ואיכא למימר תחיקים בשאר כדאי' באשרי' פי"ג ובפ"ק דמכות. שאני התם דלא ייחדו עדים פסולים, אבל הכא כיון דייחדו עדים פסולים, א"כ היתה כוונתם דהעדים שייחדו יהיו עדים ולא אחרים.

וכה"ג אית' באשרי' פ"ק דמכות ז"ל, ויראה שאם הזמין המלוה עדים כשרים ועמדו ב' עדים קרובים או פסולים, אפי' אם כוונו להעיד ובאו בב"ד והעידו לא נתבטלה עדות הכשרים, דכיון דייחד את עדיו לאו כל כמיניה להפסיד את ממון, ומאי דקאמר תלמודא דשייליגן להו אי למתני אתו אי לאסהודיה, היינו בדבר הנעשה בפני העם בלא הזמנת העדים ובאו כולם להעיד, אבל הזמין את עדיו והוציא כל האחרים מכלל העדות, לאו כל כמיניה לבטל העדות עכ"ל, בראותי תשובה זאת, אורו עיני ושמח לבי שכוננתי לדעת הרב הגדול הנזכר בעל התשרי הנז', לדמות ולומר דכי היכי דהזמנת וייחוד העדים כשרים סגי לקיים העדות, אע"פ שנצטרפו עדים פסולים בהדייהו, לאו כל כמיניהו לבטל העדות. היכי בהזמנת וייחוד עדים פסולים נמי נתבטלה העדות, אע"ג דאיכא הרבה כשרים בהדייהו ולא אמרינן תחיקים בשאר, ומסיק דאין לחוש לקדושין שנעשו בפניהם יעו"ש באורך.

וא"כ עלה בידנו מהמחבר, דקדושין דבג"ד לא הוו קדושין וצריכין לחזור ולקדש שנית, (גם אין להסתפק ולומר דאפשר שנתייחד בפני העדים ונתכוון לשם קדושין ולא הוי בעילתו בעילת זנות, דלא אמרינן כן, אלא דוקא היכא ביודע שקדושין הראשונים לא הוו קדושין, אבל הכא, אדרבה היו סוברים שהקדושין הוו קדושין גמורים, וא"כ לא אמרינן אדם יודע וכו', וכ"פ הר"א ששון בתשרי סי' ס"ה ושכ"פ הריב"ש סי' ה' ר').

ובנים שנולדו להם כבר ביני ביני כשרים ויורשים את אביהם דהוי כבנו לכל דבר, עיין בש"ע אה"ע סי' ד' סעי' כ"ו.

ולענין אם צריך לברך מחדש ברכת אירוסין ונשואין הדבר פשוט שא"צ עוד לברך כיון שכבר בירכו, וכ"כ בספר בית שמואל בסי' מ"ב ס"ק י"ז על מ"ש מר"ן שחזור ומקדש, כ' ז"ל, ולענין ברכה נראה דאין מברכין כמ"ש בש"ע בהגהה סי' ס"א וססי' ק"ג עכ"ל, ז"ל רמ"א בסי' ס"א, אם קדש בטעות והיו לו נשואין עמה ואח"כ נדע שהקדושין

היו בטעות. אעפ"י שחזר ומקדש א"צ לברך שנית ו' ברכות וסגי ליה בברכות הראשונות עכ"ל, וכ"כ מהריק"ש ז"ל.

הכלל העולה דצריכין לקדש שנית בפרוטה בעדים כשרים כדין וכהלכה וא"צ לברך ברכת אירוסין ונשואין פעם שנית, והבנים (בניו) * הנולדים כבר כשרים לכל דבר, וא"ל"הי הצ"ב א"ת ינחנו במעגלי צדק, ואשר ימרה לבלתי שמוע לחזור הקדושין להוי בסילוא ג) דלא מבע דמא, ה' הטוב יכפר בעד כל שגיאה גדולה הנעשית בישראל כזאת והש"י יצילנו משגיאות אכ"ר :

סי' ג'

מעשה שבא לפנינו בכתבים משתי כתות שנפלה מחלוקת ביניהם בנערה אחת שכת אחת אומרת שנתקדשה לאיש אחד. וכת שנייה אומרת שחקרו ונתברר הדבר להם שלא היו קדושין שם ואז התירו שנתשא לאחר ונשאת. ואז שלחנו אחד השתי כתות לבוא לפנינו להגיד הענין לדעת מה יהיה משפט הנערה הזאת, וזה יצא ראשונה.

תרגום מערבית לעברית

טען מחפץ' חסן שהוא שידך ג'אליה בת אברהם בוריה מאצל דחה סעיד יצחק היות והוא גדלה בהיותה יתומה והיו מזומנים ביניהם שנים רחוקים והשאר קרובים, ואחרי שגמרו השדוך הוציא רוביה אחת ואמר למסובים הו עדים שפרוטה זו קדושין לבת, ונתנה לרבינים והרבנים מסרה לסעיד יצחק היות והכת בבית אחר ולא היתה עמם, ונתן לה סעיד יצחק הפרוטה, ויצאו כולם להתפלל הם וסעיד יצחק בבכהנ"ס, והפרוטה ביד סעיד יצחק היות והיה ערב שביעי של פסח.

השיב סעיד יצחק שהם סיימו השדוכין ואח"כ הוציא מחפץ' רובייה ואמר הו עדים שזאת שדוך לג'אליה ומסד לבני מרי, ובני מרי מסרוה לו והלכו כולם להתפלל כי הכת היתה בבית אחר, ונזכר בבכהנ"ס הרובייה ויצא ומסד לאם הבת, אמר לה זה השדוך של בתך תשמריה, ולא ידע מה נעשה עוד, אם הוציאה אותה לצרכיה או מסרה אותה לבת.

יחד עם הטוען והנטען הנז' באה כת השניה האומרים שחקרו ונתברר להם שלא היו קדושין, ואח"כ באה כת

טען מחפץ' חסן אנה כ"טב ג'אליה בנת אברהם בוריה מן ענד כ'אלהא סעיד יצחק לאנה אלדי גדלה הוי יתומה, וכאנת (וכאנו) * חאצ'רה (חצ'ארה) * בינהם שנים רחוקים והשאר קרובים, ובעד אן אכמלו אלכ'טבה אכ'רג רובייה וקאל לא" חצ'ארה במא תשהרו אן האד'ה אלפרוטה קדושין לאלבנת וקבצ'הא בני מרי, ובני מרי קבצ'הא סעיד יצחק, לאן אלבנת פי בית ת'אני לס חצ'רת וקבצ'הא סעיד יצחק אלפרוטה, וכ'רגו יצלו גמיעהם הם וסעיד יצחק פי בית הכנסת, ואלפרוטה פי טרף סעיד יצחק, לאנה כאן ערב ו' של פסח.

אגב סעיד יצחק אנהם כ'תמו אלכ'טבה, ובעד אכ'רג מחפץ' רבייה, וקאל במא תשהרו אן הד'ה שדוך לג'אליה וקבץ' (בני) * מרי, ובני מ'ו קבצ'ה, וסארו אלגמיע יצלו, לאן אלבנת פי בית ה'אני, וד'כר פי אלכניס אלרבייה, וכ'רג קבץ' אם אלבנת, קאל להא הד'א אלשדוך חק אלבנת צ'מיהא, ומא ערף מא זאד צח, הוי תצרפת בהא אלאם, או קבצ'ת אלבנת, וחצ'ירו מעא אלטוען ואל" נטען אלמד'כורין אלגמאעה כת שנייה האומרים שחקרו ונתברר להם שלא היו שם קדושין.

ובעד ד'אלך חצ'רת כת ראשונה

האומרים שנתקדשה ואלו טענותיהם ועדיותיהם.

העיד מ' סעיד אלקתר אן כאן מאצ'י טריק ודעוה אלגמאעה יחצ'ר עלא אלקדוש, וקאל להם מא חאגה בה אלכפאיייה. וסלם מחפוך רבייה לאלקדוש אלא יד סעיד יצחק, ומא ערף מא זאד חצל מן בעד.

טען מ'ו סאלם אלקתר, אן כאנו חאצ'רין גמאעה קרובים ורחוקים לאל-כ'טבה, וכאן אלמקדש ענדהם ואלמתקדשת כ'ארג מרחק ד'ראע ונצף, ולם הם בינ-צ'רוהא, וסלם מחפוך המקדש רבייה ליד סעיד יצחק יקבצ'הא, וקבצ'הא סעיד יצחק בפני מ' סאלם (אברהם) * מן אל-צ'אהרה. ובפני עואץ אלמאס אלא כ'ארג והם אלחצ'ארה לם נצ'רו. אגאב מחפוך שכן היה. וסעיד יצחק אגאב לם כאן הד'א אלא מא קד חצל טענות ענד ב'ד יצ'ו, סאלנא מ' סאלם אלקתר איי חין כאן אלקדוש, וקאל מא הוא עארף איי יום, אלא אן לה קדר סתה אשהר.

העיד מ' סאלם אברהם אן כאן חאצ'רין גמאעה קרובים ורחוקים פי מכלבאן פי בית סעיד יצחק, וכאן ענדהם מ' סאלם אלקתר וכ'תמו מחפוך וסעיד עלא אלזואגה באלבנת וקנו גמיעהם עלי ד'אלך ענד מ' סעיד אלקתר, ובעד ד'אלך קאל מחפוך מא יתם לה אלא יקדשה בפרוטה, ואכ'רג פרוטה וקבצ'הא סעיד יצחק, וקאל במא תיעידו אן הד'א קדושי ג'אלייה בנת אברהם בוריה, וקבצ'הא סעיד יצחק, וקאם יקבצ'הא וקאמו בעדה עדים מן בין אלגמאעה ינצ'רו חית יקבצ'הא, והם עואץ אלמאס ומ' סאלם אברהם ונצ'רו אלנתינה מן יד סעיד יצחק ליד אלבנת ג'אליה, ואמא מח-סוך לם כ'רג, לאנה כאן גאלם ענד אלקהל. העיד עואץ אלמאס, אן כאנו חאצ'רין, וכ'תמו עלא אלזואגה מחפוך וסעיד יצחק, וקבצ'הם מ' סעיד אלקתר קנין, ובעד אכ'רג מחפוך פרוטה וקבצ'הא אלעדים מ'ו סאלם אברהם והו (הוי ועואץ) עואץ אלמאס, וארגעוהא ליד מחפוך.

ראשונה האומרים שנתקדשה, ואלו טענותיהם ועדיותיהם.

העיד מרי סעיד אלקתר שהיה עובר אורח וקראוהו הקהל (להצטרף) להיות נוכח בקדוש, ואמר להם מה צורך יש בי ויש אחרים די, ונתן מחפוך רובייה לקדוש ליד סעיד יצחק ולא ידע מה נעשה אחרי כן.

טען מ'ו סאלם אלקתר שהיו מוזמנים קהל קרובים ורחוקים לשדוך, והיה המקדש אצלם והמתקדשת בחוץ רחוקה אמה וחצי ולא רואים אותה, ונתן מחפוך המקדש רובייה ליד סעיד יצחק כדי למסור לה, ומסר לה סעיד בפני מ' סאלם מעיר אלצ'אהרה ובפני עואץ אלמאס בחוץ והמוזמנים לא ראו. השיב מחפוך שכן היה, וסעיד יצחק השיב לא כך היה אלא האמת הוא בטענות שנסדרו בפני ב'ד יצ'ו. שאלנו מ' סאלם אלקתר מתי היו הקדושים, ואמר איננו יודע באיזה יום כי אם בערך ששה חדשים.

העיד מ' סאלם אברהם שהיו נוכחים קהל קרובים ורחוקים במכלבאן בבית סעיד יצחק והיה אצלם מ' סאלם אלקתר ומחפוך וסעיד (חתמו) סיימו על נשואי הבת וקנו כולם על זה אצל מ' סעיד אלקתר, ואח'ך אמר מחפוך לא יועיל לו אלא שיקדשנה בפרוטה, והוציא פרוטה ומסרה לסעיד יצחק ואמר בעדותכם שזאת קדושי ג'אלייה בת אברהם בוריה, וקבלה סעיד יצחק ועמד לתתה לבת ועמדו אחריו עדים מתוך הקהל לראות כשיתננה לה והם (והעדים) עואץ אלמאס ומ' סאלם אברהם וראו הנתינה מיד סעיד יצחק ליד הבת ג'אליה אבל מחפוך לא יצא לפי שהי יושב בין הקהל. העיד עואץ אלמאס שהיו נוכחים וחתמו על הנשואין מחפוך וסעיד יצחק, ונתן להם מ' סעיד אלקתר קנין, ואח'ך הוציא מחפוך פרוטה ונתנה לעדים מ'ו סאלם אברהם ועואץ אלמאס, והחזירוהו ליד מחפוך, ומחפוך מסרה לסעיד יצחק

זאמר לו בעדותכם זה קדוש לג'אליה בת אברהם בוריה, וחזר מ"ז סאלם אלקתר זאמר לעדים שיעמדו עמ' סעיד יצחק, (יתן הפרוטה לבת, ועמד מ"ז סאלם אברהם ועואץ אלמאס עם סעיד יצחק) ומחפור' עמר אתם והיה אחוריהם מפני הבושה. ונתן סעיד יצחק הפרוטה ליד ג'אליה ומחפור' רואה, ואינו יודע באיזה יום היה הדבר.

ומחפור' קבצ'הא סעיד יצחק, וקאל לה בעדותכם הריה קדוש לג'אליה בנת אברהם בוריה, ורגע מ"ז סאלם אלקתר קאל לאלעדים יקומו מעא סעיד יצחק (יקבץ) • אלבנת אלפרוטה, וקאם מ' סאלם אברהם ועואץ אלמאס מעא סעיד יצחק) • ומחפור' קאם מעאהם כאן קפאהם מא גזם יואגה, וקבצ'הא סעיד יצחק אלפרוטה ליד ג'אליה, ומחפור', בינצ'ר, ומא הו עארף פי אי יום כאן ד'אלך.

הנה הנערה זאת לא תפסי בה קדושין מכמה טעמי, ראשונה שהרי מחפור' המשרד מודה מתחלה שהפרוטה לא הגיעה ליד האשה אלא ליד דודה סעיד יצחק, ולא ראה המשרד, שהיתה בבית אחרים (אחר) • וגם תשובת סעיד יצחק כן היתה שנשארה אצלו הפרוטה, הרי ששניהם מדים דלא היו שם קדושין, ואין לומר דכיון שסעיד יצחק הוא שגידלה דלמה שותיה הנערה שליח לקבל קדושה, דאין לחוש לזה כלל, ממה שכתב הרמב"ם פ"ג מה' אישות ומר"ן בס"י ל"ה ס"ג, דבשליחות האשה לקבל קדושה צריך עדים, וכ' טעמא שם הב"י ב' הר"ן דכשם שהקדושין צריכים עדים כך שליחות הקדושין, ואע"ג דלהאי טעמא אין חילוק בין שליחות האיש לשליחות האשה וכדעת הראב"ד שמביא מר"ן, מ"מ הצד השווה לדעת כולם דבעיא אשה לשווי שליח בעדים הא לא"ה לא הוי קדושין, וכל זה לפי דברי הכת האחת שאומרת שהיא גדולה, אבל לפי דברי הכת השניה האומרת שבדקו היתומה ונמצאת בלא סימנים א"צ לזה, דאף את"ל דשויתיה שליח הא קי"ל דאין שליחות לקטן.

וראיתי בתשרי הר"א די בוטון ס"י ח"י שכ' בשם מהרש"ך וז"ל ואם יבואו עדים כשרים ויעידו על זאת האשה שנתקדשה בפניהם לר' דוד ארוטי כיון שיש עדים כשרים ויעידו על (דשמעו מפני ר' דוד ארוטי) • שהודה בפניהם שלא נתקדשה לו, הו' כחרי וחרי, והוי ספיקא דרבנן ולא תצא מר' יעקב ארוטי ז"ל וכר' ע"ש, ואע"פ שהר"א ז"ל חלק עליו ע"ז, דמה לנו ולהכחשתו, כיון שיש עדים מעידים מ"מ ראינו למהרי"ט בתשובה דף קפ"ד ע"ג, צרף טעם זה להתיר בכגון זה שכתב שם, והיה לו לומר והלא היא מקודשת ממני בפני עדים, וכיון דשתיק אדדיי אחיי לה, ומביאו בס' לקט הקמח דף צ"ז ע"ג, דזה עולה בסגנון א' עם דברי המהרש"ך ויעויין בש"ע ח"מ ס"י ע"ט ס"ח.

וכשנחקור בלשון הקידושין אין אנו צריכים לכל זה, דלשון הקדושין גרוע מעיקרא שכן העידו שכן אמר (במא) • תעידו אין הדא קדושין לג'אליה הנה כתבו האחרונים בתשובה בשם מהרי"י בי רב בשם מהר"ש דוראן דלא מהני באומר קבלי זה לקידושין, דאנן בעינן לשון עתיד שיאמר תהי מקודשת, וכ"כ מהמ"א בהגהת ש"ע ס"י כ"ז ב' ב"י (ב' תשרי הרשב"ץ א) וז"ל וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא כגון שיאמר הרי הן קדושין או קדושין יהיו, אבל אמר (הן) קדושין לחוד אינו כלום עכ"ל, וכ"כ מהריק"ש בהגהותיו.

עוד כ' בב"י בס"י זה ח"ל כתב מורי הר"י בי רב ז"ל שכ' הר"י דוראן בתשרי קח טבעת זה קדושין על בתך שאינו כלום שאינו מוכיח בדברים אלו שהאשה הוא מקדש עכ"ל, ונ"ד דומה לזה ממש שאמר זה קדושין לג'אליה שאין הלשון מוכיח להבא וגם אינו מוכח שהאשה הוא מקדש, ודומה לשני הפנים שהביא הב"י ובס' בני משה ז"ל ס"י ל"ה

סמך זה במעשה דומה לזה, שכתב שם וז"ל ויש לי לצרף לזה מ"ש מהר"י בי רב בשם מהר"י דוראן, דלא מהני באמר קבלי זה לקדושין דאנן בעינן לשון עתיד שיאמר תהי מקודשת לי אבל כל שלא אמר כן אינה מקודשת, והביאו דבריו בהג"ה וכ"כ מהר"ר בצלאל שם ב' תשו' להרשב"ץ. וא"כ אף שמהרלנ"ח ומהר"ם אלשקר חולקים, אפשר שלא ראו תשו' הרשב"ץ, וכ' מהר"ש (מהרש"ח) * סי' ל"ה שהרשד"ם לא ראה סברה (זו) * שאלו היה רואה אותה היה מיקל ושכ"כ מהרש"ך ח"ג סי' י"א.

עוד הביא שם מ"ש הריב"ל בח"א שמצא בקובץ א' של תשו' מרבני פרוצבינא שהיו בזמנו של הרשב"א, והיה א' מהם הר' יצחק קמחי וכו' ומעשה היה בימיהם א' שאמר לה אני נתן לך זה לקדושין וכו', והשיב הרב דגרע מהרי את מקדושת בלא לי. וכ' באמצע התשו' וז"ל, וזה כמה שנים שיצתה הוראה מלפני הרב קרובינו בעל המכתם ומלפני הרב אבא ועממם הסכימו רבני צרפת וז"ל שהיו מופלגים בזקנה ובשיבה והתירוה לינשא בלא גט. גם רב א' שהיה גדול הדור בצרפת שהיה מתהלל מחור אחר האיסור חור בו בלשון זה, דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי עכ"ל.

והרב בעל המכתם כ' וז"ל, ומה יוסף דוד לדבר והנה גליתי לך אחי את הנראה לעיני, והנני נמשך אחר דעת הרב הגדול ר' נתן ואחר דעתך, כי זאת אינה צריכה גט, והר"ר מרדכי אביו של הרב כ' וז"ל, תינח בעלמא היכא דהוו ידיים שאינן מוכיחות הנז' בגמ'. אבל בדין זה דאתי לקמן ליכא לספוקי כלל, דלא דמי לידיים שאינן מוכיחות הנז' בגמ' אלא גרעי, דהתם המקדש אומר לשון מיושר כתקון חכמים שאמרו הרי את מקודשת אלא דגיין ליה [לי] ומ"ה הווין ידיים שאינן מוכיחות, אבל מ"מ הוא מזכיר א' מהלשונות שתקנו חז"ל ונעשית א"א ונאסרת לעלמא, שאמר הרי את מקודשת או לקוחה או קנויה אבל זה שאמר הריני גותנו (לך) * לקדושין אין כאן בית מיחוש כלל, דאפי' ידיים שאינן מוכיחות לא הוי כלל. ומ"ה ליכא להצריכה גט דהויא חומרא דאתי לידי קולא שיאמרו אין קדושין תופסין באחותה וכו', וזולת אלו הרבנים היו כמה רבנים מובהקים שכ' כמה תשובות להקל שלא היתה צריכה גט כלל עכ"ל. וכ' עוד שכ"ד הר"ר ישעיה מטראני, וכ' מהר"ש (מהרש"ח) * סי' ל"א, לס' זאת אפי' אמר הרי זה קדושין לי לא מהני עכ"ל בני משה, וז"ל מהר"ש (מהרש"ח) * שם דף קנ"ד ע"ד. וגם הביא (דעת) * מהר"ט דבעינן שיאמר דברים שהאשה מתקדשת, כמו הרי את מקודשת. אבל (תיבת) * קדושין הוא שם דבר. והיא סברת הר' דוראן שהביא הב"י וכו'. ומאריך ומסיק שאלו הרשד"ם ראה סברת חכמי פרוצבינא ונמצאו בידו תשובותיהם. היה כותב בפשיטות להתיר בלי פסוק. כלל הדברים דמזה הצד הדבר פשוט אצלי דלית ביה בית מיחוש כלל. ובדף קנ"ה ע"ג כתב הרב מהר"ש (מהרש"ח) * וז"ל וז"ל. (אומר שנודע ומפורסם גדול ועצמת חכמת מהר"י בי רב זלה"ה וכו'). וצ"ע בסוף דברי הר"ר דוראן שכתב שהיכא שאמר קדושין הן ולא אמר קדושין יהו. לא אמר כלום. משמע דאי אמר קדושין יהו מהניא. והא מ"מ תיפוק ליה דהוי שם דבר ובעינן דבר שהאשה מתקדשת בהם. ונראה שהכוונה דתרי קאמר. חדא שהוא שם דבר וגם דבעינן שיאמר להבא. והכא לא אמר קדושין יהו. ונראה שאין הכוונה לומר דאלו אמר קדושין יהו דהוי קדושין. אלא הכוונה דאלו אמר קדושין יהו ליכא ריעותא משום טעמא דלהבא. אבל מ"מ איכא ריעותא שהוא שם דבר ובעינן שיאמר דברים שהאשה מתקדשת וכו'. ועוד יראה טעמא אחריתי. דכ"ע מדור לס' הר' דוראן שבעינן לשון שיורה (שיוכח) * להבא כמו הרי את. אבל בלא את לא מוכח להבא. גם מהר"י מטראני בתשו' החדשות עשה עיקר סברת חכמי פרוצבינא להתיר בכגון זה יע"ש בס"י קל"ח. גם לקט הקמח דף צ"ח הביא דברי מהר"ש (מהרש"ח) * וז"ל.

ואין להקשות מהא דק"ל דאם היה מדבר עמה על עסקי קדושה ה"ז מקודשת אע"פ שלא הזכיר תיבת לי ואפי' שנתן בשתיקה הויה מקודשת וכמ"ש מר"ן בס"י כ"ז.

ובגדון דידן כיון שהיו עסוקין לשדכה הוי כמדבר עמה על עסקי קדושיה. דכבר כתב הרשב"א ז"ל בתשו' הביאו הרדב"ז בתשו' סי' נ"ו דף י"ג ע"ב שאין השדוכין דמדבר (כמדבר) * עמה על עסקי קדושיה יע"ש. גם מהרש"ש (מהרש"ח) * בס"י ח"י כתב בזה וז"ל. אבל מה שעדיין אנו צריכין לחקור הוא אם המשדכת יהיה כמי שמדבר עמה על עסקי קדושיה וא"צ לפרש ובנ"ר היתה משדכת. או נאמר דאינו כמדבר עמה על עסקי קדושיה וצריך לפרש. וכמ"ש הרשב"א בשני תשו' בס"י תקנ"ח ובס"י אלף וק"פ הביאם הרב מורי ז"ל בתשו' דנראה מאותם תשו' מהרשב"א פשוט דהשדוכין אינן כלום. וכ"כ הרב הגדול הרדב"ז בפסק הנו' בשם הרשב"א בשתי תשובות אחרות. והם בס"י אלף וקפ"ט ובס"י תקנ"ח. דנ"ר פשוט דהשדוכין אינם כלום מכמה ראיות בריאות וטובות. ואע"פ שהרב הגדול מהר"י בן לב ז"ל כתב מט"ז להחמיר, ועכ"ז הביא דברי הרב הגדול הנו' שחלק עליו וכו'. ותמהני על הרב הגדול מהר"י בן לב שלא הביא דברי הרב בשלימות מ"ש בענין המשדכת. ואולי לא באו לידו התשובות מהרב הנו' בשלימות. ואני הצעיר והדל אבוא אחריו ומלאתי את דבריו וכו' והאריך. ולבסוף מסיק הרי בפי' שכתב הרב הנו' דאין חוששין לשדוכין כלל. וכ"כ הרב מורי ז"ל בתשובות בראיות בריאות וטובות כאשר יראה המעיין. א"כ בנ"ד אע"פ שהיא (שהיתה) * משדכת. כיון שלא אמר לי, אינה מקודשת ע"כ ממהרש"ש (ממהרש"ח) *. ואע"פ שמו' סאלם אברהם העיד אן קאל מחפוך' מא יתם לה אלא יקדשה בפרוטה וא"כ הוי כמדבר עמה על עסקי קדושיה. הנה עדות זו מוכחשת. שהנה עואץ' אלמאס לא הזכיר בעדותו דיבור זה. ואין לך הכחשה גדולה מזו. וחזר מ"ו סאלם להיות עד אחד בזה. וקי"ל דהמקדש בעד אחד אינה מקודשת כהשכמת גדולי הפוסקים ומר"ן ז"ל. גם בטענת מחפוך' עצמו לא הוזכר זה. והודאת בעל דין כמאה עדים דמי. וכמ"ש בתחלת דברינו. וכ"ש לפי מה שנלמד מלשון חכמי פרוצבינא דהוי לשון גרוע טפי ועדיף טפי מקדש בשתיקה ממקדש בלשון גרוע כזה. וכ"כ מהר"י בן לב מביאו הריק"ש וז"ל טפי גרע לישנא ריעא משתיקה. ועיין רשד"ם סי' ל"ו עכ"ל. וכתב הרב בני משה ז"ל ב' מהרש"ח ח"ג סי' ל"ג ח"ל. ואין לומר דלא חיישינן למה שלא אמר העד מלת לי. כיון שלא אמר בבידור שלא שמע שהזכיר מלת לי וכו'. אין ראוי לחוש לזה. דכל עדות קדושין המתקבל באימים וגזומים. מקפידים העדים ומדקדקים העדות בעדותם להעיד מה ששמעו לא פחות ולא יותר. וא"כ המעיד עדותו בלא הזכרת מלת לי לא תלינן שהשמיטו העד או סופר. אלא ודאי שדקדק העד בעדותו מה ששמע. וגם הסופר דקדק לכתוב מה ששמע מפי העד עכ"ל.

עד מטעם אחר דאפי' יונח שהיה הקדוש כתקון חז"ל, הנה מודים השתי כתות שהיו שם כמה יהודים קרובים ורחוקים. וכפי דבריהם וטענותיהם שהמקדש הזמנים לעדים. שכך היתה העדות שם' סעיד אלקתר קנה מהמשדך מחפוך' ומן סעיד יצחק על ענין השדוכין. ואחר זה הוציא מחפוך' הפדוטה ליד סעיד יצחק. ואמר במא תיעידו אן הד"א קדושין לג' אליה. וכיון שנמצאו שם קרובים והוזמנו לעדות כל העדות פסולה (בטלה) * וכמ"ש רמב"ם פ"ה מה' עדות וז"ל. שטר שהיו עדין מרובין ונמצא א' מהם קרוב או פסול וכו'. אם יש עדות ברודה שכולם ישבו לתתום שהרי נתכוונו להעיד, ה"ז בטל ע"כ. וכאן כולם מודים שכשבא מ' סעיד אלקתר כולם שגחו לקראתו שיוגמר הענין של השדוכין על ידו בפניו ובעדותו והוא קרוב גם היו שם קרובים אחרים. וכ' בס' בני משה ז"ל דף ע"ז ע"ד ב' מהרש"ח (מהרש"ש) * והרמב"ן והרשב"א. דאף שהזמנים בערבוביא נפסלים מיד. ואף שמהר"י בי רב סובר דלכשרים כיוון, מ"מ מהר"ש חקאן פליג עליה כמבואר בח"מ סימן ל"ו ורבנן בתראי כותיה, ומהר"ם אלאשקר כתב דאפילו מהר"י בי רב לא אמרה אלא היכא דבאו בהכרזה יע"ש"ב. ואין להקשות דהא העדים מעידים דאח"כ עמד מ' סאלם אברהם ועואץ' אלמאס הם וסעיד יצחק, וראו הנתניה מיד דודה סעיד יצחק ליד הנערה, דזה אינו כלום דמעצמם העדים עשו זה בצואת מ'

סאלם אלקתר ליתן לאשה הפרוטה ולא צוה להם המשדך ולא נתכוון להיות הם עדין אבל כוונתו היתה על כלם בערבוביא.

תו איכא בנ"ד להקל מצד הכחשת העדים שמ"ו סאלם אברהם לא הזכיר בעדותו שום זכר שהיה בצוואת מ' סאלם אלקתר ולא כן היתה עדות שהעיד עואץ אלמאם ואף שהושוו בענין עדות הנתינה הרי הם עדים מוכחשים. וכמו שכ' בנדון כזה הרב בני משה משם הרמב"ם. דאם אפי' יש בבדיקות הכחשה בין העדים עדותן בטלה. וכ' מהרימ"ט סי' ל"ח עדות קדושין כדיני נפשות דינינן ליה וכו'. ואף שהושוו בענין התמרים הרי הם עדים מוכחשים והרי א' מהם עד שקד ועדותן בטלה וכמ"ש הב"ח והש"ך והריטב"א והרמב"ן. ואין לומר דלא מקרי הכחשה מפני שלא אמר העד האחד התקדשי לי. דכיון שא' מעיד שאמר לי ואחד לא. הוי הכחשה וכמ"ש מהרש"ך וכו' יע"ש באורך. גם הוכחש האחד מצד שהאחד העיד אן מחפץ' חסן קאל מא יתם להא אלא בקדוש והעד הב' לא הזכיר זה בעדותו. ומצאתי להדימ"ט בתשוב' ובס' פני משה סי' ב' דאפי' הוכחשו בדבר דלא נפקא מיניה לענין דינא הוי הכחשה שדיני עריות כדיני נפשות יע"ש. מה גם דלפי מה שהוגד הא' מהם או שניהם פסולים לעדות שמעידים עליהם שהמה אוכלי חדש. אשר גדולי ישראל מחמירים בו כדמפורש בב"י בי"ד [סי' רצ"ג] ע"ש. וז"ל הרמב"ם ע"ה פ"י מה' עדות הרשעים פסולים לעדות מן התורה שנ' אל תשת ירך עם דשע להיות עד חכם, מפי השמועה למדו אל תשת רשע עד. איזהו רשע כל שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות זהו רשע ופסול, שהרי קראה התורה למחויב מלקות רשע, שנ' והיה אם בן הכות הרשע, עבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה ה"ז פסול מן התורה. ואם היה החיוב שבה מדבריהם ה"ז פסול מדבריהם ע"כ. וכ' הרב מהרי"ט בראשונות א"ה סי' מ"ג וז"ל, ואע"פ שאיסור זה שעשה אין בו מלקות ב'. הואיל והוא בעבירה שחייבים עליה מלקות או מיתה רשע מיקרי. דייקא נמי דקאמר עבר עבירה שחייבים עליה מלקות ולא אמר שחייב זה העושה אלא שחייבים עליה בעלמא, תדע דהא לא בעינן התראה לפסלו כמו להלקותו יע"ש באורך, ויעויין מזה בתשרי מהרי"ט קארו סי' ב'. ומעתה אחר שנתברר כל הריעותות הללו, הנה כל רואה ידאה שיש ויש להתיר נערה זו בלי שום פקפוק, אם מצד העדיות אם מצד הקדושין. וכ' מהרי"ט בדף ס"ו ע"ב וז"ל. וכבר ביארתי במקום אחד שכל ספק קדושין מן התורה יש להעמידה על חזקתה. גם בכל היכא דאיכא ס"ס אפי' בדבר שבערוה איכא למיזל לקולא. וכדברי המרדכי שהביא משם הרב ברוך. גם בעניני הספיקות דאפי' דברים שהם פלוגתא דרבוותא. דינינן להו בספק ספיקא. כל אלה הארכתי לפרש במקומותיהם וכו' יע"ש.

ואחרי שכתבנו כל זה רווחא שמעתין. ביתר שאת כי הגידו לנו אנשים כשרים מהכת השנית. כי הנערה היתומה הזאת מיאנה במחפץ' זה, ואז העדים צוו לנשים לבדוק הנערה לפי שעדיין היתה קטנה בקומה. ובדקו ולא מצאו לה שתי שערות ע"י נשים נאמנות וכשרות, ואחר בדיקה כתבו לה גט מיאון, והלכה אחר זה ונישאת, וכל זה העידו אחר הגיוסם הראוי בכמה חומרות, ונמצא לפי זה דאפי' יונח שהיו קדושין גמורים כתקנת חז"ל, הנה כיון שמיאנה הנערה הזאת נעקרו הקדושין. ויעויין במהרש"ך מזה שאלה כ"ג עלה מ"ג, ובגרי"ר כלל ח"י י"ט (א' סי' י"ט).

כלל העולה מהמקובץ, נראה לעיני המעט הוא דבכל חד מהני סעמי דכתיבנא יספיק להקל, כ"ש בהצמדם יחד דיש בהן כדאי להקל, ואע"פ שמ' סאלם אלקתר העיד שכבר היא גדולה אין דבריו כלום במקום השנים. וגדולה מוזאת כתב מהרש"ך בתשרי כ"ה וז"ל, והנה עתה כת אחת מעידה בגדלות היתומה וכת אחת מעידה שנבדקה ונמצאת קטנה, הנה לפי קושטא דמלתא מסקנא דשמעתא פ"ד אחין ג' דכל תרי ותרי ספיקא

דרבנן ואמרינן אוקי מלתא אחזקתיה, וא"כ מוקמינן היתומה הזאת בחזקתה דהיינו חזקת קטנה וספיקא דרבנן הוי ויש להקל עכ"ל. ומי שחותמו אמת ינחנו בדרך אמת ויצילנו משגיאות אכ"ר :

סי' ד'

שאלה. אם מותר הבן לישא אחות אשת אביו. תשובה: הדבר פשוט להתר ואין בו ספק כלל. שהרי לא נכנסו בכלל עריות ולא בכלל שניות, וכשם שלא גזרו באשה ובתה לאב ובן. כן לא גזרו על אב ובן לישא שתי אחיות, ואין בזה ספק. ולרוב פשיטותו לא זכרחו הפוסקים ז"ל. ס' פרו ורבו על הארץ ש' ב"פ (לשטרי).

סי' ה'

יורנו רבי' באחד שאמר לגוי להביא לו אבנים והביאם הגוי בשבת והוא בבהכ"נ. ובא בעל חקירה ונודע שאבנים אלו נפסלו ביום ש"ק. מהו לשקעם בבנין כיון שידוע אחד. תשובה: שלמך יסגא לעלמין אכ"ר. רבותינו כבר אסרו מלאכת הגוי במקום דמפרסמא מלתא שלא יאמרו וכו', (א) ומשמע מה לי דע אחד (ב) או שנים, וכל שידע אפי' א' חוששין ולא ישקעום בבנין. וראינו העולם מקילין בדבר, אולי שסומכין להם על דברי רי"ו שהביא הב"י דסובר דחומרא בעלמא היא לאסור המלאכה שעשה הגוי יעו"ש. ומפקחי עמנו נוהגים לצוות לגוי שלא יביא בשבת כלל, ואז אפי' שיביא הגוי בשבת אין לחוש כדכתב מור"ם סי' רמ"ד ס"ג ב' המרדכי ורי"ו וב"י. ולדודי הצעיר שכן יש לדקדק מלי' רמב"ם פ"ו שכ' אסור להניח לגוי וכו' מסכים הולך לדעת התג"ה. ואם יש מלין השיבני ואתה שלום ומשתדך שלמה מערע אכ"ר.

אחר ימים אינה לידי השי"ת ס' דת דין וראיתי לו שם סי' ו' שהעלה מדברי הפוסקים דהא דאסור להניח לגוי לעשות מלאכת הישראל בין שתהיה מלאכה דאורייתא בין דרבנן. היינו דוקא בשכיר יום כדאי' בירושלמי ומביאו ב"י סי' רמ"ד. אבל בקבולת שרי ואפי' בפרהסיא דברדיה קא טרח. וראה ממכס ומטבע שמביא המרדכי והגמ"י מביאם הב"י שם. וגם הרש"ל בתשו' סי' ק' מביאו הכנה"ג מתיר למי שקיבל המלח מאת השר שמוותר לשכור פועלים גוים בקבולת יעו"ש. ומסיים שם דדוקא בנין הבית שעל הרוב דרכו בשכיר יום לכן אסור משום מראית העין שמה יחשדוהו אף שהוא בקבולת, אבל מלאכה שהכל יודעים שהיא בקבולת ליכא חשדא ומותר גמור וליכא ביה שום סרך איסור ע"כ. וג"ד אין דרך להביא אבנים בשכיר יום ומותר גמור הוא. ועיין בהרב בעל ס' דת ודין בסי' ו' בענין מלאכה שעושה הגוי ביר"ט ושבת בשביל הישראל. הביא דברי הסמ"ג במצות ל"ת ס' ע"ה שנראה דעתו שאיסורה מן התורה וכן מסיק הוא ז"ל שם:

(ז) (א) גמ' שבת קנ"א: מהא דעשו לו ארון וכו' רמב"ם פ"ו מה"ש וטור סי' רמ"ד. (ב) קשה אם ידיעת אחר תקרא פרהסיא, ובכ"מ פרהסיא משמע בפני רבים, וי"ל דדבר שיש בו משום חלול ה' בעינין בפני רבים, אבל דבר שהוא משום חשד סגי אפי' בפני יחיד, שהרי כתב רמ"א שם אפי' בפני בני ביתו, וכן כת' הטור ז"ל אבל אם היה חרץ לתחום שאין שם ישראל שיראה וכו' מרנקט לה בלשון יחיד שיראה. ש"מ אפי' בפני יחיד. וכ"ה לשון רמב"ם שם. וכן מוכח בב"י.

סי' ו'

שאלה. אם מותר להטמין קומקום של חמין ולמחרת יום שבת נותנים לתוך הרייסא ולתוך הקהוי ולתוך המרק, לפי שנוהגים היתר בדבר. ועוד אם מותר להחזיר לתוך התנור. ועוד אם מותר ליתן שמן קרוש בדייסא כל זה אסור או מותר ושכמ"ה.

תשובה: לשאלה הראשונה הרבה פוסק' מסכימים להתיר ומכללם הר"ן והמגיד משנה פ' כ"ב מה"ש וס' הזכרון ב' הרשב"א, אלא שמורי' מהר"י קארו ע"ה כ' שרוב הפוס' סוברים להחמיר ושיש למחות ביד הנוהגים (היתר)*. ומי יוכל לבוא אחרי המלך את אשר כבר עשהו קיים ויציב. ויעויין בב"י סי' שכ"א תשו' הרמב"ם דמשם יש ללמוד להקל כדעת הרשב"א.

ולשאלה השנית דבר פשוט הוא דאסור להחזיר לתוך התנור בין על תוכו בין על גבו אסור, עיין ש"ע בס"י רנ"ג. א).

לשאלה הג' לא בארת נתינת השמן בדייסא, אם הוא בכלי ראשון או כלי שני. דע דפשיטא הוא דאם בכלי ראשון אסור דמ"מ השמן מתבשל. ודומה להא דכ' הש"ע סס"י שי"ח אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה אפי' נצלה הצלי מבע"י, דמ"מ מתבשל השום והשמן ע"כ, ואם בכלי שני מותר, דק"ל כלי שני אינו מבשל ואפי' היד סולדת בו. ואם כוונת השא' אי אסור ליתן שמן קרוש משום שנימוח דהר"ל נולד, הב"י בסס"י שי"ח האריך בזה הרבה ומסיק להתיר דלאו נולד הוא ואע"פ שנימוח, וכיון דמיד דרבנן הוא נקיטין כרש"י ורמב"ם ורמב"ן דפליגי אבעל התרומות עש"ב:

[סי' ז'] ו'

העלה הרב ד"ר סי' א' לברך על הסוכר רחא"דו דהיינו ורדים שמרקחים אותם בסוכר או בדבש, שהכל. כיון שמברכין בריח עצי בשמים משום דאין עיקרן לאכילה. גם לענין ברכת אכילתן מברכין שהכל, כיון שאין ראויין לאכילה. ושכן יש לפרש דברי הרא"ש והטור ז"ל היפך דעת מר"ן בס"י ר"ד, ומסיים שכן ראה לרבנותיו נוהגין תמיד:

[סי' ח'] ז'

שאלה. הוקשה לי במה שראיתי נוהגין לאכל בשולחן אחד ובקערה אחת איש עם אשתו נדה בחבורת אנשי הבית, ושאלתי להם טעם ההיתר, והשיבו שנהגו להקל מטעם בושת האשה, שלא ירגישו בה בני הבית, יורנו המורה לצדקה.

תשובה: תנן במשנה פ"א דשבת. לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עברה וכו'. וכתבו המפרשים, דלרבנותא נקט זב וזבה, וכ"ש טהור עם טמאה או אפכא דאסיר, יעו"ש. וכ"פ הש"ע ז"ל סי' קצ"ה ח"ל, לא יאכל עמה על השולחן אלא א"כ יש שום שנוי

(1) א) ובתשב"ץ סי' ק"ל ח"ב חוט המשולש הטור הג' כתב על הא דתנן בס' כירה (שבת ד' ל"ו). בפלוגתא דב"ש וב"ה. והעם נהגו כאקסמא דירושלמי, דלא נחלקו ב"ש וב"ה. אלא דנטלו (לתבשיל) מבעוד יום. אבל נטלו בשבת מותר להחזירו בכל גזנא. ומסיים ח"ל. ויש מקליק ע"פ הירוש' אף בשאינה גרומה וקטומה. איך לסלק הנוהגים היתר ממנהגם. ויש להם על מה שיסמכו הואיל וזוכר זה שם בסירוש. וגם שיש פוסקים מן המפורסמים שסמכו עליו והנהיגו להקל. והנח להם לישראל וכו'. וכן העלה בס' חן טוב למתד"י בדיחי ז"ל (כתיבת יד תח"י יודשי, הסג' דב"א נדאף ז"ל) להקל בהתר חמום התבשיל בשבת אפי' צונן, ואפי' יש בו רוטב אך לא על האש. וכן מצאתי בשלטי הגבורים פ"ג דשבת מהא דאיתא בתוספתא, מוליק את המלול... ואופק את האפוי ומבשליק את המבושל עיי"ש ובתשובה הארכתני בזה כי אכמ"ל.

שיחא דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה, לחם או קנקן, או שיאכל כל אחד במפה שלו, והרמ"א מחלק שם, דדוקא כשאין אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה, אבל כשאוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה, סגי אם אוכלת בקערה בפני עצמה וכו' עיי"ש, נמצאת למד מזה, דבעינן שני והכר להיות מפסיק ביניהם, הא לאו הכי, לא שרינן להו לאכול בשלחן אחד, וכ"ש בקערה אחת. איברא, דלענין שלחן אחד, תליא בפלוגתא דקמאי ורגע נדבר בו לקמן. אמנם להתיר איסור מטעם חשש בושא, אומר אני, כי כל בר דעת יבוש מדובר דברים אלו שאין בהם לא טעם ולא ריח, ולנגד בהו דברי חז"ל האמתיים. האמנם אומר אני לפי עניות דעתי טעם למנהג והוא זה, דכלום טעמא דלא יאכל הזב עם הזבה הוא מפני הרגל עבירה. א"כ נראה דדוקא כשהם אוכלים יחד וזר לא עבר בתוכם, אבל כשיש אחרים מבני הבית מסובים עמהם בשלחן נראה דאין לאסור, ואין לך שני והפסק גדול מזה שאחרים מפסיקים ביניהם, וכן נראה לענ"ד לדקדק מלשון רש"י ורע"ז ז"ל שם שם, מפני הרגל עבירה, דכיון שמתיחדים לאכול חשינן שמא יבוא עליה עכ"ל. וקשה אמאי נקטו לומר דכיון שמתיחדים וכו', לימא דכיון שאוכלים ביחד אלא לדיוקא אתא לומר, דוקא כשהם אוכלים ביחד וזר לא עבר בתוכם. וגר' דייקי מלישנא דמתני' דקתני לא יאכל הזב עם הזבה. וקשה לתני לא יאכל זב וזבה מקערה וכו', והאי עם מאי עבדיה הכא, אלא לדיוקא לומר דדוקא כשהיא בייחוד עמו. א"כ הו"ל למתני לא יאכלו הזב והזבה יחד, ומדקתני לא יאכל בלשון יחיד, רמז לנו דהאיי אכילה היינו דוקא כשהם בייחוד ואין אחר אתם.

עוד נראה לדייק הכי לישנא דמתניתין, דקודם לזה אמרו שם ולא יקרא לאור הנר, באמת אמרו וכו', כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה, והנה מדקאמר כיוצא בו לא יאכל הזב וכו', נראה דדמי לדין דלעיל מיניה. והנה בגמ' אמרו אם אשתו משמרתו או אחר, שרי לקרות לאור הנר וכו', (א) הכי נמי כשיש אחרים מסובים עמהם שרי לאכול דאין לך שמירה גדולה מזה. ועוד יש להביא ראיה ממה שאסרו לאיש ואשתו נדה לשתות מכוס אחד, ואמרו שאם אחר מפסיק ביניהם שרי, (ב) הכי נמי כן, כיון שאחרים מפסיקים ביניהם שרי, שאין לך היכר גדול מזה. ושוב מצאתי להחסידי מהר"ר יהודה ליב בספרו הנק' הנהגת האדם, המלא מילי דחסידותא כתב בזה הלשון, ולא יאכל לבדו עמה בקערה אחת, אבל כשאוכלין כל בני הבית ביחד אין להחמיר. ואם אפשר ראוי להחמיר גם בזה עכ"ל. ומדקאמר ואם אפשר ראוי להחמיר וכו', ולא כתב ראוי לאסור, נראה פשוט דהורה לנו דמדינא שרי, רק לחומרא בעלמא לבר ע"כ.

שוב ראיתי להר"ק שם סי' קצ"ה ז"ל, ובשלחן גדול עם כל בני הבית, י"א דבכל גוונא שרי, וכן נהגו עכ"ל. הרי לך בהדיא דכשהם מסובים עם אחרים מותרים לאכול ביחד אף בקערה אחת, וז"ל הרא"ה בס' בדק הבית דף קס"ד ע"א. ונראין דברי האומר דדוקא כשאוכלין שניהם בפני עצמן או שמסובין סמוכין, אבל אם היו שם אחרים אוכלין ומפסיקין ביניהם מותר. ואע"פ שהרשב"א שם דף מ"ה השיב עליו (כבר סיים שם) * (ג) שפרשו הקילו ע"ש. ויעריין ג"כ בס' דברי שלמה פ' תזריע דמסכים בזה. ופי' ע"פ זה פסוק אשתך כגפן פוריה וכו' יע"ש. ואם אין אחרים מסובים עמהם, צריך לדעת אם מותרין לאכול בשלחן אחד. והרמב"ם פ"א מה' איסורי ביאה כ', ולא יאכל עמה בקערה אחת ע"ש בדין י"ח ובדין י"ט, משמע דהקפידא דוקא בקערה אחת לא בשולחן אחד, והכי מפרש לה הראב"ד מדכתב עליו אנו נוהגין אפי' על שלחן אהר ע"כ, משמע דדעת רבינו

(1) (א) הלשון הזה הובא בב"י א"ח סי' ער"ה בשם הלקט. (ב) יר"ד סי' קצ"ה ס"ד בהג"ה עיי"ש. (ג) הלשון כאן מגומגם וקשה להבינו ואחרי העיון מצאתי במשמרת הבית בס' בדק הבית להרשב"א בשער הפרישה ז"ל אלא שעכשיו הקלו לאכול עמה על השולחן ובלא שום הכר. ע"כ. ומש"כ דף מ"ה. ט"ס וצ"ל במ"ה וכו' בכת"י יד לוי גנאר ז"ל.

דבשלחן א' שרי ואין אסור אלא בקערה אחת וכן פירש הב"י ד' דברי רבינו. והרא"ש כתב בפסקיו, ה' ומה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה בשלחן אחד, לפי שבימיהם היו רגילין לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן, וכשאשתו עמו על אותו שלחן קטן, נראה דרך חבה, אבל האידנא שכל בני הבית אוכלים על שלחן אחד, אינו דרך חבה ע"כ. ואעפ"י שהב"י כתב, ונהוג עלמא כהרמב"ן והרשב"א והר"ן, שלא לאכול על שלחן אחד אלא א"כ יש שום שינוי לחם או קנקן בין קערה שלה לקערה שלו, וכן פסק בש"ע סי' קצ"ה, מ"מ אנו נהגינן לאכול בשלחן אחד כל אחד בקערה שלו, או מטעם שסומכים על דברי חרמב"ם שנכתב לעיל, או מטעם שכ' הרא"ש דבשלחנות גדולים שלנו אין לחוש, או מטעם שכ' רמ"א דדוקא כשאין אוכלים בקערה אחת כשהיא טהורה, והבאנו דבריו לעיל וכ"כ המגיד משנה שם שיש מקילין כדברי רבינו. ומלשון זה ומלשון הראב"ד נראה שהדבר תלוי במנהג, ושוב ראיתי למהריק"ש שכתב שכן נהגו להקל.

ולענין להושיט כוס מידו לידה בימי נדותה, כתב הש"ע שם וז"ל בסעיף י', כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לו. חוץ ממוזגת הכוס שאסור למזוג הכוס בפניו ו' ולהניחו לפניו על השלחן, אלא א"כ תעשה שום חכר, כגון שתניחנו על השלחן ביד שמאל או תניחנו על הכר או על הכסת אפי' ביד ימינה עכ"ל. ודברים אלו לקוחים מדברי הרא"ש בפסקיו והטור בנו ז"ל ממ"ש בגמ', שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא, אביי מנחא ליה אפומא דלובא, ז' רבא אבי סדיא, רב פפא אשרשיפא, ומפרש הרא"ש, דהא שמואל מחלפא בשמאלא ומנחת על השלחן. ורמב"ם לא הזכיר הא דשמואל בפ' כ"א מהל' אישות, נראה דפוסק כהני אמוראי דלא כשמואל, דס"ל דהא דביתהו דשמואל קולא הוי, דפשט הלשון מורה דמיד ליד יהבא ליה אלא דמחלפא בידא דשמאלא, ואין לומר דהא דק"ל דמיד ליד אסור, דהרי כ' סמ"ג הביאו הב"י שם דמפשט ההלכה נראה דלא אסור אלא שרש"י היה נוה' יעו"ש. אע"ג דאנן ק"ל כרש"י כדפסקי רבנותא, מ"מ אפשר לפרש דהא דביתהו דשמואל לקולא ונוהרים היו שלא ליגע זה בזה, ומי יחוש חוץ ממנו, ולפי שבדור הזה אין מי שיוכל להשמר מליגע, לא הותר זה לכל אדם כי אם דוקא לו ז"ל שהיו זהירים וחרדים אל דבר ה'.

והרמב"ם כתב בפ' כ"א מה' אישות וז"ל, ומוזגת הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי והוא נוטל לו עכ"ל. הרי לך דסתם וכתב אלא מנחת אותו על הארץ ומשמע דביד ימינה קאמר, ולא זכר חילוק נתינה בשמאל כלל מטעם הנז' לעיל דקולא הוא, וראיתי לרבינו הב"י סי' קצ"ה כתב וז"ל, והרמב"ם סתם בפ' י"א דמוזגת הכוס אסור ולא חילק בין ע"י שנוי לשלא ע"י שינוי, ואפשר דהטעם משום דמשמע ליה שלא התירו ע"י שנוי אלא לאדם גדול דומיא דהנך רבנן, שהיו זהירים וחרדים לדבר ד' ביותר ולא יבאו לחטא, אבל לשאר כל אדם לא עכ"ל, ואחר נשיקת עפר רגליו, תמהני איך העלים עיניו הזכרים מהא דכתב בפ' כ"א מה' אישות ששם ביאר ההיתר ע"י שנוי, ואם בפ' י"א מה' א"ב סתם ולא חילק, הטעם שסמך לו על מה שכבר ביאר בה' אישות, ואיך שיהיה נתבאר לך מדברי רבינו דאין צריך לשנות ולתת ביד שמאל על השלחן או על הארץ רק ביד ימין, דמה שמנחת על הארץ ואינה נותנת לידו, בהיכר זה סגי וכן המנהג אצלנו, וראיתי כמה גדולים נהיגי כן דדק. ודע דלדעת הרמב"ם דוקא מוזגת הכוס בעיא שנוי, אבל של מים מותר, דלדעת הרמב"ם אין ההושה אסורה אלא ביין דוקא אבל לא בשאר דברים, ולא חיישינן שיגע בה, עיין מגיד משנה פ' כ"א מה' אישות וסוף פ' י"א מאיסורי ביאה :

(ד. שם. ה) שבת י"ג. וכן פסק הטור ביריד סי' קצ"ה. ו) ביריד שם תי'. בפנינו מעוגל. ואולם כת' בב"י שם וז"ל נראה דמוזגת הכוס שלא בפניו שרי ועיין בה"ס שם.
(ז) בגמ' כתובות ס"א. איתא. אפומא דלובא.

[ס' ט'] ח'

שאלה. אם מותר לעשות ציצית קצת מצמר רחלים וקצת מצמר גפן לשאר מינים. לפי שנסתפקתי בדברי מר"ן הש"ע במעשה שאירע בטלית צקטרי בכל כנף וכנף שני חוטין של צמר גפן והשאר חוטין של צמר רחלים.

תשובה: הנראה מדבריך שמעכ"ת סובר שהטלית הנק' צקטרי לאו צמר רחלים הוא שמפני זה פתח דבריך האיר אם מותר וכך לשאר מינים, הנה נראה בפ"י שאתה סובר דלאו מין רחלים הוא.

דע לך כי לא (כן) * הוא, וברירא לן מלתא דטליתות אלו הם מצמר רחלים. וכך הגידו לנו מגידי אמת שראו בעיניהם בסוקטרה עשיית מלאכת אלו הטליתות שעל כן נקראים צקטרי ע"ש מקום עשייתם, והנה הדבר פשוט להשיב על מעשה טלית זה, דלא נפטרה טלית זו שהיא של צמר שחיובה מן התורה, במה שהטיל בה ציצית קצת חוטין מצמר גפן וקצת מצמר רחלים, לפי שצמר גפן אין פוטרין רק במיגן דוקא לא בזולתן כמ"ש מר"ן סי' ט' ס"ג.

ויש לי להשיב לארון גם כן בעיקר הנחת שאלתך שכתבת לשאר מינים וזה לאהבת השעשוע עמך במילי דאורייתא. כ' הש"ע סי' ט' ס"ד וז"ל אם הטיל בטלית של שאר מינים קצת ציציות ממינו וקצת ציציות מצמר או פשתים, יש להסתפק בו עכ"ל. והנה אם הספק שלך על ענין זה שקצת כל כנף מצמר גפן ומצמר רחלים מעורב. משא"כ בדין שכתב הש"ע שקצת כנפים מצמר רחלים וקצת כנפים מצמר גפן. דע לך כי הדבר ברור שאין הפרש בין שיהיה כל כנף מעורב משני מינים בין שיהיה כל כנף כולו ממין א' לבד, שהרי הספק הזה כ' הרב ת"ה מאריה דהאי דינא הובא בב"י משום דלא הכנף מין כנף (הוא וגם לא) ולא גדילים תעשה לך מהם אינם לגמרי ע"כ, הרי לך דאין הפרש ביניהם. ועל עיקר הספק שכ' מר"ן משם ת"ה כבר פשט להאי ספיקא הרב מ"א דבספק זה היינו למד דשאר מינים חייבים מדאורייתא, אבל לרבוותא הרי"ף והרמב"ם דפסקי כרב נחמן למה יגרע כשמטיל בו קצת ציצית דאורייתא, וצ"ע על הרב"י שפסק בסעיף א' שהם מדרבנן וכאן נסתפק וצ"ע ע"כ. והנה מה שהניח המ"א זה בצ"ע לא בעיקר דינא דכבר פשטיה להאי ספיקא, אלא היינו לומר שאיך סתר הרב ב"י מאי דפשיטא ליה בסעיף א' ואתה שלום:

[ס' י'] ט'

יורנו רבותינו באדם שגירש אשתו ואח"כ בא אחד וקדשה בשוה כסף על ידי שני עדים אחד קרוב ואחד רחוק, וכשנודע הדבר לבעלה הראשון שגירשה, עמד ונתקוטט עם המקדש וביקש הראשון להחזירה, ונסתפק לנו אם צריכה גס מהאחרון מספק ואם מותרת לחזור לראשון ושכמ"ה.

תשובה: הדבר מפורש בב"י בסוף סי' מ"ב וז"ל, כ' רבי ירוחם ב' הר"מ המקדש בפני שני עדים והאחד מהם קרוב מתירים אותה ליגשא לכתחלה, וכ"כ רמ"א שם סעיף ב' א' ואין חולק בזה. וא"כ אינה צריכה גס ואם נתן לה גס מחסרון ידיעה אפי' הכי לא נאסרה לראשון, דקרא כתיב והלכה והיתה וזו לא היתה הוייתת ביד איש אחר. ועיין דברי ריבות רל"א ב', ואתם שלום סדר שופטים שנת בפ"ה.

[ס' י"א] י'

מהתשובה יובן השאלה: תשובה: אם יש תקנה בעיר שמי שמת ויש

לו בנים קטנים ולכשיגדלו יכנס למערופיא של אביהם, הדין נותן לכשיגדלו יכנסו למערופיא דאביהם. ואם הגדילו הקטנים ולא מיחו אחר שגדלו במי שנכנס למערופיא שלהם הרי החזיק האחרון וכשמת זכו בניו אחריו בחזקתו. ואם יהיו להם עדים שמחו בו ולא קיבל ונכנס בחזקה ובאלמות הא ודאי שאין חזקתו כלום. ואם לא יהיו להם עדים אין להם עוד מענה (טענה) * על הבנים של אחרון שהרי באו בעטנת ירושה מאביהם: (א)

[סי' י"ב] י"א.

שאלה: מעשה בסרסור אחד שנתנו לו כלי תכשיט מתכשיטי הסוסים למכור, ויהי מידי הלכות בשווקים הניחו אצל סרסור גוי אחד לסרסרו, וכשהלך יום שני ליקח אותו מהגוי, מצא לתכשיט זה שהתחילו העכברים להשחית בו. באופן שצריך הוצאה לתקן המעוות, וטוען הסרסור שזה אונס לפי שהוא הניחו אצל גוי סרסר יודע בחנות שמניח בה כל חפציו:

תשובה: הדבר פשוט שחייב הסרסור במה שנפחת התכשיט מסיבת העכברים, לפי מאי דק"ל בסי' רצ"א ס' כ"ו, שומר שומר לשומר חייב וכו', וטענת אונס לאו כלום היא, דמנא ידע שהגוי שמרו כראוי ותלה התכשיט ביתדות כדי שלא יוכלו העכברים להזיקו. באופן שהיה הסרסור מחויב שבועה שנאנס ויפטר, ועכשו שאין יודע אם שקר או אמת נאנס ביד הגוי, אינו יכול לישבע שבועת השומרים והו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם. וכן מפורש סי' ע"ב סע' ל' דאי שם, וזה א"א לו לישבע, כיון שלא נאנס בידו וכו' ע"ש.

עוד יש להביא ראייה ממ"ש רמ"א סי' ש"ג ס"ג וז"ל, אם נפלה דליקה בעיר ונשרפו החפצים שהיה שומר שכר עליהם הוי אונס, ודוקא שידע בודאי שנשרפו, אבל אם אינו יודע בבירור רק שהיו בבית שנשרף אינו יכול לישבע שנשרפו דדילמא עכו"ם נכנסו וגנבו אותו, לכן חייב לשלם וכו' עכ"ל, הרי לך בבירור דכיון שאינו יודע בבירור, דמשלם. והוא פשוט:

[סי' י"ג] י"ב.

שאלה: קהל שאין להם ס"ת כשר לקרות בו בשבת וי"ט רק בחומשין. אם יכולים לקרות להפטיר ההפטרה בברכה תחלה וסוף כיון שלא קראו בתורה בספר כשר. תשובה: קודם נבאר מה טעם תקנו ההפטרה בצבור. הראב"ד כתב (א) שפעם

דין כעין נדון הנז' בא' שקידש בשני עדים שא' מהם קרוב, ופסול להעיד על אבי הבת ועדיין היא קטנה. והשיב שאין בקדושין אלו שום חשש עיגון להצריכה גט והביא ראיות מהתלמוד והרי"ף ורמב"ם וריב"ש והרא"ש והטור והמרדכי, דעדות קרוב אפי' שני בשני לא חשיב עדות כלל ואין צריך גט ומותרת לעלמא ואף שהקורבה מצד האם. ורמב"ם סובר שאין פיסול מדאורייתא עכ"ז בנ"ד אפשר דאף הרמב"ם מודה דפסול מדאורייתא, וכ"ש שהרי"ף וכל גאוני עולם ראשונים ואחרונים סברו שהקורבה מצד האם פסול מדאורייתא ואינה צריכה גט כלל ע"ש כי קצתי מאד. (אח"י).

(י) (א) ה' המחבר לא ציין מקור דין זה. הובא בב"י ח"מ סי' קנ"ו בשם המרדכי ח"ל, יש מקומות שדנין דין מערופיא, ויש מקומות שאין דנין ומתירין לישראל לילך למערופיא של חברו וכו'. ולפי דברי המחבר נראה שהוא מקום שדנין דין מערופיא, וכתב רמ"א שם סעי' ה', ואפי' ישראל שעושה מלאכה אצל גוי ורגיל לכך, אסור לישראל אחר ליכנס שם וכו' ע"ש ובסי' רל"ז;

(יב) (א) הבי"ח סי' רפ"ד העלה אותה משמא דגמ' מגלה ס' הקורא עומד.

אחת גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה והיו קורין בנביאים ז' כנגד ז' מברכים שהיו צריכים לקרות בתורה. וכשבטלה הגזרה תקנה לא זאת ממקומה ע"ש. וכ"כ הב"י והלבוש סי' רפ"ד ע"ש.

עוד צריך להקדים דטעמא דקורא מפטיר בס"ת מפני כבוד התורה שלא יראה שהנביא הולק רשות לעצמו וכו'. מכל הלין תבין דחייב קריאת ההפטרה אינו תלוי דוקא אם קראו בס"ת. דהרי מעיקרא כי אתקון נתקנה בלא קריאה בספר דהא במקום קריאה בספר נתקנה. ועוד ראין קריאת המפטיר בס"ת רק מפני כבוד התורה. זה יורה דאין לה קשר דוקא עם ס"ת.

אח"כ מצאתי כן להרב גן המלך סוף סי' י' וז"ל. ולענין ברכת ההפטרה פשיטא לי דמברך, דמה ענינה עם הספר הפסול הלא אין קריאת המפטיר בתורה רק משום כבוד בעלמא ולמה יגרע כחה שלא לברך ברכותיה בשביל פיסול הספר. הא בתקנה ראשונה דבימי השמד לא היו קורין רק ההפטרה בלבד והיו מברכין עליה אע"פ שלא היו קורין בתחלה בס"ת עכ"ל. ושמחתי שכוונתי לכל דבריו ז"ל. (עיין תשובת הרשב"א סי' תפ"ז). ואחר שכתבתי זה ראיתי להרב"י סי' רפ"ד וז"ל. כתב בתשרי להרמב"ן לקרות ההפטרה במקום שאין ס"ת פי' שלא קראו בס"ת אסור. שלא נתקנה אלא אחר קריאת ס"ת. וכשיקרא (ושיקרא) בתורה ואח"כ בנביא עכ"ל. ונראה דהיינו להפטיר ולברך אבל אם רצה להפטיר בלא ברכה מפטיר ואין בכך כלום. ובתשרי הרשב"א שכתב הכל בו על איסור קריאה בס"ת פסול. כתוב. ובהפטרה ששאלת א"א שאין מקפידין בה ומברכין על הקריאה אפי' בלא ספר עכ"ל. ונראה שט"ס יש בה וצריך להגיה אפשר במקום א"א. ומיהו דוקא במקום שקראו בתורה ואע"פ שהס"ת פסול. אבל אם לא קראו בתורה כלל. נראה שאין מפטירין בברכה וכדברי תשו' להרמב"ן עכ"ל הב"י. ובס' כנה"ג רצה לתרץ דברי הרשב"א בלי ההג"ה והוא דחוק לע"ד. ונראה לי לפרשו בלי ההג"ה והוא כי א"א בר"ת הם תיבות אני אומר ב) וא"צ לשום הגה"ה. ומ"מ למדנו דגם הרב"י אפשר שלא יחלוק על מה שכתבנו לעיל. דלעולם לא קפיד הרב"י שלא לברך על ההפטרה אלא כשלא קראו כלל בתורה. אבל אם קראו בתורה אפי' בחומשים שפיר דמי לברך על ההפטרה וכנראה תשרי הרשב"א ז"ל שאין סברא לומר דוקא אם קראו בס"ת פסול. דמה הפרש יש בין ס"ת פסול לשאר חומשין. הא ס"ת פסול דינו כחומש ואין בו קדושת ס"ת כלל. אלא הקפידא הוא שיקראו בתורה וכשקראו בתורה אז יכולין להפטיר. ולזה סיים הב"י. אבל אם לא קראו כלל בתורה. נראה שאין מפטירין בברכה וכדברי תשרי להרמב"ן. הגה הבין הב"י שהרשב"א חולק על רמב"ן אלא בהא שלא קראו כלל בתורה ומכרעה מלתא כהרמב"ן שלא להפטיר בברכה ודו"ק. ואין להקשות ולחלק בין קראו בס"ת פסול לקראו בחומש דעלמא. דלדעת תשובת הרמב"ם דכשר בדיעבר היכא דאין להם ס"ת כשר, שהרי הרשב"א והרמב"ן חלקו על הרמב"ם בזה. ופסקו דס"ת פסול הוי כחומש בעלמא ואין בו קדושת ס"ת כלל. והם הם שכתבו לברך על ההפטרה היכא דקראו בס"ת פסול נראה פשוט דאין לחלק בכך. ובכל גוונא מברך על ההפטרה כל היכא שקראו בתורה בין בס"ת פסול בין בחומש ג) ודו"ק. אחר זמן מצאתי בשכנה"ג סי' קל"ז פלפל בדברי הב"י ומסיק עכ"ז לרב"י שומעין.

ואחר זמן רב מצאתי להרב מהר"ם חאגיז בס' לקט הקמח ה' קריאת ס"ת והפטרות הרחיב האריך בפרט זה. וכתב דנפל מחלוקת בזה בינו ובין החכם שמעון שליח עיר

ב) המעין בב"ח שם ימצא הבאור כדברי הר' המחבר וכנראה כי לא ראה דברי הב"ח.
ג) ע"י מ"ש הב"י א"ח סי' קמ"ג איזה הם חומשים שדברו בהם חז"ל. דלדעת רבי' משלם דמה שאמר בגמ' (פרק הנזקין ס'). אין קורין בחומשין מפני כבוד הצבור. משמע אפי' בחומשין שלנו. ולר"ת דוקא בחומשין שלהם שהיו בגלילה עיי"ש.

הקדש והחכם כה"ר שלמה בסאן ז"ל, שהם פסקו כדעת מרן הב"י. והוא ז"ל חלק עליהם והסכים עמו מה"ר יהודה ליב. דכל זמן שלא קראו בס"ת כשר אין לקרות ההפטרה בברכה. וכתב שם שאין דברי הכל בו אמורים. אלא לומר שאין להקפיד לקרות ההפטרה בגויל כדין ס"ת דאין הקפידא רק בס"ת. אבל בהפטרה אין קפידא אפי' שאינן כתובין בספר קלף. ושם הביא ג"כ להוכיח כפירושו דברי תשו' הרשב"א באותיות מרובעות סי' ק"ן ששם נתבאר כדבריו עש"ב. ועיין בספר פר"ח מ"א בח"א סי' מ"ג שהאריך בפרט זה. הגה קבצתי לך דעות הפוסקים ז"ל בזה. והמעין יקריב אליו את אשר יבחר ויכשר בעיניו. ויעיין בס' פרח שושן א"ח כלל ב' סי' ג' שתמה על פי' לקט הקמח בדברי הכל בו. דהכי קאמר ומברכין על הקריאה אפי' בלא ספר דהיל"ל אפי' אינה כתובה על הספר. ושם העתיק מ"ש בא"ח ה' ס"ת שתי תשובות סותרות זו את זו. ולבסוף מסיק לישיב ע"פ מ"ש מר"ן הב"י לחלק בין היכא שקראו בס"ת פסול להיכא שלא קראו כלל יעו"ש:

[סי' י"ד] י"ג.

שאלה. קהל שנהלקו לשתי כתות בשתי בתי כנסיות. והכת החדשה שנחלקה לעצמה בבהכ"נ החדשה מבקשים לחלוק ההקדשות המתחדש מכאן ואילך. אם הדין עמם או לאו.

תשובה: לפי מ"ש הרא"ם ע"ה בתשו' סי' נ"ג ופוסקים אחרונים ג"כ מסכימים עמו. הדבר פשוט שכל הקדש הכולל לצבור יחד שייחלק מטעם שכל הקהל שותפים בכל ההקדש. אמנם אם יהיה הקדש מיחיד לאיזה בית כנסת מהן. פשיטא שינתן לבהכ"נ שנתכוון אליה הנודר ואין לאחרת חלק בו. וא"כ עורות של בהמות הנשחטות ונמכרות לכל הצבור הדין נותן שייחלקו בין שתי הבתי כנסיות הנלע"ד כתבתי:

[סי' ט"ו] י"ד.

שלמד יסגא לעלמין אכ"ר: ששאלת על מ"ם דמחלת אם היא בקמץ או בפתח וגם וי"ו דואשלחך בשמחה אם הוא בקמץ או בפתח. דע כי בכל התיגאן אשר יסדו הראשונים מעשה ידי אמן הרמב"ם זלה"ה, נמצא כתוב המ"ם בקמץ וגם החי"ת בשוא קמץ כזה מחלת. וכי מהר"ר יחיא בשירי ז"ל במסרה שלו וז"ל מחלת דאורייתא מ"ם בקמץ והחי"ת בשוא קמץ. והכוונה כי מחלת דרחבעם ודתהלים המ"ם בקמץ והחי"ת בשוא פתח כזה מחלת. משא"כ הך דאורייתא שהחי"ת בשוא קמץ. אמנם כולו שווין דהמ"ם בקמץ. גם הגאון מהר"ם לונזאנו ז"ל בס' א"ת שהמ"ם בקמץ. וכתב שם שהמדפיס דיבר שקרים יעו"ש.

ועל ענין וי"ו דואשלחך הדברים עתיקים. כי שמוהו בקמץ כאלו הוא דבר עבר בעבור שאין חפץ לה' במעשה לבן. לכן נהפך העתיד לעבר. וכן מוכיח תרגום אונקלוס ע"ה שתרגם ושלחתך פון ולא תרגם ואשלחנך. מורה שהוי"ו קמץ. גם הרד"ק בחלק הדקדוק מנה הוי"ו זה בקמץ יעו"ש. ומי יערב אל לבו לסתור דברי הגאונים אבותינו ע"ה. ומן התימה אם יחלוק אדם על זה ואיך סומך עליהם במלא חסר וביתור אותיות. כגון ויהיו כל ימי נח. ובדפוס ויהי ואנו כותבים ויהיו ככתוב בתיגאן. וס"ת שכתוב בו ויהי סלקא דעתין לפסלו — (בניחותא) א) ואיך לא נסמך עליהם בניקוד ובדקדוק אחד הא דדאי תימה. הלכך אין לזוז ממה שקבעו לנו המיוסד (המיסד) * ע"פ

(י"ד) א) עיין עור מ"ש הרב המחבר ז"ל בספרו חלק הדקדוק שכ' ח"ל, כי הרי"י בשירי ז"ל מסתברא דהוא ויהי דאינון תלת סי' חל"ג ופליג ביה ולא ידעינן אידך קושטא אי האי אי האי עכ"ל, ותימה עליו איך נסתפק היכן האמת והנה מחברת דבי' סעדיא גאון ז"ל לפניו. ושירו חמירו.

חכמי ישראל שרמונו לך למעלה. והאי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דאבות ס' אלהים יחנך בני בס"ו:

[ס' ט"ז] ט"ו

שאלה. שאל השואל באנשי הכפרים שמשאיים בנותיהם ואינם נותנים להם לפרנסת נדוניא כלל והם בעלי נכסים.

תשובה: כתב הרמב"ם פ"ב מה' אישות וז"ל. צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו וכו'. אבל אם היה עשיר ה"ז ראוי ליתן לפי עשרו עכ"ל. וכתב הה"מ על זה וז"ל. ומ"מ אין כופין את האב בכך אלא כך ראוי לו לעשות. ומהריק"ו ס' קמ"ח מביאו גריא א"ה ס' נ"ח כתב שכופין אותו לתת סיוע להשיא בתו ע"ש. ומשמע דלא פליג על הרב המגיד, דהה"מ מיידי דאין כופין לתת השיעור הנצרך. אמנם לסייעה מיהא כופין. והכי דייק לשון הרמב"ם הרי זה ראוי ליתן כפי עשרו. ומדהזכיר ה"ז ראוי גבי חלוקת אבל אם היה עשיר וכו'. משמע דוקא בזה הוא דאין כופין ליתן כפי השיעור, אבל לעולם כייפינן ליה ליתן לה סיוע. דדייקא דראוי לא נאמרה כי אם גבי חלוקת אמרו אבל אם היה עשיר וכו'. ועוד מסינא בהאי סברא מטעם צדקה, ואע"ג דר"ת כתב דכפיית הצדקה היינו בדברים. הלא רבו החולקים עליו. ועוד מטעם אחר שכתב מהריק"ו שם דאע"ג דאין כופין היינו שאין ב"ד נענשים ע"ז, אבל אם ירצו לכופר הרשות בידם, וסוף דבר. המונע מליתן לבתו נדוניא עובר על דברי חכמים ואין רוח חכמים נוחה הימנו ועיין במהריק"ו. ועוד ראוי לכופו ליתן לבתו עתה לפי שהבת כשרואה לאחר מיתת אביה איך הלכה בפחי נפש מבית אביה דלה ורק"ה בלא עישור נכסים. היא הולכת ומוציאה מהיורשים ממקום אחר. וע"י זה באים למריבות וחלול התורה על כן ראוי לכופו לתת כבוד לדיני התורה. ועל השאלה השנית מעין מה שקדם שאחר מיתת האב הולכת ותובעת במקום אחר מהאח מה ששייך לעישור נכסים. האמת שמהדין שאין בתביעתה זו כלום שהכל הוא של בן. רק כדי להשקטם ממריבות ראוי לו לאח להתפשר עמה. וגם הדיין מצוה בידו לפשר ביניהם כדי שלא יתחלל שם שמים באמרם שאין דיני תורתנו אמת, כיון שהם הפך דינם. ובהדיא כתב מר"ן הש"ע ח"מ ס' י"ב וז"ל. יש כח ביד ב"ד לוותר בממון יתומים כדי להשקטם ממריבות עכ"ל. וכתב גריא ב' מהר"ם פארוכה דה"ה דיש כח בידם לוותר כדי שלא לילך בערכאות יעו"ש. ואם בממון יתומים החמור דמאן יהיב ומאן מחיל התירו לוותר. ק"ו בממון גדולים שיש בהם דעת להתפייס ולמחול. וכל זה לתת כבוד לתורה. ועיין בהרדב"ז ח"א ס' ק"ך כתב כעין זה יעש"ב:

[ס' י"ז] ט"ז

לעיר מכ"א. שלמכון יסגא לעלמין אכ"ר. הנה מתוך שאלותיכם שרבתה צוחה

כי ממנו תוצאות חיים פניו ירצו דלים במנין במספר, ואם מהר"ם לונאנו ז"ל הכריע בהיפך לא סיימה קמיה האי מסורתא דהר"ג ז"ל דדבריו דברי קבלה, מה גם דעיניך לנוכח יביטו כמה רבוחתא דמביא הר"ס דכולם פה א' יעידו גידון דהאי דנח ויהיו בוא"ו. וכבר ראיתי פסק ארוך ע"ז שנכתב מסהר"ר שלום סבטאני ז"ל בכתובת תלמידו מהר"ר צאלה ז"ל בחת"י כמה זקנים ת"ח ועיקר יסודם שבנו עליו הכרעתם הוא המנין שמנתה המסורה וזי"ן שבכל התורה ושם העידו שעמדו למנין וזי"ן שבתורה ואשכחו וזי"ן (זה דנח) בכלל הנמנין. והכו על קדקד מי שכבר רצה להגיה ולמחוק אות הו"ו, ומסיימי שם מסורת סייג לתורה. וס"ת שנמצא חסר וזי"ן זה פסול הוא וכחושם בעלמא, והכרעתם תכריע שהם דברי קבלה ומינה לא תזוז עכ"ל. (אחין).

וגדלו צעקה על עסקי ריב"ה זאת. וכבר שולחו אליכם ג' תשובות על זה ויש בהן די הספק למתבונן בהם. ולאחבת רצונכם נשיב גם לזאת.

הנה על מה שטענו היתומים לחשוב עמה מה שהוציאו למזונות אחותם וכסותה מנכסי אביהם אחרי מות אביה. והיא תשיב אמריה שלא נתנו לה אלא לצדקה ולגמילות חסד. שאם לא כן למה לא פסקו לזונה ולכסותה אחר הבגר. ותובעת מהם שבועה שלא נתנו לה לצדקה.

תשובה לזה. הנה כיון שאביה הניח נכסים ודינא הוא שתיוון הבת ממנו ככתוב בפוסקים. א) מלתא דפשיטא שיחשבו עמה על המזונות וכסות שנתנו לה דמסתמא דעתם סומכת על הירושה. וגדול מזה מצינו להרב הגדול מרנא הרב ב"י ו"ל בס"י קכ"ח ח"מ שאפי' מי שפרנס יתום בתוך ביתו והיה אצלו משל יתום אין היתום יכול לסעוד לגמילות חסדים נתכוונת. ואפי' לא היה משל היתום בידו פשיטא דיכול לתבעו כיון שיש לו נכסים באותה שעה. וק"ו כאן דנכסי המת אביה משועבדים למזונותיה. דפשיטא שמנכים הוצאת מזונותיה מהנכסים שהניח אביהם.

ומה שטוענת שישבעו. תשובה. אין הדין עמה. שדינא הוא שהבנים ירשו כל הנכסים והם זנין אחיותיהן עד שיבגרו או יתארכו כמ"ש א"ה סי' קי"ב. הרי לך דונים אחיותיהם בסתם ומנכין מחשבון העזבון. ואין צריכים לעשות פסק מזונות.

ומעתה אחרי שנתברר שכן הוא ומוסכם מכל הפוסקים ז"ל ויעויין ג"כ בתשו' הרשד"ם ח"מ סי' שע"ג באורך. הנה דבר פשוט הוא. דכי אמרינן שצריכים לשער הנכסים שהניח בעת מותו כדי להוציא מהן עישור לבת. ה"ד אם באה לינשא מיד ואינה צריכה ליוון ממנו. אבל כשצריכה ליוון ממנו מחשבים כל הנכסים ומנכין ממנו מזונותיה שזנו אותה ומה שישאר בנותנים לה ממנו העישור. והטעם לזה דק"ל דמזונות הבת שהוא חוב דאב. קודם לעישור דאיהו חוב דיתמי. כנלמד מא"ה סי' קי"ג ובס' בית שמואל וס' חלקת מחוקק יעו"ש. הכלל דתחלה צריכים היורשים לפרוע תחלה מהנכסים חובות אביהם לפי שהם קודמים למזונות הבת. ומה שישאר הרי היא נוזנת ממנו עד שתבגר, ומה שישאר אח"כ מוציאין ממנו העישור.

ומה שטוענין לחשב עמה מזונות שזנו אותה אחר הבגר ולנכות מהעישור שיש לה. מהדין נראה שהדין עמם כיון שהם תפוסים בנכסים. ואפי' לא היו תפוסים הם בנכסים כיון שיש לה נכסים יכולים לתבעה שלא אמרו רז"ל הניח מעותיו על קרן הצבי אלא במפרנס. אשת חבירו שעל דעת חבירו ירד כמ"ש הר"ן משא"כ במפרנס אדם. שחיובו על עצמו. דאמרינן דבתורת הלואה יחב ליה (לה) * ומחשבים עמה על הכל. ומיהו אם טענה אשתבעו לי שלא זנתם אותי בתורת גמילות חסד. ודאי שצריכים לישבע. כדק"ל כל דבר שכופר בו ואם יודה יתחייב. הנה כשכופר יתחייב שבועה וכו'. ה"נ כן. ואע"ג דלעיל אמרינן דאין צריך לישבע. שאני ההיא דלעיל דעדיין קטנה וחייב רמי על הנכסים שעזב אביה לפרנסה מהם. משא"כ כאן דנפטר מדי חיובו.

ועל מה שתובעת שכר פעולתה בכבוד הבית ושכר פתיחת ונעילת שערים וכו'. כבר השבנו בדברות ראשונות. שמן הסתם שזה חוזר למנהג בני העיר לראות מה שכר פוסקין למי שעושה פעולה כזאת ותהיה גם היא כאחת מהם. ומה שרוצים האחים לחזור מהדאתם על דכסף שניתן לה במתנה מאביה. אין אחר הדאה כלום ודברים שבלב אינם דברים.

ועל מה שטענה שהם הפסידה מזונותיה מחמת שלא רצו להשיאה. אין זו טענה של כלום. שאם כדבריהם שהיתה עדיין קטנה. הא מיהא הדין עמהם. ואם כבר

היתה גדולה. הנה רשותה בידה ואין רשות אחרים עליה ומה לי ולעיכובם. הנה בחשובה זאת בכלל כל חשובות הטענות לפי שיש בשאלות כפל והכל אחד. וכאן נשלם מה שרצינו לבאר. ואיל עילום יצוה לכם שלום. ואי' להתעצם בעסק ריבה זאת כי אח אשר יורשה ה' אותו תירש ואתם שלום:

ס' י"ז

ומה ששאלתם כאן שיתנו לה עישור מהמלבוש של אביה וכו', כבר כתבנו בדברות ראשונות. שכל מה שהניח אביהם הן כסף הן קרקע הן מלבוש או שוה כסף, הכל ישומו אותם ויפרעו חובות אביהם. ומה שישאר תיוון הבת ממנו עד שתבגור ומנכין אותו מהנכסים, ומה שנשאר אחר כל דבר יוציאו לה ממנו עישור ככתוב לעיל באורך באיגרת א' פרטי הדברים.

ומה שכחב בשאלה שטען האפטורפוס שהוא חופס אצלו מעוה וזהב וכסף וכו' בשביל העישור ליקח ממנו וגם בשביל האוקאף א) לפי שהם בכלל המתנה שנתן לה אביה, והאחים השיבו שלא נתנו ביד האפטורפוס רק בתורת פקדון ושלישות לפי שכבר שמו הכל לפרעון חוב אחיהם לנשואיו.

חשובה: הדבר פשוט שאין לו יכולת לחפוס בעד הבת, ואע"ג דקיימא לן דאפטורפוס יכול לתפוס דיד בעלים הוא כבס' ק"ה ב) שאני אפטורפוס דיתומים, דפי' תיבה זו, אב קטנים, פאטר, אב, פוס, קטנים, כמ"ש המפרשים, ונדון דידן לאו קטנה היא לומר אפטורפוס שלה הוא, אין לזה רק דין שלוח וק"ל דשליח לא קנה אפי' כחב לו הרשאה הילכך אין לו יכולת לתפוס, וא"כ אין צריכים להשיב על שאר השאלה אם אפטורפוס שני או ראשון או דרך ערמה. דנעקר שם אפטורפוס מכאן לפי שבאמת אין זה נקרא אפטורפוס. ועל שאלת מהיכן תקח חלק העישור מהעדית או הבינונית. תשובה: עיקר הדין שאינה גובה העישור רק מהקרקע מהבינונית כבס' ק"ג. ולא שייך לומר עדית ובינונית חזרוית רק נבי קרקע לבד. ומיהו אם ירצו היורשים לסלקה במטלטלי ולהניח הקרקע הרשות בידם כמ"ש רמ"א ג) וגם אינה יכולה לומר אקח חפץ זה או זה רק הרשות ביד היורשים.

ועל ענין האוקאף. השיבו האחים כי מתחלה בימי אביה היו לה אוקאף קטנות כמו משקל ח' קרוש ועשו אותם גדולות בכמו ל"ב קרוש. והיה בדעתם ליתנם לפרנסת נדונייתה. התשובה בזה שהדין עמם דמחשבין היותר שהוסיפו מהעישור.

ועל מה שמכרה מהמלבושים והדמים עדיין קיימים, הנה לפי מש"ל בין יהיו הדמים קיימים או לא, יש להם לחשב עמה דמי המלבוש כשעה שלבשה אותם ואפי' בלו וכלו לגמרי מנכין אותם מהנכסים אם בלה כשהיא קטנה, ואם משגדלה מנכין אותה מהעישור. ועל מה שטוענים שלקחה עמה שתי אוקאף קטנות משל אמה ומעט זהב שעושיין בצואר בכמו י"ב קרוש ואומרת שנתנום אחיה לה במתנה והם משיבין שבתורת שאלה בא לידיה. הדין בזה כיון שתופסת שתישבוע שהוא כרבריה ואם לא תרצה ליישבוע צריכה להחזיר. ועל מה שטוענים שנמצא בארגו אמה אחר מיתתה כמו ע' קרוש והוא משל אביה והאחים משיבים לא ידעו, הדין בזה שתישבוע שהוא כדבריה ותיטול ממנו חשבון העישור דכל דהאי ידע והאי לא ידע משתבע האי ידיע.

ומה שטוענת הבת שלא עשתה אמם מלאכה רק בשביל הבת, אין דברי האם כלום דמעשה ידיה לבנים האחים דוקא לא לבת, ואפי' יש עדים אינו כלום, דלאו כל כמינה לזכות לבת במה שזכו בו האחים, ועד כאן תהא שביתת הקולמוס שכבר ארבו הדברים

על דברים פשוטים אולי יש מתעקש ומתאנה על כן גמרנו אומר, בשיר וזמר, והוא מה ששורר בו רב וגאון ומר, בסוף האזהרות במאמר, תחיינה מהיר ותספינה יהיר והמזהיר יזהיר בזוהר המאורים ובכן ואתם שלום:

סי' ח"י

לעיר אלמכ"א, א) שלומות וכו', הכתב והמכתב ראשון ושני ושלישי גם את הרביעי וחמושים עלו וכבר השבנו למעכ"ת על כל מה ששאלתם באר היטב, ועתה הגיעו שאלות וקצתן מכחישות זו את זו, ושתים מהן נראה שמסכימות לדעת א' כתיבת טובי יצ"ו, וכתיבת סלימאן גיאת יצ"ו, וזה על ענין התפיסה שניתן הכל ביד יעקב כהן יצ"ו לשום אותם לחלק אחיהם הקטן, ואח"כ תפסן בשביל העישור, והנה לפי הכתוב משתי האגרות הגזכ' אין תפיסתו כלום, ואם הוא נתן התפיסה ביד סלימאן צאלח יצ"ו, הנה יעקוב מחוייב להתזירו ליורשים, לפי שהוא פושע במה שהוציא הפקדון מידו, וכל שכן שנראה שהיה בדבר מרמה וערמה.

ועתה אחינו ובראשם הת"ת, ובראשם אחינו יעקוב כהן כי ידעתיו והכרתיו מקודם בהיותו שוכן אצלנו כי ירא שמים הוא ומחבב התורה ולומדיה, על כן אליכם המצוה הזאת הכהנים ללכת בדבר המשפט כפי אשר הורונו חז"ל ולכו נא הגבורים, בני ציון היקרים, במשפט המורים, והדין יקוב העקוב והיה למישור.

ועתה אהבנו לכתוב הדין ולברר הכל בקיצור כפי המונח בשאלות אשר הגיעו, כי היורשים צריכים לשום כל העזבון ואם יש חובות על המת ינכו אותו מראש העזבון, ואם נפסד או אבד דבר מנכסי המת, אין עליהם לחשוב אלא מה שנשאר לבד מהנכסים אשר עזב, כי לא יעלה על דעת שום חכם או מורה שאם נשרפו נכסי המת שיתחייבו היורשים באחריותם לשלם מכיסם עישור, והטעם לפי שאין העישור מוטל רק על נכסי המת, וג"כ מה שזנו אותה והלבישה וקשטוה הכל יתחשב מהעזבון, ואחר חשבון הכל ינכו אותו מהעזבון ומה שנשאר תקח ממנו העישור, ושכר הבת כפי מה שטוענו ישומו שכרה כפי המנהג במשרתות בבית בעל הבית כפי טרחה ועמלה ויתנו לה כאחת מהם, ואם זנו אותה אחר הבגר, יחשבו המזונות וכל צרכה שנתנו לה משכרה, ואם יאמרו המעריכים שכרה לתת לה יותר כפי ערך המשרתות, הרי אלו יתנו היותר, ומה שמכחישים אותם שלא יש על אביהם חובות, הם נאמנים בשבועתם, ואם אפשר שיתברר החובות שפרעו אחר מיתת אביהם על אביהם וגם אם אפשר שיתברר עזבונו. אין להשביעם וקולר תלוי במי שמבקש להשביעם חנם לפי שאין משביעין ואין מחרימים במקום שמתברר.

ועל ענין הכתובה של אמם כבר השבנו, ומיהו ודאי הוא ודבר פשוט הוא שכל זה באם נשבעה או שצוותה על כתובתה בחליה, דהוי כנשבעה, הא לאו הכי אין גובין כתובת בנין דכרין ב) כיון שלא נשבעה דאין אדם מוריש ממון לבניו שאין יכולין לגבותו אלא בשבועה.

ועל טענתה שהיא שותפת עמהם, אינה כלום כיון שלא יש בידה מעשה ב"ד אך את זה להרב גר"א סס"י רפ"ז ב' הריב"ל שאפי' בן שנתעסק בנכסי

(ח"א) א) בתשובה זו באו מע' תשובות כפולות מה שכבר נתבאר בתשובה הקודמת א' השמטנו יען כי באו בקצור.

ב) ק"ל מאן דכר שמיה שבועה בכתובת בנין דכרין הלא כתובת בנין דכרין היא במיתת האם בחיי הבעל, והבנים יורשים כתובת אמם אחרי מות אביהם. ומה שייך כאן שבועה או צוואה. וכמו שנראה מדברי מר"ן אה"ע סי' ק"א שלא נזכר שבועה אלא באלמנה. ועי' סי' ק"ה וסי' צ"ג וזכר על דאבדן מתשובה הראשונה שאולי היה מתברר מפנה על איזה כתובה מדובר.

אביו בחיי אביו יכול לתבוע אחד מותו שכרו כמו שאר משתדל ע"ש.

ועל טענתה לתת עישור גם מהריוח שהריוחו בנכסים אינה כלום, וכמו כן טענתה שתבעוה לינשא ועכבו האחים והפסידוה אינה כלום, ועל ענין המתנות שהודו שנתנו לה אינם יכולים לחזור בהם מהדאיתם, וכבר נתבאר דבר זה בארוכה באגרת ראשונה ענין האח הגדול שאינו מודה אין צריך לכפול הדברים.

ועל ענין האוקאף שהוסיפו בהם שרוצים לחשוב התוספת מהעישור. הדין עמהם לחשוב התוספת מהעישור.

ועל ענין המעות שנמצאו בארגז אחר מיתת האם וטוענת הבת שהוא מנכסי אביה ועובדו ממשי, והאחים משיבים לאינם יודעים אם הוא אמת שנמצא מעות בארגז, כיון שמשיבים האחים שאינם יודעים מפשרים ביניהם כיון שהוא מוטל בספק, הנה כי כן תשובה זו תספיק להשקיט מחלוקתם ואם חסר איזה דבר כאן, תשובות ראשונות ישלימו לחסרון.

וראינו לחתום כאן בענין דוד הע"ה אמר במזמור י"ט הנחמדים מזהב ומפז רב, הכוונה שאפי' ישוער שיצא לאדם ממקום אחר זהב ופז רב, הנה עכ"ז טוב לו לקיים ד"ת אשר הם נחמדים מזהב, וימאס בבצע מעשקות זהב ופז בוזו כסף בוזו זהב, כי אינם חשובים לכלום נגד אמרות ה' אמרות טהורות, ואם יש אצלכם פי' מהר"ם אלשיך ז"ל על תלים, תעיינו משם דבריו כי נעמו אשרי לו המקיימם, ואוי לו המעלים אוזן מהם כי יכזה בגחלת התורה, ואם מקיימם אשרי לו בעה"ז וטוב לו לעה"ב, וכל המעמיד ד"ת ומחזיר לחולקים למוטב, הרי זכותו כפולה וה' ישלם לו שכרו בעולם שכולו טוב נצח סלה ואתם שלום, ס' ושפטו את העם בכל עת בפ"ז:

סי' י"ט

הגיעה השאלה אודות האיש אשר שילם בחייו לאם הבנים כתובתה וחובה ויצאה מביתו. ולא נשאר ביניהם כי אם הגט. ולאחר כן נפטר אישה ועדיין לא גירש ועתה שואלת לזיון מנכסיו.

תשובה: הדין פשוט שאין לה עוד מזונות כלל. כיון שגבתה כתובתה דעיקר חיוב המזונות הוא מטעם תנאי כתובת. וכיון שנפרעה כתובתה לא נשאר לה כלום ממנו. ומה יתן ומה יוסיף אם לא נתן לה גט לידה. להעיקר תלוי בכתובה במכל שכן במחלה כתובתה לבעלה. וכן נתבאר בב"י סי' צ"ג דף קט"ו ריש ע"ד בתוך תשובת הרשב"א וה"ה דאין לה מדור לפי שהוא מתנאי (כתובה) - כמזונות כמפורש בס' ב"ש סי' צ"ד:

סי' כ'

ועל השאלה השנית שאלמנת ראובן טוענת שיעלו לה יורשי בעלה מזונות אל בית אביה לפי שהיא ילדה הדין עמה בזה כבסי' צ"ד. וה"ה שנותנין לה מלבושים אל בית אביה וכלים להשתמש בהם די הצורך לבד לפי כבודה:

סי' כ"א

ועל ענין הבכור שהיה שותף עם אחיו בחיי אביו וסיגלו נכסים הרבה בחייו ואחר מותו. ועכשיו תובע הבכור ליטול חלק בכורה מכל הנכסים.

תשובה: אם היו אלו האחים עסוקים בנכסים וסמוכים על שולחן אביהם בסתם. הדין נותן שכל מה שסיגלו היה לאביהם ויטול הבכור ממנו פי' שנים, ואם לא היו סמוכים על שולחן אביהם הרי כל מה שסיגלו לעצמם סיגלו, ואין יטול הבכור ממנו ב' חלקים

שהרי אין לאביו חלק בו, והכתוב אומר והיה ביום וכו' את אשר יהיה לו. כלל הדבר שאין הבכור נוטל פי שנים רק במה שהיה אביו זוכה בו א):

סי' כ"ב

ועל מה שכתבת שאין לבכור זה עדות לא מפי אביו וכו' אלא מפי אחרים מעידים שהוא בכור.

תשובה: עדות זו דאחרים צריכה חקירה מהיכן ידעו אם הם שומעים מפי שומעים. אינו כלום. ואם שמעו מפי אביו שאמר זה בני בכור הוא. אינו כלום. עד שישמעו מפי אביו שאמר זה בני בכורי או דברים שמשמען שהוא בכור לאב. ואם שמעו [מפי] אמו או חיה אינו כלום. כי אם בעתים ידועים חיה מיד נאמנת. אמו כל ז'. ואחר עבור זמנים אלו תו אינן נאמנים כמפורש בח"מ סי' רע"ז ב) ואתם שלום:

סי' כ"ג

הנהוג בכל בתי דינים שלפנינו בדין מזונות האלמנה שאין נגבין אלא מן המוחזק שהניח בעת מותו ולא מנכסים הראוין ולא משבח ששבחו נכסים או קרקע כגון שכירות ופירות אילנות וכיוצא ורציתי להתלמד מהיכן למדו זה. כתב הרמב"ם פ' י"ב מה' אישות כשנושא אדם אשה בין בתולה וכו'. יתחייב לה בעשרה דברים, ג' מן התורה שארה כסותה ועונתה, וז' מדברי סופרים וכולן תנאי ב"ד הן. האחד מהן עיקר כתובה והשאר הם הנק' תנאי כתובה. ואלו הן לרפאתה אם הלחה, ולפדותה, ולקברה, ולהיות ניונת מנכסיו. ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה. ולהיות בנותיה ממנו נזונות מנכסיו אחר מותו עד שיתארסו, ולהיות בניו הזכרים יורשים כתובתה יותר על חלקן בירושה שעם אחיהם עכ"ל. ובדין ד' כתב ומפני תקנה זו יחשבו המזונות מתנאי כתובה ע"כ. ובפ' י"ו דין ה' כתב וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע, ואינה גובה מן השבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל, ואין הבנות ניונות לאחר מיתת אביהם משבח ששבחו נכסים לאחר מיתתו וכו'. ודברים אלו מקולי כתובה הם.

עוד שם בדין ז' תקנו הגאונים שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין וכו'. וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן ע"כ. וכתב המ"מ שם משם הגמ' בבכורות דף ג"ב ולא הבנות במזונותיהן מ"ט. תנאי כתובה ככתובה דמי עכ"ל. הנה נתבאר מכל זה דכיון דמזונות האלמנה מתנאי כתובה. ילמד סתום ידידיה ממפורש דגבי בנות דאינן ניונות משבח ששבחו נכסים אחר מיתת בעל. ועוד מדאשכחן דעיקר כתובה אינה נגבית רק מקרקע. וגם אינה נגבית אלא מהמוחזק לא מהראוי כמ"ש מד"ן הש"ע א"ה סי' ק' ס"ב. והשתא כיון דעיקר כתובה אינה נגבית מהראוי, ק"ו למזונות שאינן רק מתנאי כתובה דפשיטא שלא תגבה מהראוי. וז"ל הש"ע ריש סי' ק, מדינא דגמ' הכתובה אינה נגבית אלא מן הקרקע. ומתקנת הגאונים נגבין אף מן המטלטלין וה"ה לכל תנאיה וכו'. ובסעיף ב' כתב אין עיקר כתובה ותוספת נגבין אלא מן הזבורית. א) ואינם נגבין מהשבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו וכו'.

הנה נתבאר לך דין הכתובה ממה נגבית היא וכל תנאיה. שעליהם בא הביאור

(כא) א) עיין ח"מ סי' רע"ח סע"ג שאין הבכור נוטל אלא בנכסים המוחזקים לאביו ולא בראוי.

(כב) ב) סי"ב וי"ג יעויין שם שאם יצאה החיה ותורה אינה נאמנת (אח"ז).

(כג) א) עיין באה"ט סק"ח שכ' ב' הטור ח"מ סי' ק"ח דבזה"ז שכותבין שפר ארג גובה מן העדית. (אח"ז).

בסע' ב', ובס' קי"ג בדין העישור כתב בסעיף ב' ח"ל. עישור זה לפרנסת נדוניא אינו מתנאי כתובה וכו'. ויש לה לגבות עישור זה משכירות קרקע ומן הראוי וכו' עכ"ל. הרי לך מבואר דאי לאו דמשום דעישור לאו מתנאי כתובה לא היה נגבה מהראוי. אלמא דכל שהוא מתנאי כתובה אינו נגבה רק מהמוחזק לא מהראוי. וכן ראיתי בס' בית שמואל בס' צ"ה ס"ק ט' שכתב באגב לתרץ קושיא ח"ל, גם י"ל מאחר דק"ל מזונות אינה גובה משבח וכו' ע"ש. הרי לך דפשוט הוא לפוסקים דאין המזונות נגבין מהשבח. ומצאתי להרב ב"ש ס"י ק' ס"ק י"א י"ב שכתב עמ"ש מר"ן ואינה נגבית מהשבח. כתב הב"ש אף אחר התקנה שגובין מטלטלין כ"כ הרא"ש פ"ג. וכן משמע משאר פוסקים. ולא כרמב"ם בפ"י המשניות דכ' פ' י"ש בכור והשתא דגבי מטלטלי גובות האשה והבנות משבח ששבחן הנכסים אחר מיתת הבעל. וגם נוטלות בראוי כבמוחזק ע"כ. (ועיין בכ"מ פ' ט"ז ה"ה) והשבח אין חילוק בין שבח ממילא לשאר שבח וכו' עכ"ל.

ובתשרי מהריב"ל שהביא הרב משנה למלך פ' כ"א מה' מלוה ולוה בח"ד ס"י ה', תמה על דברי הרמב"ם הללו דמה ענין זה לזה דהרי לדינא דגמ' אין האשה גובה כתובתה מהראוי אפי' ממקרקעי. ואם כפי תקנת הגאונים אשה גובה כתובתה מהמטלטלין היינו במה שהיתה גובה כתובתה קודם התקנה דהיינו במה שאינו ראוי עכ"ל. וכן תמה הרב נתיבות משפט ע"ש. וגם יש לתמוה דלא אשכחן למצוא דרך להחמיר תרי חומרי בכתובה לגבות מהמטלטלין וגם מהשבח די לנו להעלותה מדרגה א' לגבות מהמטלטלין כתקנת הגאונים וכמו שכתב גם הרב משנה למלך שם דף מ"ד סוף ע"ב. ומסיים בה הרב שם ולענין הלכה בדין זה דהרמב"ם. מתוך דברי הריב"ל בתשרי הנו' נראה דלא חש לד' הרמב"ם הללו. שכל הפוסקים חולקים עליו מ"ש סתם דאין האשה גובה מן השבח ומן הראוי. ולא הזכירו דאחר התקנה אשה גובה מן השבח ומן הראוי. ומדברי הרמב"ן שכתב בעל התרומות יש להוכיח כן וכו' ע"ש. וכן מהרח"ש בס"י כ"ט דחה דברי רמב"ם הללו שכל הפוסקים חולקים עליו. וגם מהראנ"ח בס"י קט"ו כתב דסוגיין דעלמא שלא כהרמב"ם שכל הפוסקים כתבו דין השבח והראוי בלתי שום חילוק. וכתב בסוף דבריו ומתוך כל זה נ"ל דאי דאין להוציא הנכסים מחזקת היורשים מכח תקנה זו, כיון שאין תקנה זו מבוררת ומעמידים הדבר על דין תורה ע"כ.

והרב פני משה ח"א ס"י צ"ט כתב דמדברי הראנ"ח הללו דאפי' אם האשה היא תפוסה אינה יכולה לומר קי"ל כרמב"ם מאחר שהוא יחיד בסברא זו. ואין לומר קי"ל כפלוני גאון היכא דכל חכמי ישראל חולקין עליו ב'. וכן נראה פשוט הסכמת הרב משנה למלך דלא כרמב"ם. אלא דמסיק בסוף דבריו ב' כנה"ג דהמוחזק יכול לומר בהא קי"ל יעו"ש. ורואה אני את דברי הרב פני משה ולא מטעמיה. והוא כי הנה בפירושי הרמב"ם הערבי הנוסחא היא בהפך שאפי' אחר התקנה אין האשה והבנות גובות משבח ששבחן נכסים ונוסחת הדפוס מוטעית. ונמצא לפ"ז דכ"ע שוין בדין זה ואין מי שיחלוק דאין אשה ובנות גובות משבח ומדאוי. ושוב ראיתי להתי"ט פ"ח דבכורות נתעורר בזה וכתב דהוא ראה נוסחת א"י לשון זה מוגה וכ"כ מהריח"א שם משם התי"ט. ואני ראיתי ג"כ שתי נוסחאות כתיבת יד ירושלמי מוגה הלשון כמו שהוא בנוסחא הערבי. וכבר ידעת מה שמשבח הרב ב"י הנוסחא הערבי בא"ח ס"י קכ"ח :

ס"י כ"ד

הוקשה לא' ממשכילי עם הי"ו על מה שנמצא בכל ספרי תורה שלנו בפ' צו שעשו פ' וידבר ה' דכל חלב פתוחה מה שלא נמצא בכל הדפוסים, כי בדפוסים אין שם

פסקא כלל רק בוידבר ה' דהמקריב שאחרי כל חלב וכו'. ואיינטי מתנייטא בידיה דברי הרב מהר"ו קארו ו"ל בס' כ"מ שלו בה' ס"ת פ"ח. דוידבר דכל חלב אינו פרשה. וכתב שם דשש פרשיות לבד בפ' צו פתוחות והששית היא וידבר דהמקריב עיי"ש. וכתב שם דדברי הגהות מימוני שכתבו דשבע הן והשבי לוידיבר דכל חלב בהדי הנך טעות הוא ע"ש. ומדי חפשי במחברי המוסרות לידע על מה אדני ס"ת שלנו הטבעו. ראיתי להרב א"ת ז"ל שהאריך בזה ובתחלה כתב ו"ל, זה שאתה רואה בספרי הדפוס שאין פסקא בוידבר דכל חלב גם בס"ס אין בו פסקא. וגם הרמב"ם לא מנהו. אך מצאתי כתוב שנמצא בג' ס"ת ובחומשים מדויקים פתוחה. וכ"מ בהללי ובמצרים ובירושלמיים, וגם בשני רמב"ם כ"י מצאתיו נמנה עם הפתוחות. וכן כתוב שם וידבר דזה קרבן, וידבר דדבר אל אהרן, וזאת תורת האשם, וזאת תורת זבח השלמים, וידבר וכו' דבר אל בני ישראל, וידבר דהמקריב, וידבר דקח את אהרן. כולן פתוחות והן שבע ע"כ. ומיהו נוסחא זו היא גופה קשיא וכו'. ושם הביא דברי הגמ"י שכתב ו"ל, וידבר דדבר אל בני ישראל המקריב שתיים יש מהן, ובדקתי בכל הספרים הטובים ומצאתי שתייהן פתוחות וכו' ע"ש. וכתב על זה א"ת ז"ל ובתחלה יש לתמוה איך אמר שתיים יש מהן וזה שקר כי אין שם אלא אחת. וצריך לומר שבהרמב"ם של בעל ההגהות לא היה כתוב מלת המקריב, רק וידבר דדבר אל בני ישראל. ולכן אמר שתיים יש מהן הא' וידבר דכל חלב והב' וידבר דהמקריב, ואגב אורחין שמעינן שבהרמב"ם של בעל ההגהות לא היה נמנה וידבר דכל חלב, מסכים לנוסחת הדפוס עכ"ל א"ת.

וקשה לי על דבריו ז"ל איך יאמר על נוסחה זו הסתימה וזה כנוסחת הדפוס והרי בדפוס הנוסחא וידבר דהמקריב. א"כ נוסחא זו דהגמ"י ליכא למילף מינה אי מיירי בוידבר דכל חלב או בוידבר דהמקריב. ולכאורה אין הכרח לא' משתי הסברות. והנה עדות הרב א"ת אמת ויציב כי כן הוא בנוסחתינו הרמב"ם כ"י ישנות נישנות. וגם א"ת ז"ל זכרה אחר זה שכן מצא נוסחת הרמב"ם כ"י (ישנות) מסיים בה והן שש יעו"ש. וגם לשם רצה הרב א"ת להכריח מנוסחא זו שהיא כנוסחת הדפוס.

ולדידי עבדו קשה להלום כן מטעם שכתבתי לעיל. דמי מפסי אי מיירי בפרשה דכל חלב או בפרשה דהמקריב. וכך דייקנן שפיר, תמצא שהסברא מכרעת דמיירי בוידבר דכל חלב שהרי מנה קודם לה וזאת תורת זבח. א"כ כשהזכיר אח"כ וידבר דבר אל בני ישראל, בודאי דמיירי בדסמך לעיל מניה שהיא פרשת זבח השלמים, ולזה לא הוצרך לפרש דבר אל בני ישראל דכל חלב. ומינה שמעינן דוידבר דהמקריב אין בה פסקא כי אי אפשר לו לדלג האמצעי ולא יפרש בשני לומר דוידבר דהמקריב. הא ניחא לנוסחת הדפוס דגרסי וידבר דהמקריב, אך לגרסתינו דלא נזכר אהיאי קאי פשיטא דמכרעא מלתא דקאי אדסמך לפ' וזאת תורת זבח. וליכא לאסתפוקי בה אי מיירי בוידבר דהמקריב. ועפ"י זה כתבו הקדמונים ע"ה פ' כל חלב פתוחה כי כן הסברא מסכמת בפירושם כפי סדר הדברים והפרשיות.

ומלבד זה ידוע ומפורסם כי העתק שלנו הועתקו מספר שכתב רבינו הרמב"ם בכתב יד קדש שלו, כמו שמעידים הסופרים בסופי התיגאן שהכל בצורת הפרשיות מלא וחסר כפי הספר שהיה במצרים והגיעו בן אשר שנים רבות שאליו רמז רבינו בחבור. ואף במנין הדפים לא זזו ימין ושמאל מסידור הרמב"ם, יען שהעתיקהו ממש מספר שכתב הרמב"ם. וא"כ מי יערב אל לבו לשלוח יד לקלקל מה שתיקנו הם עפ"י הרמב"ם. וכן מתפרש מלשונו בחיבור כמ"ש. בודאי דחוששני לו מחטאת ואמינא ולא מסתפינא דכיון דכל ספרינו ראשונים ואחרונים כך הוא אין גם אחד בהם פליג. בודאי אם המצא ימצא מעתה מי שירצה לכתוב פ' כל חלב סמוכה לזאת תורת זבח בלא פסקא ולהחליפה בוידבר דהמקריב, שבודאי שאם עלה ירד כיון דלדידן מחזיקנן להו כמפי משה מפי הגבורה, כל שנמצא היפך מזה פסלינן ליה. הא למה זה דומה לכמה חסיר ויתיר שנמצאו

בספרינו היפך מהדפוסים היפך מספרי אשכנז. שאם ימצא בא' מהם כנוסחת הדפוס או כספרי אשכנז שפוסלין אותו. וכן הלכה רווחת בפי הקדמונים ושגורה בפי בניהם אחריהם. וכדי בזיון וקצף להיות בעיר אחת בספרי תורות מחלוקת בענין הפרשיות, ויש לפסול חדא מינייהו או האיי או האיי ממה נפשך. אשר על כן הדרינגן לקבלתינו להחזיק בה ולא נרפיה. ומי שירצה לעשות היפך קבלתינו הוא בלא תבונה ודקדוק דמאי חזא וכי דמא דהאי סומק טפי דלמא דמא דהנך סומק טפי. ואלו ישכיל ידע שלא נמלט מהמחלוקת. א"כ ישוב ועמוד במקומו ויהיה לו לכבוד ולתפארת מהמקום והבריות.

והנה כל משכיל ישכיל בעדות הרב א"ת שכן נמצא בחומשים מדוייקים. ואף גם זאת צירף לה עדות הכשרה כרהוקים ס' הללי וספרי מצריים וירושלמיים וגם הרב המאירי ז"ל שזכר הרב א"ת מסכים וידבר דחלב פתוחה. וחלק על הרמ"ה שכתב דאין בה פסקא. וסיים בה המאירי שכן צוה לכתבה בס"ת שלו ע"כ. ואע"פ שהרב א"ת חלק עליו ותפסו במה שאמר כי אולי לדברי הרמב"ם ז"ל אין פסקא בוידבר דהמקריב. וכתב עליו א"ת וז"ל. הנה הוא מכניס בלבנו ספק במה שלא נסתפק בו אדם מעולם אלא הכל מודים כי וידבר דהמקריב פתוחה וכו' עכ"ל.

אחר לחיכת עפר רגליו הם דברים תמוהים, שבדאי כל קורא בספר הרמב"ם וידבר דבר אל בני ישראל, בדאי שיסתפק אהייא קאי במושכל ראשון. וכשיעיין כל הצורך יראה דליכא לאסתפוקי וקאי אוידבר דכל חלב. והתימה על המאירי ז"ל איך אמר לזה דרך ספק שאולי לדעת הרמב"ם וכו'. דפשיטא היא לנוסחא דכ"י דילן שהיא שה לניסחא שזכר הא"ת. ומכאן תבין דכך הוה גריס המאירי כגריסא דילן. וכבר העיד א"ת על הכאירי ז"ל בפ' לך לך, דטעות בדברי המאירי היא מלתא דלא שכיחא דמסתמא דק ואשכח דלהכי נחת לברר האמת ע"ש. ומה שהביא א"ת וגם מרן הכ"מ שכן מצאו בט' הרמב"ם מוגה בפירוש. אינו כדאי לדחות סדר ספרי תורתינו דהמגיהים הגיהו לפי דעתם שכן הוא ולעולם אין להם הכרח מדברי רבינו הרמב"ם לקיים הגהתם. ועדיפא מדא תמצא בהרב ש"ך ס' ער"ה וז"ל. אבל כיון שכבר נהגו כך הסופרים ותפסו דברי הגמ"י שהעידו גם הם שברקו בהרבה ס"ת ומצאו פתוחה אין לפסול ע"כ. מביאו לקט הקמח חי"ד והרב אם למסורת.

ומעתה אם דבר זה לפתוח שתיהן מוקשה ועומד מכמה פנים. אם מצד המנין כאן שש פתוחות אם מצד שחזר וכלל הפתוחות בסוף ס' ויקרא אם מצד כלל המנין בסוף החומש. ואפי' הכי פסיק ותני דאין לפסלם. מכ"ש דאין מי שיוכל לסתור ולהקשות עליה מדברי הרמב"ם. ואדרבה הסברא הולכת מסכמת לכך ומכרעא ומזקנים אתבונן ממהר"י בשירי וממהר"א הכהן עראקי בדורות שלפנינו סופרים מובהקים ראשי אלפי ישראל כל סתום לא עממום. ואפי' בתיגאן שלהם לא עוררו על זה כלום אשר יאמר כי הוא זה. דלא חשו להך סברא דסברי לפתוח הסתום וידבר דהמקריב ולסתום את הפתוח וידבר דכל חלב. והיה לך לאות ולטוטפות שלא לשלוח יד להגיה או לכתוב בהיפך חלילה. ועיין בס' שלטי הגבורים דף קע"ט ע"ד שהזהיר שלא להגיה בשום ס"ת אם יהיו בהיפך זה מזה כמו אלה שיש בהן מחלוקת. כי טוב הוא להניחן כמו שהן עש"ב. ואין ס' זה שלטי הגבורים שסביב הריף אבל הוא ספר אחר בפני עצמו:

סי' כ"ה

שאל השואל בקטן בן י"ב שנים שקידש את הקטנה ותנאי ביניהם מתחלה עם אביה ועם אחיה על מנת אם תישר הבת בעיני הבן לאחר זמן תהיה מקודשת ואם לאו הקדוש בטל. והיו מפיסין את הבן לכנוס ולא רצה משום לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה. ואתה לזו הקטנה אחות נשואה ונתגרשה. וביקש עכשיו זה הבן לאחר שגדל לישא

הגרופה והבת עתה עדיין קטנה והבעל צווה שלא ישא אותה. האם מותר לישא את הגרופה אחות הקטנה.

תשובה: צריך להקדים תחלה איזה קטן ואיזה קטנה. כתב הרמב"ם ריש פ' ב' מה' אישות. הבת מיום לידתה עד שתהיה בת י"ב שנה גמורות היא הנקראת קטנה, ומשתביא ב' שערות אחר י"ב נקראת נערה עד תשלום (שתשלם) * ששה חדשים, ומשם והלאה נקראת בוגרת וכו'. הגיעה לי"ב שנה ויום א' ולא הביאה ב' שערות אע"פ שנראו בה סימני אילונית עדיין קטנה היא עד עשרים שנה וכו'. הבן משולד עד שיהיה בן י"ג שנה ויום א' נקרא קטן וכו'.

ואחר שידענו זה נשיב על השאלה. כתב הרמב"ם שם פ"ד הלכה ז' וז"ל. קטן שקידש אין קדושו קדושין. וכ"כ הש"ע סי' מ"ג קטן שקידש או נשא אינו כלום דלא תקנו רבנן נשואין בקטן וכו'. וכתב בס' בית שמואל הטעם הואיל ואתי לכלל נשואין, לכן לא תקנו. אע"ג דקטנה תקנו חז"ל נישואין, התם טעמא שלא ינהוג בה מנהג הפקר. לכן בקטנה אחר שתגדיל הגדילו הקדושין מדרבנן וצריכה גט מד"ס כמ"ש רמב"ם ה"ג פ' י"א ובש"ע סי' קנ"ה. אבל בקטן אף אחר שהגדיל לא הגדילו הקדושין כלל אפי' מד"ס אא"כ בעל או נתייחד עמה אחר שהגדיל עכ"ל.

ובס' ר"מ מטראני דף מ"ה ע"ב ביאר יותר וז"ל. תניא ביבמות [פ"י] [דצ"ו] קטן שנשא אשה וכו'. פטורה מן החליצה ומן היבום. ועל זה כתבו כל הפוסקים אין קדושי קטן כלום. ומשמע דאם קדשה ונשאה אחר אין לחוש לקידושי קטן ואפי' היא גדולה כשקדשה קטן. ופי' רש"י פ' המדיר [כתובות ע"ג] דכתיב כי יקח איש והאי לא בר קיחה היא וכו'. וקטנה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה לגדול קדושיה קידושין למיאון.

ובנידון דידן דשניהם קטנים. הא דתקינו רבנן נישואין לקטנה היינו כשנשאת לגדול, אבל נישאת לקטן לא דקטן לא תקינו רבנן נישואין ואפי' נשאה גדולה. וכיון שכן, קידושין שקידש קטן לקטנה אינם כלום מצד הקטן דלא תקינו לו קידושין ולא נישואין. ומצד הקטנה נמי דטעמא מאי תיקנו רבנן נישואין לקטנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר דכיון דנתקדשה לגדול וקידושין תופסין בה מדרבנן למיאון, לא ינהגו בה מנהג הפקר דהיינו טעמא דתקנו לה נישואין. אבל נישאת לקטן דאין קידושי קידושין ואפי' מיאון אינה צריכה איכתי ינהגו בה מנהג הפקר. וא"כ בנדון דידן שהיו קטן וקטנה אין כאן קידושין כלל ואפי' למיאון. ומ"ש באבן העזר [שם] ולאחר שיגדיל חלין הקידושין היינו כשהיא גדולה, אבל הכא שעדיין היא קטנה אפי' היה מקדש אותה עכשיו לא היו חלין הקידושין אלא מדרבנן למיאון. וכל שלא חלו קידושין אין כאן קידושין כלל דקידושין ראשונים לא חלו אפי' למיאון כיון ששניהם היו קטנים עכ"ל. שהשיב על השאלה שנשאלה ממנו ח"ל, ראובן השיא את בנו כמעון קטן בקטנה וכו'. וכן פ' מהר"ל בן חביב סי' ס"ט הובא בס' פנים חדשות. גם בס' פני משה חלק ב' סי' ג. פ' כן בארוכה. ואפי' היו קידושי הקטן ע"י אביו, ודלא כמהריק"ו סי' ל' דחייש לה אם היו הקידושין ע"י אביו. דכבר כתב הב"י בס' מ"ג שהם תמזוים. גם כל הראשונים והאחרונים כולם העלו להקל. וסיים בה וכל ספק קידושין להקל מטעם חזקת פנויה כמ"ש הר"ן פרקא קמא דקידושין [ד' ח':] בהיה בעיא דכלב רץ אחריה וכו' ע"ש.

הכלל העולה מכל זה, דכיון שעדיין קטנה לא חלו בה קידושין. ואפי' יונח שעכשיו בעת כזאת נמצאת גדולה בהבאת שתי שערות אינו כלום, וכ"ש שהיה מוחה בקדושין בעודה קטנה לא חלו בה קידושין כלל. וכיון שכן, הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו כיון שלא היתה אשתו מעולם דלא קידושין הוה כלל כדכתבינן לעיל. וזה יספיק למה שנשאלנו עליו, ואין אנו צריכים לחקור על ענין התנאי דלא נפקא לן מינה כיון דבלא זו שריא אחותה הגדולה לאנסובי. להאי גזברא כפי המוצג בשאלה. והשם ב"ה

ינחנו דרך האמת ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו אכיר. יום ר' ס' ויראו ויקחו איש מטתו בפ"ט:

סי' כ"ו

שאלה מי שגירש את אשתו מן הנשואין היתה נדה וחזר ונתייחד עמה בפני שנים. מי חיישנן שמא נבעלה והן הן עידי יחד והן הן עידי ביאה.
תשובה: (כתב) * הרמב"ם פ"י מה"ג כתב סתם במי שנתייחד עם גרושתו מן הנשואין דצריכה גט מספק יע"ש. והרדב"ז נשאל על נדון כזה (זה) * והשיב שאם פירשה נדה ונתייחד עמה בפני עדים לא חיישנן לה. דמסתמא לא עבר על איסור כרת, ואפי' ראינוה שבעלה אין חוששין שמא לשם קידושין בעל דהא לא שייך לומר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. דמאן דעבר אאיסור כרת לא חש לבעילת זנות ע"כ. וכתב הרב משנה למלך שדבריו נכונים, והוסיף דאפי' לא ידעינן אם ידע שהיא נדה, דמסתמא הודיעה לו ולא חשש. ועוד דחזקה זו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות על שניהם נאמר. וכ"כ בס' בני חיי ולקט הקמח דף צ' ע"ב. ובס' לקט הקמח דף קפ"ט חזר בו והוכיח מדברי רדב"ז דדוקא באיש ששייך חזקה זו יע"ש. איך שיהיה לכ"ע כשידע שהיא נדה לא חיישנן ליחודו עמה ודו"ק א):

סי' כ"ז

לעיר ירים יע"א. שאלה. במי שצוה למכור חפציו ולקנות ס"ת הקדש לשמו, ולפי שהדמים של חפצים לא הספיקו הוכרח אבי המת ואחי המת להשלים דמי הספר מתפוסת הבית. ויהי אחרי מות אביהם כמו הבנים ורצו למכור מה שכנגד התוספת שהוסיפו בתשלום דמי הספר, ואחיהם הגדול אשר כבר נפרד מהשותפות עם אביו בחיי אביו עיכב ואמר שכבר הקדיש אביו התוספת של הדמים, גם מעכב על מכירת הס"ת שהיה לאביהם בסענת שאביו כבר הקדישו.
תשובה: הנה לשון הצוואה שימכרו חפציו ויקנו ס"ת. זה יורה דלא זכה ההקדש רק כנגד דמי החפצים לבד והשאר מה שהשלימו נשאר בחזקת היורשים שהמוציא מחבירו עליו הראיה, לא היתה שם ראייה נשבע זה שמבקשים להוציא ממנו. מיהו זה שהורה שאביו כבר הקדיש התוספת וגם הס"ת שלו הודאתו הודאה לגבי ידידה וזכו הצבור, אבל לגבי חלק אחיו אינו נאמן להפסידם בהודאתו ודבר זה פשוט. א):

סי' כ"ח

ועל השאלה השנית וזה נוסחה, בבני אדם שיש להם חפצים כדי ספקם ומה שמרויחים לוקחים בהם חפצים, אם יגבו מהם מס על החפצים.
תשובה: זה פשוט שכל שלוקחים חפצים לצורך לימודם אפי' בממון הרבה אין נותנים בשבילם מס כמפורש בס' קס"ג סעיף ג' ע"כ. א):

(כז) א) ועיין בפ"ת אה"ע סי' קמ"ט סק"ב מה שפסל בזה.

(כז) א) וקשה איך יכולים למכור אותו אם כבר נמסר לצבור וזכו בו כמבואר בא"ח סי' קנ"ג סעי', ועיין בה"ט מש"כ שם סק"ט בשם מג"א.

(כח) א) ז"ל ההג"ה שם, וכמו שאין נותנין מן הבתים כך אין נותנין משאר כלי בית או ספרים, אבל תכשיטין נותנין מהם, ועיין פ"ת סק"ד.

סי' כ"ט

שאלה. יורונו רבותינו בדין אשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה בן ומת בתוך ל'. ואמרו שהם מכירים שנולד לט' חדשים שטבלה טבילה אחרונה בליל ח"י תמוז בפ"ו. וילדה בח' אייר בפ"ו. אם חולצת או מתייבמת או פטורה.

תשובה: מלשון השאלה משמע שזה שאמרו שהם מכירים שנולד לט' חדשים הוא מכח שטבלה בליל ח"י תמוז בפ"ו. ואין בזה ממש לסמוך עליו לפטרה בלא חליצה, דמי יודע אם קלטה הזרע מליל טבילה או אחר ימים. הילכך מספיקא צריכה לחלוץ, ואפי' אומרת האלמנה שנתעברה מליל טבילתה אינה נאמנת כנודע. ודבר ברור הוא דלא סמכינן לפטרה עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו, כגון שבעל ופירש שהלך לו למדינה אחרת ועיין ש"ע סי' קנ"ו א):

סי' ל'

שאלה. יורונו רבותינו ה' אחים נשא הגדול שבהם אחות ראובן ונשאו ב' אחים מהארבעה האחים שתי בנות ראובן. א' ראוייה וא' קטנה מאד. שהתה הקטנה עם בעלה ימים ואח"כ מת וישבה בבית אחיו ג' חדשים. אח"כ הביאה ראובן לבית ואמר לאחים יתנו לבתו מזונות וכסות עד שתתיבם או תחלוץ. ושמעתי כי עדיין בתולה ואם חולצת או מתייבמת.

תשובה: היבמה ניוזנת משל בעל (כל) * ג' חדשים ראשונים ומעשה ידה לבעל א). ולאחר ג"ח אינה ניוזנת לא משל בעל ולא משל יבם אא"כ תבעתו ליבם או להלוץ לפני ב"ד ונתרצה ליבם כמ"ש בש"ע סי' ק"ס: ב)

סי' ל"א

ומה ששאלת שעדיין בתולה. מה בכך העיקר שמזיקה ליבום הם הקדושין. ולזה תמצא שכתב רמב"ם פ"א מה' יבום וחליצה שצריך אדם ליבם אשת אחיו מאביו בין מן האירוסין בין מן הנשואין וכו'. הרי לך בפירוש שאפי' מן האירוסין שעדיין לא בא עליה צריך ליבמה:

סי' ל"ב

ועל מה ששאלת אם תתיבם או תחלוץ. פשיטא שצריכה להתיבם שהרי אינה לא מאיסורי לאוין ולא מאיסורי עשה ולא מהשניות כמ"ש רמב"ם שם פ"ו וש"ע סי' קע"ד. יום ו' סדר שמות בפ"ח:

סי' ל"ג

שאלה בראובן שגירש אשתו ונשאר לו [לה] סך מה מגדוניתה ואח"כ מתה ועדיין לא נפרעה שארית חוב שיש לה. וכשתבעו יורשיה לראובן לשלם שארית החוב. טען שעדיין

(כ"ח) א) דכ' שם אם אין ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה אינה נאמנת ע"כ. (אח"ן)
(ל') א) ליבם. כצ"ל. וכן הוא בב"י (טור אה"ע סי' ק"ס). בשם תשר הרא"ש כלל ר' סי' ד'. ועיין שם דע' החולקים בזה. וכ"מ מדברי מר"ן בש"ע שם סע"ד שכת' מעשה ידה שלה לעולם אפי' היא נוזנת. ומדיוק תי'. לעולם" משמע אפי' בג' חדשים הראשונים. ב) עיין בטור ובב"י שם דלד' הרמב"ם (פ"ח מה"א) כל שתבעתו לדין ואינו פטרה הן בחליצה והן ביבום חייב במזונותיה עיי"ש.

לא נשבעה לו על טענותיו שלא בזבזה ולא החביאה ושלא נתנה לשום אדם מנכסיו בעוד שהיתה תחתיו. והוציא שטר מעשה ב"ד יצ"ו שיש לו להשביעה כל זמן שירצה. וטוען עתה שכיון שלא נשבעה אין יורשיה נוטלין שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

תשובה: מהרי"ט בתשובה ח"א סי' כ"ד נשאל על גידן כזה באשה שאין לחוש לה דאתפסה בעלה המת צדרי, שגובים יורשיה כתובתה ואע"ג דאכתי דמחויבת לישבע שלא מחלה ושלא נתנה לאחרים וכו' האי שבועה משום דהיא כבן בית שנשבע שלא בטענה. מ"מ אם לא נשבעה ומתה לא יפסידו יורשים בכך. דלא אמרינן בכה"ג אין אדם מוריש שבועה לבניו. (ולא אמרינן הכי). אלא בממון שאינו יכול לזכות בו אלא בשבועה אין אדם מורישו לבניו כיון דאכתי מחוסר גוביינא שלא זכתה מן הדין לזכות וכו'. וכל הנהו ודאי אם לא נשבעו ומתו אע"פ שהיה להם ממון אצל בעל הבית, נוטלים אותו היורשים ולא מיקרי מוריש שבועה לבניו יע"ש"ב. ועיין ש"ע ח"מ סי' ק"ח סי"א:

סי' ל"ד

כתב מר"ן הש"ע סי' קצ"ו סי' י"א הפולטת ש"ז בימי ספירתה אם הוא תוך שש עונות א) לשמושה סותרת אותו יום. לפיכך המשמשת מטתה וראתה [אח"כ ופסקה, ב)] ואח"כ פסקה. אינה מתחלת לספור ז' נקיים עד שיעברו עליה ר' עונות שלימות שמא תפלוט לפי אינה מתחלת לספור עד יום ה' לשמושה וכו'. וז"ל רמב"ם פ"ו מא"ב הלכה י"ו. פלטה ש"ז בתוך ימי הספירה סותרת אותו יום וכו'. וכתב הכ"מ וז"ל. ויש מי שסובר שלא אמרו שסותרת אלא לענין טהרות אבל לא לבעלה שכל דבר שאינו גורם טומאה לבעלה אינה סותרת וזה דעת הראב"ד. אבל דעת רבותינו הצרפתים שהיא סותרת לכל דבר כדעת רבינו וכו'. ואם הלכה ברגליה החמירו הם ז"ל עד שתקנח יפה יפה. אבל הרמב"ן כתב דאין חוששין שכל מה שיש לה לפלוט פלטה בהלוכה.

והרשב"א כתב לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא מכבדת בית התורף יפה יפה ומרחצת במים חמין כרי שלא תבא לידי ספיקות הללו עכ"ל. והוא בת"ה הקצר דף ס"ט ע"א. ופסקו מר"ן בסי' קצ"ו סעי' י"ג וז"ל האשה ששמשה מטתה וראתה [אח"כ ופסקה, ב)] ואח"כ פסקה. ורוצה לספור מיום המחרת. תקנח יפה יפה אותו מקום במוך או בבגד להפליט כל הזרע או תרחץ במים חמין והם יפלטו [יפליטו] ג). כל הזרע. וכתב על זה רמ"א וי"א דאין אנו בקיאים בזמן הזה וכו' ע"כ. ובהגמ"י פ"ו אות ב' כתב ואם רוצה לספור מיום המחרת תכניס מוך או בגד רך ותקנח יפה להסיר הש"ז. ואם רוצה לצאת מכל ספיקות תרחוץ גם בחמין עם הקנוח וכו' ע"ש. ועיין ב"י סי' זה. ע"כ המחמיר יחמיר כהגמ"י ותו לא. וחומרת דמ"א לא שמענוה כאן באלו המקומות. דמה בקיאות צריך. ילמדם יפה ותו לא צריך:

סי' ל"ה

ובענין בתולה הנבעלת כתב מר"ן הב"י בסי' קצ"ג שתמנה מיום ה' לשמושה כמו שנדה וכו'. וכ"כ בא"ה סי' ס"ג וז"ל. ולא תתחיל לבדוק עד יום ה' לשמושה כשאר אשה ששימשה וכו'. הרי דמשה אותה לנדה. וכמו שבנדה מהני לה קינוח במוך ורחיצה בחמין כמו כן כאן. ואדרבה בנדה יש חומרא מענין דינא יותר מבתולה שנבעלה תדע שאפי' הרמב"ם שסובר בפ"ו שהפולטת ש"ז סותרת אותו יום כמש"ל. ומינה דצריכה ר' עונות

(ל"ד) א) כל עונה היא י"ב שעות ושש עונות הם ע"ב שעות עיי' בה"ט שם סק"א.

ב) כ"ה במרן שם ובכת"י מתוקן. ונראה שט"ס נפל בכת"י. ג) כ"ה הגרס' במרן.

וכו'. גבי בתולה סובר דמונה ממחרתו ז' נקיים ולא הצריך י"א שכתב בפ' י"א מא"ב דין ח' וז"ל, ואחר שיפסוק הדם סופרת ז' ימים נקיים עכ"ל. וכתב ע"ז הגמ"י וז"ל. אבל בסה"ת כתב דבעינן ז' עונות שלימות. שאין לחלק בין רואה מחמת עצמה לרואה מחמת בתולים מדהחמירו בה להצריכה ז' ימי נקיים. אבל הרמב"ן כתב כרבינו המחבר עכ"ל. הנה מבואר שדעת רבינו רמב"ם להקל בבתולה שא"צ להמתין מלספור עד יום ה' לשמושה. ושכ"ד הרמב"ן.

וראיתי להב"י סי' קצ"ג שהשיב על הגמ"י דאין משם ראיה. דהרמב"ם לא אתא אלא למימר שצריכה ז' נקיים כשאר נדה. (אבל לא נחת לפלוני בינה לשאר נדה בענין פליטת ש"ו וממילא משמע דדינה כשאר נדה). דאם איתא דהוה מחלק ביניהם. לא הוה שתיק מינה עכ"ל. א) והאמת שתשובה ניצחת היא זו. ומ"מ יהיה מה שיהיה אין להחמיר בה יותר מגדה וכמו שבגדה מקנחת ורוחצת כמו כן בבתולה וכן ראיתי זקנים בעלי הוראה היו מורין כן ומנהג פשוט היה ביניהם. ומיהו הדבר פשוט לכ"ע שצריכה שתפסוק בטהרה וכ"כ הטור סי' קצ"ג והב"י ב' הרשב"א והרא"ש פ' תינוקות ב) כתב ב' רבינו האי ורמב"ם פ' י"א מהא"ב שצריכה ז' נקיים ע"כ: ג).

סי' ל"ן

שאל השואל באיש שנשא אשה ונעשית חנונית והיו עליה [עליו כצ"ל] חובות ותיכף האשה אזרה חיל ותעש בחפץ כפיה במלאכת השכר והיתה לוקחת תמרים וצמוקים בהלואה ועושה ומוכרת וחוזרת חלילה תמיד. ובעלה יושב ואוכל שוקט על שמריו אין מלאכה בידו ואינו אומר לה דבר על עסקי המלאכה רק אומר לה כל מה שאת עושה עשוי. וברוב הימים הרויחה ובנתה בית ופרעה חובותיו. גם היו לו כלים ממושכנים ופדתה אותם משכרה, גם יש עוד לשאול שהכניסה לבעל בגדים ותכשיטי זהב וכסף ולא זקפה אותן בחוב על הבעל ויש מהם שכלו ויש מהם שהוסיפה עליהם. ועכשיו מת בעלה והוציאה הוצאות בתכריכין לו וצרכי קבורה ועכשיו תובעים היורשים שתיוון ותישבע שלא החביאה מעות ולא מטלטלין ממה שסיגלה בחיי בעלה כי אומרים שמעשה ידיה לבעל.

תשובה: אשיב על ראשון ראשון. דע כי חז"ל תקנו מעשה ידי האשה לבעל תחת מזונותיה משום איבה כמו שמפורש בכמה דוכתי משנה וגמ' א). וכל שאין מעלה לה מזונות הרי מעשה ידיה שלה כמו שהאריך הריב"ש סי' ת"ף ורמ"זו הש"ע אה"ע סי' פ' סעי' ת"י. וכי שם רמ"א אשה ששתקה ולא תבעה מזונות ולא מעה כסף, מן הסתם מעשה ידיה שלה עם המותר ולא אמרי' שמחלה מעשה ידיה (הר"ן בפ' אע"פ) עכ"ל. ודבר זה מוסכם ואין חולק עליו. ובפ' אלמנה נזונית כ' הר"ן מבואר יותר וז"ל, משם תשובת הרמב"ן שאם לא נתן לאשתו מזונות ועשתה ואכלה אע"פ שהותירה אין לבעלה עליה כלום דכל היכא דאיהו לא יהיב לה מזונות אינה צריכה להתנות בפ"י ולומר איני נזונית וכר' אלא זכתה במעשה ידיה. אפי' דרך שתיקה וזוהי ששנינו אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה — מעשה ידיה שלה. וכן מבואר בס"י ע' סי"א וז"ל. הרי שלא תבעה ולא לותה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום ואם עשתה והותירה הכל שלה עכ"ל. וסברא זו סברת הרמב"ן והרשב"א וסיים בה בב"י ואפי' דרך שתיקה יע"ש.

(ל"ה) א) מכאן משמע שדרך הפוס' לפרש אפי' לצד ההתר, ואם לא פירש וסתם דבריו משמע דאסור, ובס"י מ"ד כת', דרכו של פוסק לפרש. וכיון דלא פירש לאיסור. ש"ס דמותר. ב) נדה ס"ד. ג) ובס"י חז' טוב סי' מ"א העלה ד' מנהגים שונים בין הנשים בראיות. והשוב שבכולן הוא שאחרי בדיקה מעולה מונה ז' נקיים אחרי שפסקה, והרוצה להחמיר כדעת רמ"א יחמיר לעצמו עיי"ש ב.

וכ' מהר"י מטראני בחלק ח"מ סי' ס"ז דאין לחלק בין היכא דאתיא מניה שלא רצה לתת לה מוזנות להיכא דאתיא מינה כי כביד מצאה ידה ולא הוצרכה לבעלה שיביא לה מוזנות והאריך יעו"ש. ודבר זה רמזו ג"כ רמ"א בהגהת ס"א. הלכך כל מה שיש ממעשה ידיה בין מעות בין כסף בין בגדים בין בנין בתים הכל שלה ואין ליורשים בו חלק. ועיין פרי האדמה פ"א מה' אישות דף מ"ז ע"ד.

ואמנם חובות שפרעה עליו אין היורשים חייבים לשלם ואפי' שהיו חובותיו במשכונות ופדתה המשכונות דק"ל הפורע חובו של חברו אינו חייב לשלם. מיהו כל זה כשפרעה מדעתה אך אם יתברר בעדים שצוה עליה לפרוע. בהא אמרי' שליחותיה קא עבדא והיורשים חייבים במה שפרעה: (ב)

סי' ל"ז.

ועל אודות נכסים ותכשיטים שהכניסה. דע. שכיון שלא נוקף עליו בחוב שלא זקפן על עצמו בשומא כל מה שאבד מהם אין היורשים חייבים בתשלומין וחליפיהן וחליפי חליפיהן שלה הוא דבלאו הכי הן ממעשה ידיה. (ג) ומה שהוציאה בתכדיכין וצרכי קבורה. אם דרך הלואה עשתה זה. צריכים היורשים לשלם לה. ואם בסתם הוי כפורע חובו של חברו ופטורים שהרי היה מוטל חיוב זה על היורשים. ומה שטועני' שתישבע. השבועה היא שלא החביאה מנכסי אביהם דוקא. וגם בזה אין השבועה עתה אלא כשתבא לגבות הכתובה שאז משביעין אותה כמבואר [באה"ע] סי' [פ"ח] ומגלגלין עליה מה שירצו. ואם לא תרצה לזון מנכסיהם אלא שתעשה ותאכל ומעשה ידיה שלה הרשות בידה (ואין יכולים לכופה). (ד) ושלום יום ד' ס"ז סיון ב"פ:

סי' ל"ח.

שאלה אם המוכר נמלך בבן המצר לוקח הבית הסמוך לו במצרו. ואמר לו מצרן זיל זבין אי בעי קנין כמו בנמלך לוקח בבן המצר ואמר לו מצרן זיל זבין. תשובה: כבר עלה על דעת מורה א' לחלק דבנמלך מוכר בבן המצר לא בעי קנין כמו נמלך לוקח בבן המצר. וראייתו מש"ע סי' קע"ה סעיף כ"ט וסעיף ל"א. והר"א הלוי בס' גנת ורדים חלק ח"מ כלל ר' סי' ו' סתר ראייתו ומסיק וז"ל. כללא דמלתא בין שהלוקח הוא שנמלך עם המצרן בין שהמוכר הוא שנמלך עם המצרן. לעולם בעינן שיהא שם קנין. ובדברים בלבד לא יפסיד המצרן את זכותו דטעמא הוא משום דא"ל משטה הייתי כך כדי להעמידה על דמיה כמ"ש רש"י וז"ל. (א) וזלתי שניכרין דברי אמת שנודע הדבר שכבר נגמר המקח ע"פ הלוקח בסך ידוע שאז אם ימלך המוכר עם המצרן שימכור לו באותו סכום שנגמר ועמד עליהם המקח. אם א"ל המצרן זיל זבין סגי בכך וא"צ לקנין חכה הלוקח במקחו דלא כהרא"נח סי' קכ"ה דף קפ"ג סוף ע"ב ע"ש. והכי דייקי דברי הש"ע (ב):

[סי' ט"ל]

כתוב שם חזקוני שהר"ב מזהיר שלא ללמד מדברי הפוסק למעבד עובדא רק בנדון שעוצם השאלה תסוב עליו ולא במה שיבא בדבריו באגב. שכיון שאינו מצטרף לעוצם השאלה אינו יורד לעומק הדין ע"ש: (א).

- (ל"ז ל"ז) (א) כתובות נ"ח: נ"ט. (ב) עיי' ח"מ סי' קכ"ח. (ג) אה"ע סי' פ"ח. (ד) שם סי' צ"ה.
 (ל"ח) (א) בב"מ ק"ח. (ב) עיי' פ"ח סק"א מה שהביא חלוק בזה.
 (ט"ל) (א) עיי' סי' קס"ג. וה"ב סי' ס"ו.

[ס' מ']

כתב רמ"א סי' קע"ה סעיף נ"א, הבית והעליה של שנים ומכר הא' ביתו למצרן, אין בעל העלייה יכול לסלקו, דלא מקרו שותפים זה לזה רק דינם כמצרנים, (ב"י ובקצת ש"ע ציינו תשו' הרא"ש). והנה כל האחרונים כולם פה אחד הקשו על רמ"א ממה שאמרו שבעל העלייה יש לו שליש בקרקע, א"כ הוי שותף בקרקע, וכ"כ הר"א ששון סי' קפ"ח, והב"ה סי' סמ"ע וש"ך וט"ו, גם הריק"ש הכריע כן בהגהותיו, עוד כתבו שבתשו' הרא"ש מבואר להיפך מהר"מא, וכן מצאתי גם בהרא"נח סי' קכ"ט סובר כן, באופן כי אני הצעיר ראיתי לכל הפוסקי' כולם פה אחד חולקי' על הרמ"א בזה, וכ"נ דעת הרב"י שלא כתב זה בש"ע.

ומעשה בא לפנינו באשה שלא היתה מצרנית שקנתה בית, וביקש בעל העלייה לסלקה מטעם דאף שאין לאשה דין מצרנות בין במוכרת בין בלוקחת מטעם דכך תיקנו לה חז"ל ויפו כחה שאין לה מי שיטרח עליה ואינה יכולה לחזור לא לקנות ולא למכור, מ"מ דוקא הוא לגבי מצרן הוא דאמרי' כן לא בשותף וכמ"ש מהר"מא סי' קע"ה סעי' מ"ו דשותף מסלק לאשה דשותף עדיף ממצרן ע"ש ב' מהר"יו, א"כ כיון שכל האחרונים חולקים על פסקיה דרמ"א דמקרי שותף יכול לסלקה, וט"ו ורי"קש הכריעו כן, א"כ לא אמרי' יד הלוקה על העליונה כיון שרבו החולקים, ולא מלאני לבי לעשות מעשה להוציא מיד האשה כיון שהרב"י הבין כרמ"א מל' תשו' הרא"ש, ואע"פ שכל רואה יראה שהבנת דברי הרא"ש היפך הבנת רב"י, מ"מ מי הוא אשר יערב אל לבו להכריע ולמעבד עובדא נגד סברת רב"י.

ואחרי החפוש בפוסקים ראיתי שיש לזכות לאשה זאת מטעם אחר, והוא כי אפי' בדין שותף דק"ל דמסלק גם לאשה כדכתב רמ"א, מ"מ אין הכל מודים בזה, כי הנה הרב גר"א כ' ב' ספר שי למורא סי' כ"ג, דהקונה מן האשה אין המצרן ולא השותף יכול לסלקה [לסלקו], ושכ"כ הרא"נח סי' קכ"ט וסי' פ"א יע"ש. וא"כ זכתה האשה במקחה דמן מפיו לן הלכה כמאן. והא לך מ"ש גנת ורדים ח"מ דף קנ"ו ע"א וז"ל. הלכה רווחת בישראל שכל ספק שיהיה בענין בן המצר ובין הלוקח א"נ ספיקא דדינא כגון מחלוקת פוסקי', שיש מזכין את המצרן ויש מזכין ללוקח, שורת הדין הוא לזכות ללוקח, כי קנינו קנין גמור מן התורה וכחו גדול, אבל בן המצר אינו אלא משום תקנת חז"ל משום ועשית הישר והטוב וידו על התחתונה. והלוקח נקרא מוחזק והמצרן שבא מכח התקנה נק' מוציא, ועליו מוטל להביא ראיה ברורה כדי להפקיע ללוקח ע"כ. וכ"כ רשד"ם בתשו' ח"מ סי' רע"ו וכ"כ הרא"נח סי' קכ"ט ופ"א וכל האחרונים מלאים מזה:

[ס' מ"א] מ'

שאלה יורנו המורה באהרן שנשא אלישבע בת עמינדב, עמינדב מהו שיעיד למשה. תשובה: הדבר פשוט שכשר להעיד כדאי' בש"ע ח"מ סי' ל"ד. כל איש שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך, הרי אתה מעיד לשאר קרוביו כגון בנו ואחיו וכר ע"כ:

[ס' מ"ב] מ"א

ונאמן צייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד, והוא שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במינים הטמאים האמורים בתורה ובשמותיהם ע"כ (ש"ע י"ד סי' פ"ב סע"ב) שמעתי מפי מגידי אמת שקבלו מפי מה"ר יהודה צעדי ז"ל, שאותו עוף קטן שקורין לו שחימ"ה והוא מפורסם בזה השם שהוא עוף טהור, ואמרו שהם סומכים על קבלה זו, ושאלו אם יש

לפקפק על קבלה זו מטעם שכ' מר"ן והוא שיחזק אותו צייד שהוא בקי במינים הטמאים וכו', דמי הוא שיוכל להעיד על המורה הזה שיודע המינים הטמאים וכו', וא"כ תנאי הוא אם יודע מינים טמאים וכו', יש לסמוך עליו הא לא"ה לאו.

ואחי כה"ר שלמה יצ"ו אמר דבנ"ד לא בעינן שיהא מוחזק בידוע מינים טמאים. והביא ראיה ממ"ש הפר"ח סי' זה ב' מהר"ש"ל בס"ק א' ח"ל, אם ת"ח מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור נאמן עכ"ל, והקשה אחי יצ"ו דמה חידש רש"ל, הלא הוא כתוב לפנינו בש"ע ונאמן צייד לומר וכו', ועוד אמאי לא התנה רש"ל שיהיה אותו מקובל מוחזק בידוע מינים טמאים וכו', אלא שהחילוק מבואר, דבאומר שהוא מקובל נאמן דהוי כמסורת ולא בעינן שיהיה מוחזק בידוע מינים טמאים, משא"כ בצייד דלאו משמיה דקבלה אמרה אלא קאמר עוף זה התיר לי רבי הצייד וכו', דמשמע בידעתו ובחקירתו התיר, לכך בעינן שיהא מוחזק בידוע. וא"כ בנ"ד בעוף שקורין שחימ"ה דמשם קבלה אמרה, דראי דסמכינן עלה כיון דהתירא ידידה לא תלי בידעיה ובחקירה, והוא חילוק נכון ואמיתי דוק. ובשנת בק"י [לשטרות] בא עוף זה לפנינו ב"ד של שלשה וסמכנו על הנו"ל, ולרווחא בדקנאנו אחרי שחיטה ומצאנו לו זפק וקרקבן נקלף גם היה לו אצבע יתירה ככל הפירושים שנפלו בענין אצבע יתירה:

הצעיר יחיא בן אמ"ו יוסף צאלה יצ"ו. יחיא בן מ"ו יודא צעדי יצ"ו.
יחיא בן מ"ו דוד משרקי יצ"ו.

(סי' מג) מ"ב.

כתב מר"ן הש"ע א"ה ה' י"ט סי' תצ"ט ח"ל. אסור למלוג גדי אלא א"כ מולגו לאכל העוד עכ"ל. הגה רש"ל והב"ח ושכ"ג ומ"א וט"ז כ' דט"ס הוא, וצ"ל במקום אא"כ, אפי' מולגו לאכל העוד. שלא התירו למלוג אלא ראש ורגלים לבד כדלקמן וכו' ע"ש. והנה הרב באר הגולה ציין לדין זה מהסור והרא"ש ב' בה"ג ע"ש, ולברר דבר זה הא לך לשון הסור, כ' בה"ג אסור למלוג גדי ואם רוצה למלוגו כדי לאכול עורו מפני שיש בו טורח בהפשט שרי עכ"ל, וצריך עיון מה זה שכ' הסור תיבת בו לימא שיש טורח יותר וכו', ולא להזכיר תיבת בו דאין בה טעם וריח, ואם נרצה לקיים הגירסא קשה מה טעם הוא זה להיתר אדרבה טעם זה יורה לאסור כדק"ל דטרחא לא שרי ב"ט, ועוד איך תתישב תיבת בהפשט להקביל תיבת זו, הול"ל מבהפשט. ועוד קשה אי מוקמינן כוונת הטעם לאיסורא הנה עומד בפנינו תיבת שרי דקשה להלמה עם הקודם. ובהכרח נראה לומר דט"ס נפל בדברי רבי' הסורא) וכן נר' מהב"י ג"כ ח"ל דברי בה"ג כתבם הרא"ש בס"ף המביא כדי יין, (ב) וגם התר' כתבו שם שאסור למלוג כל גופו של גדי הואיל ויכול בהפשטה הקלה לעשות טפי. הרי מבואר מזה הלשון דרב הב"י סובר בד' הסור ב' בה"ג לאסור מליגת כל הגדי מדכ' וגם התר' כתבו שם שאסור, ובודאי שהיה למר"ן גי' אחרת מוגהת בדברי הסור וז"ל לאיסור, א"כ איפוא קם דינא בד' בה"ג לאיסור, והב"ח כתב שכן הוא בנוסחת הרא"ש וז"ל, וחפשתי בס' ה"ג עצמו ומצאתי שכן הוא ח"ל דף ל"ו ע"ד, אמר גאון מדקאמרינן מולגין את הראש, דוקא ראש ורגלים אבל גדיא כוליה לא עבדינן

(מ"ב) (א) ולי אני עבדו אפי' ליישב דברי רבי' הסור בלי שום קושי הוא דהנה רבי' הסור הביא טברת בעה"ג דאסור למלוג גדי ב"ט, ואח"ך הביא סברת המתירים, וכת' ואם רצה למלוגו כדי לאכול עורו שרי והוסיף עוד טעם איסור ההפשט מפני שיש בו (ר"ל בעור) טורח יותר בהפשט בממליגה, אלא שהלשון מגומגם קצת. (אח"ן). א"ה לעד"נ הערה זו קשה ומופרכת. והא לך דברי הר' ב"ח שכתב שם ח"ל, לכן נראה לי גרסת ספרים אחרים בספ' רבי' עיקר שכך כת' שם. כת' בה"ג אסור למלוג גדי כדי לאכול עורו מפני שיש בו טורח יותר מבהפשט עכ"ל. (ב) ביצה ל"ד.

מלוג ב"ט, דאפער לאשלוחיה למשכיה עכ"ל, הרי לך דדעת בה"ג לאסור וכמו שהעיד
הב"ח ז"ל, וא"א לדחוק ולפרש דבה"ג מיירי באין רוצה לאכול העור, דא"כ אמאי מליג
ליה לעור הא לא צריך למיכליה, אלא ודאי דמאי דמליג ליה בהכרח דבעי לאכילה.
והשתא נחוי אנן מנין לו למר"ן שפסק להתיר כיון דבה"ג פוסק לאיסור, ואע"פ
שאחרונים שזכרנו לעיל כתבו דט"ס נפל בדבריו קשה לשבש הספרים, ואומר, למר"ן
שפסק להיתר לא מטעם המלך בה"ג ז"ל, אלא רוח אחרת אתו סברת המורים שזכר
הרשב"א שהביא המגיד משנה וז"ל הב"י אחר שסיים דברי התוספות. וכ' הרב המגיד בפ"ג
ב' הרשב"א יש מן הגאונים שהורה שלא התירו למלוג כל בהמה אלא ראש ורגלים בלבד
אע"פ שמתכון לאכול עורה של בהמה, לפי שאין עושין אלא המפונקים ביותר ואסרו
לעשות זה כדרך שאסרו לגמר הכלים, ועוד שנראה יותר כמעשה חול, ויש מורי הוראה
שהורו שלא אמרו ראש ורגלים בלבד אלא שדברו בהווה עכ"ל, וגר' למר"ן לפסוק כיש
מורי הוראה ע"ד הכלל המסור מדנקט לה הרשב"א בבתרייתא, ועוד דהרשב"א נקט לסברת
האוסרים בלשון יחיד, וסברת המתיר בלשון רבים, ומכל הלין טעמי פסק בש"ע להיתר
כסברא זו האחרונה, ושוב ראיתי דברי הרשב"א ע"ה במקומן בס' עבודת הקדש חלק בית
מועד בלשון שהעתיק המג"ם, ומסיים בה ולזה הדעת נוטה עכ"ל, הרי לך בפ"י דהרשב"א
הכריע בה להיתר, והרבר פשוט לפ"י דצריך לציין על דברי מר"ן, הרשב"א ב' יש מורי
הוראה. דלא כבאר הגולה, ושוב ראיתי לה' פרי"ח שכ' ז"ל אא"כ מולגו לאכול העור,
זה דעת קצת מפרשי, ורבים אוסרים והמחמיר תע"ב עכ"ל, הרי לך בדמלות קצרות אלו
כיון למ"ש כוונת דברי מר"ן וגם נת' לך דדעתו ז"ל להתיר מדנקט והמחמיר וכו' ודוק:

[סי' מ"ד] מ"ג.

כתב הש"ע והטור בס"י ת"ק אין עושין בית יד בבשר לתלותו בו דוקא בסכין
אבל ביד שרי. ופר"שי בפ' א"צ א) בסכין דרך חול הוא כשמוכר בשר עושה בו בית יד
ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, ובי"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר
בו עכ"ל מביאו ב"י, משמע דדוקא לנקבו וליתן ביד הלוקח להוליכו דאסיר משום מקח
וממכר, אבל בנוקב הבשר לתלותו באנקליות של בית המטבחים בשעת הפשט ש"ד דאין
דרך מקח וממכר בכך, ועפ"י זה שפיר נהיגי טבחי מתא לנקבו בסכין ולתלותו באונקליות,
ולא ראינו מי שפסק בזה מהגדולים שלפנינו והוא מטעם זה ודוק: (ב)

[סי' מ"ה] מ"ד.

נשאלתי מאין סמכו בגלילות אלו כשנמנין על הבהמה מע"ט ונותנים סכום דמים
לטבח ולמחר הולכים אצל הטבח ליקח הבשר ואומר לו הטבח בכמה נמנית והוא משיב לו בכך
וכך דמים, דנר' דזה נגד הדין דק"ל אין קונין בשר בפיוסוק דמים לומר לטבח תן לי
בסלע או בשתיים כנו' בש"ע סי' ת"ק ס"א.

תשובה: תנן התם בפ' א"צ א) אין נמנין על הבהמה לכתחלה בי"ט אבל נמנין
עליה מע"ט ושוחטין ומחלקין ביניהם. ובגמ' (ב) מאי אין נמנין אר"י אמר שמואל אין

(מ"ג) א) ביצה כ"ח. (ב) דיוק המחבר הוא מטעמו של רש"י ז"ל, וחכי מוכח לישנא דמתני'
וגמ' שם שזה רק בדרך מקח וממכר. ומ"ש מר"ן לתלותו בו, נראה פשוט שכונתו לתלותו ביד
הלוקח לא באונקלי, וכן מוכח מדברי הלבוש שם. ומה גם למנהגינו שאין דרך בחול לנקוב ולתת
לקונה, דברי הרב שרירק וקימין בטעמם.

(מ"ד) א) ביצה כ"ז. (ב) שם כ"ח. ג) שם כ"ט: איתת שקול לי וכו', ותר' המחבר כתב ביאור

פוסקין דמים על הבהמה לכתחלה ב"ט. היכי עבד. אמר רב מביא שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר זו כזו. תניא נמי הכי לא יאמר אדם לחבירו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתיים. אבל אומר לו הריני עמך למחצה לשליש ולרביע. ופר"ש היכי עבד דקתני שוחט ומחלקין ביניהם. היכי עבד שידעו למחר כמה היתה שוה לפסוק דמיה, מביא להם ב"ט ב' בהמות וכו'. הריני עמך נמנה על בהמה זו בסלע, והיינו כשמואל דאמר אין פוסקין לה דמים ב"ט, ובתר הכי תנן ג) לא יאמר אדם לטבח מכור לי בדינר בשר אבל שוחט ומחלק ביניהם ע"כ. הרי מתבאר לך דמאי דאסרי רבנן לפסוק דמים היינו דוקא ב"ט עצמו דבכי האי גוונא דרך מקח וממכר הוי.

אמנם בנ"ד ליכא למיסר כיון דלאו השתא פסיק דמי דפסוק ועומד מע"ט, אלא ששואל לו להזכירה בעלמא בכמה יש לו דכבר מכורה ועומדת מע"ט ולא נשאר זולתי החילוק לבד, וכ"נ מלשון הר"ן שם וז"ל, לא יאמר לו מכור לי בדינר בשר שאסור להזכיר שם דמים ע"כ, הרי דמאי דאסרינן להזכיר סכום דמים הוא מטעם איסור מקח וממכר דאלישנא דנקט ברישא קאי דאמר לא יאמר לו מכור לי, מוכח דדוקא בכעין זה דהשתא הוא דפסיק לדמי אבל בנ"ד דפסקיה לדמי מע"ט ש"ד. וכ"נ מל' הרמב"ם פ"ד מה' י"ט דקאמר, כשהן מחלקין ביניהם לא יאמר זה אני בסלע ואתה בשתיים וכו', ואמלתא דלעיל קאי מביאין שתי בהמות וכו'. מוכח דדוקא בכה"ג אסיר, אך אם כבר נמנו עליה מע"ט ש"ד. וכל זה הוא בהנחת דין זה לדי' האומרים דאסור להזכיר סכום דמים, ולא קמפלגי כדמפלגי רמ"א בש"ע סי' שכ"ג ע"י מ"א וט"ז שם, אבל לפי מ"ש רמ"א שם אסרי ב"ט עצמו שרי לומר תן לי בכך דמים או תן לי ליטרא או שתיים.

וזהא לך לשון הש"ע שם ס"ד מותר לומר לחנוני תן לי ד' ביצים וה' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים ולא סכום (מדה ולא סכום). מנין לומר הרי שיש לך בידי ג' אגוזים תן לי ג' אחרים והרי יש לך בידי ק', וכ' עליו רמ"א שם וז"ל. וכן בסכום דמים אינו אסור אלא בכה"ג תן לי בכך וכך דמים ויהיה לך בידי כך וכך. אבל בלא"ה שרי. וכן בסכום מדה דוקא בכה"ג אסור. אבל בלא"ה שרי (א"ז והג"אש) וכו'. וסיים ואעפ"י שיש מחמירין כבר פשט המנהג להקל וכו' ע"כ.

והנה דברי רמ"א אלו מקורן גובע מהרי"ף בפ' א"צ דאי' התם הולך אדם אצל חנוני ואומר לו תן לי ד' ביצים וכו'. ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח, ר"ש בן אלעזר אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין. פירוש סכום מקח. כגון שיש עליו כסף לא יאמר לו תן לי בכסף ויש לך עלי כסף אחר הרי יש לך בידי שני כספים. וסכום מנין לא יאמר לו הרי יש לך בידי ג' אגוזים תן לי ג' אחרים והרי יש לך בידי ק' עכ"ל הרי"ף. וכ"כ בה"ג דף ל"ה ע"ד ואעפ"י ששם כ' הב"י ב' הר"ן שדברי הרי"ף תמוהים. הנה הוא ז"ל לא שלח יד בהם לדחותם. גם הרא"ש שם הביא פרוש הרי"ף שכתבנו ולא חלק על פירושו יעו"ש מביאו הב"י סי' שכ"ג, וגם שם הביא הגא"ש גם הטור כן כ' והוא הלשון שהעתיק בש"ע. ואעפ"י שאפשר לומר דדעת הטור לחלק דוקא גבי מנין ולא גבי סכום דמים וכמו שהבין המ"א וט"ז בכוחות דברי הטור והש"ע. מ"מ אפשר לומר דנקט לומר כך גבי מנין לאו דוקא דלדוגמא נקטה. וה"ה גבי סכום דמים דדרכו של פוסק לפרש ולא לסתום ד). וכ"נ דעת מהרי"קש שהגיה בסוף הסעיף וז"ל, וכן לא יזכיר לו סכום מדה וכו'. מדכ' וכו'. מוכח שהדין שוה בהם. וא"כ אף שהט"ז חלק על רמ"א וכתב דבענין מדה אין לחלק דדוקא בעושה השבון. הנה מצאנו הרי"קש חבר לרמ"א והגא"ש בזה, ומכל זה ית' לך דאותם שאין גמנים מע"ט ובי"ט עצמו אומר תן לי בכך וכך או ליטרא או שנים. דיש להם על מה שיסמוכו. הרי"ף והרא"ש ובה"ג והגא"ש וא"ז וש"ג ודמ"א ע"ה. ואפשר דגם ד' הש"ע והטור כן כמ"ש ע"כ:

[סי' מ"ו] מ"ה.

יורנו המורה לצדקה במי שנגנבו לו חפצים ובעל הגניבה היה מחזר לחפש אחר גנבתו ולבסוף שאל לסרסור אחד אם ידע מהגניבה ואמר שכבר לקחן מפלוני ונתן הסרסור החפצים לבעלים, ועתה בא הסרסור לתבוע מהבעלים דמים שנתן לגנב לפי דבריו ואומר שלטובה נתכוון במה שלקחן להשיב אבדה. והבעלים ממאנים ליתן באמנם שאותו פלוני המוכר ידוע לגנב מפורסם ובכן יורנו עם מי הדין.

תשובה: כבר ידוע מ"ש הפוסקים דבגנב מפורסם לא תיקנו בו תקנת השוק ולוקחים הבעלים הגניבה בלא דמים. ורמ"א שם בהג"ה סי' שנו"ס כ' שאם אמר הקונה לטובה נתכוונתי נאמן לכ"ע יע"ש.

והנה לפי הנראה דסברא זו סברת יחיד היא ולא מצאנו לאחר מפוסקי קמאי דמחלק בהכי, וכלל הודיענו גדולי האחרונים מ"ש הר"ף דחילוק מחודש שלא זכרנוהו הראשוני בודאי דלא ס"ל הכי עיין בהרא"ח ומהר"ח ומטה יוסף ובס' משאת משה ובמהרי"ב ח"א סי' מ"א. והכא נמי בנ"ד כך הוא, והגע עצמך כל חילוקי גנב מפורסם בטלי להו שכל אחד נמי יטעון שלטובה נתכוון. ולזה תמצא שהריק"ש דקדק וכ' י"א שאם אומר שלטובה נתכוון וכו'. הרי זה בא ללמד דשאר פו' פליגי עליה. וגם מר"ן הקדוש הכי ס"ל דבב"י הביא סברא זו ובספרו בדק הבית כ' עלה ואין דבריו אלה מוכרחים. ואע"פ שכ' שם שמצא קצת סמך לסברא זו מהתור סוף סוף ליישב דבריהם כ' כן כדרכו ולעולם דליה לא ס"ל הכי ותדע שכן הוא שהרי בש"ע לא הביאה לפסק הלכה רק הביא דיני גנב מפורסם בסתם ולא חילק וכמ"ש מהר"ם הלוי בספרו דרכי נועם דחידוש שהובא בב"י ולא העלהו בש"ע הוא משם דלא ס"ל. וכ"כ מ"א סי' תצ"ו ס"ב ב' וט"ו סי' רע"ג.

ועוד קשה על סברת רמ"א איך יהיה נאמן והלא אף בקונה גנב שאינו מפורסם שעשו בו תקנת השוק אינו לוקח מתבעלים דמים אלא בשבועה בנק"ח וכאן יהיה נאמן בולא כלום יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. א) וגדולה מזאת כ' חבה"ט ב' ר"מ אלשיך ז"ל שאם אחר שנמכר הדבר הגנוב בא ליד הבעלים א"צ לשלם ללוקח מעותיו אף שידוע שקנהו מתחלה דלא שייך בו תקנת השוק כיון שהוא עתה ביד בעלים הראשוני יע"ש. ואפי' לד' רמ"א מה טענה היא זו להשיב אבדה נתכוון וכי היה במקום לסטים או במדבר מקום שאין שום אדם דאפשר היה לומר אולי שהוא מדבר אמת. או (אך) * אמנה בנ"ד שהוא במקום שרים ושופטים. בארץ. וכי לא היה לו יכולת ליקח אותן מידו ביד חזקה ובורע נטויה. הא ודאי בורכא הוי, ולפחות יקח אותן וישאל זמן בתשלומין עד יראה מה יעשה זהו הנלע"ד. וצור ישראל יצילינו משיאות אכ"ר:

[סי' מ"ז] מ"ו.

נר"ו יאיר חיים עד העולם אכ"ר: ראיתי קושייתך חכם מה הוא אומר למח הוצרכה אסתר תו להתחנן ולבקש מהמלך להשיב את הספרים כיון שנהרג המן בטלה לה הגזרה דגמירי כיון שנהרג א' מהם בטלה לה הגזרה. והנראה לתרץ יען כי חמן נחץ לעשות דבר השליחות של כל המדינות הקרובות והרחוקות ומה שהיה מחלך כמה ימים משושן לשם מיהרו לרוץ לשם במצותו מיד כמ"ש הרצים יצאו דחופים וכו', וכמו שתמצא שעמלק לרוב חפצו וחשקו להרע לישראל הלך בלילה אחת אלף ושית מאה מילין כנו' בתרגום יב"ע פ' ויבא עמלק ע"ש. והנה אם לא ימחר לתחזיר השלוחים אפשר שהיו רצים לשם לתומם ממדינה למדינה ומעיר לעיר ובהגיע י"ג באדר לשנה האחרת יש מדינות מופלגות ברוחק ואפשר שלא ידעו שנהפך לב המלך עליו לטובה וחששה אסתר לספק נפשות. עוד נלע"ד נכון יותר, והוא בשום לב למ"ש ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו דנראה יתור נפ"ש דהיינו רעת היינו מחשבת. האמנם ידוע כי

המן המתיק בכתביו לדבר תועה ולשון הרע לשון מדברת גדולות על ישראל כנוצר בנוסח שהביאו חז"ל באמרו שהם מיחלים לשברון המלכים ומחשבים רעות על האומות וכיוצא מזה הרבה (לכתוש א) [לכתוב] מרודות על ישראל. והנה אף שנתבטלה הגזרה עכ"ז בהיות כתבי המן שמורים בידם הנה יהיו בכל עת למזכרת עון ולעורר מרנים ושנאות ורגנים כענין ובקירו בספר דכרניא והשכחו וכו'. (ב) ולזה פיה פתחה בחכמה לומר להעביר את רעת המן האגגי היינו לשון הרע אשר סיפר עליהם בכתביו. וזאת העצה היעוצה יצאה מאתה לאמר יכתב להשיב את הספרים לא אמרה לבטל הגזרה ולהפך עצתו כי כבר בטלה ואזלא לה רק בקשה להשיב את הספרים למען לא יהיו הספרים שמורים למזכרת עון. ואם יש מלין השיבני כי לא ראיתי בספרים שעוררו על זה ואתה שלום. ועתה ראיתי בס' יפה ענף על פ' ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וכו', רכתב באגב שלא היו ישראל בטוחין בהצלה עד שהחזירו ספרי האף והחמה וכו'. וזה סיוע לדברינו ושלום.

חזר השואל והשיב חז"ל. עסרת תפארת גולת הכותרת לשון הזהב והאררת אוצר כל כלי חמדה לתורה ולתעודה. ראיתי התשובה והנה לא הספיקה אפי' מקצת. מ"ש מעכ"ת שיש מדינות מופלגות ברוחק ואפשר שלא ידעו שנהפך לב המלך עליהם לטובה וחששה אסתר לספק נפשות. זה אינו שאם הרבר כן לא היה להם להודיע לכל העמים אלא שכבר נהרג המן ותו לא, וכן מ"ש שנראה נכון יותר והוא בשום לב למ"ש ותבך ותתחנן וכו'. ולזה פיה פתחה בחכמה לומר להעביר וכו'. היינו לה"ר אשר סיפר בכתביו וזאת העצה יצאה מאתה לאמר יכתב להשיב ולא אמרה לבטל את הגזרה כי כבר בטלה לה ואזלא רק בקשה להשיב את הספרים למען וכו' עכ"ל. גם זה אינו נכון ביותר שהרי מקרא שאחריו מוכיח שעדיין הגזרה במקומה עומדת באמרה באברן מולרתי. וכן מלשון האגרות שכתוב ולעמוד על נפשם, וכמרומה לי שלא עיין הרב בספרי המפרשים כפי הצורך, הלא תראה שהרלב"ג כ' שהתירה עצמה למיתה בראותה כי לא נקראת לבוא אל המלך ליראתה שמה יעבור הזמן ולא ינתן לה רבר הצלת היהודים וכו'. והרב ר' יוסף יחיאל כ' ולהיות כי הדבר קשה ההשגה עד שכמעט נמנע להשיב אחזר רתי מרי ופרס הוצרכה אסתר לבוא לפני המלך. והראב"ע כ' שיש לשאול למה כ' מדרכי וכו', והשיב כי מדרכי חכם גדול היה. והנה אחשוורוש אמר לו עשה כל מה שתוכל למלט עמך כי הספרים הראשונים לא אוכל להשיבם, והנה הוצרך לכתוב כן וכו' עיין עליהם במקומם, וכמה מפרשים חלוקים בענין האגרות איך שבו אחזר זה אומר בכה וזה אומר בכה. גם מ"ש ב' יפה ענף שהוא סייעתא לרברכיך, אדרבה סתירה במ"ש שהובטחו וכו'. ש"מ שלא הועילה נפילת המן כלום בענין ההצלה. ותימה על הרב שדרכו לרקק ולחפש אחר ר"ח בריוק נאה. הנה מ"ש ב' המפרשים ית' שלא היה להם הצלה בשום צד ואופן אם לא בביטול הספרים הראשונים :

[ס"י מ"ח] מ"ז. א

המנהג הקדום בכאן ארץ חתימן כשחל י"ט במוצאי שבת איזה י"ט שיהיה אם הוא י"ט ראשון אין אומרים ויהי נועם וסדר קדושה כלל. ואם י"ט שני אז אומרים ויהי נועם וסדר קדושה וכ"ש כשחל באמצע שבוע שאומרים ויהי נועם וסדר קדושה : וראוי לחקור בטעם מנהג זה יען כי בש"ע ס"י רצ"ה בהג"ה כל מקום שאין אומרים ויהי נועם כגון שחל י"ט באמצע השבוע אין אומרים סדר קדושה עכ"ל. ודבריו אלה לקוחים מס' הכלבו :

(מ"ז) א) כ"ה הגרס' בשני כת"י. (ב) פסוק זה בעזרא ד' י"ט כתוב ובקרו... והשכחו וכו'.

(מ"ז) א) שאלה זו השמיטוה המעתיקים מכאן, וציינו אותה לספרו של המחבר עץ חיים שהדפס

עם התכלאל. ובכדי שיצא הספר שלם העלינו אותה במקומה.

ז"ל ואין אומר לא ויהי נועם ולא סדר קדושה במ"ש שאירע בו י"ט מפני שיש בו מעשה ידינו. עוד כ' ויש נוהגים לאמרו כל זמן שהיה י"ט מיום ג' ואילך כמו שאמרו בענין הברלה עכ"ל. ובס' הטורים והרד"א כתוב שבתשובת הגאונים אי' שאם חל י"ט באמצע שבוע א"א ויהי נועם מפני שמזכיר מעשה ידינו ב' פעמים שאלו היה מזכירו פעם א' היינו אומרים כשהם רוב ששת ימי השבוע של חול אבל כיון שמזכירו ב' פעמים אנו צריכים שיהיו ששת ימים כולם של חול. ועוד ט"א דאז"ל וירא משה את כל המלאכה וכו' ויברך אותם משה א"ל י"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם והם אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ועל כן נהגו לאמרו בכל מ"ש חוץ משבת שיבא י"ט בתוכו שעצור מן המלאכה ואע"פ שבתפלה ובהברלה אומר ובין יום השביעי לששת ימי המעשה אף אם יבא י"ט באמצע שבוע שאני התם דאמרינן סדר הברלות הוא מונה. וכתבו הגאונים דבכל עת שאין אומרים ויהי נועם א"א סדר קדושה שאם נדחה זה נדחה זה שלא תקנו סדר קדושה אלא לומר שאין דרך לברך לתלמיד שלא יתברך רבו עמו. ומיהו בספרד לא נהגו כן. אלא מתחיל מאורך ימים ואומר אחריו סדר קדושה עכ"ל.

הרי לך ג' מנהגים מחולפים משונה כל אחד מחבירו. וכשתחקור אחר טעמי המנהגים הנז"ל תמצאם מוקשים. כי הנה טעמם ז"ל שלא לאמרו אם חל י"ט באמצע השבוע כיון שזוכר מעשה ידינו ב"פ דקשה דהיכא רמיו דקאי אכולהו ששת ימי המעשה. ועוד קשה דלמה כשהיו כל ששת ימי המעשה חול מברכין להו ולא כשהיו ג' או ב' ימים או אפי' יום אחד דהרי סוף סוף עשה מקצת מלאכות וצריך להם ברכה ולמה יגרע החלק מהכל. ועוד דלפי הט"א הברכה היא על העבר שבייכם מרע"ה שתשרה שכינה במעשה ידיהם. לפי שהיתה הקמתו באחד בשבת כדאיתא בנימוקי מהרי"ץ ז"ל. ולפי טעם זה למה לא יאמרוהו. הא אינו מיירי על ששת ימי המעשה שעתידין לעשות. ובודאי דטעם זה האחרון סותר לטעם הראשון. ועוד קשה למה לא יאמרו סדר קדושה מטעם כיון שאין מברכין לתלמיד כמ"ש הרד"א היתכן לומר שאין מברכין לרב במקום שאין מברכין לתלמיד אין אלו אלא דברי תימה. ואולי דבספרד שנוהגין לומר סדר קדושה היפך דברי הגאונים הוא משום שהוקשה להם קושי בדברי הגאונים. ועוד קשה לנוהגים לומר ויהי נועם וקדושה כל זמן שהיה י"ט מיום ג' ואילך דמה ראה מייתו מאבדלתא וכי כוונתנו באמירת ויהי נועם על מעשה ידינו לחצאין שהוצרך להביא ראה מאבדלתא. וחפשתי לדעת טעם מנהג ראשונים ז"ל שאומרים ויהי נועם בכל מ"ש ואין מחלקין כלל זולתי כשחל י"ט א' ביום א' בשבת. ומצאתי בתכלאל י"שן נושן הטעם שאומרים במ"ש ויהי נועם וסדר קדושה כשחל י"ט שני ביום א' מפני שהוא חול עכ"ל מועתק מלשון ערכי.

אל ה' ויאר לנו כי הנה אנהרינהו לעיינין בטעם הדבר וזה כי היות ידוע את אשר גילה לנו סוב"ר הרז"ם הרשב"י בס' הנוהר הקדוש כי במ"ש נפקי כל סטרי דשמאלא ובעיין לשלטאה על עלמא ואנן אומרים ויהי נועם וסדר קדושה לאשתיובא מנייהו ואנן קראן ומתערין עלן ההוא נועם עלאת דכל חירו וכל חידו וכל טבאן ביה אשתכחו ואיהי פראש גדמאה עלן יע"ש בור' בראשית דף י"ד ע"ב ודף מ"ה ע"א חז' שמות דף ל"א ע"ב ודף ר"ז ע"א יע"ש. ואחרי שידענו מרבינו רשב"י טעם אמירתו איך אפשר לחלק דכשחל י"ט באמצע שבוע שאין לאמרו והלא אנו צריכים בהכרח לאמרו כדי לחגין מאינון דמשטטי בעלמא. ולפי מנהגינו ניהא במה שאין אומרים אותו כשחל י"ט א' ביום א' דוקא כיון דיום טוב א' הוא עצמו שבת ונייחא ביה אשתכח ולית להו שליטה כלל באותו עת כי הנועם העליון מעצמו שולט ובמקום שבת קאי וכיון דאידחו אידחו ולא שלטי כשאר לילות. האמנם כשחל י"ט ב' בא' בשבת הנה הוא חול שידוע כי מה שאנו עושין י"ט ב' הוא לצד הספק ועתה אנו עושים אותו לצד מנהג אבותינו דוקא לבד כי אנן בקיאין בקבועא דירחא כמ"ש הרמב"ם בה' שביתת י"ט ואיכ כיון שהוא חול ממילא נפיק ההוא

סטרא ובעי לשלטאה על עלמא ואנן בעינן למזדהר מיניה ובעינן לומר ויהי נועם דקמי שמיא ליכא ספיא. הרי לך נועם בטעם מנהג אבותינו תורה היא ונהרא נהרא ופשיטה וכל מנהגותיהם בצדק ויושר ואמת יהגה חכם ע"פ הור הקדוש ע"כ:

[סי' מ"ט] מ"ח.

המנהג בכאן מימי קדם בקריאת ההלל בימים שגומרים בהם את ההלל כך הוא מתחיל ש"צ הללויה והצבור אומרים הללויה. והוא אומר הללו עבדי ה' והצבור עונים אחריו הללויה וע"ד זה עד אודך כי עניתני וכו' והוא עש"י הרמב"ם פ"ג מה' הנוכה דין י"ב וסיים נמצאו עונין הללויה קכ"ג (פעמים) סימן להם שנותיו של אהרן וכו' הרב המגיד שכן מבואר במדרש תלים עכ"ל וכו' המ"ר שלא מצא זה במדרש ואהימנותיה קא סמיכנא עכ"ל א) ואני הצעיר מצאתי בירושלמי פ' כ' דשבת א"ר יהושע בן לוי מן יומאי לא אסתכלית באגדתא וחד זמנא אשכחית וכו' קכ"ג פעמים עונין הללויה כנגד שנותיו של אהרן קדוש ה' וכו' ומביאו בעל ס' אמרי בינה דף ע"ז ע"א וסיים בה כי על כן זכרו הרמב"ם ז"ל בה' הלל דחנוכה ע"כ ומנהג זה מנהג קדמונים דקדמונים כמעט מימי הבית כמקובל בידינו שכל מנהגותינו בעניני תפלות מימות חרבן בית ראשון ולזה תמצא שליטני והדרו ונעמו של מנהג זה קלסיה אביר ישראל הרמב"ם ע"ה באמרו שראה מנהגים שונים בענין קריאת ההלל ומנהג זה מנהג חכמים ראשונים וכו' ראוי לילך וחיליה עליו השלום הוא משום דאשכחן בגמ' סוכה פ' לולב הגזול ב) נתפרש מנהג זה. וגם חכמי משנה רמזו מנהג זה. האחד במסכת ר"ה פ"ד דתנן התם העובר לפני התיבה ב"ט של ר"ה השני מתקיע ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל ע"כ וכו' עלה הר"ן ומביאו ת"ט והרב עץ חיים וז"ל מקרא ולא קתני קורא היינו סעמא לפי שהוא מקרא לצבור וכדא' הוא אומר הללויה והם אומרים הללויה ע"כ ג) המקום השני במתניתין דסוכה פ"ג הלכה י' אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה ופרש"י עונה אחריו הללויה על כל דבר שהוא אומר וכו' המקום הג' במ' סוטה פ"ה בו ביום דרש ר' עקיבא או ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר שאין תלמד לומר לאמר ומה ת"ל לאמר מלמד שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר כקורין את ההלל אשירה לה' כי גאה גאה לכך נאמר לאמר. ר' נחמיה אומר כקורין את שמע ולא כקורין את ההלל ע"כ ופרש"י התם כיצד אמרו ישראל שירה בים כגדול המקרא את ההלל הם עונין אחריו הללויה משה אמר אשירה לה' והם אומרים אשירה לה'. משה אמר כי גאה גאה והם אומרים אשירה לה' אלמא דעל כל דבר ודבר קאמר דעונין הללויה. ר' נחמיה אומר כקורין את שמע משה היה מתחיל בדבור תחלה כמו שעושה ש"צ בק"ש וכולם עונים * (קורין) יחד ולא כקורין את ההלל עכ"ל וכי"כ רע"ז שם והרמב"ם ז"ל.

הראית ידיד קודא נעים דהני תרי תנאי ראשי אלפי ישראל ס"ל לקריאת ההלל כך הוא מסכימים לדעת אחת אלא דפליגי בשירת הים איך היתה קריאתה. והנה ראוי לחקור מה ראו על ככה לעשות רמז במספר הללויה לשנותיו של

(מ"ח) א) ובתר י"ט מסכת סוכה פ"ה כ' דהר" כ"מ לא זכר מקומו איה. ואני מצאתיו במס' סופרים פט"ז עכ"ל. ואני הצעיר מצאתיו במדרש תלים מזמור כ"ב גם בירוש' וכו' (כ"כ הרב המחבר בסידור ע"ח ע"ש. (אח"ן). ובכת"י ל"ג כתוב בזה"ל, אני הצעיר שלום בן א"א יחא מנצורה מצאתי דברי המ"מ במדרש תלים מזמור כ"ב. ב) דף ל"ח: ג) ובסידור ע"ח כ' עוד הרב ז"ל ולא תקשי לך דמקרא מדיוקא דקאמר מתקיע, דכבר ת"י רב"י הא"י גאון ז"ל הובאו דבריו בסור סי' תקפ"ה דר"ל אחד ולא ש"ץ וכי"כ הראש"ש והר"ן ז"ל פ' בתרא דר"ה ע"כ. (אח"ן). ד) בהחסיד או העדיף למנן שנות א' מהם (כ"ה בס' ע"ח) (אח"ן). ה) והסוד ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב. (אח"ן).

אהרן קדוש ה' ולא עשו רמז אחר לשנות א' מהאבות או לשנות משה רע"ה (ד) האמנם אבי רמז גדול רמזו לנו רבותי חכמי האמת בזה וזה בהקדים מאמר אחד מצאתי לרז"ל בילקוט על פ' ויקח לו דוד חמשה חלוקי אבנים מן הנחל דאי' שם ה' אבנים אלו כנגד מי כנגד הקב"ה וכנגד אהרן וג' אבות אותה שעה אמר אהרן לא אני גואל הדם ועלי מוטל ליפרע ממנו ע"כ. וקשה למה נקט אהרן יותר ממשה רע"ה והנה ידעתי כי במאמר זה יש פליאות חכמה נשגבה וגם לפי הפשט יש בזה דבר נאה ומתקבל וכתבוהו המפרשים בחצריהם ובטירותם האמנם לפי דרכינו יובן ע"פ מה שלימדנו בוצינא קדישא הרשב"י ומשנהו האריאל ז"ל וזה כי השגחת אבא חכמה עליונה תמיד להשקות משמנו הטוב לבת הנעימה הכלולה מכל יופי ונועם מלכות בית דוד דרך זעיר בן זוגה וכ"ש בימים טובים בייחוד ובפרט ורמזו הכתוב באמרו אלה מועדי ה' מקראי קדש והבן מלת קדש כי הוא רמז באבא עלאה. והנה נודע כי כהן גדול הוא באבא כנוצר בלמודי האר"י ובס' יאיר גתיב גם בזהר תזריע דף מ"ח ע"ב גם בזהר משפטים דף צ"ה ע"ב. גם ידוע כי הלל הוא במלכות שמים ולזה תמצא הלל עולה ס"ה מספר אדנ"י ולזה תמצא שאמר במאמר לא אני גואל הדם כי אהרן הוא גואל הדם הקרוב אל מלכות בית דוד כנו' (ה)

ואל ענין וכוונה זו אנו אומרים הללויה ב"ט קכ"ג פעמים להוריד הסדים דאבא אל הבת הנעימה דרך השתלשלות המדות. וס' לזה ומשח אותו צדוק הכהן וס' זה שמעתי מחבירי יצ"ו והוא רמז נפלא. (עוד מצאתי בזהר פ' חקת דקפ"א ע"ב וז"ל מיתת מרים נסתלק באר לבתר אתבר דרועא ימינא דמקרב תדיר בסיחרא באחוא כחידו וע"ד כתיב ותקח מרים הנביאה אחות אהרן אחות אהרן ודאי דאיהו דרועא דמקרב לה באחדותא בחדה עם גופא עכ"ל לענינינו) *

א"כ איפה אחי בינה זאת ואל ירע בעיניך להתעכב שעה אחת לתקן תכשיטי הכלה אשר זה לה כמה חדשים ושבעות מחכה לחסדי אב מהור ימהרנה לו ע"י רבי המלך כנסית ישראל עם קדו"ש ברוב עם הדרת מל"ך ואל תהי בסוד נמהרי לב הממהרים בהשלמת קריאתו בלתי ענות הללויה ושכינה מה אומרת אם אם (אב) אני איה כבודי ואם גברת אני איה מוראי הגמול הזה קויתי די לי בשאר ימות השנה שאני שוכבת קדורנית ושחורה והן עתה אשר הגיע עת דודים נשיקין דאבא מנעו הטוב ממני לא זו דרך בן יכבד אב ואם. ואם מפני קצת המוניים אשר השליכו הור ותפארת רינת ההלל אחרי גוים ויפנו עורף לצאת החוצה ולא עלה בידם לא זה ולא זה. לא מפני זה נבטל תקנת ראשונים חכמי משנה וגמ' דעלייהו אתאמר ע"פ התורה אשר יורוך ולא יתכן לסמות עיני בשר שרים נוגנים השוקדים בבית תפלתם בעבור אלו כי אדרבה להקנת הפקחים ראוי לנו לחוש. ולתקן גם את שאינם בני דעת קל הוא לדבר על לבם בשפל קול התחנה לאמר באו אחי באו ריעי ונרוממה שמו יחדיו יחד כל איש ישראל חברים וקב"ה יתקלס מינן ומיניכנו (ומנייהו) * ישראל אשר בך אתפאר. ובכן כל איש על מקומו יבא לשלום ובוראי שיקובלו דבריו ומלכות שמים תסייע על ידו בהיות הכוונה לשמו ית' כי כך היא המדה ועיין בזהר בפ' ויקרא דף ל"ד ע"א מזה וס' זאת משחת אהרן ומשה בניו יע"ש. מסכים הולך לרמז ששמעתי ה' יעזרנו עדיך שמו אכיר.

[ס' ג'] מ"ט.

בש"ע ס' תקל"ד ומי שאין לו אלא חלוק א' וכו', הבי' הכ"מ האריך לחקור אי שרי לכבס על ידי אשתו או דוקא ע"י עצמו. ומסיק בב"י דההיא דאזורו מוכיח עליו אורחא דמלתא נקט ואה"נ שאין אזורו עליו שרי ואפי' ע"י אחרים. דסתם התירו ולא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים. וזהו כוונת הבי' אף שאין זה לשונו ממש. ובכ"מ יש חסרון לשון הניכר ממש בכ"י ע"ש והלבוש ע"ה הביא דברי רש"י שגר' בהיפך זה.

ולסוף כ' עליו שהמנהג להתיר אף ע"י אשתו. וצ"ע למה לא מטי בה מדינא מטעם המלך מר"ן הבי"ז ז"ל:

דין כלי פשתן שם ס"ב כל כלי פשתן מותר לכבסן. הטעם כ' הרמב"ם פ"ז מה' שבייתת י"ט דין כ"א מפני שצריכים כיבוס תמיד אפי' כיבסן עייט ע"כ. וסעיף זה נמשך אחר מ"ש מר"ן בסעיף דלעיל ואלו שמכבסין במרעד וכו' ומטפחות הספג ובגדי קטנים וכו'. ולשון הרמב"ם מדוקדק שכ' וכן כלי פשתן וכלל הכל בהלכה א' ע"ש. והלבוש ע"ה נתן ס"א מסברא דנפשיה בעבור שלא מצא בב"י טעם הדבר. ואחר המחילה אין הטעם שייך לכאן כלל.

שם ס"ה תקמ"ב כל מלאכה מותר לעשותה ע"י פועל שאין לו מה יאכל וכ' המ"א פ"י לחם ומים יע"ש. וכ' עוד דמ"ש בב"י בסי' תקל"ט דלהרמב"ם שרי כדי להרויח [לאכול] בריוח היינו למכור סחורה אבל מלאכה כ' בהדיא בסי' תקמ"ה דאין לו כלל מה יאכל ע"כ. והן אמ"ת דהב"י בסי' תקל"ט נקט למכור להרויח כדי שיהיו לו מעות בריוח דגם זה בכלל (כדי) פרנסתו הוא עכ"ל. וקשיא לי אי מיירי דוקא במוכר סחורה, מאי שנא ממלאכה עצמה דנקט בה הרמב"ם אם אין לו מה יאכל הרי זה עושה כדי פרנסתו. ולמה גבי סחורה פירש הב"י כדי פרנסתו ד"ל בריוח. דהאי לישנא כדי פרנסתו תנא ליה הרמב"ם במלאכה ובסחורה. וא"כ אפשר דהב"י חדא מיניהו נקט וה"ה למלאכה. אלא דהב"י נקט סיפא דלישנא וה"ה דקאי ארישא, וההיא דסי' תקמ"ה ג"כ נקט לה הב"י בדרך אפשר, וליישב אמרם ז"ל בתפילין הקילו כסברת הרא"ש, והרב בעל החינוך פ' אמור פ"י דאין לו מעות לקנות שאר צרכיו ומביאו בסי' גר"א ז"ל. וכן מוכח בפירוש בסי' מנורת המאור בפ"ז דסוכות ס"י קנ"ב ז"ל וגם התירו בהם כל פועל שצריך להרויח לצורך המועד. תיבת להרויח נמשכת למטה ור"ל שיוכל לעשות צרכי המועד בהרוחה דירק דאל"כ פשיטא:

[סי' נ"א]

שם בסי' תקמ"ז מברין בח"ה וכו', פ"י לפי שאכל אסור לאכול משלו סעודה ראשונה, ופ"י מברין היינו אחרים שמברין אותו. ומיהו אין מזמנין אחרים בהבראה זו אלא קרוביו של מת לבד עיין ברע"ו מס' מועד קטן וזהו כוונת לשון מר"ן שהוא כלשון המשנה:

[סי' נ"ב]

ס"ה תקמ"ח סעי' ו' אע"פ שאין אבילות במועד א' ברגל, אם מת לו מת ברגל מתעסקים בו ברגל לנחמו וכו', וא"צ לנחמו אחר הרגל מנין הימים שניחמוהו ברגל ע"כ. האי ומתעסקים בו ברגל לנחמו היינו לומר שמנחמין אותו בדרך החול שאומרים לו ינוחם מן השמים. וז"ל רש"י (ב) א"צ לנחמו אחר הרגל שכבר ניחמוהו ז' ימים ברגל הובא בב"י. והא' לך לשון הרמב"ם פ"י י"א (ג) אין אומרים ברכת אכלים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופטורין עכ"ל, האי ופטורין ר"ל פטורין מלנחם עד אחר הרגל, ולישנא דמתני' ופטורין את הרבים משמע דיכולים לנחם אח"כ לאבלים בביתם בדברים אלא דהאבלים עצמם פוטרים את הרבים שלא להטדיח עליהם. ואפשר דהרמ"ם היה גורס במתני' ופטורין. ואזיל לשטיתיה דפסק פ"י (ד) ז"ל. אבל הקובר את מתו בתוך הרגל לא חלה עליו אבילות כלל. וכ' הב"י ס"י זה והטור י"ד ס"י שצ"ט שהרמ"ם סובר שאפי'

דברים שבצנעא אינו נוהג ברגל. ואין להקשות מ"ש י"ט משבת שנוהג בו דברים שבצנעא. דכבר תי' הב"י לדעת הרמ"בם דשאני התם כיון דז' ימי אבילות בעי ואין ז' ימים בלא שבת לכך צריך לנהוג קצת דיני אבילות. אבל ברגל כיון דכשקדם אבילות הרגל — מפסיקו, כשלא חל האבילות עדיין דין הוא שלא ינהוג בו כלל וזוהי סברת בעל ה"ג ע"ש. ולפי זה סברת מר"ן שפוסק לנהוג דברים שבצנעא ברגל. א"כ מתעסקים בו ברגל לנחמו בדברים ממש. וכדמוכח לשון רש"י דלעיל כיון שנוהג קצת דיני אבילות. ולא עדיף משבת דאמרי' בשבת דף י"ב. בדוחק התירו לבקר חולים ולנחם אבלים בשבת (ועיין ש"ע א"ח סי' רפ"ז). אבל לסברת הרמב"ם דאינו נוהג אבילות אפי' דברים שבצנעא א"כ לא ינחמו כלל במועד, וכן המנהג כשקוברים בתוך הרגל או אפי' ב"ט א' או ב' לנחם בשורה ושוב אין מנחמין כלל עד לאחר הרגל ודלא כמי שרוצה לגמגם דאין לנחם (ה) דאינו כלום. דאין הניחום סימן אבילות. דאבילות לחד, וניחום לחד ופשוט:

[סי' נ"ג] נ"ב.

לענין מת ב"ט א' יתעסקו בו גוים לבד, והיינו בעשיית קבר וארון ותכריכין. אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו ולהוציאו ולשמו בקבר מותר ע"י ישראל כמפורש בא"ח סי' תקכ"ו.

ולענין מעמד ומושבא) אם הוא דוקא לגדולים מ"ג שנים ולמעלה או אפילו לקטנים. הנראה מדברי הרמב"ם פ"ב דעושין מעמד ומושב אפילו לא הגיעו לכלל י"ג מדלא מפליג ביניהם. ומיהו מדאשכחן ליה ז"ל דמפליג לענין הספד. דקטני קטנים אין עושין להם הספד רק מחמש שנים לבני עניים ומשש לבני עשירים. נר' דה"ה למעמד ומושב, לבני עניים מחמש ואילך ולבני עשירים משש ואילך כנראה משם דדין הספד ומעמד שוה. וזה הנראה לפי הדין, אבל לא נהגו כן כי אם מ"ג ואילך. ונראה דהמנהג תלוי בפלוגתא דטעמי. דלפי דברי הרמב"ם הטעם ב' מעמדות כנגד ז' הבלים. ב' פעמים כתוב הבלים וג' פעמים הבל הרי ז', וגמוקי יוסף במס' בתרא פ' המוכר פירות כ' שהם כנגד ז' דברים שהעולם נפסקין בהם והם זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף, ויום ולילה נחשבים א' כנגד ויהי ערב ויהי בקר וכו' עכ"ל. לפי זה אפי' לא הגיע לכלל י"ג שנה. אמנם המקובלים גותנים טעם אחר. והוא להברית הרוחות והם הנולדים מהקרי וא"כ לפי טעם זה אין עושין מעמד ומושב לפחות מבן י"ג דאכתי לא חזי לקרי. ותדע שכן הוא שהרי הרמב"ם שם כ' דכשם שעושין מעמד ומושב לאנשים כך עושין לנשים וכו'. ולא ראינו שנהגו לעשות לנשים מוכח דסברי בעלי המנהג הזה כטעם המקובלים דוקא שהוא מפני רוחות שנולדו מהקרי. שאל"כ היו נוהגים לעשות מ"ו גם לנשים ודו"ק ב):

[סי' נ"ד] נ"ג.

למול אחי טוב עמיתנו כמ"ו יעקוב ז' כמ"ו מעוצה אי"ת ור"ת. הגיעה השאלה אודות אם מותר לישא בת אחות אשתו או בת אחי אשתו. והשתא יקבל אחינרעם את

ופוטרין ואולי גרסת המחבר היתה ופטרין. (ד' שם ה"ח. ה) ר"ל בשדה.

(ג"ב) א) אנב שהזכיר דיני קבורה וכו'. הזכיר דין מע"ס והספד וגמקיהם. ב) המנהג בעירנו (צנעא) בלוייה כך הוא: אחרי שיוצאין מפתח העיר הולכין רחוק מן העיר קצת ומניחין את המטה בארץ ומספידין. ואח"כ הולכין קצת ומניחין שוב המטה בארץ ומספידין. וכן על ז"ה שבע פעמים. ובהליכה אומרים אהוב ירחמו וכו' כנ"ו בסדור התפלה. ואחרי שגומרים ז' מעמדות. אומרים ולבני הפילגשים וכו' ושונים אותו עד סתימת הקבר.

תשובתו דב"קה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך אביהן של ישראל רבי' משה בר מימן מדבר בספ"ב מהא"ב לאמר. ונושא אדם אשה ובת אחותה או בת אחיה כאחת עכ"ל. ובאמרו כאחת הכוונה (אפי') אשתו בחיים מותר לישא בת אחותה או בת אחיה. וכ' הה"מ ז"ל שהוא נלמד ממשנה דכריתות פ"ג. הבא על חמותו חייב עליה וכו'. ר' יוחנן וכו' עכ"ל. ואין חולק בדבר זה וכמדומה דלרוב פשיטותו לא הוצרכו שאר פוסקים להזכירו דהכי אמר רחמנא ואשה אל אחותה לא תקח משמע דוקא אחותה ולא בת אחותה. ואף דחכמים פליגי עליה דר' יוחנן בן נורי התם בכריתות היינו אי הוי מחייב משם א' או מג' שמות אבל בעיקר הדין לא פליגי עליה. ולהבין המשנה על ברייה תעיין לשם ברע"ז ז"ל שצ"י הענין בדרך משל דברים פשוטים הם וא"צ להאריך. ותן לחכם ויחכם עוד ס' כי בוך אברכך בע"ז לשטרות פה ק"ק צנעא יע"א:

[ס' נ"ה] נ"ד.

שאלה: מותר לאדם לישא אחות אם אביו.
תשובה: מן הדין אם אביו אינה אלא מהשניות שגזרו עליה חכמים כמפורש ברמב"ם פ"א מה' אישות ופ' שני מה' א"ב. והטעם כ' שם הב"י בס"י ס"ו ב' רש"י פ"ב דיבמות וז"ל. אמו כתיבא וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא יפגע באמו. וגזרו נמי באם אביו משם אם אמו. ואע"ג דגזרה לגזרה היא כדאמר' לקמן משום דתרויהו אימא רבתא קרו להו עכ"ל. הרי דאם אביו מטעם גזרה דאם אמו אסרינן לה אבל אחות אם אביו מהיכא תיתי לאסרה, והנה הרמב"ם מנה איסור שניות כ"ב ומנינא למה לי אלא דהני כ"ב אסרינן ספי לא שכל השגות מפי הקבלה אסרינן להו. לא מהסברא שאין גוזרין לומר זו דומה לזו ולא נזכר איסורה בשום מחבר, והנה מהריט"ץ בתשובותיו ס"י צ"ט פסק שמותר לאדם לישא אחות אבי אמו. מאחר שלא נזכר איסורה, והנה ההיקש בהם שוה אחות אבי אמו ואחות אם אביו מטעם דאתפליג דרא. וע"ש הסכמת כמה רבנים. וגם בפנים חדשות כ' שכן פ' מהר"ם אלשיך. הלכך מותר אדם באחות אם אביו. פה צנעא היום יום ג' ר' תשרי בפי"ט:

[ס' נ"ו] נ"ה.

מעשה בא' שסיכך הסוכה בחבילות קנים שיש בכל חבילה כ"ה קנים ויותר וקשורות באמצען שיכול לטלטה כך וקרה לו ענין זה בלא כוונה. ויהי היום יום ראשון דסוכה נרגש שלא יפה עשה. ושאל מה לעשות. האם יוכל להתיר קשרי החבילות ב"ט ואם יש דרך היתר לזה אם יש בו חששא משום מתקן מנא.
תשובה: מן התורה סגי בכך דכל שהניחו כך לשם סכך סוכה קרינן בה אלא שחכמים גזרו שלא לסכך בחבילה. (א) לפי שאדם בא מן השדה ומניח חבילתו על גג הסוכה ליבשה ואח"כ נמלך לשם סוכה ואותה סוכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפסול. ואין זה בפחות מכ"ה קנים עיין ב"י וש"ע ס"י תרכ"ט. ולקמן כ' הש"ע אם סיכך בחבילה והתירה כשרה וא"צ נענוע יעו"ש. והנה אם ישב בה בלא היתר החבילה. דעת הב"י והלבוש דלא יצא. והד"מ חלק עליהם ופסק דיצא בדיעבד כיון דמדאוריתא לא אסיר ע"ש.

והשתא נחזי אנן אם יוכל להתיר הקשר בשבת וי"ט. והנה הנהוג בקשר החבילות הוא כדרך אגידת הירק לקשור אותן במינן באופן זה שכורכין סביבן באמצען קנה בעודו

ר' ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך, והנה כשתעיין נראה שאין זה קשר שאסור להתירו בשבת וי"ט דקשר זה מותר לעשות ב"ט כדכתב הטור בסי' תרנ"א בשכח לאגוד הלולב מבע"י דיקשרנו ב"ט באופן זה ומביאו רמ"א שם ס"א וכ"כ במהרי"ל דף ע"ד ע"א. ונר' דאפי' יקרה בחבילה שקושרין אותן במינן שני קשרים זה ע"ג זה אין זה נק' קשר שהרי כ' רמב"ם פ"י מה' שבת שכל שראוי למאכל בהמה מותר לקשור אותו בשבת. וכ' ע"ז מהריק"ש בסי' שי"ז דהיינו אפי' יהיה מעשה אומן ולקיימו כשייבש ע"כ. וכ"כ חמ"י ח"ג דף רי"ח דלא שייך קשירה בעלין יע"ש.

והשתא נשאר לנו לברר אם יכול להתיר קשרו ב"ט אי אסיר משום תקון מנא, הנה בסי' שכ"ג כ' הש"ע מותר להטביל כלי חרס [חדש] הטעון טבילה ויש אוסרין וכו'. וכ' הלבוש טעם המתירין דתפסי טעמא דלמא אתי לשהויי ליה ואתי בתוך כך ליד תכלה להשתמש בהן תרומה. משא"כ בכלי חרס [חדש] ליכא למגזר ביה שאין הטומאה מצויה בו יע"ש. ובטעם הדבר בגמ' ב) אמרו בו ד' טעמים. ומהם פניה לדעת האוסרים ולדעת המתירים. והרמב"ם בה' י"ט פ"ד תפס בטעם איסור טבילת כלים מטעם אשהויי משמע דלא חייש לטעם תיקון מנא. ובה' שבת פ' כ"ב כ' הטעם משום מתקן, והרב כנה"ג בסי' שכ"ג תי' ב' הרלנ"ח דבשבת איכא איסור משום מתקן, ולכך כל טבילה שיש (בה) * תיקון אסורה אפי' נטמא בו ביום אבל ב"ט ליכא חששא דמתקן משום מכשירי אוכל נפש ולכך אם נטמא קודם י"ט אסור להטביל גזירה שמא ישהה אבל אם נטמא ב"ט מותר להטביל כיון דליכא חששא שמא ישהה יע"ש, יצא לנו מזה דאי לאו דחיישינן שמא ישהה לא הוה אסיר משום מתקן באופן דהאי טעמא לא שייך כאן וליכא בהתרת הקשר משום מתקן.

אלא דאכתי קשיא הא אשכחן בענינים אחרים דומים לאלו דאסרו חז"ל לעשותם משום מתקן גבי הדס בסי' תרמ"ו דאם היו ענביו מרובים מעליו דאסור למעטם ב"ט משום מתקן וגם מצינו שאסרו חז"ל להחליף המים ב"ט ללולב משום מתקן מנא. כדאי' בסי' תרנ"ד. ואין זה ראייה לאסור דטעמא דאיסור דהרס שענביו מרובים מעליו פסול משום דמדאורייתא אזלינן בתר רובא ואסיר מדאורייתא, וכנראה מהפ"י ויעויין בס' קרית ספר ז"ל לכך אסרינן כיון דאסיר מדאורייתא. אבל כאן בחבילה דרבנן גזרו בה ומדאורייתא שרי אין בזה משום מתקן. (תקון מנא) *. וגם אין להקשות מההיא דאין מחליפין מים ב"ט. שהרי כ' הלבוש שם בטעם האיסור משום דטרחא יתירא היא לתקוני מנא ב"ט ע"כ. מוכח דאי לאו דטרחא יתירא היא לא הוה חיישינן לתקון מנא (הלכך בהתרת קשר החבילה דלאו טרחא היא לא חיישינן לתקון מנא) *. ובר מן דין איכא להתיר בפשיטות מטעם דהו"ל לטור ובי' לפלוגי בהתרת חבילה. דדוקא בחול הוא דשרי להתירה אבל ב"ט לא כדאשכחן דפליגו בדין הרס שענביו מרובות (מרובין) * מעליו. ובדין החלפת מים שחילקו בהן בין י"ט לחול. הו"ל לפלוגי גם בדין חבילה בגמ' ובפ"י ודרד הגמ' וכ"ש הפ"י לפרש ולא לסתום. עיין כנה"ג כללי הגמ' אות קס"ד. ומדלא חלקו מוכח דלא שאני לן בין י"ט לחול. וחפשיתי בכל הספרים אם אמצא מי שמחלק בהתרת חבילה בין י"ט לחול ולא מצאתי אשר יאמר כי הוא זה דליכא לפלוגי זהו הגלע"ד.

שוב מצאתי להרמ"א שכ' בסי' תרמ"ו ב' הת' דף ל"ג ע"ב דבמקום מצוה שרי יע"ש, דכתבו כן הת' אאוקמתא דאית ליה הושענא אחריתי יע"ש, ומינה ילפינן לכאן דמאן דלית ליה סוכה אחריתי שרי לתקונה דבמקום מצוה לקיומה השתא, לא גזורג.) וצ"ע אם יברך שהחיינו פעם שנית אחר התרת החבילה. כיון שעכשיו קיים מצוה

(ב) ביצה י"ז—י"ח. ג) ק"ל דמשמע התם בגמ' דלא שרינן לתקן אלא בדאית ליה הושענא אחריתי הא אי לית ליה אסור וכדמשמע מדברי הת' שם. ובמ"א שהביא הרב בשמו כתוב שם ע"י אחר. וי"ל כי טעם זה הביא הרב סעד למ"ש כבר לעיל. ודוק.

דרבנן. ויש פנים לכאן ולכאן וספק ברכות להקל בפרט דאיכא ספק לא תשא. וניחא בליל י"ט ב' דממילא מברך שהחיינו. אלא היכא דאתרמי דלא התיר החבילה רק ב"ט ב' ע"כ.

[ס"י נ"ז] נ"ו.

כתבו התו' פ' לולב הגזול דף ל"ח ע"ב ד"ה הלכתא גיבורתא איכא למשמע ממנהגא דהלילא וכו', ומה שאין אנו נהגין עכשיו לעשות כן משום דמנהגא קרי ליה והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג לא נהוג עכ"ל: (א)

[ס"י נ"ח] נ"ז.

נשאלתי על קצב א' שנהוג לחתוך בסכין מפרקתה של בהמה בעודה מפרקסת. אם יש לו על מה לסמוך או לאו.

תשובה: גרסי' בגמ' פ' כל הבשר דף קי"ג אמר שמואל משום ר' חייא השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה ה"ז מכביד את הבשר וגזול את הבריות ומבלע דם באיברים וכו'. ופרש"י ה"ז מכביד את הבשר לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם. וכששובר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם והיא נוחה ושוקטה והדם נבלע באיברים ומכביד את הבשר ונמצא גזול את הבריות כשהוא מוכרה במשקל והדם שוקל עכ"ל. וכ' הב"י בס"י ס"ז ב' הגא"ש דוקא שובר. שמחמת יסורי השבירה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם אבל חותך לא ע"כ. עוד כ' שם הב"י אח"כ כ' בשבלי לקט מכאן שאסור לקרב מיתת הבהמה אחר שחיטתה ע"י הושטת סכין בלבה מפני שמתה ואין בה כח להתאנח ולהוציא דם עכ"ל.

ונראה לדקדק מהיכן למדו הגא"ש לחלק כן. ונלע"ד שלמדו כן ממ"ש רש"י וכששובר מפרקתה מתוך צרתה אין בה כח להתאנח. ומפרש"י דמתוך צרתה דקאמר היינו מחמת יסורי השבירה. ולענ"ד דיש לדחות דמתוך צרתה דקאמר רש"י ר"ל צרת שחיטתה כלומר דבעוד מפרקתה קיימת עדיין יש כח בה להוציא דמה לחוץ מתוך כח גניחתה. אך כששובר מפרקתה היא מיד מתה ואין בה כח לזנק ולפלוט דמה ומתוך צרתה דקאמר קשור אדלעיל דקאמר רש"י וכששובר מפרקתה. ונמצא א"כ השמיענו רש"י דע"י אפיסת כחה ושבירת המפרקת אינה יכולה להתאנח עוד ולפלוט דמה ונמצא א"כ מה לי שובר המפרקת בדרך שבירה מה לי בדרך חתיכה בסכין הכל אחד. וכ"נ לרדק ממ"ש השבלי לקט דכ' טעמא דאסור להושיט סכין בלבה מפני שמתה ואין בה כח וכו'. הרי בהדיא טעמא מפני שמתה. וא"כ ודאי שאין לחלק בין בדרך שבירה בין בדרך חתיכה. ואין לומר דהגא"ש דייקי מדנקט בגמ' השובר מפרקתה דמשמע דוקא שובר מפרקתה. דא"כ היכי יליף השבלי לקט מכאן שאסור לקרב מיתת הבהמה. אלא ודאי דלא שגא וכל שמקרב מיתתה באיזה אופן שיהיה אסור.

שוב ראיתי בפר"ח סי' כ"ר על מ"ש מר"ן שם ס"ה היה שוחט וחתך כל המפרקת כשרה, כ' הפר"ח שם וז"ל ודינו כדין שובר מפרקתה של בהמה בס"י ס"ז וכ"כ הרשב"א בת"ה ובמ"ה דף כ"ג עכ"ל. הרי בהדיא מבואר אע"פ שחתך המפרקת בדרך חתיכה דינו שוה לשובר המפרקת והוא מטעמא דכתיבנא לעיל דכל שקירב מיתתה באיזה צד ואופן אין בה כח להתאנח ולהוציא דם. וכיון שרש"י בשיטה חדא קאים עם השבלי לקט וגם הפר"ח פ"י כן ושכ"ד רשב"א הכי נקיטינן. ולזה כיון מר"ן שלא העלה סברת הגא"ש בס'.

(נ"ו) (א) קשה מה בא ללמדנו כאן, ונראה כי בא להודיענו דינא דמנהגא לענין קרוי ההלל לפי מ"ש לעיל סי' מ"ח לומר דהיכא דנהוג אין לשנות.

הש"ע וד"ק. וראוי להוכיחו ואם לא ישמע יש ליסרו. וכן מנהג כל הקצבים להמתין מלחתוך הראש עד אחר שתצא נפשה: (א)

[סי' נ"ט] נ"ח.

ברכת הסוכה בקדוש ליל שני ובשאר ימים אימתי אומרים אותה.

תשובה: דבר זה שנוי במחלוקת הראשונים שראבי"ה הובאו דבריו בטור סי' תרס"א שדין ליל ב' כדון ליל א', לומר זמן באחרונה כמו יקנה"ו, אע"פ שהזמן אינו שייך להבדלה. והרא"ש חולק עליו וס"ל דצריך להזכיר בליל ב' זמן קודם ואח"כ סוכה דזמן קאי אקדוש ולא אסוכה. דאף אם יום א' חול יצא בזמן דסוכה. לכך צריך שלא להפסיק בכוונה בין קדוש לזמן, וכן פסק מר"ן הש"ע ורמ"א כדעת הרא"ש ז"ל.

ומנהגינו בכאן ארץ התימן כראבי"ה כי כן היא סברת הרמב"ם ז"ל מאריה דאתרא דאינו מחלק בין יום א' ליום שני. וכ"כ בס' ת"ה והר"דא ורי"ו נ"ח חלק ב' והגמ"י פ"ו דסוכה וכתבו שכ"ד רמב"ם. וכ"כ מהר"ל דף ע' ע"א שכ"ד ראבי"ה ושכן פסק המימון וכו', ומסיים וכ"נ עיקר שלא מצינו חילוק בין שני ימים הראשונים עכ"ל. גם המ"א שם כ' שב"ח כ' ב' רוב אחרונים לברך זמן לבסוף. ושכ"כ במ"צ יע"ש, והרדב"ו בחדשות סי' מ"ו כ' לעולם אני רגיל לומר זמן בסוף וסימניך יקנה"ו. וטענת הרא"ש יש להשיב דהא יקנה"ו לא קאי זמן לא אגר ולא אקידוש ולא אהבדלה. ואפ"ה תקינו ליה בסוף. ותו דסתם אמרו סוכה ואח"כ זמן ולא חילקו בין ראשון לשני. וטעם הדבר דתדיר קודם ויקנה"ו תדיר טפי. וכיון דתקינו זמן לבסוף ביקנה"ו לא רצו לשנות סדר הברכות ב"ט שני של סוכות, א"נ משום דכיון דנכנס לסוכה היה ראוי שיברך מיד סמוך לכניסתו אלא שאמרו צריך לסדר כל הברכות על הכוס. הלכך צריך להקדים ברכת הסוכה כדי שתהיה סמוכה לעשיית המצוה אבל הזמן אינה ברכת עשיית המצוה וראוי לאחר אותה אפי' בליל שני ע"כ. וכיון דדבר זה תלוי במנהגא הכל לפי המנהג ואין לשנות ועיין דב"ש סי' רט"ו שכ"כ ז"ל.

ובשאר ימים כ' הש"ע מהטור ב' מהר"ם מרוטנבורק לברך קודם ברכת המוציא. והרא"ש כ' שנהגו לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא. וכן העלה הש"ע סי' תרמ"א וכו' ע"ז רמ"א דכן נוהגין בכה"מ אבל בשבת וי"ט שיש בהן קדוש מברך לאחר קדוש ע"כ, וכדברי רמ"א כ' שכ"ג ז"ל סי' תרס"א. וסיים שהאומרה אחר ברכת המוציא ביום שיש בו קדוש טועה ע"ש. ויעיין מ"ש עליו הדב"ש שם ז"ל. ולדידן דנהיגינו כהרמב"ם ז"ל אין אנו צריכים לכל זה כי לעולם אנו מברכים על הסוכה תכף כניסתינו בה בעוד שלא ישב כדי שתהא הברכה עובר לעשייתה. והכי מוכח בזהר הקדוש פ' אמור דף ק"ג ע"ב דרב המנוגא קאי בפתחא דסוכה מלגו וקאים על רגלי ומברך וכו'. הילכך ב"ט ושבת מקדש על הכוס מעומד כמו בלילה ואומר ברכת הסוכה ויושב, ובח"ה שאין קידוש מברך תכף בכניסתו בה מעומד קודם שישב כדי שיהא עובר לעשייתה דהכי מוכח (נוסח *) הברכה לישיב בסוכה.

(י"ג) (א) המחבר לא ביאר מה דינו של בשר לענין אכילה. חו בעיא בגמ' וסלקא בתיקו. ולפי הכלל כל תיקו דאסורא לחומרא. ולכן דברי שמואל הסתעפו ממנו שני דינים. אחת משום גזל, ושנית אסור אכילת הבשר חי עד שימלתנו יפה. (עיי' ב"י י"ד סי' ס"ז וסי' כ"ד, וכ"פ רמב"ם פ"ז מהל' מ"א) ודלא כרש"י.

(י"ד) (א) ואני הפעוס אומר דאין מקום לתירוץ זה שהרי כבר ביאר רבי' שם בפ"א מהל' ברכות דין ה' וז"ל העושה מצוה ולא בירך אם וכו'. או שישב בסוכה ולא בירך תחלה חומר ומברך לישיב בסוכה וכו'. ובדין י"ב פ' כל העושה מצוה וכו'. אם עשה אותה לעצמו מברך לעשות.

ואם ישב ועדיין לא בירך, צ"ע איך יברך דמשמע נוסח לישב להבא כדדייקי בגמ' פסחי' [דף ז' ע"א וע"ב] בענין ברכת ביעור חמץ. והכא כבר קיים מצות ישיבה אע"ג דאכתי זמן המצוה עדיין נמשכת כל זמן שהוא יושב. וראיתי להכס"א מחכמי התימן שכתב לברך אקב"ו על ישיבת סוכה, ונר' שלמד זה ממ"ש הרמב"ם סוף ה' ברכות שכתב קודם שיטול לולב מברך ליטול את הלולב נטל את הלולב מברך על נטילת לולב. הרי דהרמב"ם מחלק בנוסח הברכה דכשלא נטלו כלל עדיין מברך ליטול דלהבא משמע, וכשנטלו כבר שכבר יצא דמדאגבהה נפק בה אלא שמצות נטילה עדיין נמשכת מברך על נטילת לולב כיון שכבר נטלו הכי נמי בברכת הסוכה כן. ונלע"ד שהוא לימוד נכון ואמיתי דר"ק. א)

[ס"י ס' נ"ט.]

בראובן שהיה נשוי ונתן מתנות בחייו לבניו ואח"כ מת והניח אלמנה אחריו והניח נכסים הרבה והיתה ניזונת והולכת ועכשיו לא נשאר מהנכסים כי אם כרי כתובת האלמנה וחובה ויותר מעט, ותובעים בניו בעלי המתנות שתגבה כתובתה וחובה מהנשאר וגם תקח הנשאר אחר גביית חובה וכתובתה למזונותיה ורצו לעשות זה מדאגה מדבר פן ברוב הימים יכלו כל הנכסים למזונות ולא ישאר מזה לגבות חובה וכתובתה. ותבוא לטרורף מבעלי המתנות לסך חובה וכתובתה, האם יכולין מקבלי המתנות לעשות כן. א)

[תשובה]: כיון דאשכחן דמקבלי מתנות מחיים שוים בדינם ללוקחים מהבעל דאין יכולה לטרורף מהם למזונותיה כיון דנשתעבדו להם מדאורייתא ומזונות האלמנה דרבנן, איכ' יכולים הם לכופה לקבל סך חובה וכתובתה מהנשאר לשעבודה, שלא אמרו דאין היורשים יכולים לכופה לקבל כתובתה אלא מטעם שלא להפקיעה ממזונותיה משא"כ הכא דרוצים לתת לה הכל ואין הכוונה אלא כדי שלא תטרורף מהם אח"כ.

ואם תמצא לומר דלא הגבחה, אם כלתה הכל למזונותיה ואח"כ באה לתבוע כתובתה וחובה ממקבלי המתנות אם ב' — יכולים לומר לה מקום הנחנו לך לגבות ממנו, והיינו מה שכלתה למזונות, הגע עצמך אלו היה חוב לאחר על אביהם, מי לא היה דרוזה למזונות האלמנה. ויעינין בס"י ע"ד בש"ע שיכול לזה לכופ' למלוה לקבל חובו אפי' שלא הגיע זמנו כל שאין הפסד בדבר, והיה כאן שיכולים לכופה כיון שאין הפסד בדבר שהרי מניחים לה

וכר', כיצד לבש טלית וכו', ישב בסוכה מברך לישב בסוכה ע"כ. הרי דגבי ציצית ותפלין וסוכה וכיו"ב שהיא מצוה נמשכת, לעולם מברך לעשות. ר"ל להתעטף או להניח או לישב אעפ"י שישוב כיון דלא נגמרה המצוה. משא"כ גבי לולב וכיוצא שאם נטל הלולב דמברך על נטילת לולב דכבר גמר המצוה דמדאגבהה נפק בה כמ"ש רבי' בדין שאחר זה. ואין לדויק מ"ש רבי' שם אבל אם בירך קודם שיטול הלולב מברך ליטול כמו לישב בסוכה. דר"ל אם בא לברך קודם נטילת הלולב מברך ליטול כמו שמברך לישב בסוכה, ואם מ"ש מכאן אתה למד שהמברך אחר שעשה מברך על העשייה, משום הוא דכונתו במצוה עוברת לא במצוה נמשכת. והכי דייק לישניה דקאמר אחר שעשה ר"ל אחר שיצא י"ח כמו לולב דכבר יצא י"ח בנטילה, דאל"תה איכ' איך כ' בתחלה דאחר שישוב בסוכה מברך לישב, אלא ודאי דעל מצוה עוברת קאמר ולא על מצוה נמשכת, ומן התימה על הרב המחבר שכתב דהוא דיוק נכון ואמתי ולא דק היטב, והכ"מ שם האריך בזה והמענין בדבריו יבין שכתב רבי' כמ"ש, וכן העלה בב"י סי' תרנ"א ויישב דבר' רבי' בענין נוסח ברכת הלולב ע"ש. וכן יש לדויק מל' הטור סי' תרמ"ג שכתב וז"ל כ' א"א הרא"ש וכו', אלא כיון שמצות סוכה היא אכילה והטיל אף אם מברך לאחר שישוב מיקרי שפיר קודם לעשייתה שהמצוה נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן ששהא בתוכה עכ"ל. (אח"ן).

(נ"ט) א) כאן לא צוין התחלת ותשובה, ונראה שמכאן מתחילה. ב) כן היא כתובה גם בכת"י ל"ג תצ"ל המ.

הנכסים אשר ישארו אחר הגבייה, וגר' שהדין עמם כמ"ש והוא פשוט. ועיין המב"ט ח"א סי' קי"ט מביאו גר"א סי' ק"ב דאם אין בנכסים כדי פרעון ב"ח וכתובה מנכין לאלמנה מכתובתה מה שהוציאה למזונותיה אחרי מות בעלה:

[סי' ס"א] סי' (מעיר צעדה)

יורונו רבותי' הב"ד יצ"ו בדין שכונת ישראל ג' בתים סמוכים מדרום לצפון ויש לדרומי היזק ריח ממי שפיכות ומים קטנים וזוהמא שעוברים על פתח הדרומי ואין מקום לנטות ולעבור כי אם מעליהם [מעלין]. היש ביד הדרומי לעכבם בשביל שקניית גדר ביתו לו מן הגויים. או הדין עם הצפוני ויעמדו כראשונה אע"פ שיש ריח רע ושכמ"ה. תשובה: הדבר פשוט דהבא מכח גוי דינו כגוי ובגוי אין חוקה. ואם אח"כ החזיק בהיזק לאחר שלקח הלה מן הגוי הוי חוקה כמבואר בש"ע סי' קנ"ד וכדעת הרא"ש שמביא הטור והוא בש"ע שם סעיף י"ט וכן הכרעת האחרוני'. ומיהו בענין זה ודכותיהו. אין חוקה מועלת כלל דק"ל בארבעה דברים אין להם חוקה ומכללם ריח רע. ואפי' שתק כמה שנים ה"ז חזור וכופהו להרחיק יעויין בסי' קנ"ח סעיף ל"ו. וא"כ יצא הדין. דאם הוא כדברי השואל דמחוייב הצפוני למנוע הויקו כי הדין עם הדרומי לעכב עליו. ואת הצפוני ארחיק מעליכם. בס' כן תעשה כאשר דברת ב"ף לשטרות: (ואתה ש').

[סי' ס"ב] סי' א.

עוד שאלו שאלה על ענין אחד שקדש אשה בפסולי עדות מצד האישות וגירשה אח"כ. האם נפסלה לכהונה. וגם שכבר נישאת לכהונה. וכבר נשאלה שאלה זאת מקדם והשבנו עליה. ועתה השבנו פעם שנית.

תשובה: אחינו אנשי גאולתינו השוכנים (היושבים) בעיר צעדה א"ת, הגיע עתה כתב קדש על אודות האשה שנשאת לכהונה אחר שניתן לה גט מהראשון אשר קידשה בפסולי עדות מצד האישות. וכבר כתבנו לכם שרוב הפוסקי' ז"ל ומכללם הרמב"ן הרשב"א ס"ל שכל הבאים מן המדרש הם מן התורה. וזו דעת הרב המגיד פ"ד יע"ש. ואם מרנא הרמב"ם סובר שהו דרבנן. כבר כתבנו לכם מ"ש מר"ן הב"י סוף סי' מ"ב דאין לחוש להחמיר אלא היכא שלא נישאת עדיין אבל אם כבר נישאת כדאי הם רוב הפוסקי' לסמוך עליהם. ועוד שהרשב"ץ בתשו' כ' והובאה שם דמ"ש הרמב"ם דפסולי קורבה הבאים מדרשא הוא דרבנן. היינו לומר שאין נמנין במנין המצות אבל מ"מ דין תורה הם. וא"כ המקדש בפניהם אינה מקודשת עכ"ל. ומי הוא זה אשר יערב אל לבו לחלוק על פסק הב"י ותכרעתו וכל האחרונים אשר דאינו אין גם אחד מהם שחלק (חולק) עליו בזה. וא"כ המוציא לעז עליו מכאן ולהבא עונשיה מסתייה וראוי לנזיפה עד ישוב ויקבל עליו דברי חכמי' אשר יאמר יוס"ף תעשו מאור הגולה מה גם דלדעת רשב"ץ אף הרמב"ם יודה בזה ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו ותעב"ט.

[סי' ס"ג] סי' ב. (שאלה מעיר מכא.)

בראובן ושמעון שהיו ביניהם עסק משא ומתן. והיה ראובר לוקח לשמעון סחורה ושמעון הולך בה לעיר אחרת ומוכרה שם והריות וההפסד לעצמו ושולח לראובן דמי הסחורה וגם בדמים אחרים שיקח לו בהם סחורה. והיה היום לקח ראובר סחורה לשמעון כפעם בפעם והתנה עמו בעל מנת שישלח לו מעות תכף עם שליח הבא דאשון מהתם להכא (שקורין לו כבאשי). והנה שמעון לא שלח כי אם (עם) * שליח ג' או ד'. גם אין לו שכר ממנו אלא שכר הסרסרות מהמוכר שלוקח לו ממנו. והיה בדרך קרה לו מקרה בלתי

טהור שנגנב מהשליח כל הסך ההוא יורנו הדין עם מי אם המשלח חייב או שכבר נפטר מלפרוע עוד.

תשובה: כ' מרן הש"ע סי' קכ"א שלח לו חובו או פקדונו ע"י שליח אם אמר לו המלוה לשלחו על ידו ונאבדו פטור אפי' לא אמר לו פה אל פה אלא ששלח לו בכתב שלח לי ע"י פלוני ושלחם ע"י ונאבדו פטור. והוא שיכיר שהוא כתב ידו אפי' שהשליח גוי או חשו' אפי' לא יחד לו אדם ידוע לומר שלח לי ע"י פלוני אלא כתב לו שלח לי ביד מי שתמצא ושלחם לו ונאבדו או כפר בהם השליח פטור. והוא שישלח לו ביד אדם נאמן וכדרך שבני אדם רגילים להעביר שם ממונם. אבל אם שלח ע"י מי שהוחזק כפרן או במקום סכנת דרכים שאין הרבים רגילים להעביר שם ממונם, הרי פשע וחייב שע"ד כן לא הרשהו אא"כ פירש לו עכ"ל. הרי נתבאר לך מכל זה דאם שלח לו ע"פ ציויו או ע"פ כתבו עם איש נאמן שדרך לשלוח עמו אפי' לא ייחד לו ונאבדו פטור המשלח. ואע"פ שלשן הרי"ף והרמב"ם פ"א משלוחין. אמר לו שלח לי ע"י פלוני וכו'. דמשמע לכאורה שייחד לו אדם. כבר כ' הב"י ואחרוני' דלא תידוק מינה. דאורחא דמלתא נקט וה"ה כשלא ייחד לו אדם. וכמו שפסק ג"כ מר"ן בפסקא שכתבנו לעיל ומהרד"ב סי' צ"ב תירץ דההיא דהרי"ף ורמב"ם לפי הדין לא לפי המנהג. גם מהר"ח בנבנשתי האריך בזה. ומדברי כולם למדנו דכיון דמנהג הסוחרים לכתוב שלח לי ממון כיון שישלח לו ביד אדם נאמן די לו בכך.

ודע דהאי דנקטו הפוסקי' איש נאמן היינו לומר שאינו ידוע שהוא כופר ורע מעללים. ח"ל מהר"ח בנבנשתי ב' מהר"ש (מהרש"ח) בתשו' סי' נ"א. שאם אין ידוע שאותו השליח אשר כפר המשלח הסתורה בידו שהוא כפרן ורע מעללים פטור המשלח ואם ידוע שאינו נאמן ורע מעללים חייב ע"ש. ומה שטוען הלוח שהוא אמר לו לשלחן עם שליח הבא א' וכו'. כוונת השואל לומר דהוי שינוי ופשיעה וחייב המשלח דלא אמר לו לשלח אלא עם שליח הבא ראשון כי אולי אם היה שולח עם שליח הבא ראשון לא היו נאבדים. דפשיטא (דאין) • טענה זו כלום דכל מין דין לא הוי שינוי ופשיעה דכוונת הכתב הוא לומר שימחר יחיש מעשהו וישלח המעות עם שליח הבא ראשון. ואה"נ דישלח עם שני או ג' או רביעי אלא דלזרזיה קאמר.

ומה שטוען שאין לו שכר ממנו וכו'. אין זו טענה לחייב המשלח דמה לי בשכר מה לי בחנם העיקר אינו הולך אלא אחר דיבורו שישלח לו מעותיו. איך שיהיה למדנו ששמעון פטור כל ששלח לו בדרך שבני אדם רגילים לשלוח ועפ"י (מה) • שנתבאר לעיל ונאמן בשבועת הסתם שכך שלח. ועיין רשד"ם ח"מ סי' ל"ח:

[סי' ס"ד] ס"ג.

שאלה: מי שהיה נשוי בתולה וגירשה ופרעה כתובה (כתובתה) • וביקש אח"כ להחזירה איך יכתבו לה הכתובה עתה כתובת גרושה או בתולה.
תשובה: לא אמרו חז"ל המחזיר אשתו על דעת כתובתה הראשונה אלא במי שגירש אשתו ולא נפרעה כתובתה ונשארה כתובתה בידה עליו בזה אמרי' המחזיר ע"ד כתובתה ראשונה החזירה. (אבל) • אם כבר פרעה אינו בכלל זה ופנים חדשות באו לכאן ואינו כותב לה אלא כתובת גרושה מנה. עיין בש"ע סי' ק' ובלבוש ססי' ק"ן ועיין סי' קס"ח סעיף ב' סעיף ט"ו א) וגר"א שם;

[ס' ס'ה] ס"ד. (מעיר חגה).

יורנו המורה לצדקה אם צריך לחזור הש"צ ולומר ה' אלד'יכם אמת.

תשובה: דע כי דבר זה מקורו גובע מהוזהר והתיקונים שכדי להשלים רמ"ח תיבות צריך הש"צ לחזור ולומר בקול רם ה' אלד'יכם אמת להשלים וכו'. והנה בכל דבר ק"ל דצריך הש"צ להוציא עצמו ואח"כ להוציא הצבור וסימניך וכפר בעדו וכו'. ומפני כך כתבו הפו' לומר הש"צ תחלה בינו לבין עצמו אמת. ואמנם (אמת) * זה שאומר הש"צ צריך שיהיה בלחש שאל"כ הוי כאומר שמע שמע דגוערין בו כמוזכר באורך בתשו' הרא"ם ובס' מקור חיים וגם בס' פר"ח כתב מזה ומסיק דהאומר אמת הראשון בקול רם משמתי' אותו דמזלזל בדברי רבותי בעלי התלמוד. לכן יש ללמד לשלוחי צבור שיאמרו אמת הראשון בלחש ואם יש מי שאינו אומר כלל צריך ללמד שצריך לאמרו, ואע"פ שהרמ"ע בס' עשרה מאמרות כ' דלא יאמר מתחלה אמת, אלא פעם אחת וטעמו דא"כ יהיו דמ"ט תיבות, דבריו אלה נדחו מדברי אחרוני, ודע שגם יש ללמד שלא להזכיר ש"צ תיבת אני שכבר כתב הרב"י ומהר"י ליב וז"ל וכבר היה א' במצרים שהיה אומר תיבת אני כדעת ס' הפליאה וגערו בו חכמי הדור. הש"י יורנו דרכיו ונלכה באורחותיו ע"כ:

[ס' ס'ו] ס"ה. (מק"ק גחאף. צ"ו).

יורנו וכו' בדין אשה שהניקה את בנה י"ב חדש ואח"כ גפלה קטטה בינה לבין בעלה והולוכה בנה עמה להניקו וישב עמה שני ימים ושלח הבעל לבנו וישב עמו ג' חדשים וח' ימים, הבעל לא מיחה באשה להניק והאשה לא שלחה בעד בנה, ובאותן הג"ח וח' ימים לא ינח הבן מאמו אפי' יום אחד. ואח"כ גירש הבעל את האשה ובשעת הגירושין לא היפשו זה על זה בענין הבן כי כבר פסק חלבה וצמקו ודיה קודם הגירושין והבן בריא וחזק ע"י מאכל ומשקה. יורנו וכו' אם מותרת להנשא תוך כ"ד חדש או לאו ושכמ"ה. תשובה: הדבר פשוט שמותרת להנשא כמ"ש מר"ן הש"ע א"ה ס' י"ג סעיף י"א וז"ל או שנתנה בנה למניקה ג' חדשי' קודם וכו'. והיא לא הניקה כלל וכו'. וטעמא דכיון ששהתה ג"ח מלהניקו כבר גפסק חלבה ולא מיקריא תו מינקת חבירו ואין תקנה לולד בעגונה וזה מבואר מאד וכן מבואר בתשו' רמ"א ע"ה. ס' בהר בע"ה. פינחס בן שלמה. יחיא בן משה. יחיא בן יוסף בן כמהר"ר צאלח יצ"ו.

והרצינו את זה למופת הדור כמהר"ר יחיא בן כה"ד שלום הכהן ערקי, וכתב (דברים אלו) אחד כמה הפצרות מהשליח חתמתי שמי יחיא י' שלום הכהן.

אחר כל זה באה תשובה מב"ד ק"ק רדאע לאסור בנ"ד היפך מה שכתבנו ותמהו עלינו היאך פסקנו להיתר וכתבו ענין השאלה הנזכ"ל בהיפך והוא שהיתה מניקה כשגירשה ואחר הגירוש פסקה ג"ח להניק האם תהא מותרת לינשא תוך כ"ד חדש, ודייקו דיוקים צנומית דקות אין ראוי להעלותם על ספר הן אמת כי נרתעתי לאחורי מה זה ועל מה היה פסקנו להיתר יען כי נשכחו ממנו ענין השאלה שהיה זה כמו אחר ד' או ה' שבועות ואמרנו יהיה מה שיהיה ראוי לקבל האמת וזו היתה תשובתי אליהם; וגם כן הראונו תשובה לאסור ממ"ו הרון אלשרעבי הסופר;

שלמך יסגא לעלמין כבוד מ"ו עואץ' צפר נר"ו יאיר אכ"ר. אותותיך ראינו על ענין המינקת. והנה בעיקר הדין יש לך לדעת כי גזירת חז"ל על זה בתלמוד א), לא היתה רק על ענין מניקה שמת בעלה. ומוזה למד רבי' שמשון ז"ל דדוקא אלמנה דמשתעבדה להניק את בנה כיון דיש לה מזונות ולא כן בגרושה. וכתבו הפוסקים שר"ת חלק עליו ע"ש ב). וריא"ו אחר שהביא דברי בעל המאור, כ' בפ' החולץ ג). וז"ל ואני אומר: אע"פ שהיה התינוק מכיר את אמו אינה צריכה להמתין אלא כשמת בעלה שהיא משועבדת להניק אפי' לאחר מיתת הבעל. אבל הגרושה אע"פ שהוא מכירה אינה מניקתו אלא בשכר.

כאשה נכרית ולפי אינה צריכה להמתין כמו שאין הנכרית צריכה להמתין עכ"ל. וכי מהררי (זין) ז"ל בגיליון הב"י ח"ל דגם דעת הרמב"ם כד' ר"ש וז"ל, נראה דהריטב"א משמע ליה דהרמב"ם מיקל ולא אסר אלא במת לא במגרש. ויש להוכיח זה מדנקט בטעמיה וז"ל (ומניקה) * שמא יתעכר החלב והוא אינו מקפיד לרפאת החלב בדברים המועילין וכו'. נר' שאם האב בחיים שהוא חס ומקפיד על בנו שריא לאינסובי. וכ"נ מדנקט אח"כ וז"ל אפי' נתנה בנה למניקה לא תנשא דתלה הדבר בה, אבל אם המגרש לקח בנו כגון שהשליכתו בפניו ונסלו ונתנו בידו למניקה בזה אין איסור עכ"ל. וזוה תבין לענינינו דומה בדומה וכ"ש לדברי רבי שמשון וריא"ו ז"ל.

ואם תמהת עלינו על הביאנו ראייה ממהררי קארו. הלימוד ממהררי"ק הוא לענין ג"ח שודאי פסק חלבה. ומה שבא בכתבך למידק מסוף הסימן. לא היית צריך לזה כי בסעיף עצמו הוזכר שמת בעלה וכו' בחיי בעלה, ולדיוקא אתא לומר דוקא שפירשה ג"ח להניקו בחיי בעלה דאז בשעת מיתה תו לא מיקריא מינקת חברו. וכי רמ"א ע"ה בתשר מביאו הלק"ט. דה"ה לגרושה לפי דעה זו אם פסקה להניקו ג"ח קודם הגירוש ע"ש. ואדדייקת מסיפא דוק מרישא, הנה כי כן אף שרבו המתירין בזה מ"מ האמת הוא שדעת מר"ן המשביר לאסור. וכיון שלא נשאת עדיין ראוי להחמיר כפי ד' מר"ן ז"ל ואלין תשמעון בפרט במקום שאינם בקיאים מטעם שכתבת דיש לחוש דאתו למסרך ולדמיי מילתא למלתא. ובכן עליך מוטל הודעת הדבר להמתין עד עבור כ"ד חדש וכו' ומה' תהיה מ"ש אכ"ר. — גם מורנו יחיא הכהן הי"ו תמה על עצמו והשיב להם בעת ובעונה הזאת שטעה.

ואחר עבור כמו ג' שברעות בא השואל דמעיקרא וכיון שראינוהו ששנו כעל כל הך לשאלו אם נישאת האשה או לאו כי דבר זה שגגתו עולה וזון ואמר לנו שכבר נשאת והוכחנוהו על פניו ולמה לא המתינו כפי מה שכתבו אליהם (להם) * ב"ד רדאע יצ"ו במצותינו והוציא אלינו את השאלה העיקרית שהגיעה לידינו ואת אשר נגזר עליה שם בכתובת ידנו וכיון שראינוהו ראינו והנה אמת יהגה חכינו בצדק כל אמרי סינו ושמחנו שלא יצאה תקלה מתחת ידינו תל"ת. וגם הראנו השאלה שנשאלו עליה ב"ד רדאע אשר שם באותו גיליון באה תשובתם ואז הוצרכתי לכתוב אלה הדברים לב"ד רדאע ובראשם מ"ו עואץ אשר הוא העיקרי להתעצם בדבר זה, והוה.

ששמ"ה למול הדרת צפירת תפארת כה"ר מ"ו עואץ נר"ו יאיר אכ"ר: עתה באתי על של עתה מן המודיעים ולפנים הודע"ה בתר הודע"ה על אודות האשה אשר רצית לעגנה והיו חייה תלואים בדברים שאין להם על מה שיסמוכו אתה ורעיד והמה מתנבאים לאסור איסור (איסר) * בכל מתרפאים נגד חכמי ישראל אשר בשם נקראים, וברעש גדול מתנשאים, כשריוותא דחאי אתתא, והמה מובאים בס' הגדול ב"י במופתים ובמוראים, דכיון שפסקה מלהניקו קודם גירושין ג"ח מלאים, הא דחאי צמקו דדיה רעבים גם צמאים, ואין תקנה עוד לולד בעיגונה בכ"ד ימי המילואים, ואין זו בכלל מינקת חבירו עד מתי פתאים תאהבו פתי להוסיף גדרים וסייגים מפני הרואים, בחבילת' משא וחמה אך לרואים אשר לא תכילם הדעת והמה תמהים, מה חרי האף הגדול הזה למשוך בעט סופר דברים נכובים, נוסח השאלה בדברים הפוכים ומעוררבים להפוך ללעגה משפט והמה בכתובים אתנו שמורים, והחלפת השיטה קופים ושנהבים ואין כן נוסח השאלה כתיבת יד ב"ד גחא"ף אשר שם באו דברים כהויותן כנופת ערבים, ועת שלחת כתבך אלינו לא היתה השאלה אתנו בנמצא כרחוקים הקרובים, ואהימנותך סמיכנא כי לא תפח כזבים, ועתה הגיעה אלינו השאלה אשר בה תשובתינו בעט סופר חצובים, האותיות

(ד"ה) (א) יבמות מ"ב: (ב) עיי' תוס' שם ד"ה סתם. (ג) שם. (ד) בכת"י ל"נ אין תי' זו וצ"ל להסכים. (ה) פ"ה. וזו פתקא דהומנותא.

צהלרנו על פועל ידינו שריינן ויצייבן. יסודתם בהררי קדש השלחן חטהור בין משאבים, ורסמיכין עלוהי פורשי מפה מעשה רקמה יפים וטובים, מהרמ"א בתשובותיו ומהר"ם חאגין בלקט הקמח ובאר היטב בתוכחות ראיות לדין הזה פנים צהובים, אשר אפי' כל הרוחות באים ונושבים, לא יוכלו לזעזען ושבחו רבנן לרציבי"ן, ובמקום שכל חכמי ישראל מסכימים לדעת אחת מה יעשו איזובים, ולמה זה הוגעתם אותנו בדבריכם נפש כואבים, ועותתם עלינו את הכתובים שני בד"י ערבים, אין בהם טעם וריח, שגיאות מי יבין, כי אפי' בשאלה שהגיעה אליכם אשר שם תשובתכם קב חרר"בין, מבואר בשאלה שהגיעה אלינו שתי חלות מעכב"ים, ועתה סוף דינא כריש דינא להשכים (ד) במשריותא (בשריותא)* דהאי אתתא בת נדיבים, לישב ולהסתופף בצל דודה יפ"ת באהבים... באין מלעיג ואין מלבי"ן, והחולק על זה מאחרי כן הרי אנו כותבים עליו שטר חוב"ים, כל זה כתבנו במצות אדונינו עלינו כי גברה, ארי שבחבורה, ונורא בגבורה, אשר לו התורה משרה, אב"א קרא ואב"א סברא, בהיר הוא בשחקים, כמהר"ר חיים בן הרשב"א כ"ץ מכונה עראקי, גר"י יאיר ויזרח בכל פנה וזרית מפיקי, אכיר, כה דברי צעירי הצאן החותמים פה תוך אמוני עם סגולה ק"ק צנעא יע"א בס' זאת חקת התורה אשר צוה ה' אל משה, ולכן תשאל מחילה וסליחה מהשליח והוצאותיו תשלם לו, ואם לא, ועלית אתה ואהר"ן עמך (היינו אהרן שעייב הנו"ל) ונגשתם אל המשפט יחד אתה והשליח ויחדו למשפט תקדבו וגמולו ישלם לו, והדה ודקה' קבע ה) ובכן ואתם שלום ואלי"ש כנפש דורשי שלומך וטובתך נוטים אליך כנהר שלומים וברכות כחול ימים מר"ע אכיר.

וזאת תשובת מורינו יחיה לעד הכהן אל ב"ד רדא"ע, אמתות הדברים על ענין השאלה שבאה לפני הב"ד יצ"ו מאחינו ק"ק גחאף יצ"ו, והשיבו בה ובא לפני השליח והפציר בי לחוות דעי גם אני ולא רציתי מפני שאין אני מבעלי הוראה, ושנית מפני שלא נשאלתי מעיקרא ומפני שהפציר בי יותר מדאי נעשיתי סניף לדברי אמת, אח"כ באה אגרת מן מ' עואץ' צפר ומ' סלימאן צפר יצ"ו על ענין זה שהיתה התשובה להתידר ותמה עלינו איך התרגו דבר שהוא פשוט איסודו, וכ' ענין השאלה כיצד היתה, וכשראיתי דבריו תכף נתתי לבי לחקור ולדרוש, וראיתי שטעיתי והשבתי לו שטעיתי ואין באותה החתימה כלום, וכבר נשכח ממני סגנון השאלה שבא לפני הב"ד יצ"ו מק"ק גחאף ומחמת התשובה האחרונה שהשבנו למ' עואץ' צפר שלח לומר להם והוצרכו לחזור אלינו והביא השליח השאלה בידו והתשובה שלנו, וראינו שאין בה נפתל ועקש ותלי"ת שלא יצאה תקלה מתחת ידינו, אלא שהקלקול מחמת מ' עואץ' שבלבל דעתינו בשנוי השאלה, וראינו בעינינו השאלה ששאלו ממנו והיא כמו שבאה לפנינו והוא שעות, ותמהתי מה ראה על ככה ומה הגיע אליו, ואם דעתו לחלוק יגיד דעתו ואין אחריות אחרים עליו, אבל לשנות ולבדות דברים אשר לא כן לא הפסיד אלא לעצמו, הוצרכתי להאריך בדברים פן נהיה לבזו מי שישמע הדברים ילעיג עלינו פעם מתירים ופעם אוסרים, והי"ת יכפר בעד ושלום עב"י הצעיר יחיא בן שלום הכהן יצ"ו בס' זאת חקת התורה.

ואגב ראיתי לכתוב כאן דברים שראיתי בס' פרח מ"א ח"א סי' צ"ו תוך התשר וז"ל נמצא ג' סברות בדבר, לר"ת והשאלות ז"ל אלמנה וגרושה שוות בין מכירן לאין מכירן, ולר"ש וסיעתו דוקא אלמנה צריכה להמתין אבל גרושה א"צ להמתין אפי' מכירה, והרשב"א ס"ל דגרושה דוקא במכירה צריכה להמתין אבל אם אין מכירה א"צ להמתין, וכ"מ בש"ג פ' החולץ, המגרש את אשתו כשהיא מניקה יש מ"ש שצריכה להמתין כ"ד חדש ומוזה אומר שאין צריך להמתין אא"כ מכירה, ואני אומר אעפ"י שמכירה א"צ להמתין עכ"ל, ובוזה כ' ר"מ אלשקר בתשו' סי' י"ג שהרשב"א ס"ל כס' ר"ת, והיינו דס"ל בחדא כס' ר"ת דגרושה צריכה להמתין דלא כר"ש ובחדא ס"ל כר"ש דבלא הכירה א"צ להמתין דלא כר"ת ודורק, כי היכי דלא יקשה לך מ"ש ה"ה פ' כ"א מה"א דרשב"א הסכים לר"ת, ועיין הריב"ש סי' י"ג עשיב:

[ס'י ס'יז]

עוד שם במינות פנויה ששכרה ראובן להניק את בנו והניקתו עד שמכירה ואינו רוצה לינק מאשה אחרת ורוצה להנשא, והשיב שזה מחלוקת בין הרב נתיבות משפט ובין מהרד"א, שג"מ ז"ל מתיר אפי' במכירה, ומהרד"א אוסר במכירה ודעתו נוטה כמהרד"א. וסיים שם אם המינות רוצה להניקו מותרת לינשא אבל אם אינה רוצה להניקו ודאי שכופין אותה ומניקתו בשכר. עש"ב. ועיין לקמן ס'י קע"ג:

[ס'י ס'יח]

על מי הקאוי מאי מברך, שהכל או הברכה שיש לקהוי והיא בפה"ע. תשובה: ראיתי בס' באר עשק (דקאמר) * דמברך שהכל. ואגב ראיתי שם דנותן שם ז' טעמים להתיר. שאין בה משום בשולי גוים. וכמו כן זוכר אני כי גם בס' באר היטב ראשון כ' דברכת הקאהוי שהכל. ובס' הלק"ט ח"א ס'י ח' כ' דהיה ראוי לברך עליה בפה"ע אלא שהעם נהגו לברך שהכל ע"ש. ויש ט"ס הניכר. ובס' פריח י"ד ס'י קירד ס"ק ר' מביא לברך שהכל דבטיל הקאהוי לגבי המים. (א) הן עתה הופיע עלינו אור וזריח ס'י פריח מ"א ח"א ס'י מ' שהאריך ומסיק דלענין דינא ברכתה שהכל ול"ר למ"ש הרא"ש במיא דשילקי וגם לא דמי למ"ש מר"ן הבי"י ס'י ר"ב גבי שריית צמוקין דהתם טעמא רבה איכא בהו שעיקרם לאכול השלקות מבושלים ואגב שותה המים אבל הקאהוי עיקרו לשתות המים צלולים. ולזה כתב הרא"ש שיש לברך שהכל בשכר שעורים כיון דאינו רק לשתות המים, ואמאי והרי בשכר שעורים יש טעם שעורי' אלא ודאי דיש לחלק כמ"ש עש"ב. וכי"פ ג"כ בס' בני חיי ס'י ר"ד דף י"ד ע"ב ע"ש. שוב ראיתי בלקוטי פריח א"ח ס'י ר"ב אות יר"ד שכ' ח"ל והרא"ש כתב וכו'. כ"כ בפסקיו וממ"ש בתשובה כלל ד'. ומייתי לה הבי"י ס"ס ר"ה. משמע שאם ביטלם בשביל מי הידקות מברך שהכל ודוק. ע"ש:

[ס'י ס"ט]

מעשה היה באשה שנתגרשה בשמה המפורסם מלידה ומבטן ואחר יומים מת בעלה והוציאו הכתובה לגבות סכי חובה כי לא היתה שם בעת הגירוש וגם כי היה הדבר נחוץ לגרשה מפני רוחק השעה שהיה בעלה חולה. וראינו שנשתנה שמה באחורי הכתובה משם ראשון וראינו כדת מה לעשות ושאלנו אם קוראים לה בשם זה ואמרו כי לא נשמע עליה שם זה מעולם ולא קראה ארם מעולם.

והנה דבר זה מפורש בש"ע א"ה ס'י קכ"ט סעיף י"ח. מי שנשתנה וכו'. אבל אם אין קורין אותו כלל בשם ב' אינו כותב אלא שם ראשון בלבד ויש מי שמצריך ב' גיטין וכו'. וידוע רסתם ומחלוקת הלכה כסתם. אמנם בנ"ד ראוי להחמיר בספק ערוה אלא שהמגרש חלף הלך לו ונדר מביתו ואוהלו תמ"כ. וראינו בב"י שכ' דאם לא כתב אלא גט א' בשם ראשון נ"ל דכשר כיון שאינו נקרא בשם שני כלל, שוב ראינו בתשרי פריח מ"א ח"א ס'י כ"ה האריך בזה ומסיק דכיון דשם שני נשתנה מפי העולם ואין מכירין אותו. אין כותבין כי אם שם ראשון בגט א' וא"צ ב' גיטין בשם שנשתנה. ואע"ג דלפי תירוצ' א' דב"י דצריך גט ב' לחוש לשם ב' מ"מ כתירוצ' שני תפסינן לעיקר ועבדינן עובדא כיון שמסכים הקונדרים עם סברת הרי"ף וכ"ש אי אמרינן שהנוסחא האמיתית ברברי הרי"ף והיו קורין אותו בשם אחד וכו'. והיינו שם שני ולהכי הצריך גט ב' לחוש לשם ראשון וכמ"ש הרב מהרש"ש ס'י כ"ו ול"ב. והסכים כן הלכה למעשה וכן הסכמת רבני הדור

ה"י ונעשה מעשה בגט א' בשם ראשון, וכ"ת ואמאי לא נחמיר וי"ל דלאו שפיר למיהב ב' גיטין כי אם לצורך כמ"ש מהרמ"א בס"י קכ"ט סעי' י"ט. והרב בעת"ה וכו' עכ"ל. ועיין בס' דבר משה ח"א שם האריך בענין זה. ולפי דרכינו למדנו דכיון דשם זה לא נודע ולא נקראת בו מעולם א"צ ב' גיטין אפי' לדעת המחמיר. ודוק כי הוא פשוט וכן הסכים מהר"ח הכהן וכמהר"י הכהן ומהרד"א (והר"א יצ"ו א').

[סי' ע'] ס"ט. (מעיר ירים יע"א)

יורונו רבו' בגט שנכתב בו מלת ודין בירד. ולאחר שנתגרשה האשה ערער הבעל תורונו אם הגט כשר או פסול כי אנו נוהגים על דעת ר"י קארו והרמב"ם וכל הנוטים אחרי דעתם, ואתם תאירו עינינו וכו'.

עוד יורונו בגט שנכתב בעיר העומדת על מי מעין ונכתב בו דעל עינא דמיא דילה מותבה ושם המעיין לא נזכר אם כשר או פסול.

תשובה: בעל זה נכנסה בו רוח טהרה וקנא את אשתו וכדכתבו הפ"א (א) ז"ל דארץ התימן אתריה דהרמב"ם והריק"א, ומפיהם ומפי כתבם אשר יאמר כי הוא זה דסתם ומחלוקת הלכה כסתם וכ"ש לפי מ"ש הסמ"ע ומביאו אז"ו דהריק"א מביא סברת י"א לחלוק להם כבוד לבר לא לענין פסקא דדינא, והנה דע כי עיקר זה בגמ' (ב) מימרת אביי ופר"שי דין הוא שאגרשך ואם אין הדין נותן שאגרשך לא הוי גט. ורמב"ם ע"ה בפ"ד כ' הטעם. דלא לישתמע משפט יהא ביני ובינך ונמצא מתבטל משמעות הודין (ה—ודן) יעו"ש. ומהריק"א ע"ה העתיק זה בס"י קכ"ו ס"ט והרמב"ם פ"ד לא יכתוב ודין מלא אלא חסר יוד, ובסעיף כ"ב כ' לשון הרמב"ם וז"ל. אם לא האריך הו"יין שאמרנו או שכ' היוד"יין שאמרנו שלא יכתבו ח"ו גט פסול וכו'. ומכאן נפשטה השאלה. ומי שמורה למעשה היפך זה הוא שלא כדת משה וישראל וראוי והגון לו לסלק נפשיה מהתעסק בדברים שהם עיקרי ויסוד האומה הישראלית. ואשה זו כאשת איש לכל דבר עד שתתגרש בגט כשר כדת משה וישראל. דהכין הוא כלל דפוס' ז"ל דסתמא עיקר:

[סי' ע"א] ע'.

ועל השאלה הב' שלא נזכר שם המעיין. דין זה פשוט הוא דכשר דעיקר כתיבת שם הנחר אינו אלא מנהג. שלא יאמרו עיר אחרת היא כמ"ש בא"ה סי' קכ"ח ס"ד יעו"ש:

[סי' ע"ב] ע"א.

עוד שאלו בכהן שפרחה בו צרעת ב"מ אם ראוי לישא כפיו או לאו. ואם היה שוחט אם ממגים אותו לשחוט לרבים כי בימים קדמונים בימי מ"ו צאלח ומ"ו יוסף אירע כמו זה והחמירו וכו'.

תשובה: נראה פשוט דחייב בנשיאות כפים ככל מצות עשה דרמייין עליה. ולא דמי למ"ש היו ידיו צבועות אסטים ופואה וכו'. ועוד קשה מנא ליה לשואל לומר דמראה טמא הוא ומקרא מלא הוא לאמ"ר כנגע והיינו טעמא דכל זמן שלא נזקק לכהן אינו נגע

(ס"ח) א' ע' עוד מדינים אלה הובאו בס"י קכ"ט וק"ל. וח"ג סי' ט'.

(ס"ט) א' ג"ג ד' קע"ו ע"ד. (שה"מ) ועי' בס' ארץ החיים בקונדרים הכללים. (ג) מימרא

דובר שקרים לא יכון. ועוד דאין טומאה וטהרה נהיגי בזמן זה א) ולכך איני רואה מקום לשאלה זו. ואולי הכריח השואל האי דאי' ברבה פ' מצורע ב) כפי פ' מהר"ם לונזאנו כאצבע מעריך ערך צרע. ומ"מ אין זה דומה כלל כי אין כאן לא ישיבה ולא הלוח אלא עמידה וילך לו ומה שתלית באשלי רברכי אולי היה להם טעם אחר בהעברה וטעה השומע ותלה בזה. ושלוש :

[סי' ע"ג] ע"ב.

מי שאוכל שיעור ג' ביצים מפת הבאה בכסנין וכדומה מברך עליה המוציא וג' ברכות וירא שמים לא יאכל אלא פחות מג' ביצים ואם אכל שיעור ג' יאכל עוד שיעור ביצה רביעית ובוזה חייב לכ"ע. עיין בש"ע סי' תרי"ב ס"ד א) והרב גן המלך סי' ל"ח לא כ"כ. והביא ראיה מרב הונא דאכל תריסר ריפתי ב) וכבר השיגו פרח שושן דף ו' ע"ד ועיין מפרשי הש"ע סי' קס"ח דלא כהרב גן המלך. ג) ושכן דעת הרב משה יוסף דסגי שיעור זה לכל אדם ואף לרעבתן. וביותר מכביצה זמנין דסגי ליה לאיניש בהכי והוי קבע עיין רמב"ם פ"ו מה' סוכה וריא"ז פ"ב דסוכה ע"כ :

[סי' ע"ד] ע"ג.

בס' פרח שושן כלל א' סי' י"ב אחר שהביא כל דעות הפוס' כתב רבין אם שתו ראובן ושמעון מהיין הא' ומהיין השני לא שתה אלא א' מהם ובין אם הוא בהיפך שמהשני שתו שניהם ומהא' לא שתה אלא אחד מהם בכלם יש ספק אם צריך לברך ובפרט בחלוקה זו האחרונה וספק ברכות להקל. והיכא דהיינות מזומנות לפנייהם קודם שבירך בפה"ג אם הא' גרוע מחבירו מברך על הטוב בפה"ג ופוסר הרע. ואם שניהם כאחד טובים אלא כהא' משובח מחבירו בזה איכא פלוגתא ולצאת מן הספק יסלק את אחד מהם מן השלחן בשעת כרכה כדי שיוכל לברך עליו אח"כ הטוב והמטיב. והאורח יכול לברך הטוב והמטיב וכן הבעל בית השותה עמו ודלא כמ"א. ומי שנתנו לו במתנה כלים אפי' לדעת מר"ן שספק דמברך הטוב והמטיב לא יברך אלא המקבל ולא הנותן ולע"ד שגם המקבל לא יברך דהפר' פליגי אירושלמי יע"ש :

[סי' ע"ה] ע"ד.

ע"ש סי' י"ג נע"נע שריחו נודף. מי שנהנה מריחו יברך חנותן ריח טוב בפירות. וה"ה במי שמריח בקא"וי כתושה חמה. ואין להקשות מריח פת חם דשאני התם דאין ריחו נודף כשאר ריחני. ולזה לא כתבו מר"ן בס"י רי"ו ולא בס"י רצ"ו :

[סי' ע"ו] ע"ה.

ע"ש הניח בצ"ע איך לא העידו (העירו) * הפוסקי' ז"ל. שהרמב"ם ע"ה פ"י מה' ס"ת פליג על דברי האגור במ"ש אם נגע רגל האל"ף וכו'. דלפי הרמב"ם בעינן חדא מתרת. או

(ע"א) א) ז"ל הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' טומאת צרעת ח"ה. טהרת מצורע זו נוהגת בארץ ובחול בפני הבית ושלא בפני הבית וכו'. וכ"כ בס' החנוך מצוה קע"ג קע"ד. ואולי כוונת המחבר כיון שאין זה נוהג בזמננו וכדדייק טעמיה דכל זמן שלא נראה לכהן לאו טמא הוא. ולפי עדות המחבר וגם בזמננו לא נשמע שכהן טמא איש צרוע, ודו"ק. ב) עיי' פ' ס"ז סי' ב' הובאו שם מעשיות רבות שהיו מתרחקין מאד מן הצרוע, ומרחיקין אותו להיות בודד מחוץ לעיר עד שיסתר. עי"ש. (ע"ב) א) וסי' שס"ח ס"ג. ב) ברכות מ"ב. ג) עיי' סי' ס"ג חלק ג'. והרב שלום חבשוט ז"ל בספרו שושה"מ כת' דהר' המחבר כת' בגליון הש"ע כדעת גן המלך. וקי"ל ספק ברכות להקל.

שנפסדה צורתה עד שלא תקרא כל עיקר או תדמה לאחרת ע"ש. ועיין בגנת ורדים כלל ב' סי' ה' דהאריך בזה. ובס' ד"ן ח"א סי' א'. ושם מביאו תשו' הריק"ש. ובס' גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק ע"ו (ט"ו) * וס"ק כ"ד דכ' בשם קרית ספר והרמב"ם להכשיר. אף שרלב"ח בתשו' פסק להחמיר ע"ש: (א)
ע"ש כלל ב' סי' שני אם גפלה טיפת שעוה על כתב ס"ת אם נראים האותיות מותר וא"ל פסול עד שיסלקנה (ב) ועיין במ"א סי' ל"ב ס"ק כ"ג והלק"ט ח"א סי' צ"ט:

[סי' ע"ז] ע"ו

אם נמצא טעות אחר שקרא הו' ג"פ אם הטעות הוא בחסרון תיבה או בקרע וכדומה צריך להוציא ס"ת אחר כדעת מר"ן. (א). ואם הטעות בהסר ויתר אם הוא מדברים הכתובים בש"ס כגון בסכות תשבו וכיוצא בזה שהוא טעות מפורסם נמי דינא הכי ובחסיר ויתר שאינם כי אם ע"פ המסורת כיון שקרא ג"פ אין להוציא ס"ת אחרת ולא יברך אחריה וכדעת מר"ן וריק"ש והוא עצמו יפטיר בברכות ויאמר קדיש אחר ההפטרה:

[סי' ע"ח] ע"ז.

אם תיבה אחת נראית כשתי תיבות מלמעלה אבל מלמטה נראית כתיבה אחת. וכן נמי שתי תיבות נראות כאחת מלמטה אבל מלמעלה נראה כשתי תיבות (א) כגון בס"ת ותקע"כ. השיב הרב פר"ש כלל ב' סי' ד' דזה יתברר ע"י תינוק אם נראות כשתי תיבות ואינו תלוי בהרחקת (אות) * אחת וזה בין מלמעלה בין מלמטה. ועפ"י זה השיב להתיר ס"ת שכי' אדנות בסוף השיטה והאריך הנז"ן למלאת השיטה וכתב היו"ד בסוף דתלוי בתינוק ואם יקרא אותה התינוק כשתי תיבות יחליף היריעה ואם א"א יקדור את השם ע"י נקב ואם א"א יעשה ע"י קליפת כל השם כיון שכבר נהגו הסופרים. ויש להם ראייה ממ"ס. עיין ט"ז י"ד סי' רע"ו (שם כלל ב' סי' ד') ועיין בס' גט פשוט סי' קכ"ה ס"ק פ"ג: (ב)

[סי' ע"ט] ע"ח.

שאל השואל כשר"ח שני ימים וצריך לכתוב שטר או גט ביום אחד לחדש היאך יכתוב. וגם כשכותב בחמישי או בששי לחדש אם ימנה מיום ראשון או מיום שני.

(ע"ה) (א) ועיי' סי' ק' וח"ג סי' רי"ב ורי"ג. (ב) שם כתב המ"א אם נשתנית צורת האות אין תקנה למחוק ובדיעבד אם סלקה מותר ועיי' בה"ט ס"ק כ"ו.

(ע"ו) (א"ח סי' קמ"ג ס"ד ויו"ד סי' רע"ט.

(ע"ז) (א) עיי' ע"ז סי' רי"א ח"ג. (ב) ש"ס נפל כאן וצ"ל פ"א ושם נשאל אם תיבה א' נראית כשתיים מלמעלה וכו' וסו"ד כ' והכלל העולה דאם יש הפרש וריוח הרבה מלמעלה אע"ג דלמטה סמוכים הם פשיטא דהוו כשתי תיבות, ואם הריוח שלמעלה אינו הרבה כל כך ותינוק קורא אותה ב' תיבות. סמכינן עליו להחמיר ולא להקל. וכן ב' תיבות שלא יהיו נראים כא' מלמעלה ומלמטה והוא ספק פסול בסת"ם. ולענין גיטין כיון דתיבה זו מסופקת. יש בה שתי משמעות דמשבצ' תי' אחת ומשמע ב' תיבות. ורמ"א להא דלא האריך הווי"ן או לא כ' היודין או שיש בו משמעות ב' ענינים דס"ל להרמב"ם וסיעתו וז"ל דהגט פסול ע"ש. חולקין דאם לא ערער הבעל וכו'. ויש מי שא"י דאין ערעורו מועיל וכו'. ועמ"ש בס"ק ע"ט משם הרלב"ח וז"ל עכ"ל. ובס"ק ע"ט האריך עוד וסיים דבמקום דוחק ועגון יש להקל. וע"ש מ"ש בענין ריחוק המקום שאז נק' עיגון כאכמ"ל. (אח"ן)

תשובה: דבר זה פשוט הוא בשלחן הטהור סי' קכ"ז סי' וז"ל. אם יכתוב גט ביום ראשון של חדש אייר יכתוב ביום ל' לחדש ניסן שהוא ר"ח אייר. וכן בכל ר"ח שהוא ב' ימים. וביום שני של ר"ח יכתוב באחד לירח פלוני כי חשבוננו מיום השני עכ"ל. והוא מדברי הרא"ש והטור וכן הס' האחר' בית שמואל ולבוש וס' גט פשוט וז"ל דוקא ביום ראשון של ר"ח יש להחמיר לכתוב ביום ל' לחדש ניסן וכו'. אבל בתוך ימי החדש ליכא ספיקא כי חשבוננו מיום השני בלשון בני אדם. ובגדרים נמי אם אמר קונם יין שאיני טועם ביום ג' לאייר לא מיתסר אלא ביום ג' לחשבון יום השני דאייר בלבד וה"ה מי שנשבע לחברו לפרעו ביום ג' לאייר אינו מחייב לפרעו אלא ביום ג' לחשבון יום השני דשני ימים של ר"ח דחד יומא חשיב וכיומא אריכתא דמי. וכי חיישי הרא"ש והטור ומר"ן הש"ע להחמיר ולכתוב ביום ל' לחדש ניסן שהוא ר"ח אייר ביום ראשון של ר"ח דוקא חיישי משום דבלשון בני אדם ריש ירחא קרו ליה.

אמנם בשאר ימי החדש ליכא ספיקא ולכך לא חשו בשאר ימי החדש לכתוב ביום כך. וכך לחדש פלוני שהוא כך וכך לחדש פלוני ואם כתב הר"ן דיכתוב זמן השטרות לחשבון יום א' הוא מפני דבזמניהם לא היה מפורסם בעיני העם ובלשון בני אדם דחשבת ימי החדש מיום השני כמנין המועדות ולפיכך חיישי לה למנות ליום החדש הראשון. אמנם בזמנינו זה כבר מפורסם בעיני העם ובלשון בני אדם דחשבון ימי החדש מיום השני, ובס' בנימין זאב ז"ל סי' צ' האריך ומסיק בסוף דבריו וז"ל. הרי לך בהדיא דבשטרות וגטין וכתובות מנינן מיום שני דוקא דהכי נהגינן ואפי' בדיעבד פסול דהכי השיב הר"י מוינא והאריך שם עד מאד:

[סי' פ'] ע"ט.

יורנו רבותי בס"ת שנמצא בו יריעות בת שתי דפים ובת דף אחד אם כשר אם לאו. תשובה: כ' הרמב"ם ע"ה בה' ס"ת אין עושין יריעה פחות מג' דפין וכו'. והנה מדכ' אין עושין ולא קאמר לא יעשה מורה דהיינו לכתחילה. דטעמא מאי (לאו) * משום נוי ודכוותה מאי דכ' הרמב"ם שם אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על הקיפו וכו'. דאינו אלא לכתחלה ה"נ דכוותה וא"כ בדיעבד ס"ת זה כשר.

ושוב מצאתי כן לה' פנים חדשות בש' מהר"ם מינץ סי' י"ב יע"ש. וכיון שכבר עשוי כן לכתחלה קורים בו יעויין בס' גנת ורדים ח"א"ח כלל ד' ססי י"ב. ונלע"ד דס"ת שנפסל ביריעה ממנו דף א' יותר טוב שיסיר אותו דף לבד ויכתוב אחר במקומו כדי שלא תבא שארית היריעה לידי גניזה בפרט אם יש אוזרות שראוי לעשות כן שלא יבא שם שמים לידי גניזה. ואם בס' פ"ח ב' ש"י לא כתב כן. הנלע"ד כתבתי דוק. ושוב מצאתי להרב דב"ש בתשרי שפסק להכשיר בס"י שריו ומטעמינו. יע"ש שדקדק כן מדברי הרמב"ם והגמרא:

[סי' פ"א] פ'.

לשון מר"ן הש"ע סי' קע"ח סס"ב. אכל במזרחת של תאנה זו ובא לאכול במערבה צריך לברך ע"כ. נ"ב לשון הרמב"ם פ"ד מה"ב. ומדסתם מר"ן משמע דלא ס"ל כהרא"ב בד שמחלק בשלא היה דעתו לכך והיא היא דלקמן ס"ג. ומפני זה שנאו מר"ן בס"ג בשם יש מי שאומר משום דפליג על סברא קמייתא. שהיא סברת רמב"ם. ועיין מגדל עוז ז"ל: א)

[סי' פ"ב] פ"א.

בסי' ר"ב על הסוכר מברך שהכל. (א) וכן המוצץ קנים מתוקים, וכ' פרי"ח בס' מ"ח סי' ז' הטעם דאין נקראים פרי אבל המוצץ לימונים ושאר מי פירות כיוצא בהן מברך עליהם כמו ברכת הפרי דכאכילה דמו וא"כ צריך שיהיה במציצה שיעור כזית כדי לברך ברכה אחרונה עש"ב. ולי הדיוט קשה מאי שנא לימונים מחומץ דקי"ל דאינו מברך כלל דאזוקי מוץ וכל חיד יטעם דאדרבה הלימונים חמוצים יותר.

ואח"כ מצאתי למהריק"ש וז"ל, נ"ל אם אכל גארי' או לימון אם אכלן כמו שהם הן מויקין ואם אכלן עם סוכר אם עם דבר אחר שחוק כדרך קצת בני אדם לרפואה כיון דלא נטע אלא לתת טעם במימיהם מברך שהכל כיון שהם עיקר. ואע"ג שאפשר שהנארי' נטעי להו אדעתא למיכל בהכי [עם] מידי אחרינא כמו הצנון וזולתו מדברים שנאכלים הם בעצמם עם המאכל. עכ"ז ברכת שהכל פוטרתו עכ"ל. ונ"ל פשוט דלא פליגי. דפרי"ח מיירי בלימונים מתוקים. וריק"ש בחמוצים. ומכאן תדין ותקיש לרמונים החמוצים מאד:

[סי' פ"ג] פ"ב.

סי' ר"ד השותה מים לצמאו מברך שהכל אבל אם חנקתיה אומצא וכו' אינו מברך כלל. הטעם כיון שאינו נהנה מהם, ומיהו השותה מים בימות החמה לקרר גופו אעפ"י שאינו לצמאו ה"ז מברך עליו דהא נהנה ממנו וראיה מסעי' ח' (כך מצאתי בכ"י הרב פרי"ח ז"ל בגליון ע"ת). ותדע שכן הוא דהא בגמ' (א) קאמר לאפוקי מאי לאפוקי האי מאן דחנקתיה אומצא הרי שלא הוציא הגמ' אלא האי כיון דלא נהנה כלל. ופ"י אומצא (ב) בכאן. לגימח. יהיה מה שיהיה עיין בש"ג פ' כיצד מברכין:

[סי' פ"ד] פ"ג.

שם ס"ח אם אנסוהו לאכול או לשותות וכו'. הפר"ח בליקוטיו חולק ע"ז וס"ל דאכילה ע"י אונס שמה אכילה. וראיה מכפאוהו לסטים לאכול מצה יצא י"ח. ועוד הרבה ראיות שם. ודין אשה שנאנסה אין ענינה לכאן. ומדברי ג"ה סי' צ"ו נראה דחולק דשאני כפאוהו לסטים מטעם דאנן סהדי דניחא ליה לקיומי מצוה משא"כ כאן. עוד כתב ג"ה נמצינו למדים שהאוכל מצה באונס שכפאוהו לסטים. דש"ד לברך עליה יעו"ש:

[סי' פ"ה] פ"ד.

שאלה: אם מחזיר גרושתו צריך לברך בסעודה ברכת חתנים. תשובה: כתב הרדב"ז בתשו' סי' תקס"ז שמצא משמן של גאונים שמחזיר גרושתו אין לו לברך ז' ברכות בשעת הכניסה. אכן הוא ז"ל העלה דאע"ג דספק ברכות להקל מ"מ הכא יש לברך מטעמא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ושכ"כ רמב"ם פ"י מה' גירושין. שבספק קידושין אם רצה להחזירה א"צ לחדש הנשואין ולברך ז' ברכות (בשעת כניסה) * וכו'. דמשמע דכשהיא מגורשת גמורה צריך לברך ז' ברכות בשעת הכניסה. ובסי' תתס"ג כ' הרב דמחזיר גרושתו כיון שאין שם שמחה שאין לברך בסעודה כיון דאיכא פלוגתא דסברי גאונים דאפי' בשעת כניסה לחופה שאין לברך ז' ברכות יעו"ש. וכל זה כתבתי מס' ג"ה סי' קל"ג הרדב"ז עיין במודפסות סי' קכ"ו. ומכאן נפשטה השאלה הנז"ל.

(פ"א) (א) דין זה הובא בחי"ב סי' רפ"ה עיי"ש.

(פ"ב) (א) ברכות מ"ד. (ב) לאפוקי סתם אומצא בכל מקום שפי' בשר נא, וע' ערוך ערך אמצ.

ומכאן יתבאר לך דהמגיה בס' ריק"ש שהגיה על הש"ע סי' ס"א סעיף ר' וכן מחזיר גרושתו הרדב"ז ע"כ. טעה דהגהה זו שייכא לעיל בריש הסי' שמברכין קודם הנשואין. וכ"כ מהריק"ש לקמיה סי' ס"ג ב' הרדב"ז. שאין לברך ברכת חתנים בסעודה במחזיר גרושתו. ל"כ הרב ג"ה שם ונכון הוא. שוב ראיתי ברד"א הביא תשו' להרי"ף, דצריך לברך ז' ברכות דנשואין למחזיר גרושתו שנשואין ראשונים נעקרו כבר לגמרי. כברכת (בברכת) * אירוסין, ודחה דברי הגאון יעריש :

[סי' פ"ו] פ"ה.

שאלה: במי שנולדה בו צרעת רחמנא ליצולן אחר נישואין היום כמו ה' שנים. ואשתו לא יכלה לסבול עוד אם כופין אותו להוציא וליתן כתובה לפי שנסתפק לנו אם הוא מוכה שחין כאשר פי' ר"מ רבקש ורע"ז שהוא המצורע.

תשובה: דעו לכם כי באמת אין זה פי' מוכה שחין שבמשנה. והנה רמב"ם פירש מוכה שחין. „אלאגדס" והמעתיק כמדומה שנעלם ממנו פי' חיבת אלאגד"ס. ופי' בו שהוא המצורע ואחריו נמשך רע"ז ואחרים מהמפרשים ע"ה. ואינו כן. ומ"מ הדין דין אמת שהמצורע הוא אחד מאותן שכופין להוציא וליתן כתובה ואע"פ ששהתה עמו ה' שנים יכולה לומר סבורה הייתי שיכולה לקבל ועד כאן קיבלה. וכ"ש לפי השמועה שמיתוסף בו החולי והולך דמצד האשה בטעם דמיאוס סגי שנכוף לבעל להוציא. (דומיא) * דבעל פוליסוס והמקמץ והמצרף ורית חוטם ופה. וכ"ש במיאוס דמצורע שהתיעוב והמיאוס קשה מן הר"ת. וסכנת הדבוק קשה כמות. וההיא דשחין משום תקנת האיש נגעו בה, וכן הדין מצד האשה דסגי לכופו משום מיאוס דידה וכבר האריך בזה מהר"י טראני ח"א"ה סי' י"ד כמעט שלא הניח פינה וזוית שלא נשתטח בה. והעולה מדבריו הוא זה, וכפיה זו היא בשוטים דהא אמרו בה כופין להוציא, והדין המתעסק בזה יכוין בזה לבו לשמים לברר הענין שלא יצא תקלה מתחת ידו בנדון חמור כזה. וצור ישראל ישכילנו ע"ד אמת אכיר: יום ו' ס' שמות בפ"ה. והרצינו הדברים לכמה"ר יחיא וכמה"ר יוסף הכהנים והסכימו לדבר הי"ו :

[סי' פ"ו] פ"ו.

הני שש שעות שאז"ל (עיין סי' פ"ט בסעיף [א]).

בענין שהייה בין בשר לגבינה, הרב פר"ח כ' דלאו דוקא שש שעות כגון בחורף שהימים קצרים כל שאכל בשר בשחר מותר לאכול גבינה בסעודת הצהרים. וכן אם אכל בשר בחצי היום מותר לאכול בערב אע"ג דליכא בין אכילה לאכילה אלא כמו ד' שעות בקירוב זה דבר מוסכם לכ"ע דהא לשון הגמ' הוא בהאי סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחרינא אכילנא משמע דמסעודה לסעודה ש"ד וכו' עכ"ל, והפרח שושן חלק עליו ב"ד כלל א' סי' א' דבעינן שש שעות דזיל בתר טעמא אי משום בשר הנשאר בין השנים להרמ"בם אי משום טעמו הנשאר בפה לדעת רש"י. שאין השכל סובל דבימים הארוכים ישאר הבשר או טעמו זמן מרובה ובימים הקצרים משתנה הטבע והולך הבשר או טעמו בזמן מועט בד' שעות. ואם איתיה שהשעות מתחלפים כפי העת והזמן. הי"ל לפרש. וכ"ד הכנ"הג ז"ל. וכ"כ בס' בני חיי שאין דברי הפר"ח מכוונים להלכה. וכ"כ בס' גן המלך סי' קנ"ד וז"ל כיון דאיסור אכילת גבינה אחר בשר הוי מפני הרגל עבירה וכו', מנ"ל להקל בבציר משית שעין והרי כל שיעורי חז"ל הם בדקדוק. במ' סאה חסר קורטוב אין מטהרין. ופשיטא טובא דהנך שית שעין הם דביעי היום והלילה וכו'. יעריש, ועיין גר"ר י"ד כלל א' סי' י"ז ע"ש :

[סי' פ"ח] פ"ז.

שלמך יסגא לעלמין חביבי היקר ונעלה כמ"ו דוד בן כה"ר יצחק שלמה יצ"ו.
על מ"ש אם יש התר לעשות ציצית של צמר גפן בטלית של צמר גמלים או רחלים,
דבר זה מפורש בש"ע סי' ט' סעיף ג' דציצית שאר מינים אין פוטרין אלא במינם דוקא.
חוץ מצמר רחלים או פשתן שפוטרין בכל המינים:

[סי' פ"ט] פ"ח.

ועל מ"ש מי שהעיד לאשה בקדושין שלה או נעשה סופר או עד בגירושיה.
מהו לישא אותה וכו'.

תשובה: הדבר מבואר בסי' י"ב. ומינה נשמע דדוקא אם נישאת ע"פ עד א' הוא
דלא ישא אותה (הער, אבל בששנים מעידים מותר הא' לישא אותה) * וטעמא שאין שנים
מצוים לחטוא בשביל א'. עיין הרמב"ם ומפרשיו פ"י מה"ג. וכן אשה שנדרה וכו'. ומינה
שמעינן דאם היה עד בגירושיה או סופר ה"ז מותר לישא אותה דאין לך לאסור אלא
מה שהוזכר בפירוש בסי' י"ב:

[סי' צ'] פ"ט.

ועל מה שכ' אם אין להם אלא ספר אחד. מהו לעלות פעם שנית באותו ספר. אם
יש בו משום פגם כדרך שאמרו הו"ל בשני ס"ת. נר' דשרי לעלות ואין בו משום פגם
דטעמא מאי, משום שיאמרו שהספר הראשון חסר או פסול ולכך קרא בשני, וזה הטעם
לא שייך כשהוא ספר אחד:

[סי' צ"א] צ'.

ועל מה שכ' אם יש לברך בבית האבל בכוס. תשובה מן הדין יש לברך כשהם ג'
וכ"ש בעשרה, אלא שאני ראיתי למורי זקני מהר"ר צאלח נ"ע שהיה מדחה הכוס בבית
האבל למעט בשמחה, ומטי בה משום מנהג שכך נהגו רבותי' הקדמונים בעיר צנעא
יע"א א):

[סי' צ"ב] צ"א.

שאל השואל בא' שגירש את אשתו ע"י שליח ואחר שנתן לה השליח הגט ונקרע
אמר לה והרי את אסורה על פלוני, אם יש חשש לומר דשייר בגיטא.
תשובה: כל שנתן לה הגט בסתם ואח"כ התנה תנאים אין באותם התנאים ממש

(צ') (א) וכן אנו נחתים עד היום אלא שיש קצת משבאו לירושת"ו שרצו לשנות ולנהוג
כמנהג ק"ק ספרדים פעה"ק ת"ו. (אח"ן). א"ה הר' המח' מטי בה מטעם מנהג משמע דלדינא
בעי כוס, וגם לא אנהר לן עינין על מי מקדשים סמכו מנהג זה. ואחרי נשיקת עפ"ר ג"ל כי
זה תלוי במחלוקת ראשונים מהא דאיתא בגמ' (כתובות ח'): החזירו הרבר לירושנה, רש"י פי'
לירושנה לעשרה כוסות וכו'. ורמב"ן פי' לירושנה שלא ישתו אלא בתוך הסעודה, ד"ן שלאחר
הסעודה משכר. (טור וב"י יור"ד סי' שע"ח) והיינו טעמא דאיתא בגמ' התחילו שותין ומשתכרין.
וכ"ג מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות אבל ה"ו, ועיי' הלח"מ מה שיישב בזה דברי רמב"ם
שבפי"ג שנראים סותרים למ"ש בפ"ד, ועיי' בכ"מ שם ובב"י שם. יצא איפוא כי מנהגינו
שאין מברכין בהמ"ז בכוס בבית האבל, מיוסד עפ"י סברת הרמב"ן וחסד וגם אליבא דהרמב"ם
ובלכתחלת דוד"ק.

אלא שבכאן שהיה ע"י שליח יש להסתפק דלמא אמר לו הבעל להתנות בשעת נתינה ושליח הוא ששינה משליחותו. ומיהו. בלשון זה שאמר והרי את אסורה על פלוני אינו כלום ואפי' אמר לה בשעת נתינה ממש לא הוי שיעור דאין שיעור אלא באומר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני, אבל כשאומר בלשון ואסורה על פלוני אינו כלום. ואיתתא דא שריא לאנסובי לכל גבר דתיצבי כמפורש באורך בתשרי הרב הגדול רשד"ם ז"ל ומהר"קש ומהר"י אדרבי גם הרא"ש בתשובותיו כתב כן:

[ס' צ"ג] צ"ב.

שאלה בשני אחים שהיו נשואים שתי אחיות ואחד מהם גירש את אשתו ואח"כ החזירה ומתה ואח"כ מת אחיו בלא בנים. האם מותר ליבם אשת אחיו שהיא אחות אשתו שמתה.

תשובה: הכתוב אומר ואשה אל אחותה לא תקח לצדוד לגלות ערותה עליה בחייה. בא ולימד שאפי' גירשה לראשונה לא ישא את אחותה. וזהו לשון בחייה כל זמן שהיא בחייה אבל אחר מות האחת אין ספק שמותר לישא האחרת. וה"ה ביבמה שנפלה לו אחר מות הראשונה דמותר בה כיון דבשעה שנפלה לפניו לא היה עליה איסור אחות. דלמאי נישחש הא אין לו עליה לא איסור ערוה ולא איסור לאו ולא איסור שניות. וכן מבואר פ"ד דיבמות אתא דתנן וכן המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת ה"ז פטורה מחליצה ומיבום. כתב רש"י משום אחות אשה הואיל ואשתו קיימת. טעמא משום דקיימת הא מתה שפיר דמי. ע"ש והוא פשוט:

[ס' צ"ד] צ"ג.

יורדנו רבותי הב"ד יצ"ו. באונא שנמצא בה מחס מבפנים ומבחוץ ק"ד או סרכא כנגד המחס.

תשובה: כ' מר"ן א) הש"ע ריאה שהרגיש בה שמחס בתוכה אם שלימה היא נופחין אותה אי לא מפקא זיקא כשרה וכו'. ואם ק"ד ב) כנגד המחס טריפה וכ"כ תרא"ש וטור ז"ל, וכתבו האחרונים רשד"ם ומטה יוסף וכמה מרבוותא דה"ה סרכא נגד המחס דטריפה. וכ' מטה יוסף דה"ה אם נמצא בועא או אחת מהמראות הכשרות נגד המחס מבחוץ מוכחא מילתא דבעבור הנקב שהיה שם העלה בועא זו או מראה זו עכ"ל.

והנה ידוע ומלתא דפשיטא דמילתיה דמר"ן אמורה בין באומות בין באונות. שסתם וכ' ריאה שהרגיש בה וכו'. האמנם בנדון דידן יש לעיין אם סרכא זו שהיתה באונה כנגד המחס דבוקה וסמוכה אל הדופן הצר שכנגדה מילתא דפשיטא דכשרה היא. כדק"ל בס"י ט"ל סעיף י"ח וז"ל ריאה שניקבה במקום חיתוך האונות ג) וסרכא סותמתה אל הדופן שכנגדו כשרה דכיון דדופן צר הוא מסתם סתים ע"כ. הרי שאע"פ שנקובה ודאי כיון שסמוכה לדופן בסרכא הדופן סותם, אמנם אם אין סרכא מהנקב לדופן פשיטא דטריפה דלעולם נקב שאינו נסרך אך פתוח לרוחה לא עלה על דעת שום אדם להחיר ד) כמבואר באורך בב"י ובלבוש ובתשרי מהר"ם. וזהו דעת מהר"ד בן יחיא ז"ל המובא ביתה יוסף:

צ"ג א) יר"ד סי' ל"ז סעי' ט"ז. ב) כת' פ"ת בשם חוט השני דק"ד הנז' בכ"מ היינו ממשות או דם צדור בעובי הבשר אבל האדים הבשר לחדד אינו מוץ עריש.

ג) בגב האונא כנגד הדופן ודופן סותמתה בסרכא בבשר שבין הצלעות או בבשר ובעצם כשרה. והמחבר קצר בכאן. ועיי' סי' רי"ח ח"ג.

ד) והרי המחבר העלה בספרו ז"ת (יר"ד סי' ט"ל ס"ק ע"ג) בשם התוס' דע' ר' שר שלום גאון להכשיר אפי' לא סריך עיי"שב.

[סי' צ"ה] צ"ד.

ערד שאלו וזה נוסחה. וכן אונא שנמצא בה מחט מבפנים ועכורין וסרוחין. ובא הבודק ובקע [ובדק] א) האונא בין שנראה בשרת מבחוץ רע בין שהוא כשאר בשר ריאה. תשובה: לא ביאר אם עלה בועה על הריאה מבחוץ - ועכורין וסרוחין בבוועא. או אם עכורין וסרוחין בריאה עצמה מבפנים שנימוק בשרת, והנה אם יהיה שעלתה בועה בריאה כנגד המחט הדבר פשוט שהבועה היא הוכחה שניקבה הריאה במחט וחזרה לאחוריה והוא העלה הבועה כנגדה כמ"ש לעיל משם הרב מטה יוסף ז"ל. ואם אין בועה אלא שנימוק בשר הריאה מבפנים, בזה יש מחלוקת בין הפוסקים שהרי"ף (ב) ורמב"ם פ"ו סבורים דבעכורים או סרוחים אע"פ שהסמפונות קיימים טרפה. וטעמם ז"ל כתבו האחרונים שא"א להתרפאות ועתיד לינקב, וכן פסק מר"ן סי' ל"ז ס"ו. והרא"ש והר"ן ורבים עמם הסכימו שאפי' בעכורים וסרוחים יש להקל יע"ש. ומיהו כד מענינן שפיר חזינן דבנ"ד שבא בשאלה היא טרפה לכ"ע שהרי כתבו הפוסקים דכשנמצא מחט בריאה ונמצאת שלימה דכשרה וליכא למיחש דילמא ניקב סמפונא לחבריה במקום שאין בשר. וכ"כ הרשב"א והר"ן, א"כ לפ"ז כי נמוקה הריאה ונמצא בה מחט אע"פ שעולה בנפיתה טרפה שהרי ניקב הסמפון ואין בשר שיסתום. וכ"כ הרב פר"ח סי' ל"ז ס"ק מ'. וכ"כ הימין משה ז"ל והש"י יראנו ג"מ אכ"ר:

[סי' צ"ו] צ"ה.

מעשה שנמלחו בשר כשרה ובשר טריפה ביחד והטרפה הוא שמן, וקודם ששהו במלחן שיעור מליחה נודע להם שהוא טריפה ותיכף ומיד הפרישו הכשר מהטרפה ושאלו מה יהיה משפטו.

תשובה: כ' מר"ן בסי' ע' ס"ג בשר שחוטא שמלחו עם בשר טרפה וכו'. אסור כדי קליפה וכו' והוא מעובדא דרב מרי בר רחל בפי' כל הבשר א) ע"ש. ובסי' צ"א ס"ו כ' מר"ן היכא דאינו אסור אלא כדי קליפה כשאין שום אחת מהחתיכות שמינה שאם היתה שמנה כולה אסורה. וכ"כ בסי' ק"ה. ומיהו האי דאסרינן כדי קליפה או לאסור כולה בשמן הני מילי בשהה במלחו שיעור מליחה. ודבר זה מתורתו של מר"ן הש"ע למדנו בסי' צ"א ס"ה וז"ל מליח שאינו נאכל מחמת מלחו דהיינו כעין מליח שמולחים לקדרה ושהה כדי מליחה לקדרה כל זמן שלא הדיחו מקרי אינו נאכל מחמת מלחו ע"כ. ואע"פ שיש לדחות לומר דהיינו שנתערב אחר ששהה כשיעור מליחה דאז כבר פסק ותשש כחו של מלח לפלוט ולבלוע. מ"מ מהלשון ילפינן לתרי דינים אלו. וכן ביאר הרב"י (ב) בב"י ב' הר"ן וז"ל כת' הרב הנשיא אלברגלוני דכל ששהה במלחו שיעור שיהיה לקדרה הוי רותח ומקמי הכי לא. והמרדכי כ' בפרק כל הבשר ואם מלחו יחד וסלקו קודם גמר פליטתו. כ' ראב"ן שמתור ואין נראה לראב"י, דציר נבילה חזק הוא ומבליע אפי' קודם גמר פליטה. עכ"ל הבי"י: (ג)

צ"ד (א) הגרס' גם בכת"י ל"ג ובקע והכונה היא לומר ובדק ע"י קריעה. (ב) גמרא חולין דף מ"ח. צ"ה (א) חולין ק"ב. (ב) יורד שם צ"א. ושם כתב אלברצילוני. (ג) ואיכא למימר, מאן דשרי סבר אידי דטריד למפלט דם ודידה לא בלע אפי' ציר דאחריני. אינו דלא מקרי רותח להבליע ציר אלא אחרי שישא כדי שיעור מליחה. ומאן דאסר סבר נהי דדם לא בלע מטעם אידי דטריד וכו', או מטעם דדם משרק שריק, אבל ציר דנבלה מיהא בלע דציר מסרך טריד, ועיי' בה"ט סק"ט יורד סי' צ"א. וכיון דמסקנת מר"ן להלכה דלא מקדי מליח כרותח אלא אחרי ששהה כדי מליחה כמ"ש המחבר מתורתו וכו'. משמע שכן הוא להלכה ומותר.

[ס' צ"ז] צ"ו.

מס' משאת משה. אם לא קראו בתורה יום שני אינם חייבים לקרות ביום שלאחריו. דלא כס' עטרת זקנים ס' קליה מכמה טעמי. הא' דחילוק זה לא נזכר בפוסקי ראשונים. שנית דכ' הא"ז ומהר"ם מינץ דאם ביטלו הסדר באיזה שבת קורין אותו לשבת הבאה בהדי פרשת השבוע, ולמה ליה לאשתהוי לשבת הבאה הא חוששני שלא לבטל תקנה דג' ימים בלא תורה וקראתו ביום א' שלאחריו אלא ש"מ דכי היכי דבשל שבת בחול לא, אף של שני בשלישי לא. עוד דרז"ל קבעו הקריאה בשני ה' דאנון ימי רחמי אלמא דשאר יומי לא מסתייעי דמי להאיא דפ' תפלת השחר גבי כ"ד רגנות וכו'. עוד ראייה ממחריקו שורש קע"ז יע"ש ס' א'. ועוד נ"ל להרחיב הביאור דכיון דלא תיקנו להשלים פרשת שבת שעברה רק בשבת הבאה ולא בחול, היינו טעמא דאין להשלים רק ביום שתיקנו וקבעו לקרות בו ה"ג בחול אין להשלים ביום שלאחריו כיון שאינו יום קבוע לקריאה והוא רמז בדברי המשאת משה ודוק:

[ס' צ"ח] צ"ז.

במצרים אין קורין המגילה כי אם ב"ד, דזו עיר חדשה היא שנק' אלקהרא ולא זו היא שיצאו ישראל ממנה (הרדב"ז "ס' ג').
הא דאמרי' דבסמוך ונר' לכרך נדון ככרך היינו דוקא אם רבים מישראל דיירי בכרך וקורין בה או הנר' וקרוי עמו גדייר אבתריה משום יקרא דכרך, אך אם אין רבים ישראל קורין בכרך אין מה שחוצה לו גיריר בתריה כלל (שם).
כל היכא דפלגינן יקרא למתא שסביבותיה נדון כמוה. היינו לענין קריאה בט"ו דוקא דאלו במסופקת אי בר י"ד או ט"ו אע"ג דבדידה קורין בשני הימים אין הסמוכות לה בכלל הספק דלמאי דאתרבו ממדינה ועיר דהיינו לענין קריאה בט"ו אתרבו טפי לא (שם):

[ס' צ"ט] צ"ח.

היכא דשלח מנות ומתנות ונאבדו או נגנבו לא איפטר ליה בהכי ודמי למתנות כהונה, ופסקה רמב"ם פ"ט דבכורים דלא פטר בהם אלא מטעם דהו"ל ממון שאין לו תובעים. ואת"ל דפטור מתשלומין הא מיהא ביטל מ"ע מד"ס דהוי כשל תורה. עוד דכיון דתקנה זו משום שמחת מקבל ניתקנה אם נגנבו או נאבדו אין כאן שמחה. וראיה דבשמחת מקבל תליא מהגהת רמ"א ס' תרצ"ו ב' מהרי"ל גבי אבל כל י"ב חדש. ובס' בני חיי נסתפק בדין זה, וליתה.

[ס' ק'] צ"ט.

אומא שנסרכה לטרפש ולדופן רחב שיש בו מכה ורובא בטרפש ונבדקה לצד הטרפש ולא בצבצה כשרה. ושכנגד הדופן במכה א"צ בדיקה, י"ד ס' א' א).
כתב בעל צ"ל במאמר ב' כ"א יש לו לבקי לעיין כי תלוי בעיקר הסרכא דפעמים יתפשט מריר הבהמה ומגיע ממקום למקום בה או מקום שמכשירין הסרכא והכל הולך אחר עיקר ושורש הסרכא שהוא ממקום ששם יסוד (שורש) ב' הסרכא הוא עב וחזק והתפשטות היא כמו קרום דק וחלוש. מביאו הרב בעל משאת משה י"ד ס' א' והוסיף

(צ"ט) א) ציון זה אינו בש"ע ונראה כי כוונת המחבר להר' בעל מש"מ וכמו שציין בסמוך.
ב) דברי צדה לדרך אלה העלם המחבר בספרו ב"ת (י"ד ס' ט"ל סק"צו ות"י שורש לא נמצאת שם, ושם כת' וזההתפשטות וכו'.

וכל היכא דחזיניה עב וחזק שדינא ביה רובא. ואידך אינו אלא התפשטות ותלינן להקל.
(ויעוין בתשו' המבי"ט ח"ב סי' ק"ס ודוק):
לא אמרינן שחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר אינו אלא באותה בהמה וההוא
עובדא דוקא אבל להמשיך האיסור בכל הבהמות לא. ב' מהרי"ק ומבי"ט (ח"א
סי' קנ"ו):

[סי' ק"א] ק'.

שאלת בענין האלפין שנמצאים בס"ת שפני האלף נוגעים בגוף האלף יותר
מדאי כזה א. וה"ה רגל האלף בגגה כזה א. מה נדון בה בס"ת תר"מ.
תשובה: הרמב"ם בפ"י מהל' ס"ת כתב עשרים דברים הפוסלים בס"ת שאנו קורין
בו ברבים. ומכללן מנה שחטר אפי' אות אחת או שהוסיף אפי' אות אחת או אם נגעה אות
באות או שנפסדה צורת אות אחת עד שלא תקרא כל עיקר או תדמה לאחרת וכו' ע"ש.
והר"ב א"ח סי' ל"ב כ' בשם האגור שאם נגע רגל האלף בגג האלף או פני האלף בפנים
בגג שתחתיה פסולה ואין תקנה במחיקה או בהפרדה שנקרא חק תוכות וכו'. ועינינו
הרואות שבספרים הקדמונים המובהקים ומוחזקים מכל שגיאה. ראו ראינו האלפין שלהן
כך א. ואפי' בספרים שכתבו הרב הגדול ספרא רבא דאורייתא מהר"י בשירי והסופר הגדול
מהר"י ונה זלה"ה כך נמצאים האלפין בספריהם. ומאן ספין כוונתיהו בהאי דרא דילן
לחלוק ולפסול מעשיהם חלילה מה גם כי כמה רבנים גדולים וחשובים בדורות שלפנינו
ששמשו בחזנות ולא אמרו דבר ולא עלתה טינא על לבם להיסס [להסס] בדבר.
ואחר נשיקת עפר רגלם ואחר המחילה אמרתי לחקור מהיכן סמכו להקל, ואען
ואומר: דהנה מפשט ל' הרמב"ם דלעיל נר' פשוט דאין לפסול אלא היכא שנפסדה צורת
אות אחת עד שלא תקרא כל עיקר כנזכר לעיל בלשון הרמב"ם משמע בהדיא שכל
שנקראת אפי' שנפסדה קצת כנ"ד (כשרה *). לפי דבעינן חדא מתרתי לפסול או
שנפסדה צורתה עד שלא תקרא כל עיקר או תדמה לאחרת ובנ"ד אין גם אחד. ובס'
גור"ר כלל ב' סי' ה' כתב שדעת הרמב"ם לפסול. וכבר השיגו (השיבו) * מהר"י זין בס'
פר"ש כלל ב' סי' א' וכ' שאין מדברי הרמב"ם לפסול אדרבה דעת הרמב"ם להכשיר,
ושם תמה על האחרונים איך לא העידו (העירו) * שהרמב"ם פליג על האגור בזה ע"ש,
ובס' גט פשוט להרב הגדול מהר"ם בן חביב איש ירושלים תוב"ב כ' בס' קכ"ה ס"ק
ב"ד וס"ק ע"ב כתב דמהרל"ח נשאל על זה וגם נשאל על הפ"א וצד"י ושי"ן שנדבקו
היודי"ן שלהן לאותיות עצמן במקום אחר מלבד מקום דיבוקן. והשיב ב' הר"ר מנחם
שכתב בקרית ספר וז"ל ודוקא כשנדבקה באות אחרת אבל אם דבוקה בעצמה כל
שלא נפסדה צורת האות כשרה ע"כ. וכ"נ דברי רמב"ם וכו'.

שוב מצאתי בתשו' הרב מהר"ם גאלנטי סי' קכ"ד נשאל על ענין זה ועל ענין
הכ"ף פשוטה שכ' הרב"י ב' מהר"י אסכנדרי שתהיה עגולה ואם כתבה מרובעת פסולה
ולא חלק הב"י עליו שם. והשיב דדבר שלא נזכר בגמ' ואין לו שורש בגמ' כלל כי
אם במחלוקת הפו'. מאן דעבד כמר עבד ומאן דעבד כמר עבד יע"ש. והרב הגדול
מהר"ר חיים אלפונדרי בס' מגיד מראשית סי' ב' (א) * כתב סברת הרי"י אסכנדרי
גבי כ"ף פשוטה לפסול. וכ' דהרי"קש דחה דבריו והוכיח מגדולי הפוס' דס"ל דאין
פיסול אלא כשדומה האות לאות אחרת כגון רי"ש נראית דל"ת או דל"ת נראית רי"ש
אבל אם שינה במקצת האות ושמה עליה אין קפידא. וסיים ועיין בתשו' מהרל"ח דכ'
דאפי' האות תהיה ב' גופים אם אינה דומה לאות אחרת אינו נפסל לד' הרמב"ם יע"ש.
וכן רגל הקר"ף נדבק לגגה אינו פוסל לדעת הרמב"ם יע"ש.

ולכן אם שינה בקצת צורת האות בדבר שלא נתבאר בתלמוד לפסול אף שנחלקו הפוס' זה פוסל וזה מכשיר יש לסמוך על המכשירין שלא לפסול ס"ת תרי"מ, וכיוצא בזה כתב ב' תשו' הר"מ גאלנטי וכו' י"ש. ואפי' למי שרוצה להחמיר. אין לחוש עתה לזה מכיון שהם עשויים כך. ופוק חזי מ"ש הרב גרר בסוף חלק א"ח לענין כשר בדיעבד ראין לומר דהיינו שכבר קרא בה דליתה להאי סברא כיון שהרבר עשוי כך אפי' לכתחלה כדאשכחן ואם כתבו במי עפצא וקנקנתוס כשר, והביא הרבה דומים לזה ובכולהו נקיטינן. דמכיון שכבר הם עשויים כך יוצאין בהם כמות שהן עכשיו לכתחלה (א):

[סי' ק"ב] ק"א

ראובן חנוך בן אחיו שמעון שירשו בית מאביהם. והיו ליעקב בנות יש בידן שטר חוב מהאומות שיש להן חוב על אביהן. ועמד ראובן הוא והבנות ומכרו הבית עזובו יעקב בחוב שלהן בלתי ידיעת חנוך בן שמעון. ואחר ימים נתגלה הדבר לחנוך וערער על המכר באמרו אם ראובן מכר לא מכר אלא חלקו ואע"פ שמכר לפרעון חוב אחיותיו בנות יעקב. סוף סוף הוא יורש ועליו לפרוע חלקו בחוב וישאר חצי הבית בחזקתו שהוא יורש, ועמד חנוך בדין עם הלוקח ונפסק הדין שהרין עם חנוך שיזכה בחצי הבית ויפרע בכנגד חצי החוב, אז אמר לו לוקח גוד או איגוד ונתרצו שהלוקח יחזיר לחנוך הבית כולו ונתן לו חנוך ללוקח כל הרמים ונסתלק לוקח ממנו. ואחר זה בא אחר שהיה לו שטר על יעקב מוקדם לשטר הבנות ורוצה לטרוף מחנוך וכיון שראה חנוך כך עמד ותבע מלוקח ראשון כל הממון שנתן לו דמי כל הבית באמרו מאי אהנית (אהנית*) שלקחתי הבית יחזיר לי לוקח הממון שלקח ממני ויחזור למקחו. והמוקדם בשטרו יקח הבית בעינו ששעבודו בו ולוקח ראשון יתבע ממנו מראובן ואחיותיו שלקחו ממנו דמי הבית. יורנו הדין עם מי כי לוקח אומר כיון שחנוך יורש החצי וחצי המגיע לראובן לקחו חנוך ממני בתורת מקח. א"כ איני חייב להחזיר אלא החצי מהרמים דוקא אותו השייך (רשייך*) לחלק ראובן.

תשובה: כ' הטור והש"ע סי' ק"ז וז"ל, מצוה על היורשים לפרוע חוב אביהן וכופין אותן בכך כמו שכופין את אביהן. בד"א כשהניח להן אביהן נכסים וכו'. אבל אם לא ירשו כלום מאביהם אין חייבין לפרוע חוב אביהם ואפי' מצוה ליכא. והטעם מבואר שם ובפוסק'. דמלטלי דיתמי לא משתעברי לבעל חוב, וכ' מר"ן הב"י ב' ריב"ש סי' תצ"ח, דאף אם ירשו קצת נכסים לא נתחייבו לפרוע חובות מורישם וזלתי כפי מה שירשו. ומביאו רמ"א בהג"ה, ובסעיף ו' כ' מר"ן היה על אביהם חוב של מנה והניח קרקע שוה נ' ובא בעל חוב וטרפה ונתנו לו היורשים נ' משלהם אפי' לא אמרו לו שברמי קרקע זה הם נותנים לו אינו יכול לחזור ולטרפה מהם בשארית חובו. וכן אין ב"ח מאוחר ממנו יכול לטרפה דהר"ל כמי שהגבו אותה לו בחובו וחזרו ולקחוה ממנו ע"כ. הרי נת' לך מכל זה. דיתמי שפרעו לב"ח בעבור קרקע שהניח אביהם שהם כלקוחות, וא"כ חנוך שסילק ללוקח ראשון שלקח מבעל החוב ועכשיו בא ב"ח אחר מוקדם ורוצה לטרוף הקרקע ממנו הרי הוא חוזר על לוקח ראשון להחזיר לו מעותיו דלא פרע לו אלא על דעת שישאר הבית בידו ועכשיו שנתגלה שבית זה משועבר לב"ח מוקדם יחזיר לו מעותיו מושלם ונכסי דיתמי לא משתעברי לב"ח, ולוקח יעשה דין עם ב"ח ראשון שבידו מעותיו. גם בלבוש [סי' ק"ז סע"ז] הוסיף בטעם זה וז"ל דהר"ל נכסי יתמי דלא משתעברי לב"ח יע"ש:

(ק) וכן מצאתי בתשב"ץ סי' נ' ח"א שנשאל על זה במנהג תוניס ותראבליס יצ"ו שרגלי הקוף שלהם דבוקים לגג מימות קדמונים, והעלה להכשיר כיון שמנהגם כך עי"ש. ובזמן האחרון שפרו הסופרים הכתב בכדי לאסוקי נפש' מפלוגתא ולהכשיר הס"ת אלבא דכ"ע.

[סי' ק"ג] ק"ב.

שאלה ילמדנו וכו' במעשים בכל יום שנמצא נקב בבית הכסות מבטנים הן מצד עצמו הן — מצד מחט שנתחבה בו. ומבחוץ נמצא נגד תחיתת המחט או הנקב כמין חטוטרט גבוהה משטחיות ושווי הבית הכסות, וראיתי נוהגים שחותרים בו ורואים אם הבשר זה חזק ובריא. ונראה וניכר שהוא מבשר בית הכסות בלי שום נקב או מכשירים. ולי הצעיר מסתפק בזה דשמא ניקב כבר מעבר לעבר ועלה בו חטוטרט זו וקרום שעלה מחמת מכה אינו קרום, ושכמ"ה.

תשובה שמעתי מא"א זלה"ה שמורי זקיני היה נוהג לחתוך בענין כזה בעומק עד שמגיע קרוב לשטחיות הבית הכסות ורואה אם לא הגיע הנקב עד שם אז היה מכשיר. ואם לאו שניקב למעלה בעובי החטוטרט, אז היה מטריף שהיה מחשיב לזה קרום שעלה (שנולד) * מחמת מכה. ואני עבדו ראיתי לכל הבודקים שבאים אחריו מקילים, באופן שחותרים בחטוטרט ואם ניכר שבשר זה הוא מבשר הבית הכסות עצמו ולא ניכר בו נקב מחוץ (מבחוץ) * במקום החתך מכשירים ולא מלאני לבי לחלק בדבר שפשט התירו בפי כל הבודקים. בפרט שנלע"ד להקל מסברא נכונה. כי כן דרך המכה להתנפח ולהתעבות הבשר ולעלות למעלה. ואח"כ זכני השי"ת ומצאתי ראייה ברורה להתיר, בס' פר"ח סי' מ"ו ס"ק י"ג בסופו וז"ל. כרכשתא שנמצאת נקובה מבפנים והיה במקום הנקב כמין חטוטרט יוצא לחוץ והיה הנקב נכנס לתוך אותו עובי אבל לא היה מפולש כלל ונראה כי העור שהיה לצד חוץ היה עיקר העור של כרכשתא שהיה גוון כגוון של העור ונקלף כל השומן שעליו ולא היה שם רושם לנקב כלל אלא העור שלם והכשירו הלכה למעשה (ורב"ז בתשו' כת"י) עכ"ל.

ודע, רכל זה דוקא כשלא נסרך הב"הכ לטרפש או למקום אחר רק חטוטרט לבד בלא סרכא. שאם נסרך הסרכא הויא הוכחה שניקב מעבר לעבר בין שהיה הנקב על ידי חולי בין על ידי מחט דהסרכא הוי כק"ד, וכמ"ש כל האחרונים ולקמן הארכנו לבאר זה בסי' קט"ו קי"ו ע"ש:

[סי' ק"ד] ק"ג.

כתב פר"ח בסי' ט"ל ס"ק ו' ח"ל. נשאלתי במחט שנמצאת חציה בחיתוך אונה עליונה. וחציה בחיתוך אונה שתחתיה ועלתה סרכא וסבבה מקום המחט. ומסיק להטריף דסתימה דמחט לא הוי סתימה ע"ש. והוא פשוט כיון דאין הסרכא בפי הנקבים מאי אהני, והוי כאלו שני האונות נקובות לרוחה, וכן משמעות הגמ' דף מ"ח דמתקין רב אשי בשלמא הכא תליגן בדופן אבל התם אי האי נקיב טרפה ואי האי נקיב טרפה דדוק שם א):

(ק"ג) א) כתב בכאן הר"ד בן בנו של המחבר ח"ל. א"ה עמ"ש הר"י המחבר בחבורו ז"ת על סב' הפר"ח בזאת וחלק עליו מכמה טעמי היסוף מ"ש כאן העלה להיתר ע"כ: (כ"כ בס' כ"י ל"ג) וכן העלה הר"י שה"מ בשם מהר"ץ בן יעקב. ועיי' סי' ט"ל סק"לו דמסיים שם כל זה נלע"ד להלכה. ולמעשה אין בי כח לחלוק וזלתי אם יסכימו מורים אהיה סניף לסברתם. ועיי' ח"ב סי' כ"א.

[סי' ק"ה] ק"ד.

מעשה בריאה באונה שהיתה נקובה במחט היתה המחט עוברת לחוץ ואוכלת בבשר הדופן ובעצם הדופן מרוב ימים וסרכא היתה מקפת בריאה סביב המחט וממנה לדופן ונסתפק חד מרבנן הי"ו אי היא סתימא או לא כיון דשכיבת הדופן לא הוי ע"ס הנקב אלא על המחט שהיתה עוברת מהאונה ומביא ראייה מהא דפ"ת סי' ט"ל סק"ו דלעיל. ונשאנו ונתנו בדבר ולבסוף עלה בידינו דלא דמי דהתם באונה לאונה בעינן דיסתום לה סרכא אבל הכא באונה הסמוכה לדופן לא בעינן דתסתום לנקב סרכא אלא הכוונה בסרכא שיהיה אחוז לדופן שכנגדו בסרכא. והגם שפי הנקב מגולה לרווחה דעיקר הסתימה היא הדופן והסירכא היא להסמיך הריאה לבל תתרחק (ממקום) * דיבוקה קצת. עיין בהרב פר"ת ס"ק כ"ה דמסיק הכי גס בעל ימין משה ז"ל. וא"כ מה לי ניקב ע"י עצמו או ע"י מחט כיון שהעיקר בסירכא הוא להסמיך הריאה לדופן לכל תתרחק. ועוד דכיון דיש דבר הסותם על המחט מה לי שיהיה על פי הנקב ממש או על המחט מלמעלה. ואחר כתבי כל זה מצאתי בס' שער אפרים חיד"ס סי' ס"ב בענין כיוצא בזה ושם הזכיר דעת דין אחד האומר דאינו דומה סתימת הנקב בלא מחט וקוץ לסתימת הנקב במחט וקוץ. וכתב עליו הרב ז"ל שם ח"ל. אמנם לא ראה מה שכתב המרדכי פ' אי"ט סי' תרכ"ד וגם בתו' [חולין מ"ט: ד"ה חלב.] ובת"הד סי' קס"ה וח"ל המרדכי נשאל לד"י על מחט שנמצא בקרקבן ונקבה הכיס שלו וגם בשרו והיה שומן סותם למעלה מבחוץ והתיר וכו' ע"ש. וכ"כ פר"ח סי' מ"ו סק"ב וח"ל. מדברי התו' דף מ"ט וש"מ מתבאר. שאפי' מחט תחוב בנקב וחלב טהור או בשר סותם כשר ע"ש. והכי מוכח בגמ' דף מ"ח ע"א מתקיף לה רב עוקבא בר חמא. אילו אינקיב דופן להדה מאי טריפה לתני נקובת הדופן וכו'. ומסיק התם אלא כי ניקבה דלאו מניה מטרפא לא קתני ע"כ. הרי מוכח דדוקא כשניקב הדופן לגמרי הוא דטרפה. הא לא"ה שנשאר ממנו משהוא שלא ניקב כשרה. וכ"כ הרשב"ץ מש' הגמ' בס' יבין שמועה דף כ' ע"ב.

אחר ימים מצאתי בס' פנים חדשות דפליג על מ"ש משם הפר"ת וימין משה וח"ל (נקב) * בריאה וסרכא בצדו סרוכה לדופן אפי' למיקל בסריך לא מהני כל שאין הדופן שוכב על הנקב וסותמו מכל צדדיו (מהרש"ך ח"ב דכ"א) עכ"ל. ושוב מצאתי כן בתו' ספות חולין דף מ"ח ע"א סוף דבור המתחיל אמר דבינא וח"ל בש' ר"ג דכיון שהסרכא קיימת וסותמת כל הנקב לא יתפרק עוד כיון דבמקום רביתיהו קיימא עכ"ל:

[סי' ק"ו] ק"ה

מעשה בא לפנינו בגט שליחות מעיר לעיר שנכתב בעיר כ"א זמנו י"ב ניסן בפי"ג ושם המגרש סעיד בן סעיד ושם המתגרשת מלאח בנת עראץ וראינו בו ענינים שלא בדקדוק וגם ענינים משובשים וכבר היה קרוע ש"ו שכבר נמסר לאשה. זה יצא ראשונה. בתחלתו בחד בשבא הבית שבחד דומה במקצתה לנו"ן. שנייה לה תיבת אלפין חלוקה לשתיים כזה אל פין באופן שבין הלמ"ד והפ"א יותר ממלוא אות קטנה או לפחות כמלוא אות קטנה שוה בשוה והוא השיעור של דיוח בין תיבה לתיבה. שלישית באותיות הזמן יש פירודין בתוין שאין רגל התיו נוגע לגגת. רביעית דאיתי בו וי"ו דושלטאה דומה לנון במקצת באופן שאלו וי"ו זה היה כתוב במקום שצריך לאות נו"ן כל רואה בו היה דן בה צורת אות נ' ולא צורת וי"ו. חמישית שבכאף דכ"א וצד"י דעואץ אין בהם נקודות מלמעלן אשר יורו על זה הרפיות והמבטא כנהוג בשמות הערבי. עד כאן מה שראיתי לפום דיהטא בגט זה בלתי טרחת עיון בו אחת לאחת למנות טעיותיו. ונשאלנו עליו מה יהא עליו ומה נדון ביה. והיתה התשובה מאתנו הב"ד בהיותינו במותב תלתא שנה' לנו שהוא כשר בשעת דוחק ובמקום עגון דהיינו שאין שיירות מצויות מהתם להכא.

אמנם אם מצוים עוברים ושבים לא מיקרי שעת דוחק ואם עדיין לא נישאת האשה טוב הוא שישלחו לאיש ולאשה ויעשו גט מחדש. ועוד שיש בעניני שליחות סעיפים ודינים מחולקים ואפשר שישגה מפני מיעוט הרגל. והזהרנו אותם לכתוב כתיבה מאושרת כל תיבה לבדה ושלא תהא התיבה חלוקה לשנים גם שלא יהיו ה"יו"דין של אותיות פרודות. ואם אפשר שילכו דר"ע יע"א טוב וישר הוא ושם יכתב הגט ותיבת כ"או ועואץ יעשו לה נקודה למעלה ע"ג. והיה זה יום ד' ס' אמור בפ"ד. עד כאן היתה תשובה.

ולעת עתה (כזאת) * הגיעו אלינו חתומי הגט עם הכת אשר עוררו לשאול על עניני גט זה ושבושיו ועל פניהם הוכחנום באמרי נועם טובה תוכחת מגולה מה הגיע אליהם להעלים עין מלהשיג על עניניו. והיתה תשובתם שאין סופר מצוי להם. כי אם אחד אותו שכתבו שכבר היה קרוב לזקנה ואיבריו כבדים עליו. אז השבנו להם שעתה אפשר לענין ליתקן מבלי הכניס עצמם בספיקי ספיקות ויאמרו טוב הדבר ושמחנו לקראתם. ולאחר זמן מה באותו יום החזירו תשובה לאמר כי הגיעה אליהם תשובה קודם זה להכשיר גט זה משני בתי דינין. אמרתי ויהי מה הנה סוף סוף כבר הגיע לידינו בהיותנו במי"טב תלתא ועלתה ההסכמה מכולנו דאינו כשר רק בשעת הדוחק ככתוב לעיל. ונחתם הפסק מהב"ד יצ"ו שלשתם וגמרנו שיכתב שנית לצאת מכל ספק.

ויהי בראותם כי לא נעשה עצתם הלכו והפילו תחתם לפני אחרים והרצו דברים אחרים חדשים לפנייהם אשר יאמר כי הוא זה, שהמה חוששים מעלילות ברשע שהאשה תעליל עליו בדינא דמלכותא אם תרגיש שהיתה אדוקה בו עדיין והגיעו אלי דבריהם אלו. אז קריתי עליהם האי דאמור רבנן אם אחר מעשה אמרה אש"ל ראולי משום כסופא מימר אמרו לה ובעו לדחויי קושטא לתלות עצמם בזה ובפרט לפי מה שהוגד דאתתא דא ממשפחת רם ואדרבא אחי"טוב יש לה ומחזר להגיע גט לידה בלי שום דופי.

ועתה הוגד הוגד לי כי הב"ד יצ"ו הכשירו הגט לגמרי. ולי העני (לא הגידו) * מאומה ונשתוממתי מה ראו על ככה. והלא הם היו עמנו בהסכמה ראשונה שלא להכשירו רק במקום דוחק ויהיו דבריהם כי אמרו להם שכבר מאריה דאתרא מנורה טהורה זכה ובהירה מרנא ורבנא כמה"ר יחיא בן כה"ר אדוננו שלום כהן עראקי יצ"ו הסכים עליו שהוא כשר. אמרתי לא תענה על רב כתיב מופלא שבדורינו אנה אני בא תולעת ולא איש דבר שפתי אך למחסור, אך אמנה שבתי וראה היותי מוכרח במעשי אמרתי אענה גם אני חלקי כעבדא קמי מאריה וירץ העבד לקראתו ודברנו לפניו שנים ושלשה דיבורים והגיד לעבדו דבריהם שאמרו שיש חשש סכנה אם יכתבו הגט מחדש, אמרתי אם מפני טעם זה דברייך אדוננו טובים ומתוקים הנה א"כ אם אפשר לכתוב הגט מחדש באופן שלא יהא שום חשש סכנה טוב ונעים הדבר, ואם לאו אין לך דוחק גדול מזה ושריא אתתא דא לאתגסובי וכענין שכתב בס' פנים מאירות והסכים על דבר זה ויצאנו מאתו על הסכמה זו. ושמחתי בהיות הדבר נגזר מפיו וניצוצי השפעת חכמתו הם ההיבונים הביאוני עד הלום כאשר מנעורי נפשי אותה להשפיע עלי חן וכבוד כאב את בן ירצה ולמעשה ידיו נכסוף נכספה נפשי והוא פקד עלי לאמר קרא נא להם וצווים על זה, ואז קראתיים והשבנו אותם להשתדל על זה מבילתי שיגיע אליהם ואל המגרש שום נזק ואם לאו נקיים הם. ולהיות כי חוששני מחטאת שמא ח"ו לא ישימו לב לאזהרתינו לתת כבוד לשמו ית'. לכן הוצרכתי מכאן והלאה לכתוב דברי אלד"ים חיים למעיינים בעלי תריסין לדעת על מה אדני הפסק הראשון הטבעו, וגם ראיתי לדקדק בו דקדוקים אחרים מה שלא דקדקתי בראשונה. ומעתה בראות כל מעיין המה יעמדו למשפט ויאמרו טוב הדבר וזה החלי בעה"י.

על ענין בית זו דדומה במקצת לנרין וכן על הפרדות. כתב מר"ן הש"ע סי' קכ"ה סי"ו וז"ל. לא יהא הכתב מעוקם ולא מבוטל שמא תדמה לאות אחרת ונמצא הענין משתנה. וכ' הרמ"א בהג"ה וז"ל. רגלי ה"א וקו"ף שנוגעין יש לפסול אפי' בדיעבד מיהו

אם תינוק יוכל לקרות יש מכשירין במקום עיגון. א) ואם אינו נוגע מה שראוי ליגע כגון ירד שאחורי הצדי ירד שבאלף וכיוצא בזה י"א דאפי' תינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותם פסול אפי' בדיעבד. וי"א דבמקום עיגון יש להכשיר בכה"ג. ואם הוא בטופס הגט אפי' בלא עיגון יש להקל עכ"ל. והנה סברא זו ד"א בתרא שנאה מרן לסמן סי' קכ"ו סעי' מ"ח ח"ל. אם נדבקו רגלי ההין לגגין אם תינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותם יש להכשיר במקום עיגון (אפי'). אם הוא בתורף, ובב"י הביא ל' ת"ה שממנו לקח דמ"א מ"ש כאן ח"ל. הואיל ונמצא ראיות לכאן ולכאן. נכון להחמיר ולהזהיר דאפי' בדיעבד לבי נוקפי דטעות בגט מביא לידי ממזרות. וכ' עליו הב"י דבמקום עיגון יש להכשיר כיון דתינוק קורא אותם יפה ע"ש.

הראית לדעת דהמיקל לא היקל בתורף רק במקום עיגון. וכאן הוי מקום התורף כדא"י בש"ע סי' קכ"ג. מקום התורף שהוא מקום האיש והאשה הזומן והרי את מותרת לכל אדם. ואיזהו מקום עיגון כ' הרמ"א והב"י בס"י קכ"ו ס"א. כתב (בשם) * תשרי הרא"ש כלל מ"ה כגון שהובא ממרחקים ואין שיירות מצויות ע"כ. וכ"כ מהר"חש והאחרונים בספריהם. באופן דלא שייך הכא לומר שעת דוחק דכ"ע ידעי דלא פסקי עובדים ושבים מהתם להכא. וראיתי להרב בני שמואל ז"ל שכתב במקום עיגון ועדין לא ניתן הגט או בדיעבד שניתן הגט שלא במקום עיגון שח' וכן בכל הסימן עכ"ל. ולפי זה היה נראה להכשיר כיון שניתן. (אלא) * שראיתי דלאו כ"ע מדיים ביה. שהרי מהר"ם מלובלין בספרו כ' על ענין ר' דוכדו שנמצא בגט א' ראשו רחב קצת וקצת תינוקות קראוהו ו' וקצת קראוהו ד'. וכ' דלא תינשא בו לכתחילה אם לא במקום עיגון יע"ש. גם בס' רשד"ם כ' ענין דומה לזה. גם מהר"ם גאלנטי סי' ל"ב מביאו בעל (ב') * פנים חדשות. וגם ס' לקט הקמח מביאו, וכל ספרי אחרונים מלאים מזה. וכן מבואר בתשרי הריב"ש סי' ר"ה בענין חתם סופר בעד דאע"פ שד' רמב"ם הרי"ף להכשיר אפ"ה לא תינשא לכתחילה. מביאו ב"י סי' ל' יע"ש. ויעדין במהרי"ק שורש קנ"ד ותמצא דאף בדקדוק כל דהו אף שניתן הגט יש לחוש ולכתוב גט אחר יע"ש. וכל שכן לפי מה שכ' הרמב"ם בפ"ד מה"ג. ומביאו הטור סי' קכ"ה ח"ל. כ' הרמב"ם צריך שיהא הכתב מבואר היטב באותו כתב שיכתבנו עד שידעו לקרותו הקטנים שידעו אותו הכתב שאינם לא נבונים ולא סכלים אלא בינוניים. ולא יהיה הכתב מעוקם ולא מבלבל שמא תרמה אות לאות ונמצא הענין משתנה. היה בו משמעות שני ענינים או שהיה בכתבו עיקום או בבלול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר ה"ז פסול עכ"ל. ומצאתי ב' מהרש"ל דהואיל ונקרא מענין לענין אחר אע"פ שיש בו משמעות גירושין ה"ז פסול עכ"ל. וכ' הב"י היה בו משמעות שני ענינים וכו'. כתב ה"ה דאזדא לטעמיה בדין האריך הווין או שלא כתב הידין היתירות וכו'. וכתבו רבינו בס"י זה. כלומר דאלו לדעת העטור ור"ת אם לא כתבו הבעל אלא שהסופר טעה כשר. ובש"ע פסקה להאי דרמב"ם בס"י קכ"ה ס"ז. והנה נאמן עלי הדיין יושב על כסא המשפט ומורה בעיניו כל רע שהראיתי אות בי"ת זה לשני קטנים והא' מהם היה קרוב לחכים קראה בית. והשני הבינוני קראה גו"ן. ובין כך ובין כך כיון שראיתם זה אומר בכה זה אומר בכה לא מלאני לבי לפסלו מכל וכל דמאי להאיא רמהר"מ דלעיל.

ודע דכבר זה קולא היא בידינו. ואלו באנו לחוש מכל וכל לד' המחמירים. הנה גט זה (חיה) * פסול לדעתם ז"ל. אלא דלפחות אנן נקיטין מיהא מלתא מציעתא. ח"ל מהרמ"ע מפאנו בספרו רף ל"ה ע"א. ולקושטא דמלתא כל שמעיקרא לא נכתבה האות כהלכתה אע"פ שאינו (שאינה) * דומה לאות אחרת אין לך הפסד הצורה וקלקול התמונה גדול מזה. אבל אם נכתבה כהוגן ואח"כ אירע (בה) * טשטוש די בינוקא דלא חכים ולא

טיפש וכו'. הרי רלדעטו ז"ל הא דמהני תינוק רל"ח ול"ט דוקא בנפל בה טשטוש אחר שנכתבה כתקנה הא לא"ה לא מהני. עוד כ' ברף ל"א ול"ב וז"ל ועכשו נהגו לכתוב כל הגטין בכתב אשורי ע"פ הא"ז דקפיד בהו אפי' בקוצו של יו"ד שלא לשנות מצורת האותיות שניתנו בסיני וכמו שרקק מהר"ר ישראל ושמעינן מנה שהרבוק פוסל בגטין ואפי' ברעבר. וכבר נהגו הסופרים וכל החכמים מסדרי גטין ואחזו חומרו של א"ז עכ"ל. הרי לך רלדעטו ז"ל ולמהר"ר ישראל והאור זרוע דפסול אפי' בריבוק בעלמא דקל הוא אלא דקולא היא בידנו מטעם שכ' לעיל. ויעוין בס' לקט הקמח חא"ה דף ר"ו ע"ד מ"ש הרד"ך. רבפלוגתא דרבוותא ראוי ונכון להחמיר.

ולטעות השני שתיבת אלפין חלוקה לשתיים. תשובתה תפשט מל' רמב"ם שכתבנו לעיל ז"ל או שהיה בכתבו עיקום או בלבוש עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר ה"ז פסול. והנה השמיענו רבי רכשיש בלבוש אע"פ שאפשר לקראה כהלכתה כיון שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר ה"ז פסול. דייק אמרו עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר. ולא קאמר עד שלא יהא באפשר לקראה כענינה. משמע דאפשר לקראה כך ואפשר לקראה כך, וכאן כל דואה יכיר ויבין שנקראת שתי תיבות אל"ופין ויצא ג"כ למשמעות אחר. ושוב ראיתי להלק"ט ז"ל. בגט שכתוב בו ולא בהתיכי פסול. וכן כשחלק יתי—כי בשם מהר"ל נח (מהר"ל בן חביב) * בתשובותיו, וכ"כ מהר"ש אבוהב לפסול כשנחלקה התיבה לשתיים (לשתי תיבות) * אפי' בטופס ע"ש ס"י רל"ב, וכ"ש כאן שהוא במקום התורף.

ועל דבר הר"י שנה' כנוח, גם הוא גלמד מ"ש (כתבנו) * לעיל, ועוד מצאתי בתשרי רשד"ם ס"י ג"ח וז"ל, כ' רמב"ם פ"ד מה"ג והביאו הטור א"ה ס"י קכ"ו וז"ל. כ' הרמב"ם אם לא האריך בו"ז או לא כתב הידין היתירות או שכתב היודין שלא היה לו לכתוב הגט פסול. וכן כל כיוצא בזה בכל לשון הגט פסול ע"כ. הרי שפסול אע"פ שהוויין היו נכרות אלא שלא האריך כמו שדרך להאריך בהם. עאכ"ו כמה וויין נראין נוגין אלא דגט פסול לגמרי הוי אפי' לרבדי בעל העטור דפליג על רמב"ם. וכ' משמא דרבוותא דהני מלי כשהבעל כתב הגט או שהסופר כתבו מפיו ובא הבעל ואמר שכוונתו היתה לקלקלה הא לא"ה תנשא לכתחלה, ונר' מדברי הטור שהרא"ש ז"ל מסכים לזה, מ"מ מי הוא זה יערב אל לבו להתיר אשה בגט זה לדעת הרמב"ם אם לא שיהיה במקום דאיכא עיגון גדול עכ"ל. והוא (והנה) * מרגקט הרשר"ם עאכ"ו כמה וויין נראים נוגין ולא אמר כמה וויין רומים לנוגין משמע רכל שנה' לעין אף שלא ירמה ממש פסול. ובזה לא יועיל תינוק רל"ח ול"ט כיון שלא זכר זה ברבריו. ובזויו זה דרשלטאה יש בו היסך המשמעות כי ושלטאה פרק עולו מעליה והניח רשותה ביד עצמה. עכשו שהוא בנזן הוא בהיפך היא נקדאת נשלטאה כלומר (א"ר ב) אשלוט בנפשיכי ואין זה המכוון. ועל דבר הסענה החמישית, ז"ל הרמב"ם פ"ד מה"ג וכן יאריך וי"ו דוכרו שמא תרמה ליה ויהיה משמעה וכרי וכו'. וער"ז צריך לזהר בכל לשון ובכל כתב שיכתוב שלא יהיה בו במשמע שני ענינות עכ"ל. הרי שכ' בנוסח זה ולא האריך וויין אלו או לא כתב הידין היתרות או שכ' הידין שאמרו שלא יכתוב ה"ז גט פסול וכן כל כיוצא בזה בכל לשון פסול עכ"ל. הרי שכתב דצריך לזהר שלא יהא בו במשמע ב' ענינות ואם לא נזחר הרי הוא פסול. וא"כ בכאן ג"כ צריך לנקד עואף, שאל"כ יהיה במשמעו פירוש אחר ג"כ כידוע לבקי בלשון ערבי. והרי זה דומה לשם נצ"רה אם לא ניקד הצדי יתהפך למשמע אחר ג"כ והוה טעם מנהג הראשונים שמנקדין אותיות הרפא בגט שלא יראה כשם אחר, שים עיניך לנגד אמרם ז"ל שינה שמו ושמה וכו'. וכ"כ מהרש"א שצריך לנקד אותיות הרפא בס"י צ"ג ב' מהר"ט וס' שמות הגטין. וא"כ די לנו להקל כד' בעל העטור במקום עיגון ודוחק גדול כדכתיב לעיל זהו מה שראיתי לרקק בו בראשונה.

והשתא ראיתי לרקק (גם) * על שנוי אחר והוא מה שראיתי בגט שליחות זה

כתוב ולתאריכי והוא טעות. והא לך לשון הר"ש אבוהב סי' שע"א דאם לא נזכר בגט שם מקומו כלל איך שייך לכתוב ולתאריכי שלא ניתן ליכתב אלא כשנהגו לכתוב שם עירו ושם עירה כדמוכח בטא"ה סי' קכ"ח עכ"ל. וכ"כ מהר"ק שו"ת ומהר"ם בן חביב שאין לכתוב בגט שליחות ולתאריכי. וכ"כ הרב דבר משה ז"ל ומהר"ם חאגיז בקונטרס לגטין דף ס"ה ע"א. והדבר מובן דהוי כאלו אומר שהיא עתה עומדת בו שכ"כ ולתאריכי. והנה ידוע המחלוקת שהביא הב"י סי' קכ"ח ב' מהר"קו שורש ק"ו דכל דבר שא"צ לכתוב אף אם שינה בו כשר ויש פוסלין. וסיים בה מהר"קו וטוב ליכנס בספק חסור מבספק שינוי שבחסר כשר לבי"ע בדיעבד ובשינוי יש פוסלין אפי' בדבר שאם לא חסרו לא נפסל בכך יע"ש, ורמ"א כ' ז"ל. ובמקום הדחק יש להקל ונכון להחמיר ולפסלו היכא דאפשר עכ"ל. עוד ראיתי לדקדק על שינוי אחר והוא בחתימת שמות העדים שחתמו יפת בן ישועה ושם העד המורגל והמפורסם בפי כל וגם עולה בו לס"ת חסן וזה השם אינו כנוי יפת דשם יפת אין לו כנוי בערבי. וזה לך האות שרבי' סעדיה פתח שם משה בערבי מוסא אהרן הרץ יעקב יעקוב ושם יפת לא כינה בו מאומה אך כתבו כמו שהוא במקרא. וא"כ לא היה לו לחתום בשם יפת דמי הגיד לו שזה כנוי (שם) * חסן. וכן ראינו טועים מי ששמו מעוצ'ה חותם מעורר או מי ששמו עואץ' חותם עורר וכן מי ששמו יחיא מכנין לו שם זכריה. וזה הבל וכזב אין בו טעם וריח. ולפי דעתי אני העני דהוי שינוי אלא דראיתי להאחרונים כתבו דבמקום דוחק סגי ליה בשם אביו והוי כאלו לא נכתב שבו וכמ"ש הרב ת"ה וגם כרם שלמה בענין דומה לזה ומהר"ק שורש קנ"ד.

וראיתי לחתום דברי במה שהשיב הר"ן להר"בש ז"ל. רואה אני דבריד טובים ונכוחים שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוה שהם כבשוננו של עולם. ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותי הקדושים ונכניס עצמינו במקום צר ובמשעול הכרמים עכ"ל. ומביאו פ"ח בס' מים חיים סי' ט', והב"י כתבו בה' מגילה ב' הרמב"ן יע"ש. ואע"פ שהיה עוד ראוי להאריך אך מפני רוב טרדותי לא הסכים עמי הזמן. ומעתה אני נקי מה' ומישראל ומסדרי הגט יש להם לקיים מהיות טוב אל תקרא רע ולא להגיס דעתם בענין ערה החמורה ר"ל. ומי שירצה לסתור יראה תחלה לסתור בנין שזכרנו ע"פ ספרים וסופרים ואשר ירא ה' ולבו רך יחמיר בדבר שבערה לעשות גט נקי ומשופה מכל ספק. חזאת עצתי עליהם לש"ש ולא לשום פניה כלל ח"ו והשומע ומשתדל להוציא לאור חשכת גט זה. את ה' הוא מכבד ותבא עליו מפי עליון ברכת טוב וגם ידבר דברים טובים על לב המגרש והמתגרשת להוציא לאור הענין נכון וישר. ואם באלה לא יוסרו לו ויש לחוש ח"ו שיעלילו הנה אחרי עשותם כל אלה נקיים הם מה' ומישראל ומאי דההה ומה לי להכניס עצמי ביותר מזה השיעור והדבר נשאר לכל מגיע פסקינו זה ישכיל ויבין ואת אשר יבחר יקריב אליו ואזן מלין תבחן הש"י יורנו מתורתו נפלאות ולא נכשל בהלכה לעולם אכ"ר. כה עתרת איש צעיר מצפה חסדי אה"יה יחיא בן כה"ר יוסף צאלח יצ"ו.

וכל זה כתבתי לאהבת חסד לאיש ולאשה המגרש והמתגרשת בלתי שיהיה מחלוקת בדבר. ואם לא יהיה הענין מתוקן אלא במחלוקת הנני מבטל דעתי מפני דעתם ובסוד המחלוקת אל תבא נפשי כי באלה לא חפצתי כה דברי איש צעיר להבל דמה הצעיר יחיא בן כה"ר יוסף צאלח יצ"ו.

ראויין הדברים למי שאמרם ומראין לכל כבדיקין ירוצצו בוערות כמראה הלפידים למי שיערב לבו לגשת להתיר האשה הנ"ל בלא דוחק גדול. כ"ד העבר הנרפס כרובד יוסף בן אמ"ו יצחק יצ"ו.

אעפ"י שלא ראיתי הגט השניים והפרדנים שזכר הרב לפחות יש לחוש להני רבנותא ושלא להכשירו אלא במקום עיגון. יחיא בן מ"ו יודא צעדי יצ"ו.

[סי' ק"ז] ק"ו

למול אחינו מ"ו חסן ומן אליה (ה"ו)*. מן גהת מא ד'כרתו [והגלוים אליה, מצד מה שזכרתם] על שמות יפת, וחטר וכדומה לזה מעודד, עודד, זכריה. הדבר פשוט דשם יפת וחטר וכו'. אינם כנויים לאלו כי אין הערבי נופל על לשון הקדש וכאן כיון שנעשה מה שנעשה לפנים, שוב אין להרהר אחריו מכמה טעמים הכתובים אצלינו. אמנם לכתחלה מכאן ולהבא צריך לזוהר ולחתום בשם הערבי שלו העולה בו לס"ת המורגל והידוע בפי כל. וזה לך האות שאין יפת כנוי חסן ולא חטר כנוי מנצור וכו'. שרבי' סעדיה פתר שם משה בערבי מוסא אהרן הארון א) יעקב יעקוב וכו'. ושם יפת לא כינה בו מאומה וגם חטר פתר בו קצ"ב והנה רבי' סעדיה כתב יפת כמו שהוא במקרא. ומי הגיד שחסן כנוי יפת או חטר כנוי מנצור וכן מי ששמו מעוצ'ה היאך יחתום מעודד. או מי ששמו עואץ' היאך יחתום עודד וכן מי ששמו יחיא מכנין לו זכריא. וזה הבל וכזב אין בו טעם וריח. ואח"י הי"ו, ראה גם ראה מה שהשיב הר"ן להר"בש וז"ל. רואה אני דברך טובים ונכוחים שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול. עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוה שהם כבשוננו של עולם ואיך נניח הדרך אשר היא בטוחה, ונכניס עצמינו במקום צר ובמשעול הכרמים עכ"ל, כל זה כתבתי בקיצור למעכ"ת. ואזן מלין תבחן וחי האמת כי אין בקשתינו רק האמת ולאהבת האמת כתבנו לכם דברי אמת ובעל האמת יודע כי דברינו בתמים ובלב שלם באמת. ונפש אחת לנו כמונו כמוכם עצמינו ובשרינו אתם חי ה' יודע כל שער עמי כי אם תהיה אתי ח"ו משוגה ואשמע היפך מפי מגידי אמת שלא אבוש מלומר שגיתי, ועל ידם ועל ידינו (ועל ידן ועל ידיכו)* יתקלס עלאה לשמור ולעשות ככל אשר יורונו רבותי' בספריהם, וכבר הורצה הדבר לפני אדונינו מהר"ר יחיא הכהן זצוק"ל בחיים חייתו והסכים לדברי אמת דכל מה שנעשה נעשה. ואמנם מכאן ולהבא דאי לזוהר ולהשמר ואם גם שמעתם על אחרים שחותמים כך אין לחוש להם דשגיאה היא ובע"הי עוד נכתוב אלא [אל] רדע יע"א על זה.

ועוד דאלו היה שם ממש שפיר הוה מצי למחתם ביה אבל אלו השמות אינם שמות נפרדים מהשם האחר אלא דסברי דשמות אלו הן פירוש השם הראשון שכנגדו וטעות הוא דאין שמות אלו פירוש לשם האחר כלל. ועוד אפי' את"ל שהוא פתרון השם הערבי הנה השם הערבי הוא המורגל בפי כל והוא העיקר. וז"ל הרדב"ז בתשו' הביאה פר"ש דף מ"ו ע"ג, וכל שם שהוא עיקר וקרו ליה רובא דעלמא אפי' כשיש לו שם אחר צריך להקדימו בגט והשם השני טפיל לו דמתקרי, ולא נחוש למי שכתוב בכתובה ולא למה שמעלים אותו לס"ת. כי אלו הטעמים יספיקו, להיכא דרגיל בשני השמות בשות. אבל היכא דשם אחד מפורסם יותר לא נחוש אם ערבי או עברי לעולם הרגיל קודם ע"ש:

[סי' ק"ח] ק"ז. מעיר ירים יע"א.

יורונו רבותי' בבהמה שנקרעה ועדיין קטנה ושהתה כמה שנים ובקשו לשחטה. יורונו רבותי' אם מותרת או אסורה ותשר' מהרה תצמח.

תשובה: לא ביארת השאלה היטב ומה שיש להשיב הוא דלענין קרע כבר ביאר הש"ע סי' מ"ח סעי' ג' והוא לקוח מהרמב"ם פ"ט מה"ש יע"ש, וכל זה הוא בכרס החיצונה אבל בכרס הפנימית שהמאכל בה נקיבתו במשהו. ולזה תמצא שהרשב"א בסי' רע"ו והב"י סי' זה כתבו דכל שיעורי הקרעים הם דוקא ע"י חולי אבל ע"י קץ במפולש

(ק"ו) א) למעלה בשאלה ק"ה כת' הרון בלי אלף ופה כתוב באלף והוא אותו דבר יש כותבין אותו מלא ויש כות' חסר.

אפי' בכל שהו טרפה דחישנין דלמא ניקב כרס הפנימי או המעיין אינו ניכר יע"ש. ואם נפשכם לשאול על מה שאומרים שנמצא כתוב ב' ר"א להכשיר בזה ואומרים שכבר ראו שקודע' הכרס בסכין להוציא הפרש ומדבקין אותו ומתקיימת הבהמה, דעו לכם כי כל הפר לא הסכימו לה ולעולם הכרס כלו נקיבתו במשהו. וכבר האריך בזה הרשב"ץ בספרו יבין שמועה ומסיק להטריף. וח"ו לסמוך על דעת יחידי להתיר חלילה במקום שכל חכמי ישראל חולקים ואין לסמוך על המעידים שהיא חיה דאפשר שהוא דרך נס לבהמה וכשם שאירע נס לאיוב דנשפכה לארץ מרידתו ופלח כליותיו כן אפשר שיעשה נס לבעלי חיים, ויבטל המעיד ואלף כיצא בו ואל תבטל נקודה אחת ממה שהסכימו חכמי ישראל ע"ה. וכמו שהאריך בזה רשב"א סי' צ"ה, הורב גן המלך סי' קמ"א (א) ואתם שלום יום ר' ס' ואת מצותי תשמרו בפני:

[סי' ק"ט] ק"ח.

מעשה אירע בקצב שהוציא הקיבה והתחיל לנקדה מהחלב דאקשתא ודאייתרא ועם חתיכתו החלב בסכין נראה נקב בפועל מעבר לעבר בדאייתרא ונסתפקו אם היה הנקב מכוסה בחלב דאייתרא או לא והיה (או אם היה) פתוח לרווחה ומתחלה קודם הסרת החלב לא נראה נקב בה. ולכאורה נר' להטריף ממ"ש מור"ם סי' ל"א וסי' נ' וז"ל, כל מקום שאין יכולין לתלות שנעשה לאחר שחיטה אע"פ שהיא טרפה (א) שיש לו בדיקה אם לא בדקוהו או שאין יכולין לבדוק הרי הוא בספק טריפה ואוסרין אותה ולא אמרינן נשחטה הותרה אלא בדבר שנוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר שחיטה דלא יצאה מחוקתה מחיים, וכ' בספרו ד"מ (ב) שכן משמע בתר פ"ד אחין יע"ש. והר' מהרמ"ב בס' המנהיג סי' ס"ו השיגו להרב ח"ל, והרי כל מי שיש לו עינים לראות רואה דאדרבה מהתר נר' דאפי' היכא דנעשה הריעותא מחיים אפי' יש להעמיד בחזקת היתר, ול"ד לספק דרוסה משום דדרוסה שכיחא ר"ל כיון דידעינן בודאי דנכנס ארי לבין השוורים יע"ש. וע"ש עוד מביא שם בשם הסמ"ק, דכל שיש רגלים לדבר שנעשה לאחר שחיטה תולין להקל. עוד מביא שם שמחט שכיחא לנקוב ודמיא לספק דרוסה ע"כ.

שוב ראיתי בס' פרי"ח סי' כ"ט ס"ק וז"ל, הגה הרב בהג"ה סי' נ' כ' כל מקום שאין יכולין וכו' ע"כ, וז"ל בד"מ בס"ס ל"א. מעשה בראש בהמה שהיה בו מים וקודם שידעו הריעותא חתכו הגולגולת לשנים ומקצת המוח מן הגולגולת ולא היה נודע אם המוח הקיפו או לא ואסרנהו ויש שהיו רוצים להכשיר מדאמרינן נשחטה הותרה עד שידעו לך כמה נטרפה. ולא דמי דהואיל ויש כאן ריעותא מחיים אין להכשיר משום זה. וכן משמע בתר פ"ד אחין עכ"ל, ומשם משמע אפכא שכתבו וכו'. ושאני דרוסה דאע"פ דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי מ"מ כיון דשכיחא מסהבר טעמא לאיסורא טפי מהתירא וכו' ע"כ. הרי דבריהם ברור מללו דאף שהריעותא ברורה מחיים מכשרינן מטעם נשחטה הותרה זולתי היכא דאיכא למתלי לאיסורא טפי מהתירא וסיים דלא כמור"ם. וכבר השיגו מהרמ"מ, ויפה כיון דלא כט"ז בס"ס מ"ח וש"ך בס' נ'.

נמצאנו למדין מדברי התר דהיכא דצידי האסור והיתר שקולין וכי הדדי נינהו תלינן להקל משום דבהמה בחזקת התר עומדת ואוקמה אחזקתה ואף בריעותא דמחיים. וכ"ד הרא"ש בכלל ד' סי' י"א, וכיון שנשחטה הרי היא בחזקת התר וכל ספק שיארע בכל י"ח טרפיות תלינן לקולא עש"ב שהאריך בפרט זה, ותירץ כמה הלכות וכמה ספיקות

(ק"ז) (א) ומסיים הר' שוה"מ בספרו ק"ת בשם לח"ת דאפי' ילדה לא אמרינן כבשרה דאפשר לטרפה שתלד.

(ק"ח) (א) שהוא טרפות וכו', כ"ה ברמ"א. (ב) י"ד סי' ל"א, תוס' יבמות פ' ד' אחין.

בעניני טריפות כדרך עיונו הזך והטהור. והכא כיון דליכא מחט דשכיחא דמנקבא איכא למתלי לקולא טפי מלאיסורא כיון דמתחלה ראו שלא היה בה נקב ולא ניכר עד אחר ניקור מהחלב הטהור דאיכא למתלי לקולא. שוב דקדקנו בדאייה וראינו שנשאר שם קצת מהחלב חוץ לנקב ושרו אותו במים מעט ונמתח כדרך ברייתו ונמצא מכסה על פי הנקב אלא שמפני הניקור ומרטוטו משם נקלף מעל פי הנקב דפשיטא להתיר באין ספק, והרצינו הדבר לפני כה"ר יוסף הכהן עראקי יצ"ו והסכים להתיר.

אחר ימים אירע בבית הכנסת שבדקנוהו כנהוג ולא ראו בו שום ריעותא וניקור אותו מהחלב בסכין ונלקח בסכין מעט מבשר בית הכנסת ע"י קליפה בסכין ואו ניכר בו נקב מעל"ע שלא ע"י מחט והסכמנו להתיר מטעם כל האמור למעלה, והש"י ינחנו ויצילו משגיאות אכ"ר:

[סי' ק"י] ק"ט.

מי שלא בירך שהחינו באכילה ראשונה אם יברך באכילה שנייה. תשובה: דבר זה נלמד מדברי רמ"א סי' רכ"ה ס"ג וז"ל. ומי שלא בירך בראייה ראשונה יברך בראייה שנייה (אגור) עכ"ל, הרי לך דיברך באכילה שנייה ואין לחלק דדוקא גבי ראייה דליתיה דהרי מן הדין היה ראוי לברך משעת ראייה אלא שנהגו לברך בשעת אכילה. וא"כ הדין אחד בין בשעת ראייה בין בשעת אכילה. וכ"כ מדברי המ"א אלא שהביא שם משם סמ"ק והר"ם. דאם לא בירך פעם ראשונה שוב לא יברך. ותימה על הלק"ט ת"א סי' ר"ל שכ' בסתם בלי מחלוקת דכיון דאדתי אדתי. ובכאן שלך לפניך שהדברים עתיקים במחלוקת, ומ"מ כיון דהוי מחלוקת פ"י יש להקל דמחלוקת הפוסקי' חשיב ספק כדכתב הב"י וגו"א ז"ל א):

[סי' קי"א] ק"י.

הנהוג בבתי דינים שעברו וראיתם דנין בזה במורדת שלעולם מפסדת הכתובה שלה וכל מה שכלול בתוכה נדוניא ומתנתא ותוספתא ואין פוצה פה, אולי כך נשתלשל להם המנהג דור אחר דור מאיזה טעם או סיבה שראו הם ז"ל. ועתה היה מעשה ונתעצם אבי המורדת להוציא מהבעל הנדוניא שנכתבה בכלל הכתובה והי מאיה' קפלה פצ"ה [והיא מאה דרהם כסף] יש בה כ"ב פצ"ה טייבה [פ"י נקייה] והשיב הבעל שלא הגיעו אלא החצי ממנה והחצי מחל בו וזקף הכל עליו במלוה כנו' בנוסח הכתובה. והיתה הסכמתינו דלמשקל ולמיפק לא יהב לה דהיינו החצי שמחל לה שעת הנישואין אבל החצי שהכניסה לו גר' שודאי צריך הבעל לשלם כיון שהוא נצי"ב וחלקו עלינו קצת שצריך לשלם הכל ולא שוה לנו ובין כך ובין כך נעשה מעשה כסברתינו. הן עתה ראיתי להרב מהריט"ץ סי' ר"ץ תוך התשו', כשהבעל נותן לאשה ממון כדי שתקנה נדוניא או תפצים וכותבין אותו בנדוניא יש להסתפק אי חשיב כנדוניא ונוסלתן או דילמא כיון שהבעל נתן לה במתנה. איכא אומדנא דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה והדבר שקול כי יש פנים לכאן ולכאן כיון שכתבם בנדוניא. ויש לדון בזה כסברת רש"י אם תפסה האשה זכתה בהם ואם לא תפסה יהיו ברשות הבעל יעש"ב, והרב משנה למלך הביאו בפ' י"ד מה' אישות ע"ש ולא הוסיף בה כלום.

ומזה יש ללמוד למה שנותן לה הבעל ג"כ שקורין לו שרט [פ"י מזהר] דאם נכתב יש לדון בו ספק שנסתפק בו הרב ז"ל. ואם לא נכתב ולא נזקף ידו על העליונה דלמשקל

ולמסק לא יהב לה. וכן פ"י הרב ז"ל שם תוך התשר, וראיתי דגין בענין השרט נהגים שאין בו דין חזקה לבעל וצריך להתישב לדינא. (מה שהוא בעין או חליפין לא מה שאבדי). ומה שנהגו שהמורדת גובה מהבעל מה שהכניסה לו ואינו לא כדינא דמתיבתא ולא כעיקר הדין. הטעם לפי שכותבים בו חוב זקוף ומלח זקופה וא"כ הוי חוב זה על הבעל כשאר חובות דעלמא שיש עליו שטר, ולא דמי למה שזכר בדין או בדינא דמתיבתא נצ"ב דאינו רק שמקבל עליו אחריות ולא זקפו עליו בחוב דוק. ואח"כ מצאתי בהרשב"א סי' תת"ס דנכסי צ"ב גובה כיון דקיימי באחדיותו משלם דמיהן אם כלו או נגבבו. ושכן נהגים ע"ש ב' הגאונים וכו"פ המבי"ט ח"א סי' רס"ז אע"ג דדין הגמ' אינו כן ע"ש. ועכשו מצאתי להרדב"ז בתשרי החדשות סי' ר"ה דחילק חילוקים לענין מותר שנתן לה ומשם ילפינן לענין השרט דוק שם.

[סי' קי"ב] קי"א.

בתשרי הרב באר עסק סי' ד' כ' דאע"פ שהלכה רווחת כסבדת מהר"ם פאדובה סי' ס' שלא לכתוב הדיין שום פסק על דברי ריבות אם אין שני החולקים מציעים השאלה כאחד. היינו דוקא בדיני ממונות אבל בדיני איסור והתר, כבר נהגו להתיר ע"ש.

[סי' קי"ג] קי"ב.

אתרוג שנפסל ביום א' קודם נטילתו למצה אם נאסר מלאכלו באותו יום או אם מותר לאכלו כיון דלא הוקצה למצותו.
תשובה: בס' הב"י סי' תרס"ה מביא ב' הא"ח ב' הירושלמי דאתרוג דנפסל ביום א' מותר לאכלו ותמה הרב"י עליו. והב"ח ת"י הביאו השכ"ג דמיירי שנפסל קודם שיצא בו דאין לו דין מוקצה ע"ש. ומה נפשטה שאלתינו. ונדאה דכל שכן אם היה פסול מעיקרא וכשעיי' בו יום א' בשעת נטילה מצאו פסול דלא נאסר, ופשוט הוא. א)

[סי' קי"ד] קי"ג.

איתה בדרשות מהרי"ל. טוב להתפלל מתוך מחזור וסדורים המיוחדים לצבור אפי' הם ישנים ושחורים ומוטעים. מלהתפלל במחזורים נאים שאינם של צבור (שכ"ג סי' תרי"ט בהגהת הטור ע"ש).

[סי' קט"ו] קי"ד.

בתשרי המבי"ט ח"ב סי' ק"ס דף קע"ג ע"ב א' וז"ל. ולענין ששאלת על הכלים שנתבשלו בהם איזה דבר של איסור פשיטא אם הם כלי חרס שצריכין שבירה אבל בדבר דלא מיתסר אלא מספיקא. ג"ל דדי לנו שנאסור הדבר שנאסר בספק דרבנן או בספק ממחלוקת הפוסקי' אבל הכלים שהם בחזקת התר לא נוציאים מחזקתם על ספק דרבנן ולאסרם לעתיד משא"כ בדבר האסור שאין (נ"ל שאז) נמשך ממנו עוד איסור והיינו בכלי חרס כדאמר' אבל בכלי נחשת תיקונם במריקה ושטיפה עכ"ל. וכ"כ רשד"ם ח"י"ד שאלה לית. דיש לנו לסמוך שסתם כלים אינם ב"י וטעמן פגום ואע"ג דלכתחלה אין משתמשין בכלים הבלועים מאיסור אפי' שאינן ב"י היינו דוקא כשהם בלועים מאיסור

ודאי, וראיה ממה ש' בא"ח ב' הרא"ה, קדירות או קערות שלנו שעמדו בבית הגוי (בלא סי') משהו אותן מע"לע ע"כ. ובודאי שאם ידענו שהגוי נשתמש בהן שלא היה להן תקנה זו ועכ"ז השתא שאינם אסורים אלא מספק יש לעשות תקנה זו בני"ד נמי כיון שאין איסורן אלא מכח ספק די להו בששהו ודאי או בסתם עכ"ל.

ואחר ימים מצאתי בס' לקט הקמח י"ד הביא ב' נחלת יעקב. על אווז שנשברה רגלו במקום שעושה אותה טריפה והאריך ומסיק דכיון דהתו' והר"ן פסקו דבשהיית מע"לע שפיר מצי לבשל בהם אח"כ לכתחלה הגם דאנן לא ק"ל כן. מ"מ כיון דכלי חרס אין להם תקנה בהגעלה שפיר מצינן לבשל בהם אחר שהייה כיון דיש הפסד מרובה ע"ש. ושוב ראיתי שכן הסכים עמו הרב דבר שמואל סי' ש"א ע"ש, ולפ"ז כבד שנמלחה ונתבשלה עם בשר שאין בו ששים דאין לאסור הכלי כיון דלר"ת כבד שנמלחה מותר לבשלה עם בשר הובאה סברתו בטור וב"י סי' ע"ג, ועיין תשובותי ח"ב סי' רע"ח וסי' קפ"ו:

[סי' קט"ז] קט"ו.

בית הכוסות שניקב ונסרך לטרפש הכבד ונסתם אי מהני סתימת הטרפש. עוד אם נמצאת מחט בבית הכוסות מבפנים וכנגדה מבחוץ נסרך הבית הכוסות לטרפש. תשובה: לשאלה ראשונה הדבר פשוט לאסור לד' כל הפ' ז"ל והטור והש"ע [כתבו] א) וז"ל. אם נסרכה האונה או האומה לגרגרת או לחזה או לשמנונית הלב או לכיסו או לטרפש הלב או לטרפש הכבד או לטרפש העינינותא וכו'. טרפה ואפי' היא דבוקה לא' ממקומות אלו בלי פילוש עכ"ל. וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך ובקצר. הרי דהטרפשין שלשתם אע"פ שסמוכים הם לאלו המקומות אין סתימתם סתימה וטעמא דכולהו דלאו סתימה דמעיקרא היא ולא היינו רביתיהו. ואם כן הוא הדין לבית הכוסות שניקב וסתמו הטרפש דלא הויא סתימה דלאו רביתיה הוא דאין חילוק בטרפש בין צד פנים לצד חוץ.

ובדברי הרמב"ם ע"ת פ"ו מה"ש נתפרש דין זה היטב וז"ל קיבה שניקבה וחלב טהור סותם את הנקב מותרת. וכן כל מקום שהבשר או החלב המותר באכילה סותם אותו ה"ז מותר חוץ מחלב הלב והקרום שעל הלב כולו והמחיצה שבאמצע הבטן המבדלת בין איברי המאכל ואיברי הנשימה והיא שקורעין אותה ואח"כ תיראה הריאה והיא הנקראת טרפש הכבד והמקום הלבן שבאמצעה וחלב המעי האחרון שבאברים אלו אינו מגינין לפי שהם קשים ונקב שנסתם בא' מהם אינו כסתום עכ"ל. הנה רוחא שמעתין מלשון הרב ש' וכן כל מקום שהחלב או הבשר וכו' חוץ וכו'. מוכח דטרפש הכבד הלבן והאדום אין מגינין בין לצד חוץ כלפי איברי המאכל בין לצד הפנים כלפי הריאה דהא הטעם בהו מפני שהם קשים ואע"פ שלדעת רש"י ז"ל טעם אחר בדבר מכל מקום בעיקר דינא לא פליגי וכמו שאנו עתידים לבאר בעה"י, וכ' עליו רבי' הכ"מ ז"ל. ומ"ש רבי' חוץ מחלב הלב וכו'. שם ב) אמר רב נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם, היכא, אמרי ליה חיטי דכרכשתא ואמרי לה טרפשא דליבא. ופר"שי חיטי דכרכשתא חלב החלוחלת המוציאה רעי עשוי קרסין כעין חיטים ואם ניקבה ואותו חלב סותם טרפה וקרסין עגולים הם כמו כובע. טרפשא דליבא שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו, ורבי' נראה שהוא (שהיה) גורס דטרפשא דליבא ומפשטא דלישנא משמע לי דטעמא דלא סתים הוא מפני שמאחר שהוא עשוי ככובע הוא משופע ואינו מתדבק יפה על הנקב. אבל רבי' מפרש שמה שאמר העשוי ככובע אינו אלא סימן אבל הטעם הוא מפני שהם קשים ואינם

מתדבק' יפה בנקב, ומ"ש רבי' המקום הלבן שבאמצעה טעמו לומר שאע"פ שהוא חלב טהור אינו סותם מהטעם שהזכיר עכ"ל

והנה מ"ש רבי' הכ"מ ורבי' נראה שהיה גורס דטרפשא ודלכא. הכוונה שהוקשה לו ז"ל מהיכן הוציא רבי' דין חלב של הלב עצמו שאינו סותם שהרי לא נז' בגמ' ולזה תי' שרבי' היה גורס דטרפשא כלומר שומן של טרפש הלב וטרפש הלב (עצמו) עמו בכלל וכדפרי"ש ז"ל. דליבא כלומר שומן של לב עצמו. ולזה דקדק רבי' לכתוב והקדום שעל הלב כולו דצריך לעיין תיבת כולו למאי, אלא דבא לרמוז לך דשומן של טרפש הלב עם טרפש הלב עצמו אינו סותם. והדבר פשוט אך כתבתיו נגר מי שרצה לפרש היפך זה וליתח. אבל על דין המחיצה לא זכר רבי' הכ"מ מהיכן למדה רבי' הרמב"ם ז"ל. דמלתא דפשיטא הוא לפי טעם הרמב"ם ז"ל שנתן על חלב הלב עצמו וטרפש הלב מפני שהן קשין דכ"ש הוא טרפש הכבד שהרי טרפש הכבד יש עליו קרום עב וקשה משני צדדיו יותר קשה משומן הלב וטרפש הלב. דזיל בתר טעמא משום דקשה, ואין להקשות מאי שנא מנסרכא לבשר העצם לבדו דנהיגינן להכשיר דלא דמי, ועיין בתשו' רדב"ז החדש"ר סי' שכ"ח שמדייק שם לשון רש"י והרמב"ם ז"ל. הרי לך מבואר דהטרפש כולו הלבן והאדום אינו סותם.

ומזה ית' לך דהג"י הנכונה בדברי רבי' בגרסת רבי' הכ"מ והמקום הלבן שבאמצעה ודלא כמו שנמצא בקצת נוסחאות והוא המקום הלבן שהרי בפ' י"א חזר רבי' ושנה דין הטרפש בסתם ולא חילק בין אדום ללבן. שאל"כ למה ליה להאריך כולי האי לימא הכי והמקום הלבן שבאמצעה (שבאמצע המחיצה)* אלא ודאי שכל המחיצה בכלל הלבן והאדום. אך מפני שהלבן משונה במראיתו ובמעשיו הוצרך רבי' להאריך שלא תטעה ותחלק בין האדום והלבן להודיעך שאין לחלק ביניהם. וכתבתיו זה לתרץ קושיא ששמעתי שאחר שכלל המחיצה הנה הלבן בכלל. והו' כוונת הכ"מ שכו' המקום הלבן טעמו לומר שאע"פ שהוא חלב טהור אינו סותם. ומיהו אפי' לגירסתו והוא המקום הלבן מצינן לפרושי דלאו לאפוקי המקום האדום קאמר והוא המקום וכו'. אך ורק הוא מפני שרבי' עסק בזכרון החלבים, זכר דבר זה בפרטות שלא תטעה לחלק ולעולם דכל המחיצה בכלל לא מגנא. וסמך לו על מה שעתידי להזכיר בפ' י"א טרפש סתם. ומיהו לד' רש"י לא מטעם זה אינו סותם ולא דפליגי בעיקר דינא. אלא מפני דלאו מקום רביתיה דלעולם בעינן שיהא ארוק ומהודק בנקב.

ואחר שכתבתי כל זה ראיתי להרב הגדול כהרש"ב דודאן ז"ל בספרו הגדול הנקרא יבין שמרעה דז"ל. ויש טועין בדברי הרמב"ם ז"ל שמצאו כתוב בקצת נוסחאות בפ"ו מה"ש שהמקום הלבן שבטרפש הכבד אינו מגין. ולמדו מזה שהמקום האדום מגין וכו'. ונוסחא משובשת היתה וכי היכן נזכרה בגמ' חלוקה זו בין אדום ללבן ואינו בנוסחאות המרוקדות, וכן בפ' י"א מה"ש כתב שאם נסרכה הריאה בטרפש הכבד שהיא טרפה. וכבר נשאלתי והזהרתים עליו והאריך בזה ברף כ' ע"ג ד'. וברף כ"ב ע"ב כ' שכן הסכים מהר"ח בן אסמאעל יע"ש. הרי לך מבואר דהרשב"ץ ז"ל לא מפליג בנקב שסתמו הטרפש בין מצד חוץ בין מצד פנים בין בלבן בין באדום, גם למדנו מדבריו שכ' וכי היכן נזכרה בגמ' חילוק בין אדום ללבן דפשיטא ליה מ"ש רבי' בדין המחיצה דלא סתים. ולעד"ן מדבריו דרבי' כשכתב דין זה דפ"ו מה"ש מיירי בנסרכה הריאה אליו וכמו שהבין הרשב"ץ ז"ל. דאי בנסרך אליו בית הכוסות לא צריך לזה דמטעם אחר אינו סותם. והוא מ"ש הרמב"ם ע"ה בפ"ו מה"ש כרס שניקב טרפה ואין לו דבר שיסתום אותו שהרי חלב שעליו אסור עכ"ל. וכ' הדרב"ז סי' קי"ג דשם כרס כולל את הכרס ובה"כ והמסוס עכ"ל.

ובג' דף מ"ט ע"ב אמר רב חלב טהור סותם טמא אינו סותם, ופרי"ש טהור סותם דאדוק הוא מאד, והוי סתימא מעלייתא, טמא אינו סותם שאינו חבור אלא חותב עכ"ל, ופי'

תותב כ' הטור ז"ל בסי' ס"ד וז"ל. שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף עמו. וכ"כ פר"ח שם וז"ל, ר"ל פרוש ויושב על הקרב והיינו שקרום מפסיק בינו ובין הבשר וכמ"ש הטור, וכן פי' הרשב"א בת"ה דף ל"ו ע"א. ובכלל הקרב הוא הכרס והמסוס ובה"כ עכ"ל. הרי לך דטעמא דחלב טמא אינו סותם הוא מפני הקרום שתחת החלב שהוא נקלף עם החלב ומפני זה אינו אדוק החלב בנקב כיון שכשנקלף הקרום התחתון נקלף עמו וא"כ אף אם ימצא בבה"כ מקום שפנוי מחלב אין שום דבר סותמו מפני הקרום הדק התחתון של החלב שעל בשר הקרב הכולל כולו, ולזה תמצא שהרמב"ם החליט בלשון שלילה. כרס שניקב טרפה ואין לו דבר שיסתום אותו.

וראיתי להזכיר לך הנה לשון הגמ' בענין מקום רביתיה, וממנו נשכיל לגדון ידידו, ז"ל הגמ' דף מ"ח ע"א. א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן ריאה שניקבה דדופן סותמתה כשרה. ואוקימנא במקום רביתא דוקא. והיכא מקום רביתא חתוכי דאוני, ופר"שי מקום רביתא מקום חתוכי דאוני שהן סמוך לצואר במצר החלל עכ"ל. וכ' הבי' בסי' ט"ל דף כ"ט ע"א כלומר דכיון שהריאה הדופן גדלים כאחד וסמוכי' תמיד שהמקום צר ונרחק בין האונות ולדופן, והואיל וכן אע"פ שיש נקב תחת הסרכא הדופן סותמו עכ"ל, והוא ג"כ לשון רש"י דף מ"ח שיטה י"ו וי"ז. עוד כ' רש"י שם. וכי אמר רב נחמן חוששין זה למעלה ברוחב החלל כנגד האומא הגדולה דכיון דרחוקה הריאה מן הדופן מיפרקא ההיא סתימא ע"כ. הרי דאין מועיל סתימת אבר אחר אלא א"כ יהיה מקום רביתיה דהיינו שיהא סמוך תמיד והמקום צר משא"כ כאן דאין המקום צר, ואם נפשך לומר ששם ג"כ הוא דחוק, לא מעצמו ומברייתו כך הוא אלא מפני רוב המאכל שאז מתרחב הבית הכוסות ונתפח וכשיתעכל המאכל חוזר ומתקמט א"כ לאו היינו רביתיה, ולזה תמצא שרש"י ומר"ן הבי' דקרקו לומר וסמוכין תמיד שהמקום צר שבמלת תמיד חודה ממש מאי דאמרן.

ועוד כל רואה יראה דלא עדיף סמיכות הבה"כ לטרפש יותר מסמיכות האומות לדופן ואדרבה שם ברופן יותר דחוק. ואעפ"כ חז"ל שיערו בדעתם הרחבה וברוח מבינתם ואסרי לן ברופן שכנגד האומות מטעם שאינו דחוק כ"כ. והא לך ל' רש"י בגמ' דף מ"ג ע"א אהא דאמרין שם קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום. כ' שם רש"י אינו קרום ואם ניקב ונסתם אפי' עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת כדאמר' ביבמות וכו', דכל נקובי דטריפות לא מהניא להו סתימא דסלקא בהו לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה ולסתימת כבר במרה ולסתימה דיריכים בחלחולת. דההיא סתימה מעיקרא היא עכ"ל. וכ' רמ"י וט"ז וש"ך ופר"ח דר"ל שלא נחלשה הבהמה מעולם. שמיר יש דבר לסתום והוי כאלו לא ניקבה אבל הכא סתימא דסלקא בה לאחר זמן חיא דבין כך ובין כך נחלשה הבהמה ע"כ. הרי דדוקא כי הני אמרי' בהו מקום רביתיה מטעם דהויא סתימא דמעיקרא. והא לך לשון מר"ן הבי' ב' מהר"י בן חביב דף כ"ט ע"ד סתימת הדופן הצר שכנגדה היא סתימה חזקה מהורקת וגדול כחה כי אפי' אם ניקב דאי ר"ל שראינו בעינינו נקב באונא דדופן סותמתה היא כשרה שהרי יש על הנקב תחבושת חזק שיגין על הנקב והדרא בריא וכר' ע"ש.

וז"ל הרשב"ץ דף כ' ע"ב וכ' הרמב"ן ז"ל. כללא דמלתא לא סתים בריאה אלא אונה לדופן ואונה לחברתה בכסדרין ואומא לאונה אבל אומא לדופן ואונא לחברתה או לאומא שלא כסדרין או מגב לגב דסריכא לגרגרת או להרת או לטרפשא דליבא או לטרפשא דכבדא או לעיגוניתא דורדא או לקני הלב ושמנונית שבסמפון ולשאר כל המקומות. כיון שלא מצינו לרבנותי' בעלי התלמוד שהתירו אותן, אסורות דכולהו שלא במקום רביתא נינהו כדאמר' מקום רביתא היכא מקום חתוכי דאוני עכ"ל. הרי דדבר שלא נזכר ולא נח' בתלמוד דהוא מקום רביתא אסרינן ליה ולא סמכינן על יריעתינו. ובדף ג' כ' וכבר נשאל הרשב"א ז"ל אם ניקב הטרפש ויצאה סרכא מהריאה אל הכבד

אי אסרינן לה או דילמא אמרי אין להוסיף על הטרפיות כיון שלא הזכירוהו חכמים. והשיב שלא התירו אלא מקום רביתה ואין זה מקום רביתה ואין זה תוספת על הטרפיות ע"כ.

והרי"ב בתשרי ס' פ"ה נשאל על ענין ריאה הסמוכה לטרפש בדבק. והשיב אנו אין לנו אלא מה ש' הרשב"א ז"ל משמן של גאונים וכו', ומסיים באותה תשובה. הנה שלא התיר אלא באומא הדבוקה כולה לשדרה שנראין הדברים שכך היא ברייתה אבל כשדבוקה לטרפש וללב מנין לנו, וכל הבא להקל קולא גדולה כזו מדעתו בשל תורה עליו להביא ראיה ברורה עכ"ל. הרי לך מבואר דלא נמסר דבר זה לדעתו של אדם לומר זה מקום רביתה וזה שלא מקום רביתה. ולזה תמצא שהרשב"א נרגש לזה ונשמר בתחלת דבריו לומר אמרו משמן של גאונים דמשמע דאלולי שדבר זה יצא מפיהם לא היה יכולת ביד שום חכם להתיר. והנה אפי' שיונח ג"ד שהוא ספק הא קי"ל דכל ספק בטרפות לחומרא, והש"ע מלא מזה וטעמא משום דהוי ספק של תורה, והרב הגדול פר"ח בס' כ"ט האריך והרחיב הביאור בעניני ספק בטרפות עד מאד ומסיים בה הווקעתי להאריך בפרט זה לפי שהוא יסוד גדול וכולל לכל הטרפיות, למען יזהרו וזבחי הזבח שלא להקל בטרפיות בשום מין ספק שקול ואף בהפסד מרובה וזולתי היכא דאיכא למתלי לקולא טפי מלאיסורא וכמו שנתבאר עכ"ל.

והנה כל מה ש' לעיל דאינו סותם משום דלאו מקום רביתה הוא לדעת המקילים הסוברים דסתימת אבר אחר מהני היכא דהוי מקום רביתה אבל לפי ד' רוב הפירוש החולקים עליהם לא תבעי לך דפשיטא דאין לספק כלל וטרפה. והא לך ל' הב"י והתו' כתבו דלא אמרינן חלב טהור סותם אלא בכגון דקין שניקבו ושומן סותמן שהוא חלב שלהם ואדוק בו מאד אבל אבר שניקב אין שומן של אבר אחר סותמו שהרי אינו אדוק בו כ"כ, וכ"כ בס' התרומה וכן הסכים הרשב"א וכ"כ הרא"ש והמרדכי. ומיהו מדברי הרמב"ם בפ"ו מה"ש משמע שהוא מפרש כפרש"י עכ"ל הב"י, והרשב"ץ בספרו הכריע כדעת התר וכ"ד האריה כלל ג"ב וכ"ד מור"ם והרי"קש בהגהותיהם וכן הכריע הט"ז והפר"ח יע"ש. וכ"כ בהג"ה ש"ד ב' סמ"ק. ומר"ן בש"ע סתם הדברים כל' הגמ' ולא זכר מחלוקתם. גר' דאין לנו ילפותא לומר מדסתם ולא חילק משמע דלא שאני לן בין אבר לאבר דהא הגמ' ג"כ לא חילק ואפ"ה לא אמרו הפירוש דסתים בגמ' משמע דאין חילוק. ולזה תמצא דמור"ם הגיה ע"ז ואינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתחלתו (בתולדתו) אבל אם סותם נקב של אבר אחר לא מקרי סתימה וטרפה. וכ' ע"ז פר"ח ומשמע דה"ה לבשר שאינו סותם אלא בכה"ג וריאה שניקבה דופן סותמתה דכשר. והיא משום דהבשר דבוק בו בתולדתו וסביד שפיר בבשרא הא לא"ה לא. וכ"ד הש"ך ועיקר ודלא כט"ז עכ"ל. וכבר ביארנו לעיל שאף לד' רש"י ורמב"ם ז"ל שמקילים וסוברים דסתימת אבר אחר מהני היינו דוקא כשהוא אדוק מאד דומיא דאזני בדופן וחלוחלת ביריכים הא לא"ה לא, והכי דייק לישנא דרמב"ם ע"ה ש' בפ"ו דין י' קיבה שניקבה וחלב טהור סותם את הנקב מותרת וכן כל נקב שהבשר או החלב המותר באכילה סותם אותו ה"ז מותר חוץ מחלב הלב וכו'. הנה מאמרו וכן כל נקב וכו'. הורה לנו דבכל הנקובים בעינן דומיא דקיבה שיהא אדוק ומחובר בו מאד.

ושמעתי אומרים שאפשר לידע אם בה"כ אדוק דבוק בטרפש ע"י שיכניס ידו בחלל הבהמה בין הבה"כ לטרפש. וזה אינו דידוע דאין איברי הבהמה אחר מיתתה כמו בחייה, דבחייה כל אבר יש בו חיות נרשא את עצמו ומי יודע אדוק או לא כי מי יוכל לידע סוד זה בחייה אבל אחר מיתת הבהמה איבריה כבדין ומתפרקין ומדלדלין שלא נשאר בהן רוח וחיות. וכל זה כתבתי להנחת השמועה ולסברתם. אבל אנו כבר כתבנו לע"י כמה טעמי לאיסור הן מטעם קרום הפרוש על בה"כ הן מטעם דבגמ' לא נזכר שהוא מקום רביתה הן מטעם שצריך שיהא ארוק מאד תמיד הן מטעם דלא נמסר דבר זה

לאדם אשר בעפר יסודו הן מטעם דלא יהא אלא ספק וספק דאודיתא לחומרא הן מטעם דקרום הטרפש קשה. ג)

[סי' קי"ז] קי"ו.

ועל השאלה השנית זאת תשובתה. כתב רמ"א בסי' מ"א ס"ח וז"ל, ואם נסרך טרפש הכבד לבה"כ יש לבדוק בכרס שבדאי יש שם קוץ או מחט שנקבה ועי"ז בא סרכא זו כן מצאתי בבדיקות ישנים וראיתי מעשה והכי נהוג עכ"ל. ולשון זה דחוק וכבד פירשו הרב בעל חוט השני ז"ל ששיעור הלשון כך הוא. כשיש שם מחט או קוץ שבדאי נקבה יע"ש וכ"פ הרב שם א). וכתב פר"ח סי' זה וז"ל, כ' בס' צ"צ דכל שנמצא מחט תחוב בכרס וננגדו נמצא סרכא בכרס תלינן לחומרא דודאי הסרכא באה מחמת המחט שנקבה הכרס מעל"ע. אבל בנמצא קוץ או מחט מונח כך בכרס ואינו תחוב בו אע"פ שהבה"כ נסרך לאיזה מקום אין להטריף ע"כ. ויפה כתב עכ"ל הפר"ח וכ"כ הרב מטה יוסף ח"ב: ה' ל"ח ע"א וכ"כ רשד"ם ז"ל סי' ל"ו גבי דיאה שאם סרכא מבחוץ נגד המחט טרפה וכן הביא הבה"ט משמו. וכן מצאתי למר"ז כה"ד צאלח ז"ל בכתיבת ידו ונתן טעם דחשינן שמא המחט נקבה הריאה וחזרה לאחוריה, והעיד שכן ראה לבדק בקי שאירע כן לפניו והטריפה מהאי טעמא ע"ש.

וז"ל הרב מ"י שם בסי' ל"ו דף ל"ו ע"ד ואם נמצא בועא או אחת מהמדות הכשרות נגד המחט מבחוץ מוכחא מילתא דבעבור הנקב שהיה שם העלה בועא זו או מראה זה. וה"ה אם סרכא נמצאת נגד המחט מבחוץ תלויה שהיא טרפה עכ"ל. ושוב הראו לי בגליון ש"ע מכתבת יד מה"ר סעיד קטיעי נ"ע שכ' בזה להטריף ולא כתב בה מקום הדין זה מורה לדוב פשיטות דבר זה. שוב מצאתי בזו"ת סי' ל"ו ס"ק כ"ד שהביא ג"כ ב' כנה"ג דסרכא הוי כק"ד, ושכן הסכימו הר"י פיגון ומהר"ש גאון וסיים בה והכי נקיטין. גם בס' ע"י ז"ל כ' בענין סרכא בטרפש לבה"כ ומחט כנגדה טרפה ע"כ.

עוד כ' רמ"א ז"ל בסי' מ"ח וז"ל. מחט או קוץ הנמצאים בהמסס ובה"כ בחללו ולא נתחב בהן כלל כשר בכל ענין וא"צ שום בדיקה (הגמ"י) עכ"ל, ופי' פר"ח שם דבנמצא בחללו ולא נתחב שאין כאן דיעותא כלל אפי' נמצא בו ק"ד מבחוץ כשר, אבל כשניקב מצד אחד דהויא דיעותא אם יש שם ק"ד מבחוץ טרפה, ואחד ימים שכתבתי זה הגיע לידי סי' צ"צ ובסי' מ"ט הסכים למ"ש עכ"ל וע"ש שמאריך, גם בט"ז ובש"ך כ"כ והסכימו לד' רמ"א דכשיש ק"ד או מכה מבחוץ טרפה וע"ש שמחמירין יותר לאסור אף בנמצא. וכבר השיגם הפר"ח דבנמצא לחוד אין לאסור כמש"ל בשמו. והרב פר"ת כ' עמ"ש ההג"ה וא"צ בדיקה פי' אם ניקבו משני צדדין, ואין הכוונה לומר אי איכא ק"ד דהא לא מטרפינן בק"ד אלא בהיכא דאיכא מחט תחובה מצד אחד וכנגדה מאחור ק"ד כנגד פי המחט אבל בלא"ה לא והדברים פשוטים. וכן ראיתי להפר"ח שכ' בס"ק כ"ב עכ"ל. גם בס' לקט הקמח דף ל"ו ע"א הביא הך דצ"צ והוסיף והא דאמרו דאין לחוש לסידכת האיברים שנקיבתן במשהו, היינו דוקא היכא דליכא אלא סרכא לחוד ואין מחט תחובה כנגדה אבל כשמחט תחובה כ"ע מודו דתלינן להחמיר דהאי סרכא באה מחמת מחט ע"כ.

ג) הר"י שו"מ כת' בשם מהרי"ץ בן יעקב דמנהג להכשיר סתימת הטרפש היינו האדום כמ"ש בר"ב סי' מ"ח סק"ב ובס' רב"ה סי' ל"א.

(ק"י) א) ובז"ת יו"ד שם העלה המחבר דברי בעל חוט השני בזה"ל וז"ל. כלומר אם באה סרכא זו מחמת קוץ או מחט ודאי ימצא שם (ר"ל המחט). ואם לא ימצא כגון שעירו כבר הפרש מכשרינן ותלינן הסרכא בהפשטת ליהות וכו'. ועיי"ע בתשרי ק"ב ח"ב.

הרי לך מבואר לך כל הגי רבוותא דבין בריאה בין בבה"כ כי אשתכח מחסא מצד אחד וכנגדה מאחור יש ק"ד או סרכא או בועא או מכה דיש להטריף דחישנין שנקבה ותורה לאחוריה דאם אין מחס ק"ד וסרכא זו או בועא זו או מכה זו מהיכן? ואפי' שרואה מבחוץ שלא ניקב מעל"ע חשני חישנין שמה ניקב והבריא וזו שלא יראה פי הנקב מפני שהוגלד פי המכה. גם נת' לך דדוקא כשהק"ד או הסרכא או המכה או הברעא נגד פי המחט ממש הא לא"ה שהסרכא בצד אחד והמחט רחוקה ממנה בצד אחר כשרה, ועכ"פ צריך כל מורה להתישב בדבר הרבה ולמראה עיניו ישפוט באיזה אופן להטריף או להכשיר. ומכאן עוד ראייה ברורה כצהרים דטרפש אינו מגין על נקב בה"כ. דאליכ הר"ל לגאונים שזכרתי לאכשורי מטעם דטרפש סותם אלא שמעת מינה דטרפש מסתם לא סתים והיא ראייה שאין עליה תשובה ממ"נ דדוק.

ומעתה מי הוא זה הרואה חבל נביאים מסכימים לאיסור ולא יענה אמן הלא המה רמ"א ב' בדיקות ישנים הלכה למעשה ומנהג פשוט, והגמ"י והרב חוט השני וס' צ"צ ופר"ח וס' מטה יוסף ורשד"ם והבה"ט ומה"ר צאלח ושכן ראה לבדוק בקי ומה"ר סעיד קטיעי וע"י וס"ז וס"ד ופר"ח ולקט הקמח וכנה"ג והסכמת הר"י פיגון ומהר"ש גאון וז"ת. ובכל הספרים אשר שלטה עיני לא מצאתי מי שיחלוק על זה חלילה, ומאן ספין ומאן רקיע לחלוק חלילה ישתקע הדבר ולא יאמר, וכבר אמרו בגמ' גבי חלב טמא אינו סותם דף מ"ט ע"ב. ההוא נקב דסתמיה חלב טמא דאתא לקמיה דרבא אמר רבא למאי נחוש ליה חדא דהא אמר רב ששת חלב טמא נמי סותם. ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל א"ל רב פפא לרבא רב ואיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל ע"כ. עוד שם בחולין דף ע"ו ע"ב. הנהו גידין רכין דאתו לקמיה דרבא (פירש"י דהוה מצטרפי לבשר וחופין רוב עצם הנשבר) אמר למאי נחוש להו חדא דאמר ר"י גידים שסופן להתקשות נמנין עליהם בפסח ועוד התורה חסה על ממונם של ישראל. א"ל רב פפא לרבא רשב"ל ואיסורא דאורייתא ואת אמרת למאי נחוש להו. אישתיק. ע"כ. הרי לך דבאורייתא אזלינן לחומרא ולא אמרינן התורה חסה וכו'.

יותר יש לו לחוש על הנפשות הנלקחות (הלקוחות) מאילן החיים ואל ישקצם בנבלות וטרפות ר"ל, וכבר ידוע מ"ש המקובלים שהמאכלים שהזהירונו חז"ל מהם שורה עליהם רוח חיצוני וטמא חוכרני כי בס' ר"ח האריך בזה מאד גם בס' כליח פ' שפיני דבר בזה מה שיש בו ד' ולזה תמצא שאמרו ע' טרפות נגד ע' שרים אשר חלק ה' אלהיהך אותם לכל העמים, ואתכם לקח ה' לנחלתו ישראל אשר בחרתי בו. וכ"ש כי מנהג קדום ופשוט שלא יסתום הטרפש לבה"כ גם בסרכא נגד מחס נר' פשוט ע"פ שני עדים יקום דבר מפיהם ומפי כתבם. וכבר שמענו צווחה ככרוכיא בשנת התק"ג על זה ולא הושגה עליו, ולולי ה' צבאות הותיר לנו שריד הוא העירני לכל זה מורי ורבי נזר השלמים כמה"ר כ"ץ רי"ע ואב הוא לכולנו ומפיו תצא תורה ומצוה ליאור באור החיים הבעור אח"י מלך יושב על כסא משפט האמת והצדק שפתותיו שושנים שונים הלכות לאמתתן ומפיהם יצאו זיקוקין דנור, ואנן עניי כמלקטים אחרי הכושרים ואחלי ואולי אהיה כסניף וכתלמיד שרבו מיישב על ידו.

וראיתי לחתום כאן במה שחתם בו הרב פר"ת לענין דומה לזה בס' ט"ל, וכל העוזר בדבר ה"ז מעמיד דגל השכינה ומונע הטומאה הנחלאה מנפשות עם ה', ומטהר בית אלהינו ומשיב עטרה לישנה. ומה גם לנזהגים בזמן ראשון להחמיר דפשיטא לי ולכל אשר יודע דעת, דאין שום סכרא שנקיל להם ואפי' כבר חזרו להקל ונהגו בהיפך, אין ממש במנהגם האחרון כי נעשה באיסור ובטעות שלא כרצונו ית'. ושומע לדבר ישכן בטח עכ"ל.

עוד אהבתי להזכיר לך בכאן דברי הרב הגדול פר"ח בשרית שלו הנק' ב' מים חיים ט"י ב' בענין כיצא בזה חז"ל. ועוד לא יהא (אלא) ספק שקול דרבוותא כבר השיב הר"ן להריב"ש על ענין כזה חז"ל. רואה אני דברייך טובים ונכוחים שאפי' בעסקי העולם

כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק. עאכ"ו שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצות שהם כבשוננו של עולם. ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותי הקדושים ונכניס עצמינו במקום צר ובמשעול הכרמים עכ"ל. ואם יאמר האומר הרי הראשונים לא חששו לכך, תשובתו בצדו ת"ח שאמר בדבר הלכה וכו', וגדולה מזו אמרי' בחולין (ב) אפשר בא אסא ולא ביערו וכו' עכ"ל הפר"ח, ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת תורת חומרת ספק טרפות שהוא ספק איבוד נפש אין גבון וחכם שיעמיד דבריו במקום איסור של תורה. ועינים נשאתי ליוצר מאורים יזכני ללמד וללמד בתורתו הטהורה והקדושה אני זורעי וז"ל עסכ"ה. כה מעתיר עני וכואב מצפה לחסדי אהיה הצעיר יחיא בן לא"א יוסף בן כה"ר צאלח יצ"ו.

ואח"ז ראיתי בתשו' מהרי"ל ח"א כלל י"ב סי' ע"ג דף צ"ח ע"ג דבדיני איסור והתר גטין וקדושין, לאו כל כמנייהו דבני העיר לתקן תקנות, דבשל תורה הלך אחר המחמיר או בחר רובא לקולא יע"ש באורך כי אין פנאי וכו', ומביאו הכנה"ג בכללי הפר' אות צ"ו, ויעויין בס' גט פשוט שהאריך בפרט כלל זה סי' ו' בכללים ע"ש:

[סי' קי"ח] קי"ז.

שלמך ישגא לעלמין אכ"ר: הכתב והמכתב אשר טפחה ימינך הגיע. אודות מעשה והיה והורה אחד מיוחד לעשות יין שרף ב"ט א' ולא נתבאר בכתבך אם נעשה מעשה על פיו בזה או אם שהורה להלכה לבה, שאם להלכה יש תקנה שיחזור ויידרש ברבים שמה שהורה להם תחלה לא כך הוא אלא איסור גמור הוא. ואם כבר נעשה מעשה צריך כפרה. ואעפ"כ יש ארכא לשליותיה לדרוש ברבים הוא עצמו שטעה ואיש ואשה לא יעשו ככה ולא יזידון עוד. שכ"כ רמב"ם פ"א מהי"ט כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יום טוב ולא יש בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מבערב. אסרו חכמים לעשות אותה ב"ט אע"פ שהיא לצורך אכילה. ולמה אסרו דבר זה גזרה שמה יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מבערב ועושה אותן ב"ט, שעובר מדאורייתא יע"ש וה' יכפר בעד א). י"ט ולא יהיה לו פנאי לאכול וכו', אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מעי"ט הואיל ויש בהן עסק אין עושין אותן ב"ט. כיצד אין קוצרין ולא זורין וכו' ולא טוחנין ולא מרקדין ב"ט. שכל אלו וכיוצא בהן אפשר לעשותן מעי"ט ואין בכך הפסד ולא חסרון, אבל לשין ואופין ומבשלין ב"ט שאם עשה אלו מבערב יש בכך הפסד וכו'. משמע ברור דאסור לעשות היין שרוף ב"ט הן י"ט א' הן י"ט ב' כיון שאם עשאו מבערב אין הפסד. ועוד בפר' ז"ל שלא התירו אלא לישא ואפייה ובשול שאין אדם מכין מהם לימים הרבה אבל דברים שדרך אדם לעשות לימים הרבה לא. והדבר פשוט מאד ומעולם לא נשמע מי שעושה כך או מורה כך חלילה, וכ"ש לפי דעת הר"ן ודעמיה שכל מלאכות שאפשר לעשותן מבערב ועושה אותן ב"ט, שעובר מדאורייתא יע"ש וה' יכפר בעד א). וצריך לעיין אם לא השלים מבערב מלאכת השרייה דיש הפסד קצת אם ימצוק אותו מבערב וצריך להמתין עליו עד י"ט. והנה מדברי הה"מ גר' דאפ"ה (אסור) * שכ"כ וז"ל. ודעת רבי' שכל שבעיקר המלאכה אין הפסד אע"פ שבחלק ממנה יש הפסד אסורו חכמים, ר"ל שכיון שבקצירת חטים וכיוצא בהן אין הפסד אם נקצרו מבערב. אע"פ שבתלישת קצת ירק וקצת פירות יש הפסד לא רצו להתיר התלישה שהיא תולדה דקצירה לחצאין וכו' ע"ש. ואני מוסיף ג"כ דחטים שעדיין לחים קצת בעי"ט ובי"ט תכלה לחותם לא אמדינן בהו חסרון והפסד אם יטחנם מבערב כיון דאין ההפסד רק

במקצת, ולזה אסרו הטחינה כלל ולא קמפליג. וזה ג"כ ראייה לדברי הה"מ דכל שאין הפסד רק בחלק ממנה לא מקרי הפסד, וה"נ ביין שרוף דאין בו הפסד בכולו. ועוד דבחד יומא הדבר ידוע לבעלי המלאכה הזאת שאין בו השבחה, ואת"ל יש בו, מועט הוא הלכך פשיטא דאסור. לעשות היין שרוף, ועיין עוד בהה"מ שם דכל מלאכה שאדם עושה לעצמו לימים הרבה, דרך לעשותה ע"י אחרים כגון הברירה והקצירה ואסור, משא"כ אפייה ובשול אין אדם עושה לימים הרבה ושלום. יום ר' ס' לכפר עליכם, [שנת] ב"ץ. [לשטר].

[סי' קי"ט] קי"ח

אלמנה או גרושה שנישאת בע"ש אם מותר לבוא עליה בשבת אי אסור משום דקונה לה בביאה ואין קנין בשבת.

תשובה: כ' הש"ע בא"ה סי' ס"ד סעי' ה' ח"ל. אין כונסין בתולה לחופה בשבת לפי שעי' החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והר"ל כקונה קנין בשבת. ואלמנה אין חופה קונה בה אלא ע"י ייחוד של ביאה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה. לפי צריך להתייחד עמה קודם שבת כדי שלא יהיה כקונה קנין בשבת (עכ"ל). ועיין בא"ח סי' של"ט. הנה מבואר דבבתולה סגי לקנותה בחופה שעושים לה בע"ש, ובאלמנה סגי בייחוד הראוי לביאה ולא צריך שיבוא עליה ביאה ראשונה קודם שבת.

והתימה מהרב גר"א ז"ל סי' ס"ה שהבין דבעי ביאה גמורה שבי' ובעל ג"צ כ' ח"ל והאריך במ"ב סי' צ"ו והעלה ייחוד במקום סתר בלא ביאה סגי, וכ"נ מדברי כ"ב. אבל בהמר"ל ה' שבת תמצא ב' מהר"ש שפסק שבעילה גמורה בעינן, וכ"נ מב"י א"ח [סי' של"ט ב' מהר"ם והמרדכי, ובשכ"נ שם הביא מחלוקת שבין הפ"י. אבל דעתי שביאה גמורה בעינן עכ"ל. הנה מדנקט לומר ובעל ג"צ כ' ח"ל וכו', משמע שסובר שג"צ חולק על הש"ע וליתא. אלא גם ד' הש"ע כד' הג"צ דסגי בייחוד לבד כיון שהוא ייחוד הראוי לביאה.

ומצאתי להרב בצלאל בס' קרבן שבת פ' תשיעי דף כ"ט ע"ד ב' אגודת אוזב השיג (השיב). * למהר"א סי' קצ"ו והמרדכי שלמדו מהירושלמי דצריך לבוא עליה מקודם שבת, וכ' דאדרבא מהירוש' מוכח דייחוד דקאמר לאו הינו לבוא עליה, אלא ייחוד גמור הראוי לביאה וסגי בהכי ומותר לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת ואינו קונה קנין בשבת שכבר קנאה, ולא זו בלבד אפי' בתולה הנישאת בע"ש דק"ל חיבת חופה קונה לכל דבר. אפי"ה טוב וכשר לכתחילה ליחדם מבע"י כמו אלמנה, והטעם מפני שיש מרז"ל המפקפקין על חופה שלנו שפורסין סליה על ד' קונדסין ומכניסין חתן והכלה שם וחופה כזו אינה קונה וכו'. ושם כ' בשם מ"ב דמהר"א סי' קנ"ו שאסור לבוא על האלמנה ביאה ראשונה בשבת מיירי בלא ייחוד מבע"י. וסיים שם דכדאי גאונים אלו לסמוך עליהם אפי' שלא בשעת הדחק ובפרט במקום שיש שמחת חתן וכלה והאריך שם:

[סי' ק"ד] קי"ט.

שאלה. סרסור שגמר המקח בין שנים ואח"כ מחלו המקח זה לזה והסרסור תובע שכר סרסרותו בטענה שכבר גמר ביניהם.

תשובה: לכאורה היה נ"ל לומר דפטורין מליתן לו מהא דכ' רמ"א סי' רצ"ד סי' דראובן שהמציא חוב בטוח לשמעון ונטל שכרו ואח"כ נתקלקל החוב דצריך ראובן לטרוח שנית, אלא שמצאתי להרב ש"א סי' ק"ן שנשאל ע"ז והשיב דאין ראייה מכאן לפטור. דשאני התם כיון דנתקלקל הוי כאילו לא גמרו כלל. משא"כ בנ"ד דהם עצמם

הגורמים ומוחלים זה לזה המקח נגמר בקנין ונגמר מלאכתו. והביא ראיה ממ"ש בע"ש ס"ס קפ"ה וגם יש"ש פ' הגחל בתרא הסכים לדברי ע"ש. ול"ד להג"הת רמ"א ס"ס קפ"ה דשאני התם דלא הקנו גופים זה לזה אלא חיוב על הנישואים ולא נגמר פעולתם. העולה מזה דחייבים לשלם לו שכרו "ותו לא", ונר' פשוט דהיינו שנגמר המקח בדת תורה אבל אם עמד המוכר והלוקח בדין ונפסק הדין שהמוכר יכול לחזור בו, כגון דזבין ולא אצטריכו ליה זווי בסי' ר"ז. או שהלוקח יכול לחזור בו כגון שנמצא במכר מום בסי' רל"ב. פשיטא דאין לסרסור כלום כיון דהמכר אינו מכר ואין לאחד כלום על חבירו ק"ו הסרסור דר"ק:

[סי' קכ"א] ק"ד.

בשיעור כוית כמה הוא ומחלוקת הפוסקים: בסי' שארית יהודה בהגהותיו לס' תרומת הדשן דף ל"ה ע"ב כ' בסי' קל"ט כתוב וז"ל. דהא כוית היינו חצי ביצה ע"כ נ"ב וז"ל וכן הוא דעת ר"י בתו' פ' י"ה א). אבל ר"ת כ' דכוית אינו חצי ביצה ואפילו ג' זתים הם פחות מביצה. דג' גרוגרות הם כביצה וגרוגרת גדולה מזית. כן הכריע מסוגית עירובין ב' וכן מדברי הרמב"ם ז"ל שכ' פ"א מה' עירובין ד"ח גרוגרות הם ב' סעודות נמצא שגרוגרת הוא שליש ביצה ע"כ. וכ"ד פר"ח א"ח סי' תפ"ו:

[סי' קכ"ב] קכ"א.

עוד שם בהגהותיו על תה"ד בסי' קמ"ה א' וז"ל וא"ת דר"ל בשבת אין דרכו לכתוב בסתם וכו'. נ"ב וז"ל. מלשוננו מוכח (מוכרח) * דבחול מייירי שכ' אחר נוסח הקידוש ואם חל בשבת וכו' ע"כ. ותו דבסי' הנ"ל וז"ל. אח"כ מצאתי בגליון א' במימון לא ידענא מאן דהו, כ' דודאי בקדוש י"ל זכרון תרועה וכו'. נ"ב וז"ל. נר' שלא דאח"כ נוסח שכ' רמב"ם ז"ל בתפלת ר"ה בסוף ס' אהבה בסדר התפלות ז"ל. אמצעית של ד"ה ערבית ושחרית ומנחה אתה בחרתנו וכו' י"ט מקרא קדש הזה זכרון תרועה וכו'. משמע בהדיא דלא שאני ליה לרב ז"ל בין ערבית לשחרית. וס"ל כמו אחד מן הגדולים שקיבל מרביותיו שהביא הרב ז"ל בתחלת התשו'. וכ"נ ג"כ מלשון רב האי שהביא הטור ז"ל ע"כ:

[סי' קכ"ג] קכ"ב.

שם בי"ד בסי' ק"א כ' הטור ז"ל. י"א שתרנגולת בנוצתה וכן חתיכה חיה וכו'. נ"ב איכא למידק דמאי איריא תרנגולת (בנוצתה) * אפי' בלא נוצה נמי תפוק לי דבטילה מפני שהיא חיה ולא היל"ל אלא חתיכה חיה והיה בכלל תרנגולת אפי' בלא נוצה. ואמאי נקט בנוצתה דמשמע בהדיא (דדוקא) * משום דחסרה הסרת הנוצה היא דבטלה אבל משום דחסרה בישול לא. וכסברת סמ"ק שהביא הרב ב' ר"ף דהסרת נוצה הוי מחוסר מעשה אבל לא מליחה ובישול. ושמא יש לדחוק שהם שתי סברות. וכיון דתרווייהו אזלי לחד סעמא משום שאינן ראויים כמות שהן. והרא"ש פליג אתרווייהו להכי ערביניהו בחדא מחתא. אח"כ מצאתי בפסקי הרא"ש דפליגיניהו בתרתי סוף פ' גיד הנשה ועי"ש ע"כ. ועיין בפר"ת דגם הוא תירץ קרוב לזה:

(ק"ד) א' יומא דף ס. ד"ה. ושיעור. ב' דף פ: ד"ה אנב.

(קכ"א) א' בענין נוסח התפלה והקדוש בר"ה אם אומר זכרון תרועה או יום תרועה כ' ח"ל. (אח"ן)

[ס' קכ"ד] קכ"ג.

לעיר אלפתחה, שאל השואל אותם ההולכים ב"ט ממקום למקום להטייל או לדבר שמחה או לדבר מצוה כגון להתפלל ב"י וכיוצא נוטלים בידם מקלות כמנהגם בחול אם דינם כסומא וחיגר וחולה וכיוצא וכו'. ואומרים שלוקחים המקלות משום פחד שלא יפגעו בהם חיות וכיוצא.

תשובה: לכאורה נר' דאין זה דומה לחיגר וסומא דהתם איכא טעמא דלתרוצי סוגיי דידהו עביר ואיכא זילותא ד"ט כדאי' בפוסקים א' אבל התם ב' לאו לתרוצי סוגיא דידהו אלא שיראים מפני חיות ולסטים. ומיהו נר' לדמות זה להא דאמרו אין יוצאין בכסא. אחד אנשים ואחד נשים דהוי כעובדין דחול. ואם אינו יכול לילך בענין אחר מותר ובלבד שלא יכתף, ואי איכא בעיתותא שירא לילך בלא כיתוף מותר ע"כ. הרי דמסוּם בעיתותא שדינן ליה אע"פ דהוי כעובדין דחול, וכאן כיון דאינם יכולים לילך בלא מקל מפני פחד לסטים וחיות נר' דשרי ע"כ:

[ס' קכ"ה] קכ"ד.

ועל ענין בכור בהמה שיש לגוי חלק בגופו כיצד יעשה. הדבר פשוט דפטור ואין בו קדושה דכתיב פטר רחם בבני ישראל ולא של ישראל וגוי עיין י"ד ס' ש"ך: א)

[ס' קכ"ו] קכ"ה.

א) כתב מר"ן ס' תרמ"ח סט"ו וז"ל. נפל עליו מים בתלש וסרח. או אפי' לא סרח בריח רע שנעשה תפוח. או שכבשו בחומץ או מבושל וכו' עכ"ל. וכ' המ"א שם ס"ק כ"ב נר' דלדין דק"ל כששרו במים מע"לע הוי כמבושל. ה"נ גבי אתרוג פסול. ומ"ש הטור ורי"ו בחומץ היינו דבחומץ אפי' לא שהה אלא כדי שירתיח הוי כמבושל עמ"ש ס' תע"ג ותקכ"ד עכ"ל. ודבריו צ"ע.

וקדם צריכים אנו לחקור בטעמא דפסוליהו דכל הני שהזכיר מר"ן בסעיף זה. והנה הרב הלבוש ז"ל הקדים והאיד עיינו בריש הסי' טעמא דכל הגו' בסי'. שכתב דתיבת הדר אינו יוצא מפשרו ובעינן שיהיה חי כיון שהוא בא להלל ולשבח בו. חי חי הוא יודך ולא מת כדכתיב לא המתים יהללו ית'. ודבר זה מתורתו של הראב"ד למדה ע"ה. הראית לדעת דטעמא דסעיף זה הוא מטעם לא המתים דסרוח ותפוח וכבוש בחומץ ומבושל מת הוא ולא חי. אבל כבוש במים מע"ל היאך נאמר עליו דיצא מכלל חי. וניחא כבוש בחומץ דצומת כל כחו דומיא דמבושל וסרוח. ולזה דקדק מר"ן ע"ה לכתוב כבוש בחומץ לדיוקא לומר דוקא בחומץ לא כבוש במים. דאל"כ הי"ל לסתם ולומר כבוש סתם כלשון הברייתא דלהשמר מזה נרגש רש"י ע"ה וכ' בחומץ לאפוקי שלא תפרש כבוש במים. דמהיכא תיתי לומר שיצא מכלל חי. וההיא דיורה דעה ס' ק"ה אינו ענין לכאן כלל. דהתם באיסור שנשרה עם ההתר מע"ל דחשיב ליה כמבושל היינו מטעם בליעה ופליטה. אבל הכא אי בולע מאי הוי. סוף דבר אחרי לחיכת עפר רגליו הרמג"א דבריו

[קכ"ג] (א) דין זה הובא בא"ח ס' ש"א ה"ח וס' תקכ"ב והוא מגמ' ביצה כ"ה: ב) נראה כצ"ל "הכא".

[קכ"ד] (א) ס"ג דכ' שם שותפות הגוי פטור מהבכורה אפי' היה לו א' מאלף בין בשרה בין בעובר. ונ"ש ס"ו לענין מקנה לגוי בעובר בלבד איך יעשה. (אח"ן).

[קכ"ה] (א) לענין אתרוג שנהגין להניחן במים מע"לע מהד"ן אי נפסל מטעם כבוש או לאו. (אח"ן).

צל"ע. ופוק חזי מאי עמא דבר שלוקחין האתרונגין ומניחין אותם במים מע"ל ויותר. ואין פוצה פה ומצפצף אשר יאמר כי הוא זה דלא חיישי לכבוש במים וטעמא רבא איכא דדוק. (ב)

והנה הרב משאת משה כ' בענין חידוש א' להרב עט"ז כ' עליו ולא מלאני לבי לעשות מעשה כדבריו. ובכיוצא בזה אמרו אם איתה להך מלתא לא הוו שתקי שאר רבנותא מלאודועי חדושא כי האיי כמ"ש הרי"ף פ' האשה רבא על סברת רב יהודאי גאון כנדע. ומזקנים אתבונן רבנן קשישי ובעלי הוראה הורגלו לנעול דלת בפני הפוסק כל שלא בא הדבר מפורש לראשונים וכמ"ש מהרי"ב בל ח"א סי' מ"א על דעת הרא"ה דיחיד הוא דלא לשתמיט חד מרבנותא. וכ"כ הראנ"ח בכמה דוכתי והרח"ש בססי' מ"א וכו' יע"ש. שוב אחר כמה שנים ראיתי בחק יעקב סי' תע"ג גבי מרור כבוש שהביא סברת המ"א דסובר דאוכל מרור כבוש מע"ל במים דלא יצא, וחלק עליו (ח"י) * דהתא דסי' ק"ה לענין פליטה ובליעה. גם בס' נהר שלום סי' תרמ"ח (תרמ"א) *:

[סי' קכ"ז] קכ"ו.

שאלה. מהו לחתום סופר בגט. תשובה: הדברים ארוכים בזה בין הפו' ותלוי מחלוקתם בסוגיית הגמ' א) וכבר הרחיב בזה הרב"י בס' ק"ל ומסיק שם דאפי' הרמב"ם (ור"ח והרי"ף) דמכשרי היינו בדיעבד דוקא. ועיין ריב"ש סי' ר"ה. ובש"ע ב) כ' יש ליותר מלחתום סופר לעד מפני שיש פוסלין ע"כ. מורה דבדיעבד כשר וגם בכסף משנה פ"ט דין כ"ז כ' דלא הכשיר רמב"ם רק בדיעבד ושכ"כ בהגהות יע"ש. והוכחתו מל' רמב"ם ג) אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד מהן כותב ושנים מהן חותמין וכו'. ואם זה הכרח לשונו קשיא לי. דמל' רבי' פ' ב' נר' פשוט דאפי' לכתחילה חותם סופר לעד שכ' שם דין ב'. אמר לשנים כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לה. והן הן שלוחיו והן הן עדיו עכ"ל.

ומצאתי להר"מ שכ' וז"ל. וקשה לזה מכאן שכ' הרמב"ם כותבין וחותמין. והכי אי' במתניתין. ובודאי באחד מהן כותב דבא אמרו דאם כתבו סופר פסול כדפסק הרב. וא"כ משמע דחתם סופר כשר אפי' לכתחילה דהא כותבים וחותמים קאמר. וי"ל דהכי קאמר דכותבין וחותמין ונותנין לה דמשמע (דהם) * נותנין לה. וא"כ הא איכא עידי מסירה ולכך כשר לכתחלה. וכ"ת מזויף מתוכו הוי דכיון דחתם סופר פסול אפי' איכא עידי מסירה פסול, י"ל כיון דחתם סופר לא פסול אלא לכתחלה דאין סברא לומר דאפי' איכא עידי מסירה חשיב כמזויף מתוכו די לנו שנאמר שלכתחלה יהיה פסול בלא עידי מסירה עכ"ל.

שוב מצאתי להרב משנה למלך פ"ט השיג על מר"ן הכ"מ מההיא דפ' שני וההיא דפ"ט לאו משום חתם סופר ועד נגע בכאן אלא משום דכל שאמר ליה כתבו ותנו לכתחלה צריך שיטפלו בגט כל הראוי למלאכת הגט. ולכך כל א' יעשה פעולה הצריכה וא' כותב ושנים יחתמו בו וא' יהיה שליח. ואם כדברי הרב והוא השליח שנתנו לה כדי נסבה (רבי) * עכ"ל. ומ"מ כיון דהאיי במידי דערוה ראוי להחמיר לכתחלה שלא להחתימו אם לא שהדבר נחוץ או שאין סופר בקי כמו העד דדוק וזה אפי' במי שרוצה להחמיר:

(ב) ורציתי להעיר כאן במנהגנו בתימן בהנחת האתרוג במים. כי לא כל האתרוג שמים במים כ"א העץ והסמך לו וכל האתרוג הוא חוץ למים וכ"ז בכדי שישאר מהודד כדם הלקחו מן האילן. (קכ"ו) (א) גטין סי' ז) סי' ק"ל סעי' ז) פ"ט הל' גירושין.

[סי' קכ"ח] קכ"ז.

פתח פיד לאלם אל דין כל בני חלוק, ודברים אלו סתומים וצריכין ביאור. ונ"ל לפרש דכבר ידוע מ"ש משפט צדק ח"ב סי' ה' דק"ל טענינן אנן אף שהבע"ד לא יטעון אותו ולא ידע אותה סברא רק אנן טענינן בעדו ע"פ דין התורה דאין הולכין בממון אחר הרוב. וכבר כתב מהר"אש בתשרי סי' כ"ז דאין לטעון טענת ק"ל כפ' הדיין אלא בדיינים שכבר מתו ופסקו (פסקיהם של הלוחות) * פסק וכתוב על הלוחות דאין משיבין את הארי אחר מותו. אך דיינים אשר הם חיים עדנה אין לטעון ק"ל כפ' הדיין אלא בזה אולינן בחר רוב דעות. וזה מ"ש כאן פתח פיד לאלם דהיינו הטענת ק"ל. דאף שהוא יהיה לאלם (אלם) * ולא יטעון, את פתח לו. אך צריך שיהיה אל דין כל בני חלוק. דהיינו לקדושים אשר בארץ המה דכבר חלפו למו. אך אם הם חיים לא יוכל אפי' הוא עצמו לטעון טענת ק"ל וכאמור. עכ"ל ס' דת ודין פ' יתרו:

[סי' קכ"ט] קכ"ח.

שאלה. אלמנה שמת בעלה אי יכולה לתפוס תכשיטיה כסף זהב לצורך קישוטיה. תשובה: בס' בית שמואל א"ה סי' צ"ד כתב על הא דכ' מר"ן ומשתמשת בכרים וכסתות וכו'. ואם בנות משפחתה אפי' אלמנות רגילות להשתמש בכלי כסף זהב נותנים לה וכו'. והוא בתשרי רשב"א סי' תתקכ"ג עכ"ל. מוכח מזה דמשתמשת בתכשיטיה שהיתה משתמשת (מתקשטת) * בהם בחיי בעלה. ואין לדחות דהתם מיירי בתשמיש כלים לא בתכשיטין כיון שאין לה בעל שתתקשט לו. דא"כ תקשי אמאי כ' הבית שמואל סי' זה ס"ק א' ח"ל. ובכלל כלי תשמיש איתה בש"ס משתמשת בכלי זהב ובכלי כסף כדרך שמשתמשת בחיי בעלה כשהיה במדינת הים עכ"ל. דקשה אמאי שנה הב"ש ז"ל לכתוב לקמן דין זה ב' הרשב"א. ועוד אמאי יחסה להרשב"א לבדו. והלא כ' כאן דהכי אי' בש"ס. אלא ודאי דחדושא אשמעינן לענין תכשיט ג"כ לא לענין תשמיש כלים א' וטעמא דרבה איכא והוא זה, דבסי' ע' כ' הש"ע סעי' ה' מי שהלך בעלה למדינת הים וכו'. אבל אין נותנין לה במה שתתקשט וכו'. וז' על זה הב"ש ס"ק י"ב טעמא שהרי אין לה בעל להתקשט לו (רמב"ם). ב' אבל בחרש ושוטה נותנין לה להתקשט כי אינה מחוייבת להיות לעולם בלא תכשיטין עכ"ל. דון מינה ואוקי באתרין דדוקא בהלך בעלה למדינת הים דאין לה בעל להתקשט לו כיון שעתידי לבא ולא תשאר לעולם בלא תכשיטין. אבל הכא שכבר מת הרי שוה דינו לחרש ושוטה שפוסקין לה תכשיטין דאינה מחוייבת להיות לעולם בלא תכשיטין ע"כ. ודע דלשם בתשרי רשב"א מפורש דאינה משתמשת בכל כלי זהב וכסף אלא מיחדין לה מקצתן להשתמש בהן וכו' יע"ש. וה"ה כאן בתכשיטין כי היכי דאינה משתמשת בכל המדורות ובכל הכרים וכסתות:

[סי' ק"ל] קכ"ט.

מאת מ"ו סעיד בן מ"ו מעוצה אלבשירי יצ"ו. שאל השואל באשה ששמה מרים ונכתב כך בשטר כתובתה. ולאחר ימים או עשור שינו שמה לשם שרה. ואחר זה נתגרשה בשם שרה ולא הזכירו בגט שם מרים שהוא העיקר כך הוא סגנון השאלה. ולא ביאר

(קכ"ח) א' דיוק זה ק"ל. כי דברי הרשב"א מכוונים הם לענין אם בנות משפחתה וכו'. דמשתמשת בכלי כסף וכו'. לא כמו שהיה בעלה במה"י מטעם עולה עמו. אמנם ראייה האחרונה שהביא המחבר ראייה חזקה היא שאין עליה תשובה דריק. ב' פ"ח מח"א.

אם נשתקע שם ראשון או שני או אם קורין לה בשני השמות ושאלתי לשואל ע"פ השיב שקורין בשני השמות. (א)

ונר' להשיב מהא דכ' מר"ן סי' קכ"ט סי"ח וז"ל מי שנשתנה שמה מחמת חולי אע"פ שקורין אותה בשם ראשון מ"מ שם השני עיקר וכותבים אותו קודם ואח"כ דמתקרי פלוני שם ראשון. ודוקא כשקורין אותו לפעמים בשם שני אבל אם אין קורין אותו בשם השני כלל אינו כותב אלא שם ראשון בלבד עכ"ל לענינינו. הרי לפניך דבעי למכתב שני השמות ולהקדים השם השני כיון שקורין אותו בשניהם:

[סי' קל"א] ק"ל.

עוד שאל השואל אם לא כתב השם הראשון אם פסול או בטל. תשובה: הראנ"ח בספרו סי' ל"ג כ' בשם רבוותא דכל שיש לו שני שמות צריך לכתוב שניהן ואם לא כתב אלא אחד מהם פסול אפי' בדיעבד דכיון שיש לו שני שמות כל א' מהשמות לבדו אינו שמו אלא כמו חצי שם ולכך פסול יע"ש ושכ"כ הר"ן וריא"ז ז"ל. ולא לתנא כתבו וזמר ע"ה שצריך המסדר לחקור אם יש לה שם אחר כדי שלא תצא תקלה מתחת ידו. והש"י יצילנו משגיאות בפרט בדבר ערוה החמורה. ולכן צריך לכתוב לה גט אחר ולכלול בו שני השמות כדרך שנתבאר לעיל. יום ו' ס' תוריע בפ"ג. ומיהו אם מיעוטא קורין לה בשם א' ורובא קורין לה בשם שני יש להכשיר בדיעבד כיון שכ' השם המובהק. (כמ"ש רבי' הב"י בדף קס"ב שיטה כ"ו ע"א). אבל אם הרוב קורין אותה בשם א' וכ' השם הטפל אע"פ שכ' וכל שום וחניכה ה"ז פסול כמ"ש רמב"ם בפ"ג. וכן פי' הב"י בריש סי' קכ"ט דברי הרא"ש דלא פליג עם רמב"ם בזה. ומצאתי בכתי' מהר"י זין ז"ל שכן הוא הפירוש המוכרח ושכן נראה מדברי הרא"ש (ומתוספותיו). גם מהריק"ש כ' שג"ל כרמב"ם וא"כ מי יקל ראשו להורות היסך זה חלילה:

[סי' קל"ב] קל"א.

שאלה מעיר יריק יע"א יורונו רבותי בגט שנכתב בלא שרטוט אם כשר או פסול. ועוד יורונו בהרשאת שליח הולכה אם עידי הגט הותמין עליה או צריך עדים זולתם. עוד יורונו בגט שנתקיים בחותמיו ושלחו אותו למקום שאין שם דיינים וסדר אותו אדם שידוע לקרות ולהבין לשון הגט בפני י' וקבלתו מיד השליח אי הויא מגורשת או לאו. תשובה: לשאלה הא'. הנה מר"ן הש"ע כ' סי' קכ"ה סע"י נוהגין לשרטטו. ש"מ דמשום מנהגא הוא ולא מדינא וכ"כ הרשב"א בפ"י הביאו הב"י דשרטוט אינו צריך שחרי שגיגו על הכל כותבין על היד של עבד ואין משרטטין יד של עבד וכו'. וא"כ כשר הוא מדינא:

[סי' קל"ג] קל"ב.

ועל השאלה השנית. פשוט דא"צ להזמין להרשאה עדים אחרים אך הם עצמם עידי הגט הם עידי ההרשאה. וכן אנו נוהגין וכן מפר' בס' דבר משה דף קע"ח ע"ב סי' ב' ח"ל. ועידי המינוי החותמים בהרשאה הם יהיו עידי הגט בחתימה ומסירה עכ"ל. ואחר זמן מצאתי שכן הסיב הרדב"ז לסדאלו הובאו דבריו בס' גר"ר א"ה כלל ד' סי' ל"א יע"ש בטוב טעם:

(קכ"ט) (א) נראה כי לא קורין שני השמות ביחד כ"א כל שם לבד, ומכ"ש מי שנקרא בשני השמות ביחד.

[סי' קל"ד] קל"ג.

ועל השאלה הג' ג"כ פשוט שכשר לעשות כן דהרי חז"ל אמרו שהשליח נותנו לה בפני שנים וזולתו והוא עצמו שלישי כי היכי דלהוי ב"ד עיין סי' קמ"א וסי' קמ"ב. ואפי' נתנו לה בינו לבין עצמו כדיעבד כשר עיין סי' קל"ג, וזהו ד' הרי"ף ורמב"ם ס"א מה"ג יום ד' ס' יאירו שבעת הנדות בפ"ג:

[סי' קל"ה] קל"ד.

ששמה למול אחינו תושבי עיר מכ"א היו ובראשם מ"ו מוסי' אלקטעי יצ"ו הגיע הכתב המכתב על אודות האשה העגונה היושבת בכבלי העגון למקוצעות אשתו של המנוח יעקב אלבוט נ"ע אשר נשמע כי יש לאישה יעקב הנז"ל אח יבם דרכו נסתרה הלך בדרך מרחוק ונעלם מעיני כל כי לא ראהו האדם חזי. על כן גרלה צעקתה לאמר הבע"ל ענינו וימי עניה ומרודיה צר ומצוק מגישים אליה היא מוצקת דמעות שליש מלגיו ומלבר על שני קצותיו חובר.

והנה עתה ה' ברחמי וברוב חסדיו ריחם עליה הדבר יצא והקול נשמע כי היבם אחיו של יעקב אלבוט כבר מת ולא נשאר ליעקב אלבוט כי אם שתי אחיות. ולעת עתה הגיע כתב חתום מסניור משה טובי כי שלח אל הפקיד של המנוח יעקב אלבוט לפקח ולחפש על אחיהו היבם ולדבר על לבו להתיר היבמה מעגונה אם לחלוץ אם ליבם, וחזרה התשובה מאת הפקיד שכבר מת היבם ואיננו כי לקח אתו אלדים ולא נשאר ליעקב כי אם ב' אחיות. והנה כתבו של סניור משה טובי יצ"ו הגיע אלינו זה היום יותר מחדש אך לרוב הטרדות מעשים בכל יום היא הנותנת ואחר עד עתה להעלות ארוכה לשועת בת עמי הענייה הזאת הנהמת כיונה ותרד העינה אל עין משפט זה יצא ראשונה.

מר"ן מהרי"קא ע"ה בא"ה סי' י"ו סי"א ח"ל. מצאו כתוב בשטר פלוני מת משיאין את אשתו אפי' אינו מקויים, ולהרמב"ם צריך שידעו שהוא כתב ישראל ע"כ. וכ' בס' בית שמואל על זה ח"ל. ואפי' אם כתב ששמע מאחד מהני דהוי כעד מפי עד יע"ש בארוכה, וכ' הרב"י שכ"פ הר"ן והנמק"י ושכ"ד רמב"ם לקולא וכ"פ ר"ח הביאו המדרכי בסוף פ' האשה רבה והרמב"ן ורשב"א והר"ן סבירא להו דאפי' בלא נתקיים הכתב משיאין. וכתבו אחרונים ו"ל ב' מהריב"ל דאפי' לא יתקיים הכתב בחותמיו אין בזה שום מיחוש שהרי רוב הפ"י דהלכה דמשיאין. ונ"ד כוליהו שריוותא ביה שהוא כתב ישראל וחתים עליה משה טובי, ואף שאין אנו מכירין חתימתו מ"מ כבר נתפרש לעיל שא"צ קיום, ונר' דדא עדיפא מנדון דסעי' י"א דהתם מצאו כתוב בשטר מושלך ואינו יוצא מתחת ידי אדם ואפי' היקלו ולא אמדינן דלמא אורח חוכא ואיטלולא הוא שכתבו כן, וכ"ש הכא דנשלח אלינו וכתבו לכוונת עדות דאין ספק דהאיי אתתא שריא לאנסובי לכל גבר דתצביין (דתצבין). דבעגונא דאתתא שרייה רבנן לעדות מפי הכתב וביחיד ובעד מפי עד כנודע, ס' דברים בע"ט ושלום:

[סי' קל"ו] קל"ה.

(כתב מר"ן בש"ע סי' תר"ו). (אחי"ן) אם מת אשר חטא לו מביא י' בני אדם וכו'. והטעם כי היכי לצרף שכינה בהדיהו שבוה יש מציאות ויכולת לנפש המת להמצא שם שעת הכנעת החי וודויו לה ובוה תתרצה נפש המת למחול. וזוהו הטעם אשה שחטאה לאחר ומת אשר חטאה לו צריכה להעמיד י' אנשים בדוקא. דע דכל זה דוקא כשחטא לו ועדיין בחיים ומת אשר חטא לו קודם שיפייסנו אבל אם כבר הוא מת א"צ להתוודות

כי אם במקום שביישו, והוא מבואר בל' רמב"ם הל' תשובה א) וכ"כ האחרונים דל' ורמוז בל' מר"ן הש"ע: ב)

[סי' קל"ז] קל"ו.

למי חמדה גנוזה חקיו ומשפטיו לישראל חביבין, הנהו תרי אסקריטי דדהבין, כולם כאחזי עשוין באמת וישר זכין ולא חבין, גוברין גוברי ומצודתם פרוסה כר"י בן בתירא בנציבין, גדולים בתורה ובעובדין טבין, שרים וטפסרים ורוחם עם הבריות עריבין, הראשון אבן הראשה המשכיל ונבון מרומם שם כבודו, כה"ר יצחק בן כה"ר דוד נר"ו יאיר אכ"ר. ומשנהו כלא"ב מהולל שם כבודו נמנה לכל דבר שבקדושה המשכיל ונבון כה"ר יחיא כלב נר"ו יאיר אכ"ר.

ראשית הג"ש נהוג באר"ש יומם יצוה ה' חסדו לכם, ויחכה לחננכם וירום לרחמכם. שוד ושבר לא ישמע בגבולכם, דשנים ורעננים בשופ"ע שמחות תהיו בארצכם אכ"ר. הכתב המכתב מעשה ידי אמן הגיע אלינו, והאותיות בלכתן ילכו, ויגידו אדות משה בצראוי אשר לקח אם מעל בניה שמה בדורה אלמנתו של המ' יעקב טובה נ"ע, ושניהם נתיעצו לאכול את ישראל בכל פה ממונא דיתמי שלשה אלה בני נ"ח. ושלשתם (ושאלתם) * מה יהיה משפט האיש הלזה ואשתו בדורה דא.

יקבלו, הנכבדים את תשובתינו. מפורסם וגלוי בכל מחנה העברים, ואפי' למאן דלא קרי ותני, שלעולם האלמנה כל זמן שלא נשאת ה"ז ניוזנת מנכסי בעלה, מתנאיי כתובה את תהא יתבא בביתי ומתנזא מנכסי כל ימי מיגד (מיגר) * אלמנותיך בביתי. ואפי' לא נכתב בכתובה וכל ימי אלמנותה היא קודמת לזון לבדה יותר מהיתומים. אבל כשנישאת תו אין לה לא מזונות ולא כסות מנכסי בעלה, דימי אלמנותיך משמע כל זמן ששם בעלה הא' נקרא עליה שאומרים זו אלמנתו של פלוני, אבל כשנשאת אין זו אלמנה אלא א"א, ודבר זה פשוט הרבה במשנה ובגמ' פ' אלמנה ניוזנת א) ובפ' נערה שנתפתתה ב) יע"ש, וברמב"ם פ' ח"י מה"א וטור וש"ע ולבוש סי' צ"ג ואין בזה חולק כלל, מעתה קם דינא שאשה זאת שמין כל בגדיה בין של חול בין של שבת ומנכין אותם מכתובתה ולעולם אין לה שום דבר מנכסי בעלה, לא ירושה ולא שום דבר, אלא מגבין לה כתובתה וחובה לבד, ומה שנשאר הן רב והן מעט נותנין הכל ליורשיו. ואם הם קטנים, ממנים להם אפטורפוס נאמן, ונותנין הכל (הממון) * בידו להתעסק בהם ולהרויח ליתומים. ואין נותנין ביד בעל אמם וכ"ש אמם, מטעם האמור לעיל.

הנה כי כן אם יתקבל פסק התורה באזני איש זה ואשתו זאת. מפי עליון יבורכו והיתה נפשם להם לשלום ולחיים. ואם ח"ו יעמדו במרדם, עליכם טפסרים וגזברים מוטל להשליך משניהם טרף, ותצילו היתומים מעושקיהם הרעים בחש"ן המשפט, ולשבר מתלעות עול ארחות עקלקלות, כי אפילות לעושה הרעה, במקל ורצועה. ושינוי יחרוק וגמס והיה למרמס, ומפינו יצאה גזירה לממרה פי התורה, ערוכה הנה ושמורה. בלביה ידלק אשא דנורא ישלח ה' בו את המארה. חויה דרבנן לגופיה אש תבערה, ואם ישוב ויקבל עליו דברי חברה אשר ערכנו הנה בשפה ברורה. לא יחול עליו כי אם ברכה זכה וברה, ואת נפשו הציל מעבור בשחת וליהודים היתה אורה, כה דברי צעירי חברה החותמים פה ק"ק צנעא יע"א: ג)

(קל"ה) א) רמב"ם פ"ב ב) עיי' בה"ט שם סק"ז מ"ש בשם כנה"ג.

(קל"ו) א) כתובות צ"ה: צ"ו: ב) שם נ"ב: ג) לפנינו לא נמצאת כגון חתימה ולפי הנראה

שחתמו הב"ד ואנשי הישיבה:.

[סי' קל"ח] קל"ז.

שאל השואל בחנוך בן ראובן שלקח בית בשטר מיהודה ודר בו כמה שנים בחיי אביו ראובן והורישו לבניו דרו בו כמה שנים אחר מורישם חנוך ועכשיו קמו בני פלוא הוציאו שטר מקח בידיהם לאביהם מיהודה ומנו קודם לשטר חנוך בשתי שנים וטוענים שהבית הזה בחזקת ראובן אבי חנוך ואבי פלוא.

תשובה: הדבר פשוט שהבית בחזקת בני חנוך בן ראובן ובלבד שיביאו עדים שדר בו המוריש אפי' יום א'. וכיון שאכלה הבן ג' שנים מחמת מורישו מעמידן אותה בידו ואין מוסרין אותם לשבועה. אבל אם רצו להחרים על כל מי שמחזיק בשלהם שלא כדין הרשות בידם. עיין ש"ע ח"מ סי' ק"מ ס"א וס"ב וסי' קמ"ו סעיף י' ושלום. יום ו' סי' ויקרא בפ"ו:

[סי' קל"ט] קל"ח.

יורונו רבותינו באדם אחד (באחד) * שנפל בו חולי השחין כשהוא קטן ונעשה בראש אמתו מחולי זה ונתאכל פי האמה ונתרפא. ונחסר פי האמה מעט והעטרה כמות שהיא. אם זה האיש מותר לבא בקהל לישא אשה מישאל אם לאו. תאירו עינינו בתשובתכם הרמה מהרה תצמח אכ"ר.

תשובה: הדבר פשוט שאיש זה מותר לבא בקהל ואין שום חשש. שדין פשוט הוא בא"ה סי' ה' ובדמב"ם פ"ו מא"ב. שכל שנשתייר מהעטרה אפי' כל שהוא מוקף לכל הגיד שכשר לבא בקהל. וכ"ש לפי מה שבא בשאלה שהעטרה כמות שהיא דפשיטא ופשיטא שאין חששא כלל. והנה אפי' בלא נשתייר כלום מהעטרה ע"י חולי. מחלוקת רש"י ורמב"ם שם. ואפ"ה כ' הרב תומת ישרים שרמו הרב בעל פנים חדשות דאם נישאת אין כופין אותו להוציא. ומה שנעשה נעשה. וכתבנו זה להיות ששמענו ענין בזה ובכן ואתם שלום וזהו פסקא דרינא נר' לנו ברור. וצוד ישראל יצילנו משגיאות אכ"ר יום ה' ס' גשו אלי ויגשו בפ"ו. (פה קאע ביר אלעזב): *

[סי' ק"מ] קל"ט.

מעשה בא לירינו בחנוך בן ראובן שלקח סחורות בהקפה. ולבסוף נשבר ונתמוטט. ובקשו בעלי הסחורה לגבות מנכסי אביו מהמטלטלים הבית שהניח, ואז באה אלמנת ראובן אם חנוך וצעקה שלא יגבו כלל. לפי שהנכסים משועבדין למוזנותיה מתנאיי כתובה. ונפסק הדין בהסכמת בני הישיבה בבית כנסת מ"ו יחיא הלוי ז"ל, שאין טענתה טענה. דנהי דהנכסים משועבדים הוא מדרבנן דקא אבל ירושת הבן הוא דאודיתא. אלא דמחוייב להעלות לה מוזנות מדרבנן, ושעבוד בעלי חובות מדאודיתא כדנפקא לן מדכתיב והאיש אשר אתה נרשה בו יוציא אליך את העבוט. וז"ל הש"ע א"ה סי' צ"ג ס"ב אין אלמנה נזונה אלא מקרקעות בני חורין ולא מהמשועבדים. לא מבעיא אם מכר או נתן הבעל בחייו. אלא אפי' מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם, אין מוציאין למזון האשה והבנות וכו'. הדי לך מבואר כמ"ש. והטעם דירושת הבנים דאודיתא ושעבוד דמוזנות דרבנן ושעבוד חובות דאודיתא בין שהיה החוב ע"פ או בשטר, ועיין מזה ג"כ בש"ע ח"מ סי' צ"ו סעי' כ"ד דוק. ואין כאן מקום להאריך שהדבר פשוט מאד. ושמעתי אומרים דאין זה אמור אלא בחובות שנתברד בשטר או בעדים שהיה

חייב היורש או המוריש, הא לא"ה לאו כל כמיניה להפסיד מזונות האלמנה בהודאתו, ואין זה כלום. דבסימן ק"ז סעיף י' אי' שמעון שאמר ליורשים וכו', מוכח בהודאה בחוב אביהם דצריכים לפרעו. עוד בב"י סי' קי"א ב' בעה"ת מחודש ח' או שהודה שחייב, ולא אמרינן הודה כדי לחוב לאחרים, וי"א וכו', ומדכתב לזה ב' י"א ש"מ דכסברא קמייתא נקיטינן כדק"ל סתם ומחלוקת קי"ל כסתם. וכבר דחה סברת י"א הרב רש"ך ח"א סי' קע"א, ומסיק דאינו יכול לומר קי"ל דסברא זרה היא זו, וכל הפוסקים חלוקים עליו ע"כ מביאו כנה"ג ז"ל. ובסימן פ"א ס"ט הודה בפני עדים וכו' ומסיים בה הטור, דהודאה כהלואה דמיא, ובסימן ק"ז ס"א, מטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח מתקנת הגאונים אפי' בע"פ דמקום אביהם הן יע"ש. ובסי' קי"ז סי' י"א הרי מוכח מכל זה, דבהודאה לבד מחריב לפרוע דדוחה האלמנה ולא אמרינן הודה כדי לחוב לאחרים יע"ש, ועיין המבי"ט ח"ג דף קמ"ח ע"ב וג' והרמב"ם פ"ב מה' אישות ודר"ק.

ודע דאפי' במוזנות דמחיים דס"ל לדעת קצת מרבוותא דמאורייתא הן, אפ"ה בעל חוב קודם להן ואפי' קדמו שעבד מוזנות לבעל חוב, עיין באר הגולה ח"מ סי' צ"ז סי' כ"ד. וטעמא כ' הרב בעל קרית ספר בה' מלוה ולוה, משום דהוא חייב מהשתא לפרוע לב"ח מה שחייב לו, ומוזנות האשה אינו חייב לה לעתיד אלא מידי יום ביום, ולכך אינה יכולה לתפוס מנכסי בעלה כדי שתזון לזמן, א"נ כיון דמעשה ידיה לו, גר' דב"ח קודם לה ולא חשיב חוב ידיה גבי ב"ח. א"נ משום דכתיב מערכך החייהו מערכך, ומשמע דוקא הוא ולא אשתו כדאמרינן לענין כסות דהוה נמי מדאורייתא ואפ"ה הוי גזרת הכתוב שלא יתנו לה כסות, והכי נמי במוזנות ע"כ. ועיין גר"ר ח' א"ה סי' ד' סוף ע"א, ובטור ח"מ סי' ק"י, ובבה"ט שם ובגו"א ב' הר"מ אלשיך, ובבה"ט סי' צ"ג בא"ה ס"ק ל"ו. ודע דאם קנו מיד הבעל על מוזנות האשה של אחר מיתה ניוזנת מן המשועבדים. והמוזנות שכותבין עכשיו בכתובה הן המוזנות דבחיים, כ"כ הריק"ש א"ה סי' צ"ג על דין כ' ע"ש, וצ"לע אמאי ניוזנת מהמשועבדים, והרי נת' לעיל דאפי' במוזנות דמחיים דס"ל למקצת רבוותא דהוי דאורייתא וכסברת הרמב"ם, ועכ"ז כתבו הפוסקים בפ' דאינה נזונת במקום ב"ח כיון דחייב המוזנות רמו עליה יום יום, ופריעת ב"ח מהשתא כדלעיל וצ"ע. ושוב מצאתי בב"י ח"מ סי' צ"ז אות מ"ב וז"ל, ויש מן הראשונים שטעו ואמרו שאם קדמה האשה למלוה שתשיבע ותטול, והשיב להם הרי"ף שנשתבשו שאין לאשה מוזנות לעולם לא מקרקע ולא מטלטלין עד שיפרע המלוה ואף שהיא קודמת, דהלכה רווחת היא אבל לא לאשתו ובניו, הלכך לא תשבע ותטול. והטעם מפני ששעבוד המלוה מן התורה, וכדעולא א) דאמר שעבדא דאורייתא, ומוזנות אשה ובניה מדרבנן, הלכך אתי שעבדא דאורייתא ומבטל דרבנן. והוצרכנו לכך באשה היושבת תחת בעלה, שאם נתאלמנה, המלוה קודם לה מפני תיקון העולם, כדתנן ב) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם, ומסתברא דל"מ שלא תיטול האשה מוזנותיה שעתידה לזון מהם, אלא אף אם לוותה אותם בשטר אע"פ שקדמה הלואה מוזנותיה בשטר, מפני שאשה שלותה בשטר ואכלה היא נשתעבדה לב"ח ומנכסים שלה הוא גובה שאם נתגרשה הוא גובה ממנה, ואם יש לה נכסי מלוג ב"ד מגבין לו טובת הנאה שבהן ואין לב"ח על הבעל שום שעבוד. אך אם המלוה של בעל היא ע"פ והלואה מוזנותיה ע"פ או בשטר, איזה מהם שיבא לגבות א' גובה א'. באו שניהם כאחד חולקים, דהיא במוזנותיה ב"ח היא שכבר נתחייב לה או מתנאי ב"ה, או מן הכתוב בכתובה ומזוניכי, עכ"ל בעל התרומות. ומה שחילק בין אם החוב בשטר או בע"פ וכו', היינו בקרקע אבל במטלטלין אין להם דין קדימה, (למוזנות האשה) כמ"ש רבי' בסי' ק"ד, ונ"ל שאפילו בכתובות שלנו שאנו כותבין כמה שופרי, מ"מ מלה בשטר קודמת

למוזנות האשה, דהנך שופרי (אינן למוזנות) * אלא לכתובה. ומ"מ ק"ל כיון שכתוב בכתובות ומוזניכי הרי נשתעבד לה בשטר, ושעבדא דאוריית' כמו שעבדא דמלוה ולמה יקדום לה מלוה בשטר. ואפשר דטעמא משום דחייב מוזנות דמכאן ולהבא, דאי דמלוה בשטר קודמת משום דלא הגיע זמנה לגבות. ומוזנות שלותה ואכלה, משום דאין לביח על הבעל שום שעבדא, והיא אינה תובעת מן הבעל למוזנות אלא לפרוע חוב, הלכך מלוה בשטר קודמת. ומ"מ מלוה ע"פ אינו בדין שתקדום, כיון דסוף סוף חייב הוא לפרוע מה שלותה עכ"ל ב"י.

וקשיא לי ע"ז מ"ש הב"י בס"י ק"ד מחודש ח' ב' הרשב"א יע"ש וצ"ע. אח"כ זיכני הש"י וראיתי להכנה"ג סי' צ"ז בהגהת ב"י אות ט"ל, שהקשה על הב"י מדברי הרשב"א שהביא הב"י סי' ק"ד, ושכן הקשה בגי'ת, והוא ז"ל תירץ, דמ"ש בכתובה ומוזניכי הוא בדאית ליה וכיון דאית ליה ב"ח כמאן דלית ליה דמי, ועיין טור א"ה סי' ע' עכ"ל. ונלע"ד דת"י נכון הוא מהא דכ' רמב"ם פ"ב ממלוה, והטור והש"ע סי' צ"ט, כשבא המלוה ליפרע ואין לו שמשביעין אותו שלא יאכל לאשתו ולא לבניו וכו'. וא"כ ליכא לאקשוויי מהא דפסק לזון בת אשתו שניזונת ממשועבדים אע"ג דהמוזנות דבר יום ביומו ודריק.

וראיתי בס' בתי כהונת בחלק בית ועד דף צ' ע"א, הביא דברי הב"י בח"מ סי' צ"ז וכתב עליו, ולכאורה קשה כמה שנחן טעם למוזנות דלהבא משום דלא הגיע זמנם לגבות, לפי' מלוה בשטר קדם, הלא כתב הטור בס"י ק"ד וגם בסה"ת עצמו דכל מי שקדם זמן קנינו קדם הוא לגבות אפי' אם הגיע זמן הפרעון של המאוחר קדם, כגון שלוח מראובן בשטר בניסן וקבע זמן הפרעון לשנה ולוח משמעון באייר וקבע זמן הפרעון לחצי שנה, אע"פ שזמן פרעון של אחרון קדם לזמן פרעון הראשון. ראשון שקדם זמן קנייתו קדם, יראה לי דלא אמרה הטור אלא בשכבר עבר זמן הפרעון של המאוחר והגיע זמן של המוקדם, וכן מדוקדק בלשון בעה"ת שער פ"א, ומנא אמינא לה מתשובות המיוחסות לרמב"ן סי' נ"ז הביאה ב"י א"ה סי' ק' דף קכ"ד ע"ג ובדף ע"ד כ' וז"ל, וכן ב"ח מוקדם אינו יכול לעכב ביד ב"ח מאוחר לגבות חובו עכשיו כל זמן שגבייתו קדם לזמן גביית הב"ח מוקדם וכו' עכ"ל. והאריך ולבסוף כ', ומ"מ דברי מר"ן הב"י נתישבו משום דאכתי לא הגיע זמן המוזנות ולוח הב"ח קדם, וכשלותה ואכלה נמי שכבר נעשה החוב, בהא נמי כבר נתן טעם משום דהיא לא תבעה מהבעל למוזנות אלא לפרוע החוב. ור"ל דמ"ש בכתובה ומוזניכי ר"ל לזון אותה, ועתה כבר נוונה מעצמה, ואינה תובעת מזון וכלכלה נפשה אלא לפרוע החוב, וזה אינו כתוב משה"ה הב"ח קדם. ומיהו אם הב"ח הוא ע"פ, ומוזנות שלותה חייבת, אז דאי היא קודמת לפי ששעבדה קדם, ועד העלה מתשרי רשב"א דאפי' בבת אשתו לא מציא תפסא למוזנות דליכא זולתי אחר הזמן טורפת מוזנות שעברו, ודלא כס' כנה"ג סי' צ"ז אות ט"ל שלמד מתשרי רשב"א, דבת טורפת מוזנות דלהבא, ואינו מוכרח. וכמ"ש רשב"א סי' אלף קי"א וכו' הוא עצמו משם הראנ"ח בס"י ק"ד אות י"ב וכן דן בה המבי"ט ח"ג סי' ר"ב עש"ב:

[סי' קמ"א] ק"מ.

שאלה. אודות איש ששלח לאשתו גט ע"י שליח נכון ומתוקן כאשר הורינו חז"ל, ותנן השליח הגט לידה בפנינו הב"ד. ואחר ירח ימים באה אגרת מעיר אלפתחה יע"א. שבאו שני עדים כשרים לפני ת"ח אשר שם והעידו בתורת עדות שהבעל בעד שהשליח בדרך קדם הגיע הגט ליד האשה, אמר שהגט ששלח לאשתו פ' בנת סעיד אלשמאע שהוא בטל כחרס.

תשובה: כ' הש"ע סי' קמ"א סעי' ס"ג ורמב"ם פ"ו, באיזה לשונות מבטל גט

אמר בטל הוא חרי הוא כחרס ה"ז בטל וכו'. וכ' הב"י וז"ל שם וכלל הרבירים הם שלבטל הגט צריך שיאמר לשון שמשמעו להבא, וגם שמשמעו שהוא מבטלו ולא ששתמע שהוא מעצמו פסול או כחרס או אינו מועיל ע"כ. ונ"ד משמעותו להבא ובטל.

והשתא פש גבן לעיין אי כשר לחזור ולגרש בו. כ' הש"ע סי' קמ"א סעיף ס"ו ורמב"ם פ"ו השולח גט ביד שליח (ובטל)* הגט (ל' הטור ובטלו בד"א בסתם אבל אם אמר גט זה בטל וכו' והיא כוונת מר"ן הש"ע עיין). ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפי' אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם וכן אם פ"י בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט. אינו מגרש בו. ואם גירש ה"ז ספק מגורשת עכ"ל. הרי לך דגט זה אינו חוזר ומגרש בו וצריך גט אחר.

ומעתה ארדה נא לדעת מה יהיה משפט הבעל כתב הש"ע שם סעיף כ"ז. מי ששלח גט לאשתו וחזר ובטלו בפני שנים אחרים מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להרבות ממזרים ע"כ. והוא מעובדא דרב דמנגיד אמאן דמבטל גיטא ואמאן דמסר מודעא. וכ"כ הש"ע סי' קל"ד ס"ו יע"ש. וכ"כ רמב"ם פ"ו יע"ש, והאידינא דנהוג להחרים שלא לבטל הגט ולא השליח. משמתינן ליה ג"כ, וכן נרמז בדברי הרמ"א סי' קל"ד:

[סי' קמ"ב] קמ"א

יורונו רבותי בעגל בכור שורק בו גוי אבן בעצם הקולית מבחוץ עד שנעשה השבר לפנים כנגד השלפוחית ונפל למשכב, ואח"כ בא רופא גוי בקי והחזירו שבר אל שבר יחדו ידובקו ונתרפא העגל עד שלא נשאר בו מום הניכר, האם ישחט ע"פ אותו המום שכבר נתרפא או אינו נשחט אלא עד שיפול בו מום אחר.

תשובה: הרמב"ם בה' בכורות פ"ג כ', שאין שוחטין את הבכור בזמן הזה אלא ע"פ ג' בני הכנסת, ודוקא שהיה בו מום מן המומין הגלויין המובהקין. כגון שנסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו וכו'. (א) הרי שאין שוחטין הבכור אלא במום גלוי וניכר לכל. וכ"כ מר"ן הש"ע י"ד סי' ש"ט, ובפ' ב' כתב כל המומין הקבועין הפוסלין את הקדשים ונפדים עליהם אם נפל א' מהם בבכור ה"ז נשחט עליו ע"ש. ובפ"ב מה' איסורי מזבח כ' אם נשבר עצם מן הזנב אבל נשבר עצם מצלעותיו כשר מפני שאינו בגלוי ע"כ. הרי לך מבואר דנ"ד כיון שהשבר לפנים לא הוי מום ודמי לצלע שנשבר דלא הוי מום. וכ"ש וק"ו בנ"ד שאפי' היה מום גלוי כיון שנתרפא כמות שהיה הרי עבר מומו ולא מקרי תו מום, ודמי למומי עין שאמרו בו שאם נתרפא כשר לקדשים וה"ה לבכור שאינו נקרא מום. וז"ל רמב"ם פ"ו מה"ב משנה ד' והכל מודים שמן הפיקה ולפנים אל הגוף אין חוששין לחסרון ולא יהיה שם מום, אמרו מום כלל, פסח או עור פרט, כל מום רע חוזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מומין שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרים וכו', ע"ש. וזה מבואר כמו שהעלינו:

[סי' קמ"ג] קמ"ב

תשובה. לדוד בן יצחק שלמה יצ"ר. מה ששאלת אם יתכן שיכולה האשה לעשות שליח קבלה. גם אם יכול הבעל לעשותו שליח הולכה. דע שיש מחלוקת אם האשה

(קמ"א) (א) רמב"ם ז"ל פ"ז הל' ביאת המק' כת' בדין מומין הפוסלים באדם ובבהמה. מי שנשבר עצם רגלו והוא שיהיה ניכר, וכאן ר"ל שאינו צולע בהליכתו. וכן כת' הטור (יו"ד סי' ש"ט) דאפי' נשבר שבר קטן שאינו ניכר בו שנשבר אלא כשהוא מהלך ה"ז מום. (משנה וגמ' בכורות מ.)

יכולה לעשות שליח קבלה כידוע מדברי הטור בשם הרי"ף (א) בסי' קמ"א. ואמנם מר"ן הש"ע לא חש להא דהרי"ף ודעתו לגרש בשליח קבלה. ולכך העתיק בסי' קמ"א דיני שליחות קבלה, וגם האחרונים כתבו דאף הרי"ף לא אמרה אלא היכא שאינה שעת הדוחק וכמו שכ' בזה באורך בעל שער אפרים בסי' ק"ח וק"ט. גם הרב בעל דבר משה בחלק א"ה סי' כ"א כ' דחומרא זו כבר דחאה אחרונים. והעירו דהמנהג לעשות שליח קבלה, והביא שם מעשה באשה להכשיר שעשאתו שליח קבלה. וגם הבעל עשאו שליח הולכה. וכן מבואר בש"ע בהג"ה בסי' קמ"א סעי' ל' בשם הבי' ב' הרא"ם. ומסיים דנעשה שליח הולכה ונותן הגט לאשה יע"ש:

[סי' קמ"ד] קמ"ג.

כשחל עצרת בשני בשבת שאז עדב שבת הוא יום מ"ז ויום מ"ח הוא יום שבת. מהו להסתפר ביום ששי לנהגים להסתפר ביום מ"ח כד' הרח"ו ז"ל.

תשובה: שאלה זו נשאלה כבר לפני חכמי הרורות שלפנינו. ועלתה הסכמתם שלא להסתפר כי אם ביום א'. ואין זה דומה למ"ש רמ"א ע"ה דכשחל ל"ג בעומר ביום א' שמסתפרים ביום ששי. דשאני התם דטעמא הוי משום אבילות וביום א' לא שכיחי ספרים דיום איד שלהם הוא (או מטעם) * כבוד שבת לפי מ"ש דיק"ש. דכיון דעתיד להסתפר ביום א' טוב להקדים להסתפר ביום ו' דעשה דדברי קבלה עדיף דכתיב וקראת לשבת עונג. משא"כ הכא דטעמא הוי משום דהקדושה רבה והולכת. וביום מ"ח דוקא דאוי להסתפר משום שאז נתגלו החסידים בתוספת ויום הוא שראוי לגלח בו. א"כ אין ראוי להקדים הגלוח ביום ו' שהוא יום מ"ז דאכתי לא מטא זמניה.

וראיתי למהר"ר חיים כהן ז"ל בס' טור ברכת וז"ל. ולכן אין אנו מסתפרים עד עצרת שהרי נת' מחז"ל מ"ס שערים נתגלו למר"ע שגא' ותחסרהו מעט מאלהים. ולכן אנו מסתפרים קודם יום א' והם מ"ח ימים ויש בזה סוד גדול אין ראוי לגלותו. ובצידוף יום א' דפסח הם מ"ט ימים. ואמנם בזה ימצא (נמצא) * דאע"ג שחל עצרת בא' בשבת אנו מסתפרים ביום ו' דהיינו מ"ח ימים לפי כי כך הוא האמת וא"צ לנו לומר שאנו מסתפרים מפני כבוד שבת עכ"ל. וראיתי בהג"ה (הגהה) * למהר"ש אלנדאף ז"ל שהגיה שצ"ל בשני בשבת. ולכאורה נר' דהג"ה זו מכוונת. והוא דהוקשה לו מאי רבותא וחדושה אשמעינן הרב מהר"ח כשחל עצרת בא' בשבת דמסתפרים ביום ו' שהוא יום מ"ח. הא גם בשאר שנים שחל עצרת באמצע השבוע מסתפרים ביום מ"ח. ועוד מהו זה שאמר מהר"ח ואמנם בזה ימצא דאע"ג וכו', ועוד דסיים דבריו וא"צ לומר מפני כבוד שבת. ומפני הוכחות אלו הגיה מה שהגיה.

אמנם כד דיקינן שפיר תשכח דא"צ לשבש הגירסא ומתישבא שפיר. וזה כי הנה כ' הרב להסתפר ביום מ"ח מטעם דבצידוף יום א' דפסח נמצא מ"ט ימים ואלו כדברי הגהתו של מהרש"ן הו' מ"ח בצידוף יום א' דפסח והיכן הוא האמת שכ' מהר"ח הכהן לפי דבריו. ועוד דאפשר שאמרה הרב מהר"ח כלפי הנהגים להסתפר עדב שבועות שהוא יום מ"ט ממש. א"כ כשחל יום א' דעצרת ביום א' מגרעות נתן לפי מנהג שנוהג, כי בהכרח צריך להסתפר ביום מ"ח וחסר לו יום א' מימי התספורת. וכונתו ע"ה להקשות

(קמ"ב) (א) הטור העלה בשם בעה"ת. ופלוגתא היא פ' התקבל (גטין ס"ג:) דרב אמר אין האשה עושה שליח לקבל גטה, ורבי חנינא אמר אשה עושה שליח לקבל וכו'. וכתב הרב"י שם ח"ל. וכתב הרי"ף איכא מאן דפסק כרב ואיכא מאן דפסק כר"ח והוא ז"ל הסכים לדברי מי שפסק כר"ח וכו'. ומסיים הבי' ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים להכשיר וכו' הכי נקיטין ע"כ. והר' המחבר לא דק שכת' הרי"ף, והגרס' שבכת"י ל"ג חר"ף.

על הנוהגים להסתפר ביום מ"ט דוקא, ומשא"כ לנוהגים להסתפר ביום מ"ח כשחל עצרת באמצע שבוע א"כ אף חל עצרת בא' בשבת מסתפר ביום ו' ונמצא דלעולם מסתפר ביום מ"ח בלי מגרעת ולזה כתב וא"צ לנו לומר שמסתפר מפני כבוד שבת כטעם המסתפרים ביום מ"ט דוקא שאז מגלח ביום ו' שהוא יום מ"ח דאכתי לא שלימו ימי הספירה אם לא מטעם כבוד שבת, ולזה אמר אנו מסתפרים ביום ו' שהוא (דהיינו) * מ"ח ימים לפי כי כך הוא האמת ר"ל בצירוף יום א' דפסח הוא (והוא) * מ"ט. והנה מזה נתבאר לך דכשחל עצרת ביום שני דאינו מסתפר אלא ביום א' דוקא.

ועוד דלפי ע"ד דבעיקרא דמלתא להסתפר ביום מ"ח הדבר קשה. והוא בשום לב דמ"ש האחרונים ז"ל והרח"ו היה נוהג להסתפר ביום מ"ח אמאי תלו זייניהו בהרח"ו והלא כל עיקר מנהגותיו מקורן נובע מהרי"ל ואמאי תלו הדבר בשמו ע"ה. אמנם כל זה יתורץ בהקדמה א' מצאתיה בס' נגיד ומצוה וס' הגלגולים משם הרב האר"י והוא כי הרב האר"י היה מוסר לכל א' מתלמידיו תיקון וענין לא ראי זה כדאי זה לכל א' כפי בחינת נשמתו יע"ש. וגם בזה צפה רבי' ברוח הקדש שעליו כי כן היא המדה הראויה להיות להרח"ו כפי בחינתו דוקא. ולא כן הוא עצמו רבי' האר"י כי הוא נוהג (נוהג) * להסתפר ביום מ"ט. ולזה תמצא שהרב מח"ס אשר בכל דבריו לא נטה ימין ושמאל מדברי האר"י כ' בערב שבעות שהוא יום מ"ט יגלח וכו', וא"כ יום מ"ח שנהג בו הרח"ו הוא ליה ואפשר לדעמיה המושרשים ממנו א' לא כן האחרים, וזוכרני כי נשאלה שאלה זו למעלת בני הישיבה בירושלים תוב"ב והיתה התשובה לגלח ביום מ"ט דוקא ע"כ:

[ס' קמ"ה] קמ"ד.

הקאהוי שדרך להביאו בסעודות גדולות לאחר שבירך על הכוס של ברה"מ, אין ראוי לברך על הקאהוי ברכה (ראשונה) כל (וזמן) * שלא בירך ברכה אחרונה על הכוס. דיון פוסט כל מיני המשקין בין תוך סעודה בין אחר סעודה כיון דאורחיהו בהכי לשנות אחר סעודות גדולות. ומשקה הקאהוי חשיב שפיר כאלו כיון בדעתו לפטור. גרר כלל א' ס' א' ב' ג' יע"ש: א).

לשון לכאורה שוה לקס"ד שאינו עומד במסקנא (שם):

[ס' קמ"ו] קמ"ה.

כשמביאין לפני המסובין יין שרף ומרקחות, אין לברך שהכל על המרקחות כיון שכבר בירך על היין שרוף שהכל, דברכת השתיה פוסרת האכילה כל שכיון לכך אע"ג (אע"פ) * דאכילה חשיבא משתיה. וכן מבואר בס' מ"א ס' ר"ו ס"ק ז' ושל"ה דף צ' כן הסכמת הר"א ומח"ד יוסף הלוי דלא כמהר"ם ויטאל ז"ל הובאו דבריו שם ס' ר':

[ס' קמ"ז] קמ"ו

אעפ"י שחפץ יותר לשתות יין שרוף קודם הפירות, עכ"ז יקדים דבר שברכתו פה"ע או פה"א לפני שהכל ולא (כמו) * שעושין ההמוניים. של"ה דף צ' הובאו דבריו שם ס' ז'. וכן מבואר בש"ע ס' ר"א ס"ג. וכ' שם הלבוש אע"פ שברכת שהכל חביבה עליו

(קמ"ג) א) תמצא לזה הערה מהרש"ם שמה שמסר האר"י ז"ל למהר"ו הוא ראוי לכל ישראל. ע"ש.

(קמ"ד) א) ברור הוא רק לפי ששתה מכוס בהמ"ז, אבל מי שלא הגיע אליו כוס בהמ"ז ורוצה לשתות קאהוי צריך לברך. ושמעתי מפי המי כהר"ר אבר"ך נ"ל כי הרש"ל שמן ז"ל העלה בהערותיו לש"צ א"ח וגם שמע מפיו. שאפילו מי שלא שתה מכוס של ברהמ"ז יוכל לשתות קהוי בלי ברכה מטעם דהיא באה לשרות וצ"ע.

ע"ש. וכ"פ ס"ז (ע"ת * א) סי' ר"א ס"ק ג' ב' התר' וס' עמק ברכה ע"ש. הב"י פ"י ל' התר' בדרך מ"ב סי' קע"ט ע"ש ונ"ר שלא היה גורס בתר' ונ"ר דא"צ לברך דלכך התוצר ז"ל לפרש דבריהם ועיין בס"ז ושם סי' ב' :

[סי' קמ"ח] קמ"ז.

מי שהתענה בשבת. למוצאי שבת בהבדלה מברך על הבשמים כיון דכל העולם התענגו בשבת הרי מברך על מנהגו של עולם וליד' למ"ש מר"ן סי' תרכ"ד (בברכת הבשמים ביר"כ דאין מברכין) דחילוק יש בין רבים ליחיד (שם סי' ח'). עוד יש לחלק דהתם כיון דקביל עליה תענית מאורתא לא נכנסה בו נשמה יתירה מעולם אבל בנ"ד שאכל והתענג בלילה הרי נכנסה בו נשמה יתירה מע"ש ואינה יוצאה כי אם בריח בשמים של מ"ש. ועוד דהתם שאני דנאסר בה' ענויים וליכא שום הנאה לנשמה יתירה (בהם) * ברם הכא צערא דאכילה ושתייה לאחד. (שם סי' ט') א :

[סי' קמ"ט] קמ"ח.

מי שהתצרך לנעול מנעל ביה"כ ובט"ב. אעפ"כ אינו מברך שעשה לי כל צרכי דאיהו גריר בתר' רובא דעלמא, וליד' לאוכל ושותה ביה"כ שמברך דהתם הנאת מאכל ומשתה גדול הוא ואם לא יברך מועל, אבל דא' אינו רק על צד השבח וההודאה וכיון שהוא מצטער עליהם אין ראוי לתת שבח עליהם. (שם) :

[סי' ק"ן] קמ"ט.

מעשה שקבעו סעודה ג' מפת הבאה בכסנין וא' מהם קבע סעודתו על פת גמ', והיו המסובין י' אם יכול אותו שאכל פת לזמן. והשיב שאינו יכול לזמן כי אם בשבעה שאכלו פת גמור. והמברך יהיה מאוכלי פת וכמ"ש הרמב"ם פ"ה (שם סי' י') :

[סי' קנ"א] ק"ן.

בני ח"ל הדורים באקראי בא"י ועושים י"ט של גלויות. אין כהן ירושלמי יכול לעלות לדוכן בתפלת המוספין. ואע"פ שהכהן יכול לעלות כמה פעמים ביום, מ"מ צריך שיהיה דוקא בשעת עבודה כדאי' בסוטה דף ל"ח ע"ב. וכיון דלדידיה הו' חול גמור אי"צ הו' כשלא (שלא) * בשעת עבודה (שם סי' י"ב). ומהר"ם בן חביב שם סי' י"ג פליג וס"ל דיכול לעלות, והרב המחבר השיב עליו, ולבסוף מסיק דיברך הירושלמי ברכת כהנים אך לא בברכת אקב"ו, כיון דנפק מסומייהו דרבני א"י ע"ש :

[סי' קנ"ב] קנ"א.

דבר שמסתפקין בברכתו אחרונה אם היא מעין ג' או בנ"ר. ואירע שלא אכלו תוך הסעודה. יברך בנ"ר דשייכא לכל מילי כברכת שהכל. עיין בש"ע סי' ר"ח א) וכ"כ כנה"ג סי' ר"ח ור"י וכ"נ ד' הרב אלפאסי ז"ל. שם סי' ט"ז (ס"ו) * : (ב).

(קמ"ו) א) כ"כ בכת"י ל"ג, ובט"ז ליתא, ועיין מ"א שם סק"ג והכלל שהביא בדיני הקדמה

בסק"ג.

(קמ"ז) א) דין זה הובא בח"ג סי' י"ז ע"ש.

(קנ"א) א) בס"ס ד' ומ"ש עליו באה"ט שם (אח"ו). (ב) כל זה לקוח מגו"ד וצ"ע שם. (אח"ו).

[סי' קנ"ג] קנ"ב.

על כל מיני פירות המתחדשים מברך שהחיינו. וכן מברך על שני מיני תאנים או ג': וכן על כל מין ענבים מברך שהחיינו על כל מין ומין בפ"ע כדאי' בש"ע סי' רכ"ה א). ובר' דמין כיאר הבא מערי אלסודה או מערי חג"ה. כשיברך עליו שהחיינו אינו חוזר ומברך שהחיינו על כיאר הבא מכפר סעוא"ן, דמין א' הוא. אלא ששם בערי הסודה ארץ הרים היא ואין הפרי מתגדל שם כל כך דאינה ארץ עמקים ולכך הפרי שם קטן בכמות. (ולא כן סעוא"ן שהיא ארץ עמקים ומרטבת כל כך עד שפירות שלה גדולים בכמות) * כל כך. כן קבלתי ממור"ו מה"ר צאלח נ"ע. וראיה לזה מהא דכ' הרמב"ם ה' כלאים ריש פ"ג ח"ל. יש מינין נזרעין שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה מפני שינוי המקומות והעבודה שעובדין הארץ עד שיראה כשני מינין, ואע"פ שאין דומין זה לזה הואיל והן מין אחד אינן כלאים זה בזה עכ"ל. ואמנם אותו מין כיאר הלבן שקורין לו מכיאוי, הא דאי מין אחר הוא ממיני אלכיאור ומברך עליו שהחיינו ודוק:

[סי' קנ"ד] קנ"ג.

כתב מר"ן הש"ע סי' ר"ג ס"ד וז"ל פירות שמוציאין אילני סרק מברך עליהם שהכל. והנה הט"ז ז"ל כ' דאם פירות מתוקים וטובים שיברך עליהם ברכת האילן עצמו. והנה הרואה דמדסתם הש"ע ולא חילק. משמע אפי' שיהיו הפירות טובים ומתוקים עכ"ז ברכתם שהכל. ועפ"ז נהגו לברך על הפירות שקורין בלשוננו דו"ם שהכל דאילן סרק הוא גדול ביער ואין לך אדם שיוזע בפרדסו ממנו ומאליו עולה בלא נטיעת אדם. וראיה לזה מהא דאי' בברכות פ' כ"מ דף ל"ו ע"ב והלכתא כמר בר רב אשי דזריק האביונות ואכיל הקפריסין ומדלגבי ערלה לא פרי הוא לגבי ברכות נמי לאו פרי הוא ולא מברכין עליו בפה"ע אלא בפה"א עכ"ל. וכ' התו' בדף ל"ו ע"ב דמזה יש ללמוד לברך על גרעיני הפירות בפה"ע כיון דפרי הם לגבי ערלה יע"ש. ועיין בטור א"ח סי' ר"ב מחלוקת ר"י ורשב"א א"כ שמעינן דכל דלא נהיג ביה ערלה לא נהיג ביה דין ברכת פרי דלאו פרי נינהו. ובדין ערלה ק"ל דאילן סרק העולה מאליו בחורשים פטור מערלה דכתי' ונטעתם כל עץ מאכל כדאי' ברמב"ם ה' ערלה בס' זרעים.א) וכ"כ רשד"ם בתשו' סי' קצ"א ח"יד דברכה בערלה תליא ולמד מהגמ' הנז"ל. ובריש דמאי תנן הקלין שבדמאי השיתין והרימין וכו' ופי' הרמב"ם שם דיניהם קלים ואינם מחויבים בשום דבר מחיובי הדמאי לא תרומת מעשר ולא מעשר שני. והטעם כי אלו הנזכרים הם אילנות מדבריות ואינם נכנסים ברשות איש אחד. ומעט מוזער הם נוטעים אותם ורובם הפקר וכו' יע"ש. ח"ל ר"ש משום דלא חשיבי אקילו בהו וכו'. ובערוך ערך רמי כ' דלאו פרי מעלי נינהו יע"ש. ובס' המספיק לר' תנחום הירושלמי השופין ב). והרימין אלנבק עכ"ל, ובס' כפתור ופרח דף תמ"ד ע"א ודף ש' ע"א ח"ל. והו' אלדו"ם ואילנו אלסדר, אלנבק בלשון מצרים, ואלדום בלשון כנען ע"ש.

העולה מכל זה לדעתי דלכ"ע אין לברך עליהן רק שהכל. והמברך בפה"ע מכנים עצמו לספק ש"ש לשוא. משא"כ אם מברך שהכל אפי' יונח שיש מי שיסבור לברך בפה"ע, יודה שנפטר בברכת שהכל וגם פ"א (לא) * הוי ברכה לבטלה. וכן מצאתי בתכלאל להר"י בשירי לברך על אלדום שהכל:

(קנ"ב) א) עיי"ע בבה"ט שם סק"ט מדינים אלה.

(קנ"ג) א) פ"י מהל' מע"ש ונט"ר ה"ו. ב) השיתין והרימין. כך היא הגרסא בס' המספיק,

ונפל טעות בשתי ההצחקות שלפני וכת' שופין, והרימין אלנבק וכו'.

[סי' קנ"ה] קנ"ד.

בפסקי מר שמואל שהדפס בס' שארית יהודה ז"ל. שאלה אבי חמיו מהו שיהא כשר לעדות.

תשובה: לכאורה נ"ל שהוא פסול דאע"ג דכ' הטור סי' ל"ג ז"ל אבל אבי חמיו כשר לו אע"פ שהוא פסול לאשתו כבר כ' שם הב"י ז"ל קשה לי דהא ראשון בשני הוא וחד בעל כאשתו ולכ"ע פסול (הוא) * והגיה ל' הטור בשני פנים ע"ש. ועוד קשה לי על הטור שכ' בסמוך ולכלתו ואפי' לכלת בנו ובתו וכו' ע"כ. הקודבה שיש לו עם כלת בתו היא עצמה יש לו עם חתן בנו א"כ (גם) * מוכח לשון זה נ"ל שיש ט"ס בלשון הטור. אבל אחר החפוש מצאתי שדברי הטור- שרירין וקיימים ולא דק הב"י, והוא שמצאתי בס' מלחמות ה' להרמב"ן בס' זה בורר על מ"ש הר"זה ואם תשאל ותאמר מה דא"ה ר' יוסי לחלק בגיסו וכו' ז"ל. אבל אם חמותו ואם חמיו כשר להם וכן לאב חמיו דהא אחי חמיו פסול רתנינן ליה אחיו הוא ובנו וחתנו. ואבי חמיו לא תנן ליה וכשר. ולמר בר רב אשי אפי' אבי אביו כשר עכ"ל. וכ"כ בש"ג ז"ל. וכ' ריא"ז וכן אבי חמיו כשר לו שאין אומרים בעל כאשתו בדור שלישי א) עכ"ל, נאם עבר כל ידועי דת דין שמואל טאיצאטאק.

[סי' קנ"ו] קנ"ה.

ללמד קודם הבדלה פשיטא דמותר. אמנם צ"ע אם צריך לברך בורא מאורי האש קודם שילמד והרב פר"ש האריך בכלל ג' סי' ב' והעלה ז"ל. נלע"ד כיון דלדעת הראב"ד והרי"א והכ"ב וריק"ש אסור ללמד קודם שיברך. ולד' מר"ן אין איסור בדבר אם יברך קודם שיקרא. צריך לברך קודם שיקרא. וכן שמעתי על א' מקדושים שפסק לאסור קודם שיברך וכ"נ להורות. ונ"ל דלאו דוקא ללמוד אלא ה"ה לשותות עשן אסור קודם שיברך בורא מאורי האש דאע"ג דמותר במלאכה כיון שהבדיל בתפלה מ"מ מטעמא אחרינא יש לאסור לפי שנהנה מן הנר קודם שיברך עליו ואע"ג דלכאורה נ"ל דלא אסרינן רק כשנהנה מן האור ולא מן האש. מ"מ מדברי התוספתא יש ללמוד לאסור דכל כמה דמצי מקדים לברך עדיף טפי ויכול לחזור ולסדרה על הכוס להוציא בני ביתו שהם חייבים בודאי לאפוקי גשים וכמו שהיה עושה רבי וכו' ע"ש:

[סי' קנ"ז] קנ"ו.

פורים שחל במ"ש אומר אחר י"ח בורא מאורי האש וקוראים המגלה ואח"כ יאמר ויהי נועם ואתה קדוש כן משמעות מרן הש"ע סי' תרצ"ג וכ"ה בטור בש' ר"ע בס' ואף רמ"א ולברש כן סוברים אלא דאשמועינן דגם ויתן לך אומרים כמו ויהי נועם כמ"ש אליה זוטא ב' מ"ט. ואם יש נזהגים לומר ויהי נועם ואח"כ קריאת המגלה אין מוחים בידם ויש להליץ בעדם מדברי הריק"ש דכ' דאומרים תהלה לרדך ביום קודם המגילה וכו' ע"ש סי' ג' א):

(קנ"ד) א) ר"ל האב לבעל בת בנו ראשון בשלישי, ולא כמו שכת' הב"י שתוא ראשון בשני. ועיי' בה"ט שם סק"ו מ"ש בשם הסמ"ע שגם לדע' מר"ן הוי אבי חמיו לו. שלישי בראשון וכשר ע"ש.

(קנ"ו) א) ובתכלאל כת' המנהג כמ"ש המחבר בסוף. ועיי' דברי הרב בספרו ע"ה על התכלאל בסדר פורים, ומאחרים לומר ההבדלה בסוף ע"ש הטעם.

[ס' קנ"ח] קנ"ז.

זה ימים הוקשה לי למה בתחנה שאחר פ' העקידה רבש"ע כמו שכבש וכו', כמו שהבטחתינו בתורתך ע"י משה עבדך מפי כבודך כאמור וזכרתי את בריתי וכו'. וגם במוסף ר"ח כתוב בו מפי כבודך דמאי שנא מקומות אלו שכתב בו מפי כבודך מה שלא מצינו כן במקום אחר ר"ל בנוסח תפלה אחרת. וכל זה לפי גרסתנו בעקידה. אמנם בדפוסים אין בעקידה שתי תיבות אלו מפי כבודך. וצריך לעיין טעם כי הלא דבר הוא. ואחר זמן הקרה ה' לפני ס' באר יצחק למהר"י סאגיש ז"ל וראיתי לו שהביא משם המדרש. א"ר פנחס בכל הקרבנות כתיב שעיר עזים אחד לחטאת ובשעיר של ר"ח כתיב חטאת לה', אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח שאני הוא שגרמתי לו ליכנס בתחומי של חבירו. ומה אם זה שנכנס ברשות כך פגמו הכתוב הנכנס שלא ברשות עכ"ל. והביא משם מהר"ש יפה איך יצדק ח"ו עול בחוקי ית' להיות הוא גרמא בנזקין. ועוד כי הקרבן היה ראוי להתקרב לירח לא לשי"ת וזה א"א כי ח"ו ע"ז הוא. ועוד שבידו ית' לתקן אשר עוות להבדיל הירח כמו שהיה בתחלה ומה צריך כפרה. והביא משם הר"ף במס' שבועות שרצה הקב"ה לישב דעתה במה שישאל מקריבים בר"ת. לכך אמר הקב"ה הביאו לפני קרבן בר"ח לכפר עליכם כדי שתשלימו עלי. ובזה תתישב דעת הירח. וכ' ז"ל כי הוא דוחק. וכ' כי לא מצא דרך נכון אלא שנאמרו אלו הדברים ע"ד העברה כדי ללמד דרך ארץ שהאדם ישמור תמיד משימשך שום חובה ע"י. וישתדל לפייס בעל דינו שימחול לו אע"פ שיראה לו שהוא צדיק בריבו. וזהו שמעתי מפה קדוש א' מדבר שהוא כוונת מה שאנו אומרים במוסף ר"ח מפי כבודך כאמור וכו'. כלומר כי אין אנו יכולים לומר דבר זה חטאת לה'. אלא מפי כבודך שאמר דבר זה הביאו עלי כפרה וכו' ע"ש דף י' ע"ב. ועפ"י זה ג"ל לומר ג"כ לפי גרסתנו בפ' העקידה לומר. כי קשה אצלינו לומר אצלו ית' וזכרתי כי לא יצדק בו ית' לומר וזכרתי כי אין שכחה לפניו ית' הכל גלוי וצפוי. לכן אנו אומרים מפי כבודך. לומר כי מצד עצמינו אין אנו יכולים לומר דבר זה אם לא שנאמר מפי כבודך ודוק:

[ס' קנ"ט] קנ"ח.

נשאל בס' פר"ש כלל ג' ס' ד' על דבר הכילה שעושים לה ד' דפנות וגג על גביהן ונכנסים לישן בתוכה מפני היתושים, אם מותר לנטותה (או) * לכונסה בשבת. ופשיט לה הרב גר"ר לאסור, והרב חלק עליו להתיר שם וכאן בס' פר"ש ומסיק וז"ל. עוד כ' הרב גר"ר על מ"ש בדברות ראשונות שאין למחות ביד הנוהגים התר וכו'. ונתלים באילנות גדולים רש"י ות"ו הרא"ש והטור וסמ"ג וכו' ע"ש. כ' ע"ז אין דברים אלו אמורים אלא בכגון אתריה דהמיקל וכו'. אבל בגלילותינו אתריה דהרמב"ם הם הגם לכבש את המלכה וכו' ע"ש.

ואחר המחילה מה יענה הרב בענין חזר ונעזר והדלקת נ"ח וסתם כלים וכיצא באלו הרבה. דעבדינן הפך סברת רמב"ם אע"ג דאתריה הוא. וכן בכמה דברים עבדינן הפך סברת מר"ן הש"ע. והטעם נר' עפ"י מ"ש הרשב"א ס' רנ"ג. דאע"ג דבמקומות שנהגו לעשות מעשיהם עפ"י חבור רמב"ם וכדומה. דיש לעשות על פיו (בין) * להקל בין להחמיר. מ"מ אם יש חכם אחד וראוי להוראה ורואה ראייה לאסור מה שהם מתירים או להפך יכול לעשות כהוראתו ע"ש. ובכן אם נהגו להתר בפריסת טפח מבע"י, אפשר שאיזה חכם ראוי להוראה הורה להתיר להם כהרא"ש דעמיה. וכל זה לפי דעת הרב אבל לפע"ד דגם רי"ף ורמב"ם יודו בני"ד דמותר. והמחמיר תע"ב. ע"כ כתבתי זה שיש בו כלל גדול ועיקר דוק:

[סי' ק"ט] קנ"ט.

אין האונן מצטרף בין לג' בין לעשרה וכן הוא ברוקח סי' שריו דף נ"ב בפי' וצריך לפרש דבריו שם דמירי קודם קבורה וכ"פ שכ"ג א"ח סי' נ"ה סיז בחגית ב"י. (פמ"א ח"א סי' י"ט) : א)

[סי' קס"א] ק"ס.

אפי' נמצא טעות יום ש"ק בסוף הפרשה צריך להוציא ס"ת אחר כפסק מהרי"ב רב (שם סי' מ"ג) : א)

[סי' קס"ב] קס"א.

היכא שאנסו ע"י גיוזום ואיום להביאו לערכאות ש"ג, לא הוי אונס כלל דלא כל המביאים חביריהם בעש"ג נצחיים. והרבה עשו ולא הצליחו כמ"ש מהרי"קו שרש קפ"ו, ואם גזמו שימסור אותו ביד האומות או מלך או שר ומצי עביד הוי אונס לכ"ע, זולת אבי העזרי ומהר"ם דלא חשיב אונס לדעתם, (ותמה על רשד"ם חיד סי' ק"א), ואפי' לפי סברתם אם הוא רגיל בכך הוי אונס, והוכיח כן מתשרי רשב"א סי' קפ"א ותר' שבת פ' ר"ע ד"ה מודעא רבא, ועיין סי' ר"ה בש"ע ח"מ (שם ח"א סי' י"ז) ואפי' שלא מסר רק פעם א' כנר' מתשרי רשב"א סי' קפ"א (קס"א) * ואעפ"י שמדברי הטור סי' שפ"ט דצריך ג"פ כי היכי דליהוי חזקה מודה דלענין אונס הוי בפעם אחת (שם סי' י"ח) :

[סי' קס"ג] קס"ב.

המוכר קרקעותיו אדעתא למיסק לא"י וכו', בגלוי מלתא סגי כדכתב הטור סי' ר"ז והיינו במוכר קרקעותיו דוקא לא במטלטלין. אפי' אמר בפי' ע"ד לעלות לא"י ולא הלך המקח קיים אם לא שהתנה. ובסי' ר"ל כ' הטור בש' הרי"ז ז"ל דמשמע להיפך וז"ל. אבל הלוקח יין מחבירו וכו' עד שהיה צריך למה שמכר עכ"ל. נר' דס"ל להרי"א אפי' במטלטלין אמר' דהמוכר ע"ד לעלות לא"י דהמכר בטל. דאליכ מאי קא קשיא ליה בלוקח יין ממוכר קרקע, אלא ודאי דס"ל דלא שגא קרקע ממטלטל. והוא היפך דסי' ר"ז.

וי"ל דגבי מוכר שייך לחלק בין מוכר קרקע למטלטלי', וטעמא דאין אדם מוכר קרקעותיו אם לא מדחוק גדול והוא שרוצה לעלות ולדור שם. אבל אדעתא לישאר כאן אינו מוכר כיון שהוא מתפרנס מהם. אבל מטלטליו מוכר אף שדעתו לישאר כאן מוכר כיון שאין מתפרנס מהם. אבל גבי לוקח סחורה כדי להשתכר ודאי דעתו בקנות הסחורה להוליכה למקום היוקר ולמכרה שם ולא למכרה כאן במקום הזול באופן כי דמי למוכר קרקע דאיכא אומדן דלדור שם נתכוון ולא לישאר כאן. ולזה הקשה הרי"א דאע"ג דבמוכר קרקע ע"מ לעלות וכו', אמר' בגלוי בעלמא סגי משום אומדנא. והכא נמי איכא אומדנא כמ"ש, ותיירץ דשאני מוכר שמחמת האונס הוא מוכר וכו'. באופן דלא פליגי פמ"א ח"א סי' א' דף ג' ע"ב, וכ' עליו מה"ר חסדאי שם, דף ה' ע"א. והתירוצ' שתי' נר"ו הוא ברור ונכון עכ"ל. ועיין ב"י סי' ר"ז מחדש ל"א דגר' כן דוק. ועיין בס' שרית שער אפרים חח"מ סי' ק"מ שמדבר בענין זה. ומסיק דאם גילה דעתו שלוקח

בשביל איש א' ולא רצה אותו איש ללקחו דיכול להחזירו אם לא נתן המעות. ואם נתן המעות מספיקא לא מפקין ממונא עש"ב. ומיהו אין הספק מוכרח ע"ש בש"א ולכן תפסינן כפשיטותיה דפמ"א והב"י ז"ל:

[סי' קס"ד] קס"ג.

כתב הרב דרכי נועם במפתחות דשייכי לא"ה סי' ל"ח וז"ל עמ"ש הבת אצל אמה לעולם. כשהאם קיים דוקא אמה. אבל מתה אמה. אין אם האם נכנסת במקומה אם לא שראו ב"ר שום ריעותא באב, וביארתי שאין ללמוד מדברי הפוסק אלא דבר הקדוב לאותו נדון לא מפלפול. אע"ג דנר' דסבר (נוסף) על אותו נדון. אם לא שיתברר מדברי פו' זולתו מסכימים לדעתו עכ"ל. והוא בחבור שם דף קכ"א:

[סי' קס"ה] קס"ד.

כל הפו' מסכימים שאין לאב דין ירושה כלל בנכסי בנו שמת בלא בנים והניח אשתו זקוקה ליבמין. דמחמת זיקה ירתי לה. ודוקא למה שהוא כנגד סכי כתובתה. אבל ליתר מכתובתה אם לא נתיבמה. האב ירית להו. ואם נתיבמה אפי' היו לו ק' מגה הכל הוא ליבם. דקם הוא תחת אחיו. ד"ן חא"ה סי' ל"ו עש"ב. ועיין הגהות רמ"א סי' ק"ס ובתשר' הר"א ששון קצ"ה ורשד"ם א"ה סי' קל"ג:

[סי' קס"ו] קס"ה.

בתשר' ש"א סי' צ' התיר ס"ת שכתבו על עור צבי לכתוב קמיע מפני הסכנה מק"ו דסוטה ע"ש. והשיגו מהר"ח"א בס' ע"ח פ' ראה דף ק"ט ע"ב וז"ל, וליתה. דתנן פ"ב דיומא. מי שגשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבוד שלו. ור"מ בן חרש מתיר. ופו' הרמב"ם דפליגי אם יעברו המצות על הסגולות והלכה כת"ק. א"כ גם הקמיע הוא סגולה. וז"ל כיון שיוצאים בקמיע מומחה בשבת התירו. וצ"ע עכ"ל:

[סי' קס"ז] קס"ו.

כתוב בתשר' ש"א סי' ל"ו דאסור לנגן בכלי זמר בחש"מ שמא יתקן כלי שיר. מדתנן החליל אינו דוחה שבת וי"ט. וזה"מ דוחה. משמע (נשמע) *דבגבולין אפי' חש"מ אינו דוחה. ונ"ט התר' דאף (דאין) * שבות במקדש שמחת בית השאובה שאני. דהוי שמחה יתירתא. ובגו הביא ראייה מ"ש אין מטפחין ולא מרקדין ביד שמא (שלא) * יתקן כלי שיר, כ"ש הכא שמנגן בכלי ע"כ. וליתה דיי"ט איסורו מן התורה, משא"כ חש"מ שאיסורו מד"ס. וגם למ"ד דאיסורו מן התורה ליכא לאו ועשה. מנ"ל לגזור גזרה לגזרה מדעתינו. ושרי לכ"ע והבן. (ע"ח דף קמ"ב ע"א וב'):

[סי' קס"ח] קס"ז.

מעשה בא לדינו ביעקב שמת והניח שני בנים ראובן ושמעון ולא אהא. וחלקו ראובן ושמעון נכסי יעקב טלטל וקרקע. וכתבו בשטר החלוקה שנשאר שעבוד לאה באותם קרקעות שחלקו ראובן ושמעון. ועתה בא לוי בעל חוב של ראובן וביקש לגבית מהקרקע שנפל בחלק ראובן. ולפי ששעבוד לאה נשאר עליו קנו תחלה מלאה שטילקה שעבודה מזה הקרקע. ועתה ביקש לוי שתקנה אשת ראובן לסלק שעבודה

מבית זה וחזרו ויקנו מראובן. כי ירא פן כשתתגרש או תתאלמן אשת ראובן. תטרוף ממנו בעבור חובה או כתובתה הואיל ושטר כתובתה קודם ללוי.

כתב מור"ם א"ה סי' ק' ח"ל, י"א דאם מת יעקב בחיי ראובן בנו והניח אלמנה הניזונת מנכסיו. אין אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותן נכסים. הואיל והיו משועבדים לאלמנת אביו כשמת ראובן עכ"ל ב' המרדכי פ' נערה. ומביאו הב"י והרי"ק ש"י זה באין חולק. וגם הלבוש הביאו בסתם. הוסיף שם המרדכי כיון שלא זכה בהם בחייו נקראו ראוי לגבי דידיה יע"ש. וראיתי להב"ש סי' ק' י"ג ש"י להקשות ע"ז מהא ר"י ש"י צ' בהג"ה לענין ירושת הבעל דלא הוי כראוי וחי' ב' ד"מ ומהד"ל וע"י. ולבסוף ת"י דהכא מיירי כשעדיין לא בא ליד הבעל חלק ירושתו. דאליכ הוי מחזק אע"ג דמשועבד לכתובת אלמנה ע"כ. דגראה כפי זה דכיון דחלקו הוחזק כל א' בחלקו אע"ג דמשועבד לכתובת לאה מקרי מחזק. וא"כ כיון דבדין יכולה היתה לגבות ממנו אלא שעדיין לא הגיע זמנה לגבות דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. א"כ כי קדים בי"ח מאוחר לה ליגבות שיכולה לטרוף ממנו בהגיע זמן גבייתה. אלא דזוכרני דאי בס"י ר"ן א' חח"מ סי' ל"ח דאין לאדם לפסוק דין היוצא מכה פלפול או תירוץ. וא"כ הכא נמי כן.

ועוד דקשה לי על הב"ש ז"ל ל"ל למרדכי למימר דהא הכל תלוי בשעת מיתת ראובן. לשמענין רבותא כיון שלא בא ליד הבעל חלק ירושתו. אלא דאי כיון דבשעה שמת ראובן אמו עדיין קיימת. לא פקע כח שעבודה מנכסי בעלה. ונר' דמט"ו השמיטו בעל בה"ט סוף דברי הב"ש אלו שכתבנו דוק. וכ"נ מדברי רשד"ם א"ה סי' קל"ד (קל"ה) * דכתב דאע"פ שהחזיק בנה וגם הקונה בבית כמה שנים. לא אמרי' דאבדה שעבודה יע"ש. וכ"כ בס' פמ"א ח"ב סי' מ"א ח"ל. וכיון שהוא ראוי אין אלמנה גובה כתובתה. ואפי' בע"ח אינו גובה מאלו הנכסי'. דכיון שמת הר"א זמן רב קודם שמתה בתו. וזאתו זמן לא היה יכול לגבות מאותם הנכסים שעדיין לא מתה הכלה. וכשמתה הכלה אז זכו בהם היורשים שהיו באותו זמן ולא באו ליד הבעל כלל. ולפי' האלמנה אינה גובה מאותם נכסים. וכ"כ מהר"ח ש"י כ"ח וכו' ע"ש. ואין לדקדק ממ"ש ולא באו ליד הבעל וכו'. דמשמע הא אם באו ליד הבעל בי"ח גובה מהם. דזה אינו דפשיטא דר"ל שלא באו ליד הבעל מחיים. ותדע שכן הוא שהרי תלוי סעמא במיתת הכלה והוא פשוט. וע"ע שם בראייה ה' ובהגמ"י דס' נשים בתשרי אחר סי' ד' בתשרי אהב כסף וכו'.

ואין לומר דדוקא כתובה אין יכולה רחל לגבות מטעם דאין כתובה נגבית מהראוי כבסי' ק' בא"ה. דאף גם זאת החוב שלה הוא שוה לה בכל מכל כל. דגם הוא אינו נכנס (נגבה) * אלא מהמחזק לא מהראוי כדאי' בב"י ח"מ סי' ק"ז ב' בעל התרומות מחודש ג'. וכ"נ מש"ע וסור סי' ק"ד ח"ל. לזה שנפל הבית עליו וכו'. הרי דבי"ח וכתובת אשה שוים ואינם נגבים אלא מהמחזק. וא"כ כיון שאינה יכולה לגבות עתה בחיי לאה שעדיין לא זכה בו ראובן לגמרי. הגע עצמך אלו מכרה אותו לאה למוזנות. היכול תוכל רחל לטרוף או אפי' לעכב. וכי תימא הא כ' מר"ן בא"ה סי' ק' ס"ג וח"מ סי' קי"ח. דבמכר קרקע ולא קנו ממנה תחלה שטורפת. דאין זה אמור אלא בקרקע שהוא של בעל ובחזקתו. ועיין בתשרי מהרא"נ ח"א סי' ק' באורך מדינים אלו. ואחרי ימים אינה לידי הש"י סי' גר"ר וראיתי שם כלל ד' בא"ה סי' ב' ג' ד' שהאר"י הביא תשו' למהר"ם ברוך שחולק עמ"ש בתשרי אחרת שהביא רמ"א סי' ק' ס"ב. וס"ל בנ"ד דלא מקרי ראוי אלא מחזק. היפך תשו' שהביא רמ"א יע"ש ראיות נכוחות גכונות:

[סי' קס"ט] קס"ח.

נשאלתי במעשה שהיה קודם הפסח שטעו שרקדו הקמח של פסח בנפה של כל השנה ובכלים של כל השנה שמרקדין בהם קמח סלת.

תשובה: מלתא דפשיטא דמצוי הוא ושכיח תדיר להמצא בהם קמח חמץ בנקבי דנפה ובאריגה. והשתא נחוי אנן מה יהא משפטו של קמח זה כיון שנתערב בו משהי חמץ. כ' הש"ע סי' תמ"ז ס"ד וז"ל, אם נתערב החמץ קודם הפסח ונתבטל בששים אינו חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו, ויש חולקין עכ"ל. וכ' רמ"א בהג"ה ונוהגין כסברא ראשונה בכל התערובת לח בלח לת"ה (ת"ה) * סי' קי"ד ע"כ.

והנה בת"ה מבואר שם מביאו ב"י ובשם הסמ"ג. דקמח בקמח מקרי לח בלח דמתערב זה בזה יפה ע"ש. וצ"ע אמאי מר"ן הש"ע השמיט לזה ולא כתבו בש"ע. אלא ודאי דלא ס"ל כן. וראיה מוכחת לזה שבסי' תס"ו ס"ד כ' גפלו מים ע"ג קמח או שנתלחלח השק, אוזח כל מקום המלוחלח בידו וירקד הקמח והשאר מותר. ודוקא כל זמן שהוא מלוחלח. אבל אם נתייבש לא מהני ריקוד דמפריך ומתערב עם השאר. אלא ירקדנו ויניחנו עד אחר הפסח ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו עכ"ל. הרי לך בפירוש דקמח לא מיקרי לח בלח ואסור לאכלו בפסח אפי' אפא קודם פסח. דק"ל דיבש ביבש אפי' באלף לא בטיל כמ"ש סי' תמ"ז ס"ט. והכי מוכח בפשיטות מלשוננו שכ', ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו. משמע דרישא עסיק בנתייבש קודם הפסח שיניחנו לאחר הפסח. שוב זכיתי ומצאתי כן להרב ע"ש. אלא שמעשה שבא לפני הר"י ווינא שחובא שם כך היה.

ואין לחלק ולומר דהתם שאני שנתלחלח והיה כפירורין, משא"כ לעיל בדין רמ"א בת"ה (דת"ה) * שהקמח דק לעפר. דליתא, שהרי בכאן כ' מר"ן אבל אם נתייבש לא מהני ריקוד דמפריך ומתערב וכ'. הרי דאפי' שמסלק הפירורין המלוחלחין ממנו ע"י הריקוד, מ"מ חישנין לאבק דק דקמח שמתפרכים מפני יבשותו ומתערבין. על כרחך צריך אתה לומר דמר"ן חשיב בקמח כדן יבש ביבש דאפי' באלף לא בטיל. (א) ואין לומר דאולי האיי דסי' תס"ו אזלא כמ"ד דחוזר וניעור דליתא, דפשיטא הוא כיון דמר"ן בסי' תמ"ז נטה לפסוק כמ"ד דאינו חוזר וניעור מדהביא סברתם בסתם. מילתא פשיטא דלא הדר ופסק דיניה למסתם כמ"ד חוזר וניעור.

ושוב ראיתי למהרי"ט ח"א סי' א' שכ' דהא דסי' תס"ו. היא סברת המרדכי שהביא משם הר"י מוייגה. ולעיל מזה סי' תקס"ז אשכחן דכתב גבי חבית של שכר שאינו חוזר וניעור. וקשה אמאי לא השוה מדותיו, ותי' בשם רבו דהכא שאני בקמח זה, לפי שמנהגם לעשות המצה בפסח וחשיב נ"ט בפסח. והוא ז"ל לא הונח לו תירוצ' רבו, מטעם דעד שיאמר הר"י מוייגה וצריך ליקח קמח אחר לצורך פסח. טפי היל"ל וצריך שיאסא (שיאפנה) * קודם פסח. ותירץ דיש חילוק בין קמח הבלול לבלילה דמשקין. כדאי' בירוש' מ' תרומות לענין להוציא תרומה מדבר המעורב. לכל אין בלילה חוץ מין ושמן, ואע"פ שכ' בת"ה דקמח מתערב יפה. מ"מ בילה דמשקין עדיף. ועוד דחבית של שכר שנתן משקין לתוכה. זהו טעמו ולא ממשו. אבל גבי קמח הבלול ממשו של איסור עומד שם (וכו') * יע"ש.

ואחר שכתבתי כל זה מצאתי להשכ"ג סי' תס"ו שכ' בזה הביא תירוצא דרביה הרימ"ט. ותל"ת כוונתי בהרבה למ"ש הוא ז"ל בזה. וסיים ח"ל האמת עד לעצמו שכ' (שדע') * המרדכי לאסור אפי' למ"ד (שאינו כצ"ל וחסר שם) חוזר וניעור, וסיים ובסי' תס"ו קבע מרן [דבריו] המרדכי להלכה כסתם משנה בלי שום חולק. וכן אני מורה ובא

לאסור כל השק כשנמצא מעט עיסה יבשה אפי' כל שהוא בכל מקום שנמצא אפי' למטה לאכלו בפסח. אלא ינהלנו וישמרנו לאחר הפסח. וכן היה מנהג של הרב מר קשישא מהרי"אש להורות כן. ומשרבו וזחזי הלב אשר לא ידעו ולא יבינו וכו', וקורין תיגר על הוראתינו ואומרים שהמרדכי ס"ל כמ"ד חזר וניעור. אבל למ"ד דאינו חזר וניעור לא יתכנו דברי המרדכי. ולו חכמו ישכילו בדברי המרדכי שהר"י מוינה מאריה דהאי דינא גם הוא ס"ל כמ"ד דאינו חזר וניעור וכו', והמורים הללו ע"פ סברתם המעופשת והמשובשת מורים החר לע"ה בזה וכו' וטח מראות עיניהם וכו'. והשטן של פתיות מרקד בין עיניהם והארץ ע"ש. שוב ראיתי עוד בשכ"ג סי' תנ"ג בהג"ה ב"י אות ה' מביא משם הב"ח שפסק כן.

וראיתי למורי בס' שת"ז שהשמיט ההג"ה דסי' תמ"ז. גם לא הזכיר מדברי ת"ה בענין קמח בקמח. אשר יאמר כי זה אות דמשום דלא ס"ל למר"ן כן. לכן השמיטם בדרכו שלא לכתוב רק המוסכם לד' מר"ן. שופריה דדודי ינהר לעלמין. אלא דבההיא דסי' תס"ז לא אנהר לו עיניו, שכ' שם על מ"ש מר"ן דמפרך ומתערב עם השאר ואסור לאכלו בפסח. כ' שם בס"ק ט' אם היה חרבה מלחלה שלא נתבטל בס'. (לבוש) ואע"ג דקמח בקמח בטל בס' כיון שיש פירורין בעין חזר וניעור (מ"א) עכ"ל.

ואחר המחילה לא היה לו להעתיק טעם הלבוש. דפשיטא דפליג על מר"ן. דאיהו ס"ל כשיטת רבו מהרמ"א לעיל בסי' תמ"ז. דלכך כ' שלא נתבטל בס' כי היכי דלא תיקשי אדברי ההגה"ה דלעיל סי' תמ"ז. ומדברי המרדכי מאריה דהאי דינא ומדברי הרימ"ט והכנה"ג מוכח בפ"י. דהאי דסי' תס"ז מיירי ביש בו ס'. ועוד קשה על מורי נ"ע שהעתיק דברי מ"א כאלו הם תשלום לדברי הלבוש. והסתירה היא מבוארת דסובר מ"א דמיירי ביש בו ס'. אלא שתירץ תירץ אחר כיון שיש פירורין בעין חזר וניעור. והוא תמוה איך ארכביה אחרי רכבשי. (ב) והנה בעיקר תירוצו של מ"א צריך לדעת. מהיכא תיתי לתרץ כיון שיש פירורין בעין. הא כיון שמרקד הקמח מתעכבין הפירורין לרדת דרך הנקבים. א"כ מהיכא תיתי לומר כן. הלא אין החששא רק מפני שמתפרך מן הפירורין אבק הקמח ומתערבין. וכמ"ש (גם) הכנה"ג סי' תס"ז משם הרא"ש כי שמא יעבור עם הקמח כ"ש ע"ש. הרי דעכ"פ הפירורין מתעכבין רק מטעם שמא יעבור עם הקמח כל שהוא ע"ש.

סוף דבר אפי' לד' מר"ן דסובר (כמ"ד) דאינו חזר וניעור. קמח בקמח מקרי יבש ביבש. ובס' ע"ת מסיק בסי' תס"ז דמנהג כל מורי הוראות לאסור באכילה ע"ש. ונ"ל וק"ו לדעת החולקים הלא המה רמב"ם ספ"ד והה"מ ב' הרבה מהגאונים והרי"ף גיאת ור"י ב' הרשב"א וכ"פ פרי"ח דפשיטא דאסיר. וכ' עוד הפרי"ח ולסברא זו אפי' אין כאן ממשו של איסור אלא טעם גרידא חזר וניעור דלא כשכ"ג ע"ש. ועיינתי עוד באחרונים וראיתי שהוכיחו מלי' רמב"ם מהירושלמי דס"ל דקמח בקמח מיקרי יבש ביבש. עיין בחיבור פ"ג דתדומות. וא"כ קם דינא לאסור בפשיטות:

[סי' ק"ע] קס"ט.

שאלה במי שבירך ברכת חתנים בט' וקטן אי שפיר עבר. ואם צריך לברך שנית. תשובה: ברכת חתנים. אינה בפחות מעשרה גדולים ובני חורין כדאי' פ"ק (א) דכתובות. מרכת' ויקח בועז עשרה אנשים. וכ"פ הרמב"ם (ב) וש"ע סי' ס"ב והריב"ש סי' ש"ס ומהר"י אדרבי קנ"ב. ועיין בתשר הרשב"א אלף קס"ז דנר' משם דאם אין שם

(ב) רכשי כז"ל. ופי' שני סוטים. ועיי' ערוך ערך רכש.

(קס"ט) (א) ד"ז ע"ב. (ב) פ"ב מה' ברכות ופי' מה' אישות.

י' לא תנשא. ונמצא א"כ טעה זה במה שצירף הקטן לעשרה. ותדע שכן הוא שהרי מהרא"י בפסקיו סי' ק"מ כ' דאין ברכות מעכבות בדיעבד. דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. היינו בלא חופה, אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין. וכי תעלה על דעתך אם אין במדינה י' שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים בי' ע"כ. וכ' (עליו) *הב"י סי' ס"ב ואין דבריו נראים, דמה טענה היא זו. דאה"נ שאם אין י' שלא תנשא אשה וכו' ע"ש. ומ"מ בנ"ד שכבר ביארנו (בירכו) *, נר' דא"צ לברך שנית וברכה קמייחא עלתה להם. וכן השיב מהרא"י שם בחתן שנעשו ברכותיו בלא י' ע"ש. ולפי הנראה דגם מר"ן יודה לזה, ולא נחלק עליו אלא לענין מ"ש דאם לא יש י' בעיר דאינו מעכב הברכות. אבל כבר בירך אף שלא היה שם מנין בדיעבד עלו לו ברכות. ועיין בס' בית שמואל שכ' דאם א"א בי' אלא בטורח גדול, הוי כדיעבד כמ"ש בת"ה טורח גדול הוי כדיעבד, וכ"כ בח"מ עכ"ל:

[סי' קע"א] ק"ע.

כתב הש"ע בסי' תקל"א ס"ד. ואלו מגלחין במועד מי שיצא מבית השביה וכו'. ומי שיצא מבית האסורים אפי' היה חבוש ביד ישראל, ומנחה שהתירו לו ברגל, ומי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל, וכן הבא ממדינת הים בחה"מ או בעי"ט ולא היה שהות ביום ע"כ, וצ"ע בכל אלו שהתירו להם חז"ל לגלח, ע"י מי הותרו לגלח, אם ע"י ישראל שאין לו מה יאכל או אפילו ע"י ישראל שיש לו מה יאכל. ולכאורה יראה דמותר להתגלח אפילו ע"י ישראל שיש לו מה יאכל מדסתמו במשנה ובגמ' (א) ופוסקים ולא פירשו. ש"מ דביד כל אדם רשות לגלח לאלו שהותרו. וראיה לזה ממ"ש הרב מ"א על מ"ש הש"ע שם ס"ו. קטן מותר לגלח במועד אפי' גולד קודם הרגל, וכ' ע"ז המ"א דלא שייך ביה טעמא שלא יכנס למועד כשהוא מגולל דלאו בר מצוה הוא. ובג"י כ' ודוקא כשיש לו שיער רב ומצטער ע"כ, ודוקא לקטן מותר לגלח דצורך הרגל הוא. אבל לעכורס אסור לגלח דלא עדיף משאר מלאכות דאסור לעשותן במועד א"כ אין לו מה יאכל עס"י תקמ"ב עכ"ל. הגה מדקאמר אבל לגוי אסור לגלח א"כ אין לו מה יאכל, ש"מ דברישא בישראל אפי' יש לו מה יאכל שרי לגלחי ליה.

ואפשר לומר דאין להוכיח מדסתמו במשנה ובפוסקים ולא חילקו. דאפשר לדחות דלא אתו לאשמועינן אלא בהתיר המסתפר לספר לא במספר עצמו, ולעולם דהוי כי דיניה דאין לו לספר לאחרים רק באין לו מה יאכל. וכן מצאתי למהר"א בס' גן המלך בסי' ס"ב וז"ל. המגלחין במועד נ"ל שמותר לספר ע"י ישראל כיון שיש צד היתר בדבר. דומיא דמותר למכור סחורה ע"י סרסור שאין לו מה יאכל. ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושין לקטן עד המועד כדי להרגיל את השמחה במועד. ומצוה נמי איכא בכך ומגלחין על ידי ספר ישראל עכ"ל. ודמיון יפה הוא וק"ו הוא. דאף שאסור למכור סחורה או לקנות סחורה בחה"מ. מ"מ משום עני דאין לו מה יאכל התירו לו (לזה) * מפני זה א"כ כ"ש זה שהתירו לו חז"ל לגלח. דפשיטא דמותר ע"י ישראל שאין לו מה יאכל. ושמעת מינה דדוקא לגלח ע"י מי שאין לו מה יאכל. דאם התירו לזה לגלח מפני האונס, לא התירו לאחר שאינו צריך שיעשה מלאכה מפני זה, דמה שייכות יש לו עם האונס. (ב)

(ק"ע) (א) מ"ק פ' ואלו מגלחין ד"ג. (ב) הר' שושה"מ כת' דאין הכרח מדברי ג"ה לאסור ע"י פועל שיש לו מה יאכל, ומסיים דאם הותר לסוחר למכור ע"י סרסור שאין לו מה יאכל בשביל צורך הסרסור אעפ"י שהסוחר מצד עצמו אסור להסתחר. כמו כן גבי גלוח מותר לפועל שיש לו מ"י לגלח מפני צורך המתגלח. עיי"ש. ומציי' בדברי המחבר סי' ע"ד וסי' קמ"ד ח"ב.

ולע"ר רב"ר המ"א צל"ע. וראיתי להרב ד"מ חא"ח סי' ע"ד שכ' דהמ"א מיידי כשלא נמצא גוי שיספרנו. אבל אם נמצא גוי אסור ע"י ישראל. רהרי ערב פסח אחר חצות קיל מחה"מ כמ"ש המ"א עצמו סי' תס"ח סק"ג. ועכ"ז כ' האחרונים התם דאין להסתפר אחר חצות ע"י ישראל כי אם ע"י גוי. וכי היכי דבערב פסח דוקא ע"י גוי. ה"ה בחה"מ יעוש"ב בסי' מ"ה ומ"ו. ומה שהשיב על רב"ר מהרי"ד דמתיר תספורת בח"ה ע"י ישראל עצמו, דלפי דעתי הענייה אין שום ראייה לסתור רב"ר מהרי"ד. דהתם בערב פסח שלא התיר המיקל רק ע"י גוי, היינו מטעם דלאו אנוס הוא ולא נכלל בכלל המותרים לגלח בח"ה. וא"כ לא רמי להתם. ולעולם ראה"נ ע"י ישראל שאין לו מה יאכל שרי. ותדע שהרי השכ"ג (כתב) * בסי' תס"ח כל שמותר בח"ה כ"ש שמותר בערב פסח יעוש"ש. וגם מה שהאר"י להביא משם הפר"ח דאוסר להסתפר בערב פסח אפי' ע"י גוי. אין משם ראייה. דהתם שאני דהוא עצמו אסור לעשות מלאכה, ומטעם שהוא מטה ראשו אליו כדאי ב"ד סי' קפ"א טעמא להאי. וא"כ (להאי טעמא) * מה לי ע"י גוי או ע"י ישראל אע"פ שאין לו מה יאכל. אבל הכא בהתר הוא עושה. וא"כ שרי אפי' ע"י ישראל חיינו כשאין לו מה יאכל. וראי לפסוק להחמיר כפסק הרב גר"ר (הג"ה) * הן בע' פסח מטעם דסב"ר בה התו' דאיסורו מן התורה. הן בחה"מ מטעם סברת הרבה פוסקים דאסורו מן התורה, כמו שהאר"י בזה בתשו' הרב ד"מ שם.

ולעד"ן רמאי להסכים הפר"ח להתיר בע"פ להסתפר ע"י גוי במקום דוחק גדול, היינו טעמא דמסייע אית ביה ממש או לאו במחלוקת הוא שנוי. וראיה שהרי הב"י בסי' שכ"ח התיר להוציא שן כואבת ע"י גוי. רמסייע אין בו ממש כדאי פ' המצניע ג' בההיא דאמימר דשרא למכחל עינא מגוי בשבת ופריך בגמ' והא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח, ומשני מסייע אין בו ממש וכו' יע"ש. וב"ד סי' קפ"א בההיא דניקף קאמר רמסייע אין בו ממש, ועיין בט"ז סי' שכ"ח שתי' להאי פלוגתא. שמעינן מכל הני, דמקום שמותר לגלח שרי ע"י ישראל שאין לו מה יאכל, ובמקום שלא הותר לגלח אסור (לגלח) * ע"י ישראל אפי' שאין לו מה יאכל, וה"ה אפי' מגוי. ולדעת הפר"ח ב' ב"ח ורש"ל במקום דוחק יש להתיר בין ע"י גוי בין ע"י ישראל שאין לו מה יאכל. כיון שהוא עצמו מותר בעשיית מלאכה בין בע"פ בין בחה"מ: ד)

[סי' קעב"] קע"א.

ראיתי בני עליה שואלין דורשין וחוקרין בו' חקירות ודרישות על ענין העשבים שקורין חרמל שמטננין א) בו חטים של פסח ויש חשש לסנן בו מפני הטל שעליו שהוא מחמץ אם יש תקנה לשטחו בשמש כרי שילך הטל מעליו. והנה הפר"ח סי' תס"ו הביא משם הירושלמי ז"ל. מטננא בעשבין חד אסר וחר שרי מאן דשרי בלוקטן אחר שש שעות מא דטלא פייגא מנהון ע"כ. הנה אפי' מאן דשרי לא שרי אלא בלוקטן אחר שש שעות שכבר כלה ונסתלק הטל מהן. ולבליעת הטל בעשבים דביני ביני ער כלות שש שעות לא חיישינן כיון שהבליעה היתה ועדיין העשבים במחובר ריש כח בהם לשנות לטבע הפרי והר"ל כמי פירות. אך אחר שהן תלושין ההיא בליעה דביני ביני אין בה כח לשנות טבעם. הגע עצמך אם שרה עשבים יבשים תלושין במים ואח"כ שטחם בחמה ליבשם עד שיבש כל לחלוחית מים שבהם מבחוץ ונשאר לחים מבפנים וטיגן בהם חטים. האם נאמר בהם שאינם מחמיצים כיון שנשתנו המים בגופן. אין אלו אלא דברי תימה. והא

ג) (שבת צ"ג.) (ביצה כ"ב.) ד) פ"י הגוי או הישראל שאין לו מ"י ועי' פד"ח סי' תס"ח דמשמע שם דוקא גוי.

(קע"א) א) פ"י מטננין בל"ע יכ'מלו כלומר כובשין חטי פסח בעשבים כרי שתהיה סולת לעשות ממנה פת נקיה לפסח.

למה זה דומה לההיא דכ' הסור ז"ל סי' תס"ו ב' הרוקה. בשר יבש שהזיע (שמוזיע) * בשעת הגשמים מחמיץ מכח המים שהורח בו ע"כ. הרי דחישנין לבליעת המים אע"פ שנשתנו בתוך גוף הבשר מבפנים ע"כ. והטור והרא"ש הסכימו לזה מדהשיבו על שאר חלוקות דהרוקה ולא השיבו בחלוקה זו עליו.

הפ"ח כ' ע"ז בס"י תס"ז סעיף ט"ו. ולכאורה קשה בעיני לומר שאחר שנתנגבו המים שהורח בו שהזיעה שירצאה לאחר זמן בבשר לומר שהוא מן המים. והדעת נוטה שהמים אולי להו ומה שמוזיע הוא מוחל היוצא מהבשר וכו', ומסיק בסוף דבריו וז"ל ואע"פ שאפשר לחלק אין לחלק להקל מסברא. ולפי' לענין דינא יש ליתן לזיעה זו חומרי מים וחומרי מי פירות עכ"ל. הראית לדעת שהפ"ח לא מלאו לבו להתיר כדקא ס"ד מעיקרא לחלק. וא"כ מנין לנו לחלק מסברא.

ובס"י תס"ו כ' הש"ע שק מלא קמח שנתלחלח מזיעת החומה מותר ויש אוסרים עכ"ל. וכ' ע"ז המ"א צ"ע דאדרבה הרוב אוסרין הרוקה והרא"ש וברמזים והטור ורי"ו. רק בהגמ"י פ"ה כ' להתיר. וג"ל טעם האוסרין משום שהחומה מזיע מכח המים שיש בה כמ"ס סי' תס"ב ס"ו לענין בשר יבש. ולפי' בכותל של עץ שמוזיע לכ"ע שרי. ואפשר דיש בו ג"כ לחלוחית מים שקיבל בעודו מחובר עכ"ל. הרי לך בפ"י דמאן דשרי בלחלוחית דחומה ס"ל דהזיעה לא מכח מים אלא זיעה בעלמא הוא. וכ"כ הרמב"ם בפ"י המשנה במ' מכשירין פ"ג בנוסח ערבי ואינו בדפוסים. דאי מלחות מים ששואב פשיטא דמחמיץ דמטעם האוסרים דס"ל דמחמת המים הוא בא. יש ללמוד להמתירין דס"ל דלאו מלחות המים באה הזיעה ושמעת מינה דכל שהזיעה באה מלחות המים לכ"ע אסיר. תדע שכן הוא. שהרי כ' המ"א ולכ"ע בכותל של עץ כלומר דליכא למיחש ביה לבליעת מים דאימא זיעה מעצמה קא נפקא. ואפשר ג"כ דמלחות המים שקיבל בעודו במחובר כלומר דהא והא גרמא זיעה דמעצמה ולחות המים שקיבל בעודו במחובר. (ומדקאמר בעודו במחובר) * שמעינן דכל שקיבל מים בתלוש אחמועי מחמע דאין בכח התלוש לשנות טבע המים. וכ"כ גר"ר דף ע"ט ע"ג חא"ח.

ושוב מצאתי בס' באה"ט סי' תס"ו העתיק דברי מ"א והוסיף וז"ל. וכ' הח"י נראה דדוקא כשמוזיע מחמת עצמה או מחום האש משא"כ אם מזיע מחמת חום והבל דמים חמין הרי הוא כמים דמכשיר לכ"ע ע"ש. הרי לך כדברינן דמים שבולעים בתלוש אין לדון בהם דין מי פירות. ומדכ' מר"ן יש אוסרין שמעינן דלמיחש מיהא בעי אולי מכח המים הוא בא. שאל"כ למה ליה להביא סברת היש אוסרין, ולעולם דכל ידיעין דמכח המים הוא בא אסיר, והפ"ח שפסק כיש מתירין מטעם דתנן בפ"ב דמכשירין זיעת הבתים בודות שיחיו ומעורות אין מכשירין וכו'. ומדאינם מכשירין אינם מחמיצים יע"ש. וכ"כ ג"כ לענין מלח דאינו מחמיץ מדאינו מכשיר ע"ש בס"י תס"ב. ולי עברו קשה לי איך תלוי חימוץ בהכשר. דם וחלב יוכיחו שהן מכשירין כמ"ס רמב"ם פ"י מה' טומאת אוכלין ואעפ"כ אין מחמיצין כדאי' בס"י תס"ו ס"ה. ושוב מצאתי כן להרב גר"ר חלק א"ח כלל ד' ס"י ט' דף ע"ט ריש ע"ג. ועוד קשה לי אמאי לא הקשה אהא דכ' הש"ע סי' תס"ז ס"ז ישראל שיש לו בורות מלאים חטים וחושש שמא יש בקרקעית הבור ובקירותיו חטים מבוקעים מלחות הבור הארץ בביטול בעלמא סגי ע"כ. והשתא דאי דהאי אתיא כסברת האוסרים בס"י תס"ו. ואין לדחות דהתם בקרקעית הבור דהאי מכח לחות מים בא. דליתא דבור וחומה שוים הם. דבור ע"י בנן הוא. וכי היכי דקירותיו דנקט תלושים ועומדים הם. ה"נ בור דבהרי הדרי נקטינהו.

איך שיהיה למדנו מכל זה דהיכא דחישנין לדבר תלוש שבלוע מים שאין להקל בו. א"כ אלו העשבים אם יתלוש אותם מהבוקר שעדיין מלאים טל (שכבת הטל) * חיישינן לביני ביני במשך השטיחה שבולעים מהטל וגם שיש בעשבים אלו פרחים ושושנים. וכשהם עדיין במחובר יש כח בשמש להפריח טל מעליהם, אבל כשהם כבר תלושים יש הרבה

מהם שהם כמושים והטל בתוכם ואין כח בשמש לכלותו כי הוא סגור ומוסגר. ולזה דקדקו בירושלמי לומר ומאן דשרי בלוקטן אחר ר' שעות. ואמאי הו"ל לשנוי ומאן דשרי בדליכא טל עלוויחו ולישתוק מלהזכיר בלוקטן אחר ר' שעות. והנה שמעינן דבאיזה אופן דעביד שימתלק הטל מעליהם ש"ר. אלא ש"מ דתנאי הדבר דוקא בלוקטן אחר ר' שעות לא קדם, דלזה דקדק לכתוב שעות. כי בתחלת היום צד העשבים הפונה מערב אכתי לא הכתה שמש עליו. וא"כ הטל שבאותו צד נשאר עדיין שם. ולזה קפיד אמורא דוקא אחר ר' שעות שאז השמש באמצע הדיקע ושלטה חמה בכל צדדיו. ולזה קאמר בירוש' מה דטלא פייגא מנהתן. כלומר שיעור זה ור' שעות הוא בכדי מה שיסתלק הטל מעליהם. שמעינן דקודם זמן זה עדיין לא כלה להסתלק.

ידעתי כי מי שהוא אוהב האמת לכבוד בעל האמת יודה בזה ואסיר, ואי משום דחזי להמון העם שלוקטין אותו בבוקר בבוקר ושוחטין אותו בשמש. אין זה כלום לסתור מ"ש בלתי ראיה מכרחת. ולו יונח דחששא זו לא פשיטא כ"כ, עכ"ז מי יערב אל ראשו לצדד בקולי קולות נגד איסור דאורייתא, וכיצא בזה כ' הרב תרומת הדשן הביאו מ"א עמ"ש הש"ע שיש ליוהר לתת אוכף או עור על הבהמה תחת השק של קמת. דלא בריא לן אם זיעת בהמה מחמצת. ואע"ג דלפי הסברא אין מחמץ כמו זיעת אדם. מ"מ אין להקל במלתא דלא פשיטא כ"כ עכ"ל. והנה מי שירצה לחלוק ישיב לנו על מה שמכו ההמון בכמה פעמים שתולשין העשבים בזמן הגשמים והמים צפים עליהם ושוחטין אותם לנגבם ואף לפעמים אחר שתולשין מניחין אותם ועומדים ברחובות עיר ואח"כ יורד עליהם גשם ושוחטין אותם ואח"כ מסנגים בהם, רפשיטא דכשמוזע פולטין המים שבלעו אחר תלישה והוי בעין אלא מאי אית לך למימר דשלא בהשגחה עושין כן.

הנה עוד שמעתי רוצין להביא ראיה דמה בכך שבוילע מהא דכ' הרשב"ץ מביאו מר"ן בס' בדק הבית בס' תס"ב ח"ל. יין צמוקים הוא כ"ן של ענבים לענין מי פירות שאין מחמצים. כי המים ששרו בהם הצמוקים (נשתנו מברייתן אחר שנשרו בהם הצמוקים) * כמים של גשמים שנשתנו בתוך העבים עכ"ל. והפרי"ח גם הוא הביא דברי הרשב"ץ אלו, אלא דגריס בה כמים של גשמים שנשתנו בתוך הענבים. וראוי להבין תחלה שתי הגי' מאי בינייהו ואחר נבוא לענינינו, והוא כי לגי' העבים הכי פירושו כמי גשמים שהם מלחים ונשתנו בעבים למים מתוקים שיש בהם עתה טבע אחר. ולגי' ענבים הכי פירושו, כמי גשמים שיורדים על הענבים ושואבים הרבה ונתפחין ומתעבים בתוכם ונהפך טבעם למי פירות.

הנה לפי שתי הגי' קשה. לטעם שנשתנו בעבים איך אפשר ללמוד למעשה הדיוט ממעשה השם הגדול הנורא ומי ידמהו וישה למעשהו. וכי מפני שנתן כח בעבים לשנות את המים המלחים למתוק יהיה ג"כ כח זה בידנו מסוד לשנות טבען של מים ע"י שנתן בהם צמוקים לשנות. וזאת הטענה לכת רבותי הקודמין הרב כמהר"א הלוי בס' גרר חא"ח כלל ד' ס' ט' ושם האריך בכמה חקירות שאין לסמוך ע"ז להקל, גם ראית המבי"ט ס' רנ"ב מ"ש בפ' המוכר ב' יין צמוקים לא יביא ואם הביא כשר, ויין מזוג לא יביא ואם הביא פסול. משמע דיין צמוקים אינו מזוג וכו'. השיב עליו מהר"א שם. שאין מכאן ראיה כי יין מזוג לא יערב כיין צמוקים שנתיישן ונתבשם היטב, ולענין ניסוח לא קפדינן רק שיהיה יין גמור וכו'. ולענין חימוץ לא אהני לן חשיבות זו. דטעמא דמי פירות דאין מחמצין הוא מפני טבען של מי פירות חם גורם למנוע החימוץ כדכ' הרדב"ז. וכשהיה בהם מים הנה קרירות המים וחום מי פירות גודמים למהר החימוץ, וביין צמוקין נתערבו שניהם כאחת חום הפירות וקרירות המים והאריך שם להביא כמה ראיות. וגם מהריק"ש כ' על דברי הרשב"ץ ח"ל, ואין זה כדאי להתיר בלי שמירה כלל

מחמוץ כמו במי פירות לבד. וסיים ורבים וגדולים פליגי על הוראה זו שהרב"י השמיט דינו של הרשב"ץ מס' ש"ע שחובר אחר ס' בדק הבית. והשמטתו זאת מוכח להדיא דלא ס"ל כוותיה. גם הרב"ז כתב דיין צמוקין דינו כמי פירות ומים מעורב זה עם זה. וכיון שכן אין ראוי למהדר אטצדקי למעבד פירוקי ושינויי דחיקי לאיסורא רבה ויקרא ע"ש. גם הרב מהר"ם הלוי בס' דרכי נועם סי' ז' פסק לאסור ביין צמוקים יע"ש.

והשתא אענה חלקי אני העני עבד לאדוני, דלגי' ענבים קשה לי דמה ראייה מייתי מגשמים שנשתנו בתוך הענבים. החילוק ביניהם רב וגדול, דשאני ענבים ששאבו במחומר ופשיטא שנשתנה טבע הגשמים בגוף הענבים, משא"כ צמוקים דתלושים הם. ואף שהפ"ח ז"ל הביא דברי הרשב"ץ ולא חלק עליהם, עכ"ז אין דאיה משם ואדרבה משם נר' להחמיר, וזה שהפ"ח אחר שהביא רבדי הרשב"ץ בסעי' ג' כ' בסעיף ד' דמי שריית צמוקים או גרוגרות כמים עצמן. וקרוב אליך הדבר לומר דשאני ההיא דהרשב"ץ דע"י דריכה ועצירה נהפך טבע המים ליין דלכך קרו להו יין צמוקים. משא"כ בשריית מי צמוקים שהצמוקים בעיניהם. לכך אין כח שרייתם להפוך טבעם וזה פשוט למדקדק בלשונו ושם הוא רמז. שוב מצאתי להב"הט שכ' וז"ל אחר שהביא דברי הרשב"ץ. וחכם צבי כ' להלכה ולמעשה, וביין צמוקים שלנו אסור ללוש בפסח כי אין דינו כיון גמור אלא כיון מזוג ע"ש עכ"ל. הרי לך דמחלק בין יין צמוקין שלנו ליין צמוקין דנדח הפ"ח והוא ממש כמו שכתבנו מדקדוק לשונו. ג) ושוב ראיתי בס' דבר משה סי' כ"ו רכ' דטעם הסמ"ג משום שנתן המים בעת דריכת הענבים תוך ג' ימים דוקא כדאי' במס' ע"ז דף ל' דאז מקרי תוסס ונתישנו ימים הרבה. אבל אם אחר ג' ימים נתן בו מים אע"פ שעדיין תירוש או שנתן המים תוך ג' ימים ולא נתישנו עדיין הוי מי פירות עם מים ומחמיץ וכו' יע"ש"ב. ודקדק כן מל' הש"ע והפ"ח ז"ל. וגם אין להביא ראייה ליין צמוקין מהא דכ' הש"ע סי' תס"ב ס"ג מותר ללוש ביין אע"פ שא"ל לו בלא טיפת מים שנפלת בשעת הבציר וכו', הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה ע"כ. דכבר תירץ הכנה"ג והפ"ח דשאני התם שנתערב המים בעודו תירוש שלא היה עדיין יין. וכיון שנתנת המים היה בשעה שלא * עדיין יין. כל שהיין תוסס נתבשל ונעשה יין הופג טעמן של מים ונשתנו להיות יין כדרך שנשתנה התירוש ונהפך יין. ובזה לא קשה על מר"ן שכ' שם בס"ו חטה שנמצאת בדבש או ביין וחומץ מותר ובלבד שלא נתערב בהם מים עכ"ל. דשאני התם שנשתנו (שנתנו) * מים ביין שכבר היה יין בין סמוך ללישה בין מופלג יום או יומים חדש או שנה אסור לכ"ע. והגה אפי' בעיקר הדין שכ' הש"ע ס"ג שיין שנתערב [בו מים] בשעת הבציר הכנה"ג הביא ב' חד צורבא מרבנן שסובר דהרמב"ם חולק ע"ז שכ' בפ"ה מחמץ ומצה וז"ל. ומי פירות הן כגון יין וחלב ודבש וכל כיצא בהם והוא שלא יתערב בהם מים לעולם, ואם נתערב בהם מים כל שהוא הרי אלו מחמיצין

ג) ולפ"ז נלע"ד כי צמוקים

שהזכיר הרשב"ץ היינו נתינת מים בצמוקים עד כדי שאיבת הצמוקים כל המים ושוב הצמוקים להיות כענבים בלי שישאר מי הצמוקים בשרייה ההיא, ולזה יקרא הנסחט מהם. מי פירות שאינם מחמיצים, דיקא נמי דקאמר בהו כמים של גשמים שנשתנו בתוך הענבים. (ו"ל במחומר). והנה הפ"ח מדמה א"ז לזיעת האדם שהזכיר מור"ם סעי' סי' תס"ו שאינו מחמיץ. אך יין צמוקים שהזכיר חכם צבי, נראה כי שריית הצמוקים במים מרובים דמלבד מה ששואבים הענבים נשאר עוד מי צמוקים בשרייה. וכעין זה מה ששורים צמוקים להוציא ממנו יין שרף. והוא שהזכיר הפ"ח בסעי' ד', ובדואי יין צמוקים כוח מחמיץ. ובזה עלו דברי המחבר על נכון דביין צמוקים דהרשב"ץ אחרי דריכה ועצירה ותסיסה נהפך טבע המים ליין גמור ודינו דין מי פירות, אמנם לפני דריכה וכו'. אפי' בנדון דהרשב"ץ מה שוב ממנו כמי פירות עם מים ומחמיץ, והיינו עשבים דמטנא ששאבו הטל אחר עקירה מהמחומר ומתמצים מהם כמו שהם בלי שום פעולה אחרת ודוק.

עכ"ל, מדכ' רבי' לעולם שמעינן לאסור בכל עת ובכל זמן בין בשעת הבציר בין אח"כ, ואעפ"י שהרב כנה"ג השיב עליו. האמת יורה דרכו רתיבת לעולם דכ' הרמב"ם דייקא הכי. ומעתה מה להם לכת החולקים עלינו כי נזעקו. יעמדו נא ויוכיחו מה הפסד יש בזה ליוזר. אדרבה כל טעדי דאפשר להחמיר מחמירין וכל משכיל יבחר לנפשו בדרך העולם הדרך היותר בטוחה מכל מכשול. ק"ו וק"ו בדיני תורתנו הקדושה שיש לנו לילך בדרך היותר בטוחה מכל מכשול ועון. וכמ"ש רמב"ן בענין כיצא בזה מביאו הב"י בה' מגילה ע"ש, אשר על כן אני אומר שראוי לכל חכם ומנהיג להזהיר (להזכיר) את העם ולזרזם על כך וצדקה תחשב לו. האמן כי דבר זה נשמע לפני מעלת מוריני ראש גולת הזהב הכהן הגדול מרנא ורבנא כמה"ד יחיא זלה"ה בן אדוננו כה"ר שלום (עראקי כ"ץ יצ"ו) וגשאנו ונתננו עמו כתלמיד הדן לפני רבו בקרקע וקלסה להאי סברא. גם עמיתו מוריניו כמה"ד דוד משרקי זלה"ה מעצמו חקר חקירה זאת ואסברה לן. ועד כאן תהא שביתת קולמוסי והשומע ישמע והחדל יחדל והוא ית' רית' שמו לעד ינחנו במעגלי צדק אכ"ר.

ושמעתי (עוד) מפקפקין ברבר מהא דכ' מר"ן בס"י ק"ה באיסור שנשרה עם ההתר מעת לעת בצונן מקרי כבש ונאסר כולו אבל פחות מיום שלם סגי בהדחה. ול"ד כלל דהתם לא סגי שיבלע ויפלוט כל האיסור אלא במעת לעת. משא"כ הכא דאינו רק שהעשבים בולעים ממי הגשמים או מהטל תכף בכל שהו. וא"כ כשתלשן בעוד המים או הטל עליהן, בולעין אותו (העת) * מלחות והוי כמים בכל שהוא שנפל לתוך מי הפירות. וראיה מוכחת דבלע, מהא דא"י התם בי"ד ס"י קליד ס"ח, יין של גוים בין ישן בין חדש שנפל על ענבים אם הם שלימות יריחם והם מותרים. וכ' הלבוש טעמא דלא בלעי דרך קליפתן, ואם עבר עליהם זמן רב ודאי בלעו וכראי' שם ס"י. והאי דאם עבר עליהם זמן רב קאי גם אסעיף ח' כדמוכח מדברי הרשב"א שהביא הר"ן בפ' בתרא דע"ז, וכ"כ האחרוני' בפירושו. וכ' על זה הס"ו וז"ל. לכאורה אין פירוש להאי זמן רב כמה הוא, אלא דהטור כ' דוקא שמדיחה מיד או לזמן מועט וכו'. משמע דזמן מועט דומיא דמיד. וכל שיש שהות יותר מזה מקרי מרובה עכ"ל. וכן הוא ל' הרשב"א והר"ן כלשון הטור, ואע"פ שהש"ך כ' גר' רמעל"ע בעינן כמ"ש ס"י ק"ה. הרב בה"ט נטה לפסוק כהט"ו מדהביא סברתו באחרונה. וכ' השכ"ג בכללים דכל מקום שאומר הפוסק משמע, ר"ל כך משמע פשט הלשון יע"ש. ונר' דעת הש"ע כן מדסתם ולא פי' מע"ל. דדרך האמורא לפרש ולא לסתום. וכ"ש הפוסקי', אלא ודאי דכל שיצא מעט מגדר מיד מיקרי זמן מרובה. וראיה מוכחת מהא דכ' הב"י ה' ט"ב ס"י תקנ"א ב' התר פ"ק דמגלה. משנכנס אב ממעטין בשמחה, ר"ל שלא יהיו ששין כלל. אבל אין לפרש ממעטין אבל ששין קצת. דא"כ הר"ל לפרש השיעור מה קורא מעט עכ"ל. הרי דמדלא פירש למדו התר שאין שמחין כלל.

ובמ' מכשירין פ"ג תנן שק שהוא מלא פירות ונתנו ע"ג הנהר או ע"פ הבור או על מעלות המערה ושאבו. כל ששאבו בכי יותן. וכ' רע"ז טעמא דניחא ליה שישאבו הפירות מן המים שמתוך כך הן נראים גסים ונפוחים ע"כ. הרי מהאי שמעינן דאין הידקות והעשבים נתפתחים רק מלחות המים שנכנס בגופן והנסיון יוכיח. ועיין אחרונים שכ' בשם הרדב"ז לענין כלי הפורפיר'ו שהוא שקלם ואח"כ השליכם לקררה של מרק ומצאו ששקל יותר מבתחלה. ומכא הנסיון אסר להשתמש בכלי הפורפיר'ו ע"ש. ועיין פר"ח י"ד ס"י צ"א ס"ק י"ח רענבים דרכן להבלע המשקה בחוכן ונתפתחים וכן חטים, וכ' ע"ז פר"ת שם דזהו דבר שנגרש לעין כל רואה ע"ש. ואין להכחיש המציאות דודאי ביני ביני ששהים בלעי בתלוש הוי כמים מעורבים במי פירות. וכ"ש כששוטחין אותם בשמש דחום השמש מבליע בעשבים ביותר מהנהוג. וכל זה אם נדמה דין עשבים אלו לדין ענבים דלא בלעי דרך קליפתם אלא בשהו זמן מרובה שהוא יותר מעט על זמן מיד דודאי בלעי. וכ"ש אם נדמה אותם לדין חטים שיש בהן סדק שמיד בלעי, שמתוך שיש בהן סדק היין נבלע בהם. גם עשבים אלו הרבה סדקים אנו רואים בעינינו בעצים שלהם

מכח השמש המכה בהם. גם פרחי ושושני הוו כצירי דחיטי (ד) ועדיפי מהם. ומה ששמעתי אומרים שאם באנו לחוש לבליעה נימא כדרך בליעתן פליטתן. אין בטענה זו ממש דהא ניחא לומר (דבלעי, אבל לומר) שיפלוט המי גשמים תלושין או טל. מהיכא תיתי לומר כן שיפלוט דוקא אותו שנבלע בהם בתלוש. הא כבר נבלע ונתערב ביחד בגוף אחד והוי כמי פירות עם מים מעורבים. כ' מ"א ס' תנ"א סס"ק מ"ט עב"ד ס' קל"ה ס"ח דכמה קולות הקילו ב"נ משא"כ בחמץ עסכ"א עכ"ל. גם השיירי כה"ג ס' [תנ"א בהגהת ב"י כ"כ] ע"ש. וכ"כ בס' חק יעקב ס' ת"ן ס"ק י"א. וכן מבואר בתשו' הרשב"א ס' ל' ה) ואשר נגע יראת ה' ואהבת האמת בלבו יראה דדברים ברורים הם וראוי לחוש אליהם ולמחות בשולחי יד הקוטפים שיח קודם ו' שעות. דדבר חמץ לאו זעיר הוא דלכך לא הוצרך התנא לשנותו בשלהי ע"ז עם אותם דאיסורן בכל שהן. ומה שאומרים שהראשונים לא היו פוצים פה. תמיה אני מהיכן ידעו זה. ואני מעיד עלי שמים וארץ כי מקטנותי כבן שית כבן שבע, כשהיו עשבים אלו ברחובות עיר למכור והתחילו טיפי גשמים לנטף אומרים בקול מלא ובפה צח פסול פסול. חמץ חמץ. ושוב אין מי שמוצא (שימצא) לקנותו ושוטחים אותו ליבש להסיק תנור וכירים ולצללות ביצתו בקנסות אלו. ודי בזה לאוהבי אמת יראו וישמחו.

[ס' קע"ג] קע"ב.

בענין השולחנות העשויות מסלים. ראיתי מנהג הראשונים משתלשל ובא לשופם ולגקותם יפה במים חמין ואח"כ מערין עליהן רותחין מכלי ראשון. ושמעתי אומרים דוקא בשולחנות של עץ אבל בשל סלים לא מהני עובדין אלו. וכדי לברר דבר זה הא לך לשון (הטור) * הש"ע בס' תנ"א סעי' ד'. השולחנות והתיבות שמצניעין בהם אוכלים כל השנה רגילים לערות עליהן רותחין לפי שלפעמים נשפך מרק מן הקדרה לתוכן עכ"ל. מדכתב רגילים לערות עליהם וכו'. משמע דזה מכה מנהג דוקא לא מן הדין. דאליכ מיבעי ליה למימר הכי צריך לערות עליהם וכו'. וטעמא רבא איכא כיון שאין נשפך לתוכן מהמרק כי אם לפעמים. א"כ אזלינן בהו בתר רוב תשמישן דנותנין עליהם פת צוננת. וא"כ אפי' נשפך מהמרק לתוכן מה בכך כיון דאינו רק לפעמים, ואפי' לדידן דלפעמים נשפך מהדייסא לתוכן מה בכך. חדא דלאו כל שעתא אכלי דייסא כי אם לפעמים. ועוד דאם נשפך מהדייסא אינו כי אם מכלי שני דחשוב כצונן.

והא לך לשון הגמ"י פ"ה הובא בב"י ס' זה וז"ל. שולחנות ותיבות נהגו לשפוך עליהם מים רותחים. כי פעמים נופל עליהם ובהם חמץ רותח כגון פשטיד"א ומרק עכ"ל. הרי דקדק בלשונו לכתוב נהגו משום סיפא דנקט כי פעמים. כלומר וכיון דאין רוב תשמישו בהכי לא הוה צריך מדינא, ואע"פ שהב"י כ' שם על דברי הגמ"י וז"ל. ומשמע מדבריו שאע"פ שאין מצניעין בהם אוכלים צריך לשפוך עליהם מים רותחים משום דחשישנן שמא שום פעם נשפך עליהם מרק חם עכ"ל. דרבי' ב"י דנקט תיבת צריך. הוא לפי המנהג שכתבו הגמ"י דעלייהו קאי. הרי דמעיקר דינא לא הוו צריכי עירוי חמין. וא"כ בשולחנות העשוים מסלי (מכלי) * נצרים. אין לאסרם מטעם דחשישנן לבליעה שבהם דרך נקבי האריגה שאין יוצא בליעתם ע"י ערוי כיון (דאין) * הבליעה בהם רק לפעמים ליכא למיחש. דלא הלכו בכל כלי רק אחר רוב תשמישו. ואע"פ שלפעמים נותנין בהם לחם חם כמ"ש בסעי' כ"ה. ודומה לזה מצינו בש"ע ס' זה ס"י וז"ל. סלים שמולחין בהם בשר יש מצריכין להם הגעלה ויש מי שחולק ונראה דבריו עכ"ל. וכ'.

(ד) פ' בקעים ערוך ערך צר (פסחים מ.). ה) לשון זה תחלת דבור כ' וס"ד ל' כתוב בכת"י ל"ג

מהר"ח אלעפיה ח"ל ונדאין דבריו. ה"ט דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואי הוו שכיחי גרעיני חטה בעו הגעלה דלא כב"ח ובערוי דכלי ראשון לכ"ע (מהני) * (פר"ח).

ובט"ז אסר אף בהגעלה דחייש שממשו של איסור בנקב הסלים עכ"ל מהר"ח א"ל. הרי דלד' הפר"ח אע"ג דשכיח גרעיני חטה. בעירווי סגי לכ"ע ולא חיישינן לומר דממשו של איסור נשאר בנקב הסלים. וע"כ לומר דהט"ז דמחמיר בסלים משום דשכיח גרעיני חטה היינו טעמא משום דתשמישו תדיר בכך. משא"כ בשלחנות דידן דאין בליעת חמץ בהן מדייסא ומרק רק לפעמים, ולו יהיה דאין לחלק בכך. הנה הפר"ח פליג עליה. וגם דעת הש"ע והפוסקים כן. דהרי המחמיר שבהם הצריך להצריכו הגעלה מטעם מליח כרותח. אמנם הט"ז בקצה האחר ומחמיר יותר מחומרת הש"ע. ונקיטין מיהא מלתא מציעתא לערות עליהן מכלי ראשון וכבולעו כך פולטו מידי דהוה אטלאי שקדם לבליעת האיסור שא"צ להסיר הטלאי, וכן גבי סכינים שמגעילים עם הקתא וא"צ להסיר הקתא מן הסכין ואפי' בקדם האיסור לטלאי.

כ' המרדכי הובא בב"י שהיה נר' להתיר מטעם דכבולעו כך פולטו. אלא דאיכא למיחש שמא ערב פסח נדבק בחזק ושוב בפסח רפה הדיבוק ומוציא מה שתחתיו ופולט. וכלל הדבר כל טלאי שהוא מחדש וקדם לבליעת האיסור, א"צ להסיר שאין לך יורה ומחבת שאין בה כמה מסמרים וכו'. עכ"ל המרדכי. דוק מינה ואוקי באתרין שאע"פ שיש הרבה סדקים ונקבים בשולחנות שלנו אפ"ה לא חיישינן. וכת הקודמים ע"ה חקרו בקדם האיסור לטלאי למה צריך להסיר הטלאי. ממה נפשך אם אינו פולט עכשו ע"י הגעלה, אינו פולט אח"כ בפסח כשמשתמשין בו, ואם הוא פולט עכשו על ידי הגעלה, א"כ תו ליכא למיחש. הנה המרדכי המתק והסביר חקירה זאת. באמדו דאיכא למיחש שמא ערב פסח נדבק בחזק ושוב בפסח רפה הדיבוק וכו'. ומשמע ודאי דהא דחיישינן מטעם שמשמש בו ע"י האור פעם אחר פעם, ואולי היה דבוק בחזק ועכשו תוך הפסח רפה מרוב התשמישים דלכך חיישינן עד שיסיר הטלאי. מוכח בהדיא דבשולחנות שלנו אפי' יקרה שעשו להם שפה מעור. אחר שקדם להם תשמיש דאין לחוש כמו בקדם האיסור לטלאי, דהתם טעמא מפני שמשתמשים בהם [בחמין] חיישינן שירפה הדיבוק ויפלוט דרך הטלאי. משא"כ בשולחנות דידן דא"א להשתמש בהן בחמין דליחוש שמא ירפה הדיבוק ויפלוט האיסור. דפשיטא דלא חיישינן ושייך בה חקירת הקודמין דאם אינו יוצא עכשו ע"י עירור א"כ אם יקרה וישפך עליו מרק חם בפסח אין לחוש שיפלוט. ואם כבר פלטו שוב מה יפלוט עוד אח"כ.

ואין להקשות ע"ז ממ"ש מר"ן סס"י תמ"ב עריבות שלשין בהם חמץ אין לסמוך על מה שרוחצים אותם בחמין ומנקדין החמץ מהן. כי א"א לנקרן שלא ישאר בהן בין הכל כזית והכלי מצרפו וכו'. וה"ה לבצק שבסלי נצרים שאינו יכול להוציאו עכ"ל. דמשמע שאין להם תקנה לא לעריבות ולא לסלי (לכלי) * נצרים. התם שאני דיש בהן פיזורי עיסה בעין. משא"כ הכא דאין שום דבר בעין רק איסור בליעה לבד. וגם כשתעיין היטב אפי' בדין עריבות וסלי נצרים מהני ניקור והגעלה. אלא דסעיף זה מיירי במנקרן להצניען דכיון דמצניעין לא טרח לנקרן היטב, ולעולם דכי בעי להשתמש בהם בפסח דטרח טפי ומנקרם יש להן תקנה בהגעלה. וכ"כ הט"ז לתרץ דברי הסור והוא מוכרח לתרץ ההיא דסי' תנ"א סע"י י"ז. וגם ראייה מוכחת דסלי נצרים דינם שוה לעריבות עץ שהם דף אחד בעלי סדקים, או אפילו ד' חמשה דפים. דהרי כתב וה"ה לסלי נצרים שאין חילוק בין ג' או ארבעה סדקים או הרבה, וכשתדקדק תראה שתי' הט"ז מוכרח בלשון. וזה במה שיש לדקדק אמאי כ' מר"ן וה"ה לסלי נצרים דקשה הו"ל למתני ברישא דין סלי נצרים ובתד כן לימא וה"ה עריבות שלשין בהן. אבל להזכיר דין עריבות תחלה. תו לא צריך כלל להזכיר דין סלים דפשיטא הוא דאתו בק"ו מדין עריבות שאין בהם רק ד' או חמשה סדקים. אלא ודאי דנקט סדר הדברים כן כי היכי דנילף מינה שאם רוצה להגעילן דמהני

לחו (הגעלע) * ומשום דהוה ס"ד דוקא לעריבות מהני הגעלה אבל לסלי נצרים לא. כיון שעלו (שכולו) * מלא נקבים ואריגות. קמ"ל דיין הסלים שוה לדין עריבות. ואפי' את"ל דמשמע דהוה דסי' תמ"ב אין להם תקנה בהגעלה מטעם הסדקים. כבר השיב ע"ז (הרדב"ז הביאו) * הכנה"ג דחומרא יתירא היא זו דנשי דידן מנקרין היטב. וגם הפר"ח פסק כהרדב"ז בסס"י תמ"ב ע"ש.

עוד כ' הרדב"ז והוא בס"י תפ"ח בתשו' החדשות וז"ל. גם הטעם שלו לא נתיישב אצלי כלל דאי איתה שהכלי מצרפן היכי אמרינן בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום א' חייב לבער. מאי איריא במקום אחד אפי' בשנים וג' מקומות דהא הכלי מצרפן, אלא ודאי דמשמע שאין הכלי מצרף אם לא היה חוט של בצק ביניהם עכ"ל. ומעתה קם דינא דשפיר מצי להכשיר שולחנות העשויים מסלים ע"י ערוי דכלי ראשון, דכבולעו כך פולטו זהו הנלע"ד לישב המנהג:

[סי' קע"ד] קע"ב.

המנהג במחנה העברים כשרוצים לעשות מים שרופים לפסח לדקדק בצמוקים שרוצים לשרות שלא ישאר בהם שום חטה או שעורה, ואח"כ מוצקים הצמוקים דרך שפופרת ומשמרים אותם לפסח בכלי מוכשר. אמנם בכלי ששורין בו ומבשלים בו היין שרוף אין מכשירין אותם בהגעלה, משום דלפעמים מבשלים בהם בשר ומולחין הבשר במלח שנטחנו בריחים של קמח. וגם לפעמי' מבשלים בהם דייסא או לשין בהן עיסה של חטים.

נלע"ד דהדבר תלוי ברוב תשמישן. אם רוב תשמישן בדבר שיש בו חשש חמץ בודאי צריך להגעילו, ואם אין רוב תשמישן בחמץ אין לחוש דהא אפי' להשתמש בו בפסח א"צ להגעלה. ואם רוב תשמישו ע"י חמץ ובישל בו המים שרופים בלא הכשר. צ"ע אי חשבינן לפליטת כלים אלו קודם פסח במשהו חמץ שנתערב ואסירי תוך הפסח לדידן דק"ל כרמב"ם דאפי' נתבטל קודם פסח בששים חזר וניעור, או אם דוקא שנתערבו בו חמץ בעין ולא פליטת כלים. ומדברי הרשב"א סי' נ"ג וסי' תפ"ה נר' פשוט דאסור לשתותם בפסח א) ועיין הרא"ש כלל כ"ד סי' ד' ורי"ו נתיב ה' חלק ה' וטור ובי"י סי' תמ"ז דף ד"ש ע"ב ומיחו באותן כלי חרס שעושין בהם היין שרוף. נ"ל דליכא למיחש כיון שאין לשין בהם ואין מבשלים בהם שום דבר שיש לחוש לו מחמץ. וא"כ גם אין לחוש לכלי שנצמק ב) (שנצמק) * היין שרוף לתוכו אם הוא מיוחד דוקא לאותו כלי גדול של חרס. וא"כ יכול לבשל היין שרוף בהם גם בחול המועד דפסח כיון דלית בהו חששא. ואין לחוש דשמא היו חטים או שעור' מעורבין בצמוקין שבשלו בהם בשאר ימות השנה דמידי דלא שכיח הוא. ואם לפעמי' גמצא בהם, כיון דרובא לא שכיח בהו הוי ספק ספיקא ספק היו בהם או לאו. ואת"ל היו בהם דלמא הלכה כמ"ד שאינו חזר וניעור, ועל הכלים ששורים בהם הצמוקים בשאר ימות השנה אין לחוש לשרות בהם עתה. דאפי' את"ל שנמצא לפעמים. כבר הכריע הפר"ח סי' תס"ז סעי' י"ב דכל עוד שהחטים בתוך המים אינם מחמיצים לעולם כיון שהמים צונגין הם מונעין אותם מלהחמץ. אבל כשעולין מן המים מיד מחמיצין. ושם כתב משם הירושלמי כד' ראבי"ה שהביא הטור, וסיים בה הפר"ח שם דהכי נקיטין. ועיין עוד בפר"ח סי' תמ"ז ס"ה דבור המתחיל ומ"ש ואם נתנו קודם לכן וכו'.

(קע"ב) א) מדברי המחבר נראה דאפי' נתון טעם לפגם אסור מדלא חלק בזה וסר"ן (א"ח סי' תמ"ז סי') פסק כדעת המתירין ועיין בטור ובי"י ובי"ח שם. ב) הגירסא הנכונה היא שנמצא לשון שפיכה כמו היא מוצקת (מלכים ב' ד') ועי' רד"ק שורש יצק.

[סי' קע"ה] קע"ג.

מורדת מעוברת שילדה אם צריך הבעל לתת לה צרכי לידה לעצמה ואם צריך לתת לה ג"כ שכר הנקה.

תשובה: כל שהוא לצרכי המורדת א"צ לשלם לה כלום, אך צרכי הולד צריך לשלם לו. וכן שכר הנקתה לולד צריך לשלם לה. דכל שאין לה מזונות אינה משועבדת לו. אלא דיש חילוק דאם לא הכירה הולד עדיין, אם רצתה להניקו נותן לה שכרה. ואם מכירה כופה אותה ומניקתו בשכר. וכבר בא הדבר מפורש היטיב בב"י ב' תשובת הרשב"א. וכ"כ בס' בית שמואל ז"ל ע"ש. (א)

[סי' קע"ו] קע"ד.

בשבת וי"ט שאין מגין בעיר אם מותר לערב כדי לילך להתפלל בעיר שיש בה מגין.

תשובה: קי"ל דאין מערבין עירובי תחומין רק לדבר מצוה כדאי' התם בעירובין דף ל"ח. ודבר מצוה הוא כגון לילך לבית האבל או לבית החתנות או להקביל פני רבו או חבירו וכו'. ומדקאמר כגון לילך לבית האבל וכו', מוכח דלאו דוקא אלו שהזכיר, אלא ה"ה לכל דבר מצוה אחרת ולדוגמא נקט אינך. ומצינו בפ"ג שאכלו [ברכות מ"ז:] לר"א ששחרר עבדו להשלים ל"י אע"פ דאית ביה עשה דלעולם בהם תעבדו. במקום מצוה דרבים שאני. וכבר חקר בזה מ"א סי' תט"ו והעלה דודאי שרי לערב כדי לילך למגין, ומביא ראיה מסי' צ"ו סי"ו נגד מהרי"ל דגסתפק בזה.

[סי' קע"ז] קע"ה.

אם מותר לעשות חמאה ביי"ט וכן אם מותר לחלוב בהמתו בשבת וי"ט. תשובה: לא הותר לעשות חמאה ביי"ט. משום דהוי בורר, דטורח גדול הוא ואסור אפי' ע"י גוי כדאיתא בהריב"ש סי' קכ"א (קפ"א). וכ"פ רמ"א בה' י"ט סי' תקנ"י, וכ' מ"א שם דמותר לקלוט שומן הצף ע"פ החלב אפי' בשבת, וכשיגיע סמוך לחלב יגיה קצת עם החלב, ודוקא שצריך לאכלו בו ביום, ואם אין צריך לו רק שחושש שיפסיד ויתקלקל מותר לעשותו ע"י גוי וכמ"ש סי' ש"ז ס"ה עכ"ל, ובס' ט"ז שם התייר לומר לגוי לעשות חמאה אם צריך לכך לאכלו משום שמחת י"ט יע"ש.

ולענין חליבה בשבת לא הותר דק ע"י גוי דוקא ומשום צער ב"ה, והחלב אסור בו ביום כדאיתא בס' ש"ה ס"ד וסי' ש"ך משום משקין שובו. ואפי' חולב לתוך אוכל כיון דהבהמה אינה עומדת לאכילה הוי מוקצה, וה"ה ביי"ט ואפי' לבו ביום, ועיין בשלטי גבורים דף קס"ג הרי"ן שם. ובנימין זאב בס' דרי"ז ואורחות חיים כ"י ד' קל"ז ע"ב. ואם עומדת לאכילה ורוצה לחלבה ביי"ט, אם לקדירה שיש בה אוכלין מותר, ואם אין אוכלין בקדירה אסור, וכל דשרינן לחלוב לקדירה שיש בה אוכלין דוקא שבא החלב לתקנו, ולחלוב כל צאנו לא הותר מפני פרוסה שנותן לכלי כדאי' בס' תקנ"י, ומיהו למאן דשרי מוקצה ביי"ט, אי"כ אפי' איגה עומדת לאכילה שרי דהא אי בעי שחיט לה ואוכל הכל כמ"ש מ"א סי' תקפ"ה ב' ד"ן והג"א ובמקום שאין צורך גדול יש להחמיר באיסור מוקצה כי כן דעת הרמב"ם ז"ל:

[ס"י קע"ח] קע"ו.

שאלה: בעיר שיש בה מנין לתפלה ואין להם ס"ת מהו ליפרד יחידים מהם לילך לעיר שיש בה ס"ת בתוך התחום.

תשובה: פשיטא שיכול ומצוה קעבד, אלא אי מבעיא הא קא מבעיא, אם הם מנין מצומצם מהו שיפרד מהם. ונ"ל דאינו יכול ליפרד מבני עירו כדי שלא לבטל התמיד כדאי' בסס"י ג"ה, ואם יוכלו כלם ללכת גדול שכרם. וא"ל אין כופין אותם לילך אצל ס"ת כיון שהם מתפללין ב"י, ואם רובן רוצין לילך אצל ס"ת, המועטין נמשכין אחריהם. ובפ' זכור ופרה נ"ל דאפי' הם י' כופין זה את זה לילך אצל ס"ת כנר' מס"י קע"ו, א) וה"ה למקום שאין בקיאים בתקיעות. עיין ס"י תקצ"ה. דכל מצוה שמוטלת על האדם לעשותה מכין אותו עד שיקיימנה. עיין רש"י בחולין דף ק"י ריש ע"ב:

[ס"י קע"ט] קע"ז.

לשון הש"ע ס"י ק"מ העולה לקרות בתורה והראו לו מקום שצריך לקרות, ובירך על התורה והתחיל לקרות או לא התחיל והזכירוהו שפ' אחרת צריך לקרות, וגלל הס"ת למקום הצריך לקרות בו, י"א דא"צ לחזור ולברך וי"א שצריך עכ"ל. ונלע"ד דדוקא שהצבור הם שהראו לו מקום שצריך לקרות ואח"כ נזכרו בהם שצריך לקרות פ' אחרת. בזה שייך פלוגתא דרבנן, דייקא נמי דקתני והראו לו אבל אם הוא טועה או החזן עצמו הטעהו, יראה דלכ"ע א"צ לחזור ולברך דברכת העולה והש"צ נגזר ונטפל אחר דעת הצבור שהם הרבים והם העיקר שהכל תלוי בהם. עוד נ"ל לדייק דדוקא כשהוצרך לפתוח ס"ת למקום הראוי לקרות אבל כשהיה כבר גלול ופתוח לפניו א"צ לברך עוד, וכן מנהג פשוט בעירנו. ואחר ימים הקרה הש"י לפני ס' גר"ר וראיתי לו בח"א כלל א' ס"י כ' שעמד בפרט זה והשיג ע"ד מר"ן ותיקון יששכר. ומסיק דדעת הש"צ בטלה אצל הצבור, וגדולה מזאת מסיק בצבור הדיוטות שאינם בקיאים בסדר חובת היום. ונכנס פקח אצלם והחזירם מטעותם לקרות בענין אחר, שלא הפסיד הקודא ברכתו ע"ש כמה ראיות, ונסתייע גם מתשובת הרדב"ן עש"ב והנלע"ד כתבתי:

[ס"י ק"ף] קע"ח.

בענין שאיפת הטונבאק דרך הנחירים בשבת יורנו מה דינו.

תשובה: העולם נוהגין בו החר ולא ראינו מי שמפקפק בהתירו, ובס' ט"ז ז"ל אוסר דחשישין לשחיקת סממנים ובס' הלק"ט ח"א ס"י ק"א מביא תשובה בשם הר"י פנינו להתיר, ומביא ראיה מהא דאי' פ"ח שרצים [שבת ק"ט] אין אוכלין איזוביון בשבת וכו'. כל האוכלים אוכל אדם לרפואה וכו'. ופרש"י לפי שאינו מאכל בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד ליה וכו', וכ' הרמב"ם בפ"י המשנה כל האוכלים אוכל אדם וכו'. ענינו כי כל דבר שאוכלים אותו הבריאים ויוזנו בו שהוא מותר לאדם לאכלו ע"ד רפואה, ועיין בפ' כ"א דשבת, והאריך הרב להביא כמה ראיות וכולם נכוחות. ולדעתי הצעיר דבזמן הזה דרוב העולם ככולם דגילים בשאיפתו אף בחול. ידההו' הט"ז דשרי. ולא אסר כי אם בזמנו שלא הורגלו בו עדיין כי אם לרפואה לבד. גם ראיתי בס' חמ"י ח"ג פסק להתיר וגם בס' לקט הקמח, אלא שכו' דאין להקל בו לשאפו בבית הכנסת אפי' בחול

מפני שבזה נעשה להם קלות ראש בבהכ"נ ולהפסקות. וגם בט"ב ובי"ה מותר גמור הוא, ושאינו שאיפת הטוטון בט"ב דרך הפה דאסרו האחרונים משם השכ"ג, דהתם טעמא רבה איכא שמסית דעתו מן האבל ודוק. ועיין בס' ד"ן ובס' בני חיי ז"ל ובשכ"ג סי' תקנ"ט ובג"ה סי' קמ"ה ע"כ:

[סי' קפ"א] קע"ט.

שאלה מהו שיהא מותר לצד הפשיפש או להרגו בשבת והם אותם הרוחשים בכותלים ובמטות שקודין להן כתן ובל' ערב בקה.

תשובה: בפ"ק דשבת (א) תניא אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין. וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר משום דשב"ג וכו'. וכ' הר"ן והך מאכולת דשרינן. כינה הוא דילפינן מאילים מה אילים דפדים ורבים אף כל דפרה ורבה וכינה אינה פרה ורבה וכו'. וכ"ת ואותה הקופצת למה היא אסורה והרי היא מן העפר נעשית ואינה פרה ורבה י"ל דכי בעינן פרה ורבה ה"מ למעוטי דמשים שהוייתן מן העפושין ככינה וכיוצא בה אבל כל המתהוה מן העפר חיות יש בה כאלו פרה ורבה. אבל הרמב"ן כתב דפרעוש האמור בגמ' מין אחד הוא והוא פרה ורבה. אבל שחורה זו הזוקפת (הקופצת) * הנק' ברגות' (ב) כיון שאינה פרה ורבה לכתחלה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת היא. ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ולפי דעתי שזו קולא יתירה עכ"ל, והרא"ש כ' בזה באורך וסיים, הלכך הלוקח כנה מעל בשדו בשבת או מעל חלוקו מותר להרגה כבית הלל וכו'. וז"ל הרמב"ם פ' י"א [מהלכות שבת] ומותר להרוג את הכנים בשבת מפני שהן מן הזיעה ע"כ. וקדם לזה כ' רמשים שהם פרים ורבים מזכר ונקבה או נהוים מן העפר כמו הפרעושים. ההורג אותו כהורג בהמה וחיה ע"כ. והב"י הכריע בס' שיי' כד' רמב"ם והרא"ש לאסור בפרעוש ולהתיר בכינה ע"ש, וכ' רבי' תנחום הירושלמי בס' המספיק (ג) שמאכולת היא שקורין אלבקה ע"ש, וכ"כ בס' הקנה ח"א דף קל"ג ע"ב. א"כ איפה קם דינא להתיר צידת המאכולת וגם להרגה. שדבר ידוע הוא שאין פשיפש זה גדולי עפר כי אם מזיעת וריח השינה. וגם אינו פרה ורבה מזכר ונקבה שכן פ' הרמב"ם פ"ח דתרומות דפשיפש (ד) מין תולעים עגולים אדומים כצורת העדשים והם מאוסים מאד ובל' ערבי בקה ע"כ. ורע"ז כ' ח"ל. שהוא מצוי בכותלים ובמטות ונק' בקה עכ"ל. הרי מבואר מכל זה להתיר כי אינם גדלים ומתהוים רק מהזיעה והריח (כמפורסם) * ופי' ס' המספיק יוכיח אשר יאמר כי הוא זה המאכולת דבית הלל ע"כ, ואפי' שנאמר שאין פ' המאכולת פשיפש זה. מ"מ דבר פשוט דבכלל מאכולת היא, וכן שמעתי שחורה כן מהר"ד שלום צערי זלה"ה:

[סי' קפ"ב] ק"פ.

(א) כתב הפר"ח בס' תס"ב. ודע שאם נתבטלו המי פירות שוב אין לחוש אם ילושו אח"כ במים כרמוכת מתשר הרשב"א סי' תפ"ח. ומתשו' לרמב"ן סי' ק"ן למאי

(קע"ט) (א) דייב (ב) בארץ תימן (צנעא) קורין לו קומליי. (ג) יצא איפוא כי המאכולת להר"ן היא הכנה הנק' בלשון ערב בחימן קמל"ה המצויה בגופו של אדם ובבגדיו והיא הנז' ברמב"ם פ"א מהל"ש. ולפי' המספיק (הנקרא בל"ע אלכאפי) מ"ש אלבקה, ובחימן קודין להן כותן, והיא מ"ש הרמב"ם פ"ח דתרומות המצויות בכותלים ובמטות. ושני המינים האלו, מותר להרגן בשבת כי הם מתהוים מזיעת האדם. (ד) י"ג פשפש בלי יו"ד.

(ק"פ) (א) כ"ה הגרס' בפר"ח, ור"ל שנתערב מי פירות בקמח (או עם מים) ונתבטלו בס', מותר ללוש במים אפי' למאן דסב' דמים עם מי פירות מחמיצין, הכא מותר כיון שנתבטלו.

דהוה ס"ל מתחלה דרוק העכבר אינה כרוק האדם. נר' להרשב"א פשוט דמותר אע"ג דבתר הכי לש עיסה במים, ודלא כהגמ"י פ"ה ב' סמ"ק ומייתי לה הב"י סי' תנ"ג דף ש"י ע"ב ד"ה כ' ה"ר פרץ וכו' עכ"ל. וכדי לבאר זה ראיתי להעתיק הנה דברי הסוד ומ"ש (עליו) * הב"י וממנו יתבאר הנרצה לנו בכוונתינו. כ' הסוד בס"י תנ"ג וז"ל. כתב ה"ר פרץ יש נוהגין לברר החטים א' א' מאכילת עכבר. וי"א שאין צריך דהוי מי פירות, וכתב הוא שאינו דומה למי פירות שהרוק מחמיץ, כדתנן לא ילעוס אדם חטים ויתנם ע"ג מכתו (ב) וכו', ואין להקל ע"כ. וז"ל הב"י כתב ה"ר פרץ יש נוהגין לברר החטים א' א' מאכילת עכבר וכו', כ"כ הגהות מימון בפ"ה בשם סה"ק (סמ"ק) *, וז"ל, ובהרבה מקומות נוהגים לברור חטים בפסח מאכילת עכבר. ויש רוצים להכשיר (להתיר) * משום דהוי כמי פירות. מיהו קשה דהא תנן לא ילעוס אדם חטים ויתן ע"ג מכתו מפני שמחמיצין אלמא לחלוח הפה לא חשיב מי פירות ומסתמא ה"ה אכילת עכבר. ואין לחלק להקל בלא ראיה, ועוד דהא לאחר כן כשמערבין בו מים או אכילת העכבר מחמיץ כדפירש לעיל דמי פירות כשמערבין בו מים מחמיצין עכ"ל. ודברי תשובות והרמב"ן בס"י ק"ן כדברי רבי' והיא בתשו' רשב"א ע"כ:

[סי' קפ"ג] קפ"א.

שאלה חנוך ושאל בני ראובן ושמעון. חנוך נשא אחות שאל. ושאל נשא אחות לבן והוצרך לבן לגרש את אשתו, מהו שיכתוב הגט חנוך שהוא נשוי לאחות שאל. תשובה: אין כאן קורבה כלל. ולא מיבעיא שיכתב הגט אלא אפילו לחתום על הגט כשר הוא שאין לו שייכות בקורבת לבן עם שאל. ופשוט:

פתח עינים למצוא דברי חפץ.

אורח חיים.

עמוד

ציצית.

ת. (ט) אם מותר לעשות ציצית קצת מצמר רחלים וקצת מצמר גפן. [וסי' פ"ז]
פז (פח) אם ציצית של צמר פוטר בשאר מינים
תפילין.

עה (עו) בדיו נגע ראש האלף בגג האלף. [ובסי' ק']
עז (עח) אם חיבה אחת כשתי חיבות מלמעלה והיה מלמטה. [וסי' ר"א ח"ג]
תפלה.

סד. (סה) ברין חזרת ש"צ ה' אלקיכם אמת.
קיג. (קיד) טוב להתפלל מתוך סידור של קהל.
קנז. (קנח) מ"ש בתחנה רפ' העקידה ע"י משה עבדך מפי כבודך ושם יבאר ג"כ

שאומרים כן בנוסח תפלת מוספין ור"ת.
קעו (קעח) בעיר שיש מגין ואין ס"ת מהו ליפרר מהם לילך לעיר שיש שם ס"ת.
נשיאות כפים.

עא. (עב) כהן מצורע אם ראוי לישא כפיו.
קריאת ס"ת.

יב. (יג) קהל שאין להם ס"ת מהו להפטיר בברכות.
עה. (עו) טיפת שעה שנפלה על האות.

עו. (עז) אם נמצא טעות בס"ת יום שבת בסוף הקריאה. [ובסי' ק"ס]
פט. (צ) ביום שצריכין להוציא שני ס"ת ואין להם רק ס"ת אחר מהו לחזור
ולעלות מי שעלה כבר.

צו. (צז) אם לא קראו בתורה יום שני אם חייבים לקרות ביום שלאחריו.
קעז. (קעט) מי שעלה לס"ת והראו לו מקום לקרות ובירך וזכרו שפ' אחרת
צריך לקרות.

בית הכנסת.

יג. (יד) קהל שנחלקו לשתי כתות בשתי בתי כנסיות כיצד יחלקו ההקדשות.
ברכות.

ו (ז) לברך שהכל על ורדים שמרקחים אותם בסוכר.
סז. (סח) ברין ברכת הקאהי. [וסי' ל"א]
עב. (עג) האוכל כשיעור ג' ביצים מפת הבאה בכסנין מה מברך.

עג. (ער) א) ברין ברכת הטוב המטיב. [וסי' נ"ז ח"ב]
ב) ברין מי שנתנו לו כלים במתנה מי מברך הטוב המטיב.

עד. (עה) אם מברך על ריח הנע"נע וריח הקאהי חמה.
פ. (פא) לשון ש"ע סי' קע"ה אכל במזרחיה של תאנה וכו'. [וסי' מ"א ח"ג]
פא. (פב) א) לשון הש"ע סי' ר"ב על הסוכר מברך שהכל.

ב) דין ברכת קנים המתוקים.

ג) ריני נארג לימונים ורמונים חמוצים ומתוקים.

פב. (פג) א) לשון הש"ע סי' ר"ר השותה מים לצמא.

(ב) השותה מים בימות החמה לקרר גופו. אם מברך.

- פג. (פד) לשון ש"ע שם אם אנסוהו לאכול או לשתות.
 קט. (קי) מי שלא בירך שהחיינו באכילה א' אם יברך באכילה שנייה.
 קך. (קכא) שיעור כזית כמה הוא.
 קמז. (קמה) אם יברך על הקאהוי שמביאין אחר הסעודה אחר שבירך על היין.
 קמה. (קמו) אם ברכת השתיה פוסרת האכילה שברכתו ג"כ שהכל.
 קמו. (קמז) בדין קדימה בברכות.
 קמט. (קן) י' שאכלו סעודה בפת הבאה בכסנין ואחד מהן אכל פת גמור
 אם יכול אותו שאכל פת לזמן.
 קנא. (קנב) דבר שנסתפק בו בברכה אחרונה אי ברכה מעין ג' או בנ"ר.
 קנב. (קנג) אם על שני מיני תאנים או ענבים מברך שהחיינו וכן כיוצא בהם.
 קנג. (קנד) לשון הש"ע סי' ד"ג פירות שמוציאין אילני סרק.
 ש ב ת.

ה. (ו. א) אם מותר להטמין קומקום של חמין וליתן ממנו ביום השבת

- לתוך הדייסא ולמרק ולקאהוי. [וסי' דנ"ו ח"ב]
 (ב) אם מותר להחזיר לתוך התנור.
 ג) אם מותר לתת שמן קרוש בדייסא.
 קעח. (קף) מהו לשאוף הטונכאק דרך הנחירים בשבת.
 קעט. (קפא) מהו לצוד הפשיפש או להרגו.
 קעה. (קעו) אם מותר לחלוב בהמתו בשבת.
 קעו. (קעז) בעיר שיש בה מנין ואין ס"ת מהו לילך לס"ת בתוך התחום.
 ה. באחד שאמר לגוי להביא לו אבנים והביאם בשבת מהו לשקעם בבנין.
 קמז. (קמח) מי שהתענה בשבת אם יברך על הבשמים. [וסי' י"ז ח"ג]
 קנה. (קנו) אם מותר ללמוד קודם הבדלה או לשתות עשן.
 מז. (מח) טעם מנהג ויהי נועם במ"ש ויבאר טעם למה שנהגו לאמרו במ"ש
 כשחל י"ט באמצע שבוע או אפי' חל י"ט שני במ"ש.
 קנח. (קנט) אם מותר לנטות הכילה או לכנסה בשבת.
 עירובין.

קעד. (קעו) בשבת וי"ט שאין מנין אם מותר לערב כדי לילך להתפלל במנין.
 פסח.

- קסח. (קסט) בדין מי שטעה וריקד קמח של פסח בנפה של כל השנה.
 קעב. (קעד) כשמוצקין היין שרוף קודם פסח אין מכשירין הכלי בהגעלה.
 קעא. (קעב) המטנן חטים בעשבים יזהר שלא ילקטם עד אחר שש
 שעות. [וסי' קל"ח ח"ג].

קעב. (קעג) בדין הכשר השולחנות העשויות מסלים.
 עומר.

קמג. (קמד) אם חל יום מ"ח בשבת מהו להסתפר בע"ש.
 יום טוב.

מב. (מג) מהו למלוג הגדי ב"ט.

מג. (מד) מהו לעשות בית יד לבשר ב"ט לתלותו בו.

מד. (מה) על מה שנהגו שנותנים לטבח דמים כע"ט ולמחר הולך ואומר תן

לי בכך וכך דמים שנתתי לך.

מח. (מט) בענין קריאת ההלל ב"ט וחנוכה. [וסי' ג"ו, וח"ב סי' ר"מ]

מט. (נ) א) באור לשון הש"ע סי' תקל"ד ומי שאין לו אלא חלוק אחד.

(ב) דין כבוס כלי פשתן.

(ג) באור לשון הש"ע סי' תקמ"ב כל מלאכה מותר לעשותה ע"י פועל שאין לו מה יאכל. [וסי' ק"ע]

ג. (נא) ביאור הש"ע סי' תקמ"ז מברין בח"ה.

נא. (נב) ביאור לשון הש"ע סי' תקמ"ח אע"פ שאין אבילות במועד.

נב. (נג) א) מת בירט א' יתעסקו בו גוים.

(ב) דיני מעמד ומושב אם הוא לגדולים או אפי' לקטנים.

ג. (נו) היכא דנהוג נהוג בקריאת ההלל.

ק"ז. (ק"ח) אם מותר לעשות יין שרוף בירט. [וסי' נ"ד ח"ב]

קכג. (קכד) על ההולכים מעיר לעיר ליטייל או להתפלל ומפני פחד הדרך

נוטלים בידם מקלות אם מותר.

קז. (קנא) אם יכול כהן בן אי' לעלות לדוכן בתפלת המוספין בירט שני של גליות.

קעה. (קעז) אם מותר לעשות חמאה בירט ואם מותר לחלוב בירט ושבת.

קסז. (קסז) אם מותר לנגן בחש"מ בכלי זמר.

קע. (קעא) ביאור ל' הש"ע סי' תקל"א ואלו מגלחין במועד.

ראש השנה.

קכא. (קכב) בדין ר"ה שחל בחול אם אומר זכרון תרועה או יום תרועה.

תשעה באב. ויום הכפורים.

קמח. (קמט) מי שהוצרך לנעול מנעל בט"ב ויה"כ אם יברך שעשה לי כל צרכי.

קלה. (קלו) אם מת אשר חטא לו אם צריך לילך להתחודות על קברו.

קעח. (קף) מהו לשאוף סונבאק דרך הנחירים.

סוכה.

נה. (נו) א) במי שסייך הסוכה בחבלות קנים בשוגג אם כשרה היא.

(ב) אם מותר להתיר הקשר בשבת וירט.

(ג) אם צריך לברך שהחיינו שנית אחר התרת החבלות.

נח. (נט) א) ברכת סוכה בליל שני מתי אומרה.

(ב) בשאר ימי חה"מ מתי אומרה.

(ג) מי שישב ועדיין לא בירך.

א. שמחת תורה בענין ברכות ספר שני בראשית.

לולב ואתרוג.

קיב. (קיג) אתרוג שנפסל ביום ראשון קודם שיטלנו אם נאסר לאכלו בו

ביום [וסי' קנ"ז ח"ב]

קכה. (קכו) אם נכבש האתרוג במים מעליע אי נפסל.

צז. (צח) א) במצרים קורין המגלה בירך.

(ב) סמוך ונראה לכרך. (ג) מתי פלגינן יקרא למתא לקרות כמות.

צח. (צט) היכא דשלח מנות ומתנות ונאכדו או נגנבו אי מיפטור בהכי.

קנז. (קנז) בסדר ליל פורים שחל במ"ש.

מו. (מו) למה הוצרכה אסתר לבקש מהמלך להשיב הספרים.

יורה דעה.

שחיטה.

עא. (עב) אם ממנין שוחט מצורע לשחוט לרבים.

טריפות.

נז. (נח) בקצב שחותך מפרקת הבהמה בעודה מפרכסת.

קב. (קג) בנקב שנמצא בכרס מבפנים וכנגדו מבחוץ עלתה חטוטרות.

מג.

מג.

מד.

מז.

פד.

פז.

צט.

ק"ז.

קד.

קח.

פז.

צט.

צא.

ק"ח.

מה.

מח.

א.

עז.

פז.

סה.

סה.

קא.

לח.

גז.

מז.

סת.

- קג. (קד) במחט שנמצאת חציה בחיתוך אונה עליונה וחציה בחיתוך אונה שתחתיה וסביב המחט סרכא מה דינה. [וסי' כ"א ח"ב]
- קד. (קה) באונה שהיה בה מחט ועברה המחט לחוץ ואכלה בעצם הדופן ולא ניקב לחוץ וסרכא היתה מקפת סביב המחט.
- קז. (קח) בהמה שנקרע כרסה להוציא המאכל וחיתה כמה שנים אם מותרת או לאו.
- קח. (קט) במי שניקר חלב דאייתרא מהקיבה ונראה נקב ונסתפקו אם היה החלב מכסה כל הנקב.
- צג. (צד) באונה שנמצא בה מחט מבפנים וכנגדה מבחוץ סרכא או קורט דם. [וסי' רי"ז ח"ג]
- צד. (צה) אונא שנמצא בה מחט ועכורין וסרחין.
- צה. (צו) בשר כשר שנמלח עם בשר טריפה שמן וקודם ששהו שיעור מליחה נודע להם והפרישו מיד הטרפה מה דינו.
- צט. (ק א) אומא שנסרכה לטרפש ולדופן רחב שיש בו מכה.
- (ב) כיצד משערין רוב הסרכא כשהיה במקום ההתר.
- (ג) בענין חכם שאסר אין חברו רשאי להתיר אם איסור זה נמשך בכל הבהמות.
- קיד. (קטו) כלים שנתבשל בהם דבר איסור ואם נאסר התבשיל מספק. [וסי' רע"ח ח"ב]
- קטו. (קטז) בית הכסות שניקב ונסרך לטרפש ונסתם הנקב. [וסי' קי"ז ח"ג]
- קיו. (קיז) אם נמצאת מחט בבה"כ וכנגדה מבחוץ נסרך הבה"כ לטרפש. [וסי' ק"ב ח"ב וסי' רי"ז ח"ג]
- מא. (מב) לשון הש"ע סי' פ"ב נאמן הצייד וכו'.
- קכב. (קכג) ביאור ל' הטור סי' ק"א י"א שתורנגולת בנוצתה וכו'.
- איסורי מאכלות.
- פז. (פז) בענין שש שעות בין בשר לגבינה.
- סז. (סח) אם יש לחוש בקאהוי משום בישולי גוים.
- נדה.
- ז. (ח א) מהו לאכול עם אשתו נדה בשלחן אחד בימי נדותה.
- (ב) מהו להושיט כוס מידו לידה בימי נדותה.
- לד. (לה) באשה ששמשה וראתה אח"כ ורוצה לספור מיום המחרת כיצד יעשה.
- לה. (לו) אם יש לחלק בבתולה ששימשה שלא תספור עד יום ה' לשמושה.
- הקדש.
- כז. (כח) במי שצוה למכור חפציו ולקנות ס"ת ולפי שלא היו דמי החפצים מספיק השלימו היורשים הדמים מכיסם ועכשו רוצים היורשים למכור המותר שהשלימו בדמי הס"ת ואחיהם הגדול שכבר נפרד בחיי אביו מעכב בטענה שאביו כבר הקדיש התוספת.
- ספר תורה.
- כד. (כה) בדין ס"ת שכתוב בהם פ' צו וידבר דכל חלב וכו' פתוחה.
- עט. (פ) בס"ת שנמצא בה יריעה בת ב' דפים או דף א' אם כשר או לאו.
- יד. (טו) א' ענין מ"ם דמחלת. ב' ענין וי"ז דואשלחן.
- קסה. (קסו) אם מותר לכתוב קמיע בקלף שנעבד לס"ת.
- בכור.
- קכד. (קכה) בכור בהמה שיש לגוי חלק בגופו אם נתקדש.

קמא. (קמב) בגוי שהטיל מום בבכור במקום שאינו גלוי ונתרפא. צו.
אבילות.

נב. (נג) אם עושים מעמד ומושב לפחות מבין י"ג. מד.
צ. (צא) אם יש למנוע לברך ברה"מ בכוס בבית האבל. סב.
קנט. (קס) אי אונן מצטרף לג' או לעשרה. (וסי' קפ"ט ח"ב) קג.
אבן העזר.

אישות.

גג. (נד) אם מותר לישא בת אחות אשתו או בת אחי אשתו. מד.
נז. (נה) אם מותר לישא אחות אם אביו. מה.

סו. (סו) באשה שהניקה את בנה י"ב חדש ולקח הבעל את בנו והלך לו לעיר אחרת וישב עמו ג"ח ואח"כ גירש הבעל את אשתו אם מותר לינשא אחר ג"ח ועדיין לא שלמו כ"ד חדש. נב.

סו. (סז) מינקת פנויה שהניקה בן לאחר בשכרה והכירה אם יכולה להינשא. נה.
סח. (סט) אשה שנתגרשה בשמה המפורסם מיום הלידה ואח"כ הוציאו הכתובה וכתוב מאחוריה כי נשתנה שמה ולא היו קורין לה אלא בשם ראשון אם צריכה גט אחר או לאו. נה.

ד. אם מותר הבן לישא אחות אשת אביו. יא.

פח. (פט) מי שנעשה עד בקדושין או בגירושין או סופר מהו לישא אותה. סב.

קי. (קיא) בדין מורדת מהו שמפסדת. עו.

קלד. (קלה) בדין כתב שהגיע שפלוני היבס מת אם מותרת אשה זו להנשא. צא.

קלח. (קלט) במי שנולד בו שחין באמתו ונחסר פי האמה מעט והעטרה כמות שהיא. צג.

קסג. (קסד) הבת אצל אמה לעולם אם ה"ה אם אמה קד.

קעג. (קעד) בדין המורדת שילדה אם צריך הבעל לתת לה מזונות שצריכה ואם צריך לתת לה שכר יניקה. קיז.

קדושין.

ג. בשתי כתות המכחישות זו את זו בענין קדושין. ה.

ט. (י) גרושה שנתקדשה לא' בשני עדים א' מהם קרוב וא' מהם רחוק אי תפסי בה קידושין ואם גירשה או אפי' לא גירשה וביקש הראשון להחזירה אי שרי אי אסיר. טו.

סא. (סב) במי שקידש אשה בפסולי עדות אם צריכה גט ואם נפסלה לכהונה. ג.

כו. (כז) מי שגירש את אשתו והיתה נדה וחזר ונתייחד עמה בפני עדים אי הוה קדושין. כט.

כה. (כו) בדין קטן שקידש את הקטנה וכשגדל לא רצה לכנסה אם צריכה גט או לאו ואם מותר בקרובותיה. כו.

פד. (פה) אם מחזיר גרושתו צריך לברך בסעודה ברכת חתנים. ס.

קיח. (קיט) אלמנה או גרושה שנישאת מהו לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת. פה.

קסט. (קע) מי שבירך ברכת חתנים בט' וקטן. קז.

ב. על מה שנהגו בקצת עיירות לקדש את האשה בקרובים שקבלום הקהל עליהם. ג.

כתובות.

לג. (לד) אשה שנתגרשה ונשאר לה אצל המגרש קצת מחובה ומתה ויורשיה תובעים המקצת שנשאר והמגרש אומר שלא נשבעה לו. ל.

לו. (לז) א' אשה שלא היה לה מזונות מבעלה ועשתה ואכלה היא והוא והותירה ופרעה חובותיו ומת וטרענת שהכל שלה. לב.

ב) כשהיא תובעה מהיורשים חובות שפרעה על בעלה.

- לז. (לח) א) בענין הנזכר שהכניסה נכסי מלוג ובלו ואבדו קצתו מהם
 ב) בענין תביעתה מה שהוציאה בתכריכים וקבורה.
 ג) מתי האלמנה נשבעת.
 נט. (ס) במי שנתן מתנות לבניו ומת והיתה ניוזנת והולכת וכראות היורשים שלא
 נשאר עוד מהנכסים כי אם כדי כתובתה וחובה רוצים לפרעה הנשאר
 לכתובה וחוב אם יכולים לכופה על זה.
 סג. (סד) במי שגירש את אשתו שנישאת לו בתולה ופרע הכתובה ורוצה להחזירה
 איך יכתבו מוהר שלה בכתובה.
 נא.

מוזנות האלמנה.

- יט. (כ) באשה שגבתה כתובתה ולא נשאר בינה לבין אישה כי אם גתינת הגט
 וביני בניי מת האיש אם נזונת מנכסיו או לא.
 כ. (כא) בדין אלמנה אם מעלה לה הירוש מוזנות והיא בבית אביה.
 כג. (כד) אם אלמנה נזונת משבח שהשביחו הנכסים.
 קכח. (קכט) אם יכולה האלמנה לתפוס תכשיטי זהב וכסף לצורך קשטה.
 קלו. (קלז) בדין מוזנות האלמנה מנכסי בעלה.
 קסז. (קסח) יעקב שמת והניח אלמנה ושני בניה וחלקו ראובן ושמעון הנכסים
 ביניהם קרקע וטלטל וכתבו בשטר החלוקה שנשאר שעבוד לאה על
 הקרקעות ועתה בא בעל חוב דראובן לגבות מהקרקע שנפל בחלק
 ראובן וקנו תחלה מלאה ובקש הבעל חוב שיקנו מאשת ראובן.
 קד.

עישור.

- טו. (טז) א) אי חיוב על האב לתת לבתו נדוניא כשתבא לינשא.
 ב) אם תבעה הבת נדוניא אחר מיתת אביה.
 טז. (יז) א) בדין האחים שזנו לאחותם אחר מיתת האב.
 ב) אם חייבים היורשים לישבע בטענתה שזנו בתורת חסד ותחלוק בין
 קטנה לגדולה.
 ג) בענין או"ל דצריכים לשער הנכסים שהניח בעת מותו.
 ד) בענין אם זנו אותה אחרי הבגר.
 ה) אם מנכין לה מעשה ידיה ממוזנותיה.
 ו) על מה שטענה שהפסידה מוזנותיה מחמת שלא רצו להשיאת.
 ז) אם האחים חייבים לתת לנדונית האחות ממטלטל.
 ח) אפסורפוס שתפס מעות בשביל העישור ומסרם ליד האחות.
 ט) דיגי עשור בבינונית ושיכולים לסלקה במטלטל.
 י) מה שעשו לה תכשיטין אם מחשבין אותם מהעישור לנדוניתה.
 יא) אם זכתה הבת בתכשיטין שנתנה לה אמה ולמי שייך מעשה ידי האם.
 יב. (יט) א) אין הבת נוטלת עשור אלא ממה שנשאר.
 ב) טענת שותפות ואם מגיע שכר השתדלות בעסק.
 ג) אם מחייבים האחים לתת עשור מהריוח שהריוחו בנכסי אביהם.

גטין.

- סט. (ע) גט שנכתב בו ודין ביד.
 ע. (עא) בגט שלא נזכר בו שם המעיין.
 קה. (קו) בגט שנמצא בו כמה שנויין. [וסי' רי"ב ח"ג]
 קו. (קז) על שמות יפת וחוסר שהם כנויי שמות וכיוצא שנהגין לחתום בגט.
 עח. (עט) כשר"ח ב' ימים וצריך לכתוב גט ביום א' לחדש היאך יכתוב.
 פה. (פו) אם כופין להוציא למי שלקה בצרעת ב"מ.

- צא. (צב) בשליח שנתן הגט ליד האשה ואחר שנתן לה ונקדע אמר והרי את אסורה לפלוני או אם הבעל בעצמו עסה כך אי הוי שויר.
- קכו. (קכו) מהו לחתום סופר בגט.
- קכט. (קל) במי ששמה בכתובה מרים ואח"כ שינו שמה לשם שרה ונהגרשה בגט בשם שרה.
- קל. (קלא) עוד שאל אם לא כתב השם הראשון אם פסול או בטל. (וסי' ט' ח"ג)
- קלא. (קלב) אם לא שרטט הגט.
- קלב. (קלג) אם עידי הגט חותמין על כתב הרשאת השליח או לא.
- קפא. (קפג) חנוך ושאל בני ראובן ושמעון חנוך נשא אחות שאל ושאל נשא אחות לבן מהו שיכתב הגט חנוך ללבן.
- קלג. (קלד) אם השליח נתן לו הגט בפני י' שאינם יודעים לקרות.
- קמ. (קמא) א) במי שמינה שליח להוליך גט לאשתו וקדם שהגיע הגט לידה אמר שהגט ששלח שהוא בטל ככלי חרס.
- ב) אם כשר לחזור ולגרש בו.
- ג) מה משפט הבעל שמבטל הגט.
- קמב. (קמג) א) אם האשה יכולה למנות שליח קבלה (וסי' קע"ה ח"ב)
- ב) אם הבעל יוכל למנותו שליח הולכה.

י ב ו ם

- ל. (לא) יבמה ג' חדשים ראשונים ממי נזונת.
- לא. (לב) אשה שנישאת ונתברר שלא נגע בה ועדיין בתולה אם צריכה ליבם או לחלוץ ואם נתארסה לבד ומת אם צריכה לחלוץ או ליבם.
- לב. (לג) מענין השאלה הראשונה.
- כט. (ל) אשה שילדה אחר מות בעלה ומת תוך ל' ואמרו שנולד לט' חדשים אם נפטרה מיבום וחליצה.
- צב. (צג) שני אחים נשואים שתי אחיות וגידש הא' את אשתו ואח"כ החזירה ומתה ואח"כ מת אחיו אם מותר ליבם.
- קסד. (קסה) א) אין לאב בנכסי בנו שמת והניח אשתו זקוקה ליבם.
- ב) אם לא נתיבמה מי היורש האב או הבנים.

חשן המשפט

דיינים

- קיא. (קיב) אם יכול להשיב בדין אם לא נשאל מב' הכתות.
- קכז. (קכח) מהו לטעון הדיין לבע"ד קי"ל אם אינו יודע לטעון.
- ע ד ו ת.
- קנד. (קנה) אבי חמיו מהו שיהא כשר לעדות.
- מ. (מא) א) עמינדב מהו שיעיד למשה.
- ב) מהו שיעיד אבי האשה לאחי בעל האשה.
- ב. קהל שתקנו לקבל עדות הקרובים אם תקנה זו מועלת.

גביית חוב

- קלט. (קמ) בחנוך בן ראובן שלקח סחורות בהקפה ונשבר ובקשו לגבות מנכסי אביו, ואמו האלמנה טוענת שהנכסים משועבדים למוזנותיה.
- קא. (קב) ראובן וחנוך בן שמעון שירשו בית מעקב והיו ליעקב בנות בידן שטר חוב מהאמות על אביהן וראובן החליט בית יעקב ביד אחיותיו בחובן ונודע אח"כ לחנוך ועמד לערער על המכר.

קרן מילגות לבני ישיבה וסטודנטים

יוצאי תימן

ע"ש הרה"ג יחיא בן שמואל בדיחי
זצ"ל

מפעולות הקרן להפצת גנוי תימן

מתוך הערכה לכתבי יד של רבני תימן ושלא
יצאו לאור, החליטה הקרן לפעול ולסייע בכל הצורות
והאפשרויות העומדות לרשותה להוציא לאור את
נכסי העדה הרוחניים.

עד עתה יצאו לאור שני חלקי "פעולות צדיק",
וכן חלק א' של "פעולת צדיק" במהדורה שנייה על ידי
שמואל בדיחי. בשנת תשל"ה
ספר "חן-טוב" מכת"י המחבר יחיא בן שוקר אלבדיחי,
צילום מכת"י ספר "שערי קדושה" וכן ספר התאג'
והפצת ספר "מנורת המאור".

ומנהג חבאן: **ותכלאל עטרת זקנים**

הוצאה לאור והפצה של הספרים הנ"ל אצל

מר שמואל בדיחי, רח' עמוס 18, ירושלים.

תרגום התקנון שהובא כאן בחתימת הרב המחבר וראשי הקהל מערבית לעברית

וכאשר (נבחר לפרנס) נהיתה הפרנסות לאדוני הרון בן כמה"ר יחיא הכהן אלעראקי נע"ג נודמנו פרנסי הקהל ואנו הב"ד עמהם, ואחרי מר"מ (הדיין) מנינו אנו הב"ד חתומי מטה ופרנסי הקהל עמנו את אד' מ"ו סאלם בן סלימאן אלכחן אלעראקי שיהא מקבל החלב של עניים אליה וכן שיקבל מה שנצטבר אצל סעיד אלקצ'אעי מדמי העורות של עניים ראשון ראשון, עד שיתקבץ הכל לסוף כל ששה חדשים יתחלק לענני העיר לצורך המועד. ולפני כל זה מנינו את יחיא בן מ"ו דוד אלמשרקי נע"ג שיעזור לו בקבלת החלב ויעמוד על שומת העורות על הגובה הדרוש שלא יהיה הפסד לעניים בהן, וכן יחפש אחרי מי ששוחט בבתיים אם יש לעניים חלק בחלב ובעור בבקר ובצאן ובעגלים. ועשינו ידו כידנו, יקבל ויתבע בכל דבר, ומחזיר הכל לידי מ"ו סאלם הנז' יצ"ו כנז"ל. כמו כן מנינו את יחיא דנן שירשום התדיר א' של כל שבוע וקצבנו ליחיא שכר לכל שבוע בעד הרשמת התדיר כולי ותביעתו מכל מי ששוחט רבע קרוש. וקצבנו לו עוד שכר קבלת החלב ועמידתו על מחירו ומחיר העורות וגבית המעות חצי מעשר ממה שיצטבר (שיתאסף) מחלבים ועורות, וחמשה חרוף שעל הצמוקים ב' חוזרת לתדיר של בית המטבחים. ולהודיע לדור אחרון בנים יולדו שיש בזה חרם ב"מ מקדמונים שאין לשום אדם בעולם לערער על מה שמתאסף ממחיר החלב והעורות של העניים אלא אם יצטרך הנשיא לאיזה סכום לצרכי הקהל ילוה לו הממונה אחרי רשות הב"ד יצ"ו במשכון עד חדש לפני החג כדי שלא יתעכבו העניים. ומי שיקרב (וישתמש) לעורות ולחלבים הפך התקנות, הרי הוא נכשל בחרם ב"מ הואיל וכבר היתה גזרה על זה גזרה עולמית במעמד הב"ד ובמעמד ראשי הקהל במושב שקדם חוץ מהתקנות אשר ממנה והן החמשה חרוף של מלמד לכל שבוע וסופר ב"ד יצ"ו וגלופקריין של קברן אלו בלבד לא יותר מזה. ואין על הנזכרים שבועה ואפי' ע"י גלגול כיון שהם ישרים ונאמנים, וכיון שלא קבלו עליהם מ"ו סאלם דנן ויחיא דנן המנוי אלא בתנאי מעכשיו שלא תהיה עליהם שבועה מהכא ועד עלמא והיה זה יום ה' סדר ויברך אותם אלדים בצ"ד ג) במתא קאע ביר אלעזב והכל שריד וקיים.

א) תקנה 11- של החלב והעורות שיהיו הקדש לטובת העניים נקרא בשם תדיר.

ב) חרוף שם מטבע שהיה אז בזמנם שהיו מקבלים מס הכנסה מן הצמוקים שקונים בעלי בתים לעשות י"ש.

ג) לשטרות שזיא התקמ"ג ליצירה.